พุทธานุภาพ

อานุภาพของพระพุทธองค์

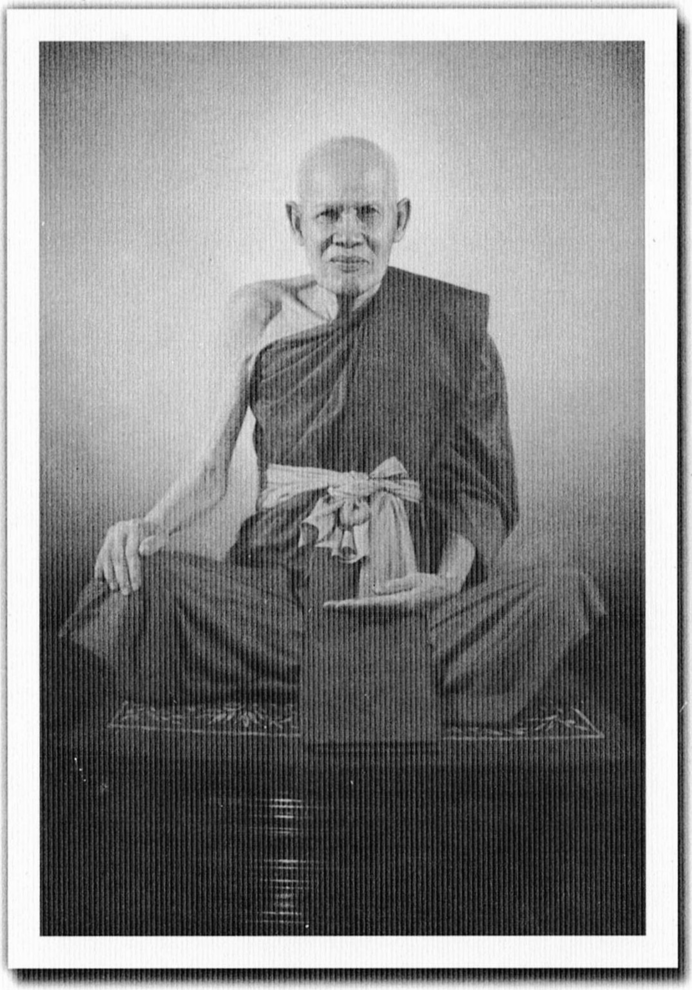
เรียนรู้พุทธธรรม
จากพุทธมนต์
เพื่อชีวิตที่ดีงาม

พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทอด ญาณวชิโร,วงศ์ชะอุ่ม)

วชิรา สำนักพิมพ์

พิมพ์ครั้งที่ ๑๒

พุทธานุภาพ อานุภาพของพระพุทธองค์
พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทอด ญาณวชิโร,วงศ์ชะอุ่ม)
วชิรา สำนักพิมพ์

หลวงพ่อชื้น พุทฺธสโร

อดีตเจ้าอาวาสวัดญาณเสน

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประวัติหลวงพ่อชื้น พุทฺธสโร

อดีตเจ้าอาวาสวัดญาณเสน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
พระวิปัสสนาจารย์แห่งกรุงศรีอยุธยา

ท่านเป็นชาวหมู่บ้านไผ่ต่ำ อ.หนองแค จ.สระบุรี นามเดิมว่า **"ชื้น"** เกิดเมื่อวันพุธ เดือน ๔ ปีมะแม ตรงกับวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๔๕๐ ในตระกูลของนายจุน นางหงิม สกุล **"ยอดฉิม"** ซึ่งประกอบอาชีพเกษตร เบื้องต้นได้ศึกษาเล่าเรียนที่ **"วัดเกาะลอย"** ซึ่งอยู่ที่บ้าน จากนั้นเมื่ออายุ ๑๕ ปี ก็บรรพชาเป็นสามเณร จนถึงอายุ ๑๘ ปี ก็ลาสิกขา ออกมาช่วยบิดามารดาทำไร่ทำนา อยู่ประมาณ ๓ ปี ภายหลังเข้าอุปสมบท ณ พัทธสีมาวัดเกาะลอย ในวันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๔๗๐ โดยมีหลวงพ่อยอด วัดหนองปลาหมอ จ.สระบุรี เป็นพระอุปัชฌาย์ พระอธิการมาดวัดหนองแคเก่า เป็นพระกรรมวาจารย์ พระอธิการทองดี วัดเกาะลอย เป็นอนุสาวนาจารย์ ได้รับฉายาว่า **"พุทธสโร"**

ท่านเป็นพระขยันหมั่นเพียรในการเรียนพระปริยัติธรรม จนกระทั่งพรรษาที่ ๓ จึงสอบได้นักธรรมตรี ก่อนที่จะตัดสินใจเลิกเรียนทางด้านนี้ เบนเข็มไปหาความรู้ด้านไสยเวทย์วิทยาคมจากครูบาอาจารย์วัดเกาะลอยซึ่งไสยเวทย์และแพทย์แผนโบราณ เมื่อมีความรู้รักษาตนเองได้ จึงออกธุดงค์บำเพ็ญเพียรเสาะหาพระเกจิอาจารย์เพื่อร่ำเรียนวิชาอาคมอย่างต่อเนื่องได้ ออกเดินทางจากจังหวัดสระบุรีเรื่อยมาจนถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และมาหยุดจำพรรษาที่วัดญาณแสน ปัจจุบันนี้ ณ อาราม แห่งนี้ท่านได้ศึกษาไสยศาสตร์ วิชาแพทย์แผนโบราณ โหราศาสตร์ และเล่นแร่แปรธาตุ กับพระอาจารย์สายหรือขุนโจรย่ามแดง

ในอดีต ได้จำพรรษาตั้งแต่นั้นมาโดยพึงพอใจกับการใช้วิชาความรู้สงเคราะห์ญาติโยมที่ท่านมาปัดเป่าบรรเทาความเดือดร้อนอยู่หลายปีด้วยกัน ช่งเวลานั้นชื่อเสียงของทั้งพระอาจารย์สาย และพระอาจารย์ชื่นเป็นที่ร่ำลือถึงความเข้มขลังและศักดิ์สิทธิ์ ไม่ว่าใครจะเป็นอะไรมาทั้งสองรูปจะช่วยสงเคราะห์ได้หมด ชื่อเสียงขจรระบือถึงกรุงเทพฯ ซึ่งขณะนั้นได้มีผู้อันจะกินคนหนึ่งได้เกิดเป็นโรคเหน็บชา รักษาเท่าไหร่ก็ไม่หายยาไทยยาเทศกี่ขนานก็เอาไม่อยู่ เมื่อกิตติศัพท์ของหลวงปู่ชื่น จึงได้เดินทางมาให้ท่านรักษา ท่านได้เสกไพรไปให้ทานปรากฏว่าหายเป็นปลิดทิ้ง เขาจึงกราบนิมนต์ให้ท่านไปจำพรรษาอยู่ที่วัดแคนางเลิ้ง (วัดสุนทรธรรมทาน) กรุงเทพฯ พร้อมถวายตัวเป็นโยมอุปัฏฐาก แต่เมื่อท่านไปปรึกษากับพระอาจารย์สายได้รับเหตุผลและแง่คิดมากมายจนทำให้ต้องบอกปฏิเสธไป ต่อมาพระอาจารย์สายได้ลาสิกขาออกไปทำให้หลวงปู่ชื่นต้องขึ้นไปอยู่ลำพังต้อนรับญาติโยมที่นับวันยิ่งเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จึงเริ่มเบื่อหน่ายในวิชาไสยศาสตร์และคาถาอาคม และทำให้ร่างกายและจิตใจของท่านเกิดความร้อนรุ่ม ประกอบกับมีข่าวเกี่ยวกับ พระภิกษุรูปหนึ่งมาปักกลดอยู่หน้าวัดกุฏีทองและญาติโยมไปขึ้นมากมายปฏิปทาของพระอาจารย์รูปนั้นเป็นที่โจษขานกันมาโดยวันพระจะไม่พูดกับใครเลย และไม่ฉันเลย ส่วนวันธรรมดา จะพูดน้อยมาก อัฏฐบริขารมีเพียงกลด จีวร และรองเท้าเก่าๆ ส่วนในย่ามก็มีเพียงกะลาสำหรับเป็นภาชนะใส่ข้าวและช้อนกะลาเท่านั้น มารู้ภายหลังพระอาจารย์รูปนั้น คือ

พระอาจารย์เตชธัมโม (เสน) ธุดงค์มาจาก อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา หลวงปู่ชื่นไม่รีรอที่จะเข้าไปใกล้ชิด เพื่อสัมผัสพิสูจน์ตามคำโจษขานนั้น และได้รับคำทักท้วงว่า **“ท่านเดินผิดทางแล้ว”**

พระอาจารย์เสนย้ำอยู่อย่างนี้หลายครั้งหลายหน จนท่านนำคำพูดนั้นมาทบทวน และค่อยใช้สติสมาธิพิจารณาความหมายจนกระทั่งพบข้อเท็จจริงแห่งสัจธรรม ทั้งสองท่านก็ปวารณาเป็นศิษย์ - อาจารย์ ทบทวนศีลและธรรมวินัยต่างๆ โดยหลวงปู่ชื่นได้นำตำราไสยศาสตร์วิชาอาคมต่างๆ ที่เล่าเรียนมาตั้งแต่ต้น เผาทิ้งจนหมดสิ้น จึงกลับมาปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัดกับพระอาจารย์เสน พร้อมทั้งนิมนต์ให้ผู้เป็นอาจารย์มาจำพรรษาอยู่ด้วยกันที่วัดญาณเสน

จากปฏิปทาที่เปลี่ยนแปลงไปของท่าน จึงมีเสียงครหาไปในทางไม่สู้ดี แต่ท่านไม่สนใจ ยังคงมุ่งปฏิบัติต่อไปจนถึงขั้นอุกฤษฏ ใต้ต้นโพธิ์ข้างโบสถ์ เป็นเวลา ๑ เดือน ด้วยการนั่งสมาธิตลอดเวลา ยกเว้นเวลาฉันปัสสาวะ อุจจาระเท่านั้นเพียง ๒๔ วัน จากการเริ่มปฏิบัติ ท่านก็สำเร็จสุดยอดวิชา **"รัตนจักร"** พร้อมกันนั้นก็ถูกร้องเรียนให้คณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพิจารณาปฏิปทาเพี้ยนๆ เป็นต้นว่า ชอบอยู่อย่างสมถะสันโดษ ข้าวของที่ญาติโยมนำมาถวายใครจะหยิบไปอย่างไรก็ไม่ว่ากล่าวห้ามปราม หมู หมา กา นก ฯลฯ จะมาอยู่ภายในวัดและสร้างความสกปรกอย่างไรท่านก็วางเฉยไม่ดำเนินการใดๆ จึงมีคำสั่งปลดท่านออกจากตำแหน่งเจ้าอาวาส หลวงปู่ชื่นมิอนาทรร้อนใจแต่อย่างใด เพียงขอทางคณะสงฆ์ว่า ขอให้พิจารณาและแต่งตั้งพระจากวัดญาณเสนขึ้นเป็นเจ้าอาวาสแทนเท่านั้น ในความรู้สึกของชาวบ้านและญาติโยม ที่เข้าใจรู้ซึ้ง ก็ยังเคารพนับถือหลวงปู่ชื่นและศรัทธาในความขลังจากวัตถุมงคลที่ท่านได้อธิษฐานจิตด้วยการอัญเชิญพระรัตนจักรสู่วัตถุมงคลนั้นๆ มาจนกระทั่งวาระสุดท้ายในชีวิตท่าน หลวงปู่ชื่นท่านมีลูกศิษย์ลูกหาอยู่ทั่วสารทิศ

พุทธสโร อนุสาวธรรมวาที ๑ หรือหลวงปู่ชื้น เป็น เจ้าตำรา เคล็ดวิชา "รัตนจักร" อันลือลั่น มีความเชี่ยวชาญด้านไสยศาสตร์ วิชาอาคมขลัง แพทย์แผนโบราณ โดยนำความรู้ทุกแขนงมาช่วยปัดเป่าทุกข์ให้ชาวเมืองกรุงเก่าจนเป็นที่เคารพเลื่อมใสในความเมตตาธรรมอันสูงส่ง นอกจากนี้ ยังมีวัตถุขลังที่มากด้วยประสบการณ์ ด้านเมตตา แคล้วคลาด นับเป็นพระดีศรีอยุธยาอีกรูปหนึ่งที่ชาวเมืองนี้ภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

หลวงปู่ชื้น พุทธสโร อนุสาวกธรรมวาที ๑ พระเกจิอาจารย์ชื่อดังวิปัสสนา เปี่ยมด้วยเมตตาแห่งวัดญาณเสน ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มรณภาพละสังขารตั้งแต่วันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๔๖ เวลา ๐๙.๔๐ น. ด้วยอาการสงบ รวมอายุ ๙๗ ปี เกิดเมื่อวันพุธที่ ๑๘ มีนาคม ๒๔๕๐ และมรณภาพเมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๔๖ ก่อนที่หลวงปู่มรณภาพได้สั่งไว้ว่าไม่ต้องฉีดยาศพไม่เน่าเหม็น สภาพศพดูเหมือนเป็นปกตินอนหลับอย่างธรรมดาทั่วไป จนผ่านไปหลายวันแล้วไม่เน่าเปื่อย ไม่มีกลิ่นเหม็นเหมือนศพทั่วไป ศิษยานุศิษย์และประชาชนทั่วไปที่รู้ข่าวได้กราบไหว้สักการะทุกวันกล่าวถึงวัตถุมงคลอันเลื่องลือของหลวงปู่ชื้นเป็นที่ต้องการของเหล่าศิษยานุศิษย์ สาธุชน อีกทั้งเซียนพระจากทั่วสารทิศต่างยอมรับในเรื่องพุทธความศักดิ์สิทธิ์ ไม่ว่าจะเป็นพระขุนแผนพิมพ์แขนอ่อนนอกนูนหน้าอู่ทอง รุ่นแรกของวัดญาณเสน พระนครศรีอยุธยา เนื้อโลหะ (ทองคำ) เหรียญธรรมสภาหลวงปู่ชื้น ล็อกเกตรัตนจักร และรูปเหมือนปั๊ม หลวงปู่ชื้น เหรียญปั๊มหน้าจั่ว เนื้อทองคำ หลวงปู่ชื้น ฯลฯ

นับได้ว่าตำนานเส้นทางของหลวงปู่ชื้น พระนักปฏิบัติสายวิปัสสนาเพชรน้ำเอก เกจิอาจารย์ดังแห่งเมืองกรุงเก่า จะเป็นที่กล่าวขานกันไม่รู้จบ

คติธรรม

พระธรรมคำสั่งสอน หลักปฏิบัติ ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปไหนพระธรรมยังคงเส้นคงวาหนาแน่นอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน ธรรมคงทรงธรรมไม่จำกัดกาล ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง ประพฤติตามธรรมอยู่ ธรรมนั้นย่อมอำนวยผลอันพึงใจให้เสมอ ตามกำลังความสามารถแห่งตนที่บากบั่นมุ่งมั่น เท่าเทียมกัน ทั้งในสมัยพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ และในสมัยปัจจุบันนี้ที่พระพุทธองค์ปรินิพพานไปนานแล้ว

พระเดชพระคุณ พระอาจารย์ชื้น พุทฺธสโร เป็นพระสาวกอีกรูปหนึ่งซึ่งดำรงชีวิตแบบพระผู้ประเสริฐเป็นผู้มีปฏิปทา คือ ทางก้าวเดินในทางธรรมอันแกล้วกล้า มีศรัทธาไม่หวั่นไหวตั้งแต่วันอุปสมบทจนในที่สุดก็ได้บรรลุเป้าหมายแห่งชีวิตนักบวช คือ อุดมธรรม ซึ่งเป็นธรรมอันยอดเยี่ยม ตามความสามารถและบุญญาบารมี เป็นประดุจน้ำที่เต็มแก้ว จะเทใส่เข้าไปเท่าใดก็ตาม มีแต่จะล้นออกมาเท่านั้น ส่วนที่ล้นเอ่อไหลอาบนอกแก้วนั้น ก็นำเอาไปเพื่อประโยชน์ในการสงเคราะห์อนุเคราะห์ตามส่วนแห่งเมตตาที่เต็มเปี่ยม ซึ่งเป็นผลแห่งความเพียรภาวนาและบุญญาธิการ จนเป็นที่เคารพบูชาศรัทธาเลื่อมใสเป็นที่ประจักษ์ชัด อามิสบูชาก็มาก ปฏิบัติบูชาก็มาก เมื่อมากและมีแล้วก็นำออกสงเคราะห์คนยากจนเข็ญใจ โรงเรียน โรงพยาบาล วัด สถานที่ต่างๆ ซึ่งจำเป็นด้วยเหตุผล ด้วยเมตตาอันเกิดจากใจบริสุทธิ์ของพระอาจารย์ชื้น พุทธสโร

“ทำสิ่งใดไม่ประมาทขาดปัญญา
ตามรักษาสัจจะทุกสถาน
เพียรเพิ่มพูนจาคะตลอดกาล
ศึกษาศานติธรรมประจำใจ”

ด้วยความดีทั้งหลายทั้งปวง ที่พระเดชพระคุณ พระอาจารย์ชื้น พุทฺธสโร ได้สั่งสมมา กอปรทั้งความดีที่ศิษยานุศิษย์ทั้งหลาย ท่านที่เคารพนับถือทุกท่าน ได้ร่วมกันบำเพ็ญให้เป็นไป ขอจงสำเร็จเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมนำส่งให้ดวงวิญญาณของพระเดชพระคุณ พระอาจารย์ชื้น พุทฺธสโร มีความสุขยิ่งๆ ขึ้น ในคติสัมปรายภพ นั้นๆ เทอญ.

พระราชรัตนวราภรณ์
เจ้าคณะอำเภอพระนครศรีอยุธยา
เจ้าอาวาสวัดพนัญเชิง วรวิหาร

กำหนดการฌาปนกิจศพ

หลวงพ่อชื้น พุทฺธสโร อดีตเจ้าอาวาสวัดญาณเสน

ในวันที่ ๑๗ - ๑๘ - ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙

ณ เมรุลอยชั่วคราววัดญาณเสน

ตำบลท่าวาสุกรี อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วันศุกร์ที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๙

เวลา	๑๕.๐๐ น.	เชิญหีบศพหลวงพ่อชื้น พุทฺธสโร ขึ้นประดิษฐานบนเมรุลอยชั่วคราววัดญาณเสน
เวลา	๑๗.๐๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์
เวลา	๑๙.๐๐ น.	พระราชาคณะ แสดงพระธรรมเทศนา ๑ กัณฑ์
เวลา	๒๐.๐๐ น.	พระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรม

วันเสาร์ที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๙

เวลา	๐๗.๓๐ น.	ถวายภัตตาหารเช้า แด่พระสงฆ์ - สามเณร
เวลา	๑๐.๓๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป สวดพระพุทธมนต์
เวลา	๑๑.๐๐ น.	ถวายภัตตาหารเพล แด่พระสงฆ์ - สามเณร
เวลา	๑๓.๓๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐๐ รูป รับทักษิณานุปทาน
เวลา	๑๖.๐๐ น.	เจ้าประคุณ สมเด็จพระมหาธีราจารย์ เจ้าคณะใหญ่หนกลาง วัดชนะสงคราม กรุงเทพฯ เป็นประธานประกอบพิธีประชุมเพลิง

วันอาทิตย์ที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๙

เวลา	๐๗.๐๐ น.	พระสงฆ์ ๓ รูป บังสุกุลแปรอัฐิ รับภัตตาหารสามหาบ
เวลา	๐๗.๓๐ น.	ถวายภัตตาหารเช้า แด่พระสงฆ์ - สามเณร
เวลา	๑๐.๓๐ น.	พระสงฆ์ ๑๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์ ฉลองอัฐิ
เวลา	๑๑.๐๐ น.	ถวายภัตตาหารเพล แด่พระสงฆ์ - สามเณร
เวลา	๑๒.๐๐ น.	พระสงฆ์ ๒๐ รูป บังสุกุล
เวลา	๑๓.๐๐ น.	พระเดชพระคุณ พระราชรัตนวราภรณ์ เจ้าคณะอำเภอพระนครศรีอยุธยา วัดพนัญเชิง ประกอบพิธีบรรจุอัฐิ เป็นเสร็จพิธี

พระราชรัตนวราภรณ์
เจ้าคณะอำเภอพระนครศรีอยุธยา
วัดพนัญเชิง วรวิหาร
ประธานจัดงานฯ

พระครูวิสุทธิกิตติวงศ์
เจ้าอาวาสวัดญาณเสน และศิษยานุศิษย์
ดำเนินงาน

รายนามผู้ร่วมเป็นเจ้าภาพ
จัดพิมพ์หนังสือที่ระลึก "พุทธานุภาพ"

พระพรหมสุธี	วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ
พระธรรมกิตติเมธี	วัดสัมพันธวงศาราม วรวิหาร กรุงเทพฯ
พระราชรัตนวราภรณ์	วัดพนัญเชิง วรวิหาร
พระปริยัติกิจวิธาน	วัดโสธรวราราม วรวิหาร ฉะเชิงเทรา
พระพิพัฒน์วิริยาภรณ์	วัดไร่ขิง นครปฐม
พระสุทธิสารเมธี	วัดสัมพันธวงศาราม วรวิหาร กรุงเทพฯ
พระปริยัติโมลี	วัดสัมพันธวงศาราม วรวิหาร กรุงเทพฯ
พระนิภากรกิตติพิลาส	วัดตรีทศเทพ วรวิหาร กรุงเทพฯ
พระโสภณธีรคุณ	วัดเทพธิดาราม กรุงเทพฯ
พระสิทธิธรรมธาดา	วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพฯ
พระครูวิธานอมรกิจ	วัดอมรินทราราม กรุงเทพฯ
พระครูสุนทรธรรมโกศล	วัดเสนาสนาราม ราชวรวิหาร
พระครูสุตธรรมนิเทศ	วัดเพชรสมุทร วรวิหาร สมุทรสงคราม
พระครูอาทรศาสนกิจ	วัดหัวลำโพง กรุงเทพฯ
พระครูวิบูลจริยากร	วัดเสาธง
พระครูสุวัฒนศีลสังวร	วัดโพธิ์แดงใต้
พระครูโกศลธรรมโสภิต	วัดหน้าพระเมรุราชิการาม
พระครูสังฆกิจโสภณ	วัดหนองจรเข ปราจีนบุรี
พระครูนิมิตกิตติวรรณ	วัดประชาสรรค นครสวรรค์
พระครูศรีรัตนาภิวัฒน์	วัดปราสาททอง สุพรรณบุรี
พระครูสิริวรธรรมาภินันท์	วัดมะนาว สุพรรณบุรี
พระครูไพศาลพิพัฒนาภรณ์	วัดเสนาสนาราม ราชวรวิหาร
พระครูปลัดสิทธิวัฒน์	วัดไผ่ล้อม นครปฐม
พระครูปลัดกิตติวรวัฒน์	วัดราษฎร์ประคองธรรม นนทบุรี
พระครูปลัดวิลาส	วัดระฆังโฆสิตาราม กรุงเทพฯ

พระครูปลัดยิ่งศักดิ์	วัดเทพธิดาราม กรุงเทพฯ
พระครูวินัยธร สุวิชัย	วัดป้อมใหญ่
พระครูวินัยธร ญาณกฤษณ์	วัดบางแวก กรุงเทพฯ
พระครูวินัยธร ทองใบ	วัดลาดพร้าว กรุงเทพฯ
พระครูวินัยธร องอาจ	วัดศรีเอี่ยม กรุงเทพฯ
พระครูวินัยธร สุรินทร์	วัดประยุรวงศาวาส กรุงเทพฯ
พระครูสวินัญธร อารยพงษ์	วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม
พระครูวินัยธร จิตรติ	วัดเสนาสนาราม ราชวรวิหาร
พระครูสมุห์ ธรรมภณ	วัดธรรมิกราช
พระครูสมุห์ สุนทร	วัดพระขาว
พระครูใบฎีกา นภาลัย	วัดศาลเจ้า ปทุมธานี
พระครูสุวัจน์ธรรมคุณ	วัดโพธิ์ตะควน
พระครูใบฎีกา สัญพัต	วัดสาลี
พระครูใบฎีกา สมนึก	วัดราษฎร์บำรุง
พระครูสุวรรณธรรมาภิมณฑ์	วัดศรีสันต์มณฑาราม
พระสมุห์อิศรา	วัดไผ่ลูกนก
พระปลัดอรัญ	วัดบางแม่หม้าย
พระมหาญาณวัฒน์	วัดเสนาสนาราม ราชวรวิหาร
พระมหาประสิทธิ์	วัดพนัญเชิง วรวิหาร
พระมหาสมพงค์	วัดขนอนใต้

วชิรา
สำนักพิมพ์

หนังสือ คือ สื่อแห่งปัญญามีค่าประหนึ่งเพชร

ความเป็นมาของพระพุทธมนต์และอานุภาพการป้องกัน

พุทธานุภาพ

อานุภาพของพระพุทธองค์

เรียนรู้พุทธธรรมจากพระพุทธมนต์ เพื่อชีวิตที่ดีงาม

พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทอด ญาณวชิโร,วงศ์ชะอุ่ม)

พุทธานุภาพ อานุภาพของพระพุทธองค์

เรียบเรียง : พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทอด ญาณวชิโร,วงศ์ชะอุ่ม)

พิมพ์ครั้งแรก : กันยายน ๒๕๔๗

พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ธันวาคม ๒๕๔๗

พิมพ์ครั้งที่ ๓ : มกราคม ๒๕๔๘

พิมพ์ครั้งที่ ๔ : กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

พิมพ์ครั้งที่ ๕ : เมษายน ๒๕๔๘

พิมพ์ครั้งที่ ๖ : พฤษภาคม ๒๕๔๘

พิมพ์ครั้งที่ ๗ : ตุลาคม ๒๕๔๘

พิมพ์ครั้งที่ ๘ : ตุลาคม ๒๕๔๘

พิมพ์ครั้งที่ ๙ : มีนาคม ๒๕๔๙

พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ : มีนาคม ๒๕๔๙

พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ : พฤษภาคม ๒๕๔๙

พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ : กันยายน ๒๕๔๙

จำนวน ๑,๖๐๐ เล่ม

ที่ปรึกษา : พระพรหมสุธี, พระธรรมสิทธินายก,
พระปัญญาวชิราภรณ์, พระสิทธิธรรมธาดา,
พระครูอรรถเมธี, พระครูปลัดสัมพิพัฒนธุตาจารย์,
พระมหาณัฏฐพนธุ์ เสฏฐธมฺโม

ข้อมูลทางบรรณานุกรม หอสมุดแห่งชาติ :
พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทอด ญาณวชิโร,วงศ์ชะอุ่ม)
พุทธานุภาพ อานุภาพของพระพุทธองค์ - กรุงเทพฯ : วชิราสำนักพิมพ์

พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ : กันยายน ๒๕๔๙

จำนวนหน้า : ๓๓๖ หน้า

ISBN : 974-92527-5-6

จัดพิมพ์โดย : วชิราสำนักพิมพ์
๓๙/๑๒๒ ม.๑ ซ.สะแกงาม ๑๔ ถ.พระราม ๒
แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๕๐
โทรศัพท์ ๐-๒๔๕๑-๕๗๙๘ โทรสาร ๐-๒๔๕๑-๕๗๙๘

บรรณาธิการ : นายทวี วัดงาม

พิมพ์ที่ : บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด
โทรศัพท์ ๐-๒๒๒๒-๗๑๖๐ โทรสาร ๐-๒๒๒๑-๒๕๗๐

คำนำสำนักพิมพ์

(พิมพ์ครั้งที่ ๑๒)

คงเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า สำหรับประเทศไทย ภาษาบาลีและสันสกฤต เป็นภาษาที่พ้นสมัย ไม่มีการเรียนการสอนกันในระบบการศึกษาภาคบังคับ ยกเว้นพระภิกษุและสามเณรที่ยังคงเรียนอยู่แต่ก็นับได้ว่าเป็นส่วนน้อย ดังนั้นบรรดาเรื่องราว หลักธรรม และพิธีกรรม ในพระพุทธศาสนาต่างๆ ที่บันทึกเอาไว้เป็นภาษาบาลี และสันสกฤต จึงเป็นอุปสรรคที่คนไทยยุคปัจจุบันที่มีความประสงค์จะอ่านศึกษา หรือทำความเข้าใจ ดังเช่นบทพระพุทธมนต์บทต่างๆ ซึ่งล้วนเป็นสิ่งที่มีประโยชน์และทรงคุณค่าสามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้อง และเกิดความสุขได้เป็นอย่างดี แต่ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า พระพุทธมนต์เหล่านั้นบันทึกไว้ด้วยภาษาบาลี สันสกฤต ที่คนในยุคปัจจุบันไม่สามารถอ่านออกและแปลความหมายได้ ดังนั้น จากเนื้อหาและหลักธรรมอันมีค่าแห่งพระพุทธมนต์ดังกล่าวจึงถูกมองข้ามไป คงใช้พระพุทธมนต์เป็นเครื่อง ท่องบ่นตามความเชื่อต่อๆ กันมาว่า เมื่อได้ฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์หรือนำเอามาสวดเองแล้วจะได้บุญ เป็นของศักดิ์สิทธิ์ทั้งๆ ที่ไม่ทราบความหมายและเนื้อหา ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวคลาดเคลื่อนไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงตามหลักการแห่งพระพุทธศาสนา

พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทอด ญาณวชิโร,วงศ์ชะอุ่ม) เป็นพระภิกษุมหาบัณฑิตที่มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธมนต์บทต่างๆ เป็นอย่างยิ่งจึงใช้ความวิริยะอุตสาหะเรียบเรียงหนังสือพุทธานุภาพเล่มนี้ขึ้นมา เพื่อสื่อความให้คนในยุคปัจจุบันได้เข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธมนต์บทต่างๆ ที่ถูกต้อง หนังสือเล่มนี้ พิมพ์ครั้งแรก เมื่อเดือนกันยายน ๒๕๔๗ และเมื่อนำออกเผยแพร่ก็ได้รับการต้อนรับอย่างไม่คาดคิด จนต้องพิมพ์ซ้ำอีกหลายครั้ง

วชิราสำนักพิมพ์มีความภาคภูมิใจเป็นอย่างมาก ที่ได้เป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือพุทธานุภาพ เล่มนี้ออกเผยแพร่ โดยมีความหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นสื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ต่อไปอีกทางหนึ่ง เพราะพระพุทธศาสนาจะสถิตสถาพรต่อไปอย่างมั่นคงได้ก็ด้วยพุทธศาสนิกชนทั้งหลายมีความรู้ความเข้าใจ ในหลักการหลักธรรม และพิธีการของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและถ่องแท้เท่านั้น

ดังนั้นหนังสือพุทธานุภาพ จึงเปรียบได้กับกุญแจไขความรู้แห่งพระพุทธศาสนาที่อยู่ใกล้ตัวท่านอีกดอกหนึ่ง ที่สามารถใช้งานได้ตลอดเวลาที่ต้องการ

วชิราสำนักพิมพ์

กันยายน ๒๕๔๙

คำนำผู้เขียน

ในปัจจุบัน ถึงแม้รูปแบบและวิธีการทำบุญจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เด็กสมัยนี้อาจดูตื่นเต้นน้อยลงเมื่อพูดถึงการทำบุญบ้าน แม้ผู้ใหญ่ก็อาจดูพิถีพิถันน้อยลง ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าคนเริ่มห่างไกลจากธรรมะ หรือคนเริ่มห่างไกลจากศาสนา แต่เพราะเงื่อนไขทางสังคมเปลี่ยนไป จึงทำให้รูปแบบชีวิตเปลี่ยนไป และวิธีการทำบุญก็อาจเปลี่ยนไปด้วย

ถึงแม้รูปแบบและเงื่อนไขในการทำบุญจะเปลี่ยนไป แต่สิ่งหนึ่งที่ยังดำรงอยู่ คือ **ความปรารถนาที่จะให้อานุภาพแห่งพระพุทธมนต์แผ่ปกป้องลูกหลานให้ได้รับความร่มเย็นเป็นสุข ความรู้สึกเช่นนี้คือความรู้สึกแห่งเมตตาธรรมต่อลูกหลานที่ยังคงอยู่มิเสื่อมคลายภายใต้จิตใจที่ยึดมั่นในหลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา**

ปัจจุบันมีผู้หันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับการไหว้พระสวดมนต์มากขึ้น มิใช่แต่เฉพาะคนที่มีอายุมากแล้วเท่านั้น แม้คนรุ่นหนุ่มสาวก็มีแนวโน้มว่ามีความสนใจที่จะสวดมนต์มากขึ้น คนหนุ่มสาวบางคนสามารถสวดมนต์บทยากๆ ได้หลายบท บางคนเชื่อว่าคนสมัยนี้เข้าใจชีวิตและเห็นคุณค่าของชีวิตมากขึ้น จึงแสวงหาสิ่งดีงามให้กับชีวิต บางคนเชื่อว่าคนสมัยนี้มีสาเหตุแห่งความทุกข์สลับซับซ้อนมากขึ้น จึงหาวิธีการ ผ่อนคลายทุกข์ให้เบาบางลง ซึ่งก็ยากที่จะอธิบายได้ว่าเพราะเหตุไร

ผู้เขียนได้เรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้น จากการได้เห็นคนรุ่นหนุ่มสาวเข้าวัดสวดมนต์ร่วมกับพระสงฆ์ในโอกาสต่างๆ จึงเกิดความคิดที่จะสื่อการสวดมนต์ไปยังคนรุ่นใหม่ในอีกรูปแบบหนึ่ง เป็นความพยายามที่ต้องการให้ผู้สนใจได้เรียนรู้พุทธธรรมจากสิ่งใกล้ตัว โดยใช้พระพุทธมนต์ที่คุ้นเคยในชีวิตอยู่แล้วเป็นแนวทางในการเล่าเรื่อง

ผู้เขียนมิได้คาดหวังว่าจะให้หนังสือเล่มนี้เป็นคู่มือในการสวดมนต์ มิได้คาดหวังว่าจะให้หนังสือเล่มนี้เป็นแบบเรียนพุทธธรรม เพื่อความเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งมิได้คาดหวังว่าชีวิตทุกชีวิตจะงดงามเพราะหนังสือเล่มนี้ เพียงอยากทำความเข้าใจการสวดมนต์ ที่แทรกซึมอยู่ในจิตวิญญาณของคนไทย ผ่านคนรุ่นใหม่เท่านั้น

พระพุทธมนต์ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนจัดตามหลักการสวดมนต์แบบนพเคราะห์ เป็นวิธีที่ท่านใช้กันอย่างกว้างขวางอยู่แล้ว ทั้งเห็นว่าเป็นกลวิธีที่คนโบราณใช้สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเกิดศรัทธาในการสวดมนต์ สำหรับการสวดมนต์ตามหลักนพเคราะห์ ก็คือสวดมนต์ตามวันเกิดในรอบหนึ่งสัปดาห์นั่นเอง

นอกจากนั้น ท่านยังเพิ่ม **“พระเกตุ”**เข้ามาสำหรับผู้ที่จำวันเกิดของตนไม่ได้ และเพิ่มวันพุธกลางคืนหรือ **“พระราหู”** เข้ามา เพื่อต้องการให้ลงเลข ๙ อันเป็นเลขมงคลตามความเชื่อของคนไทย ด้วยวิธีการดังกล่าวทำให้ทุกคนมีบทสวดมนต์ประจำวันเกิดของตน หากมีความพยายามมากขึ้นก็สวดบทประจำวันเกิดของพ่อ แม่ และคนที่ตนรัก ตลอดจนศึกษา หลักธรรมที่ปรากฏในพุทธมนต์อันจะเป็น

ประโยชน์ต่อความเข้าใจพุทธธรรมต่อไป

แม้หลักนพเคราะห์จะไม่ใช่หลักพุทธธรรม แต่นพเคราะห์ก็เป็นกลวิธีที่คนโบราณนำคนเข้าสู่หลักธรรมอีกรูปแบบหนึ่ง ดูเหมือนผู้คิดหลักการดังกล่าวจะเข้าใจธรรมชาติของคนเราว่ามีระดับสติปัญญาในการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน บางคนขอเพียงให้ชีวิตการครองเรือนในชาตินี้มีความร่มเย็นเป็นสุขก็พอ แต่บางคนกลับมุ่งมั่นเพื่อเข้าถึงสวรรค์และนิพพาน บางคนสามารถเรียนรู้หลักธรรมได้โดยตรง แต่บางคนกลับต้องอาศัยวิธีการเป็นสื่อในการเรียนรู้

แท้จริง การสวดมนต์ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว จะสวดบทไหนวันไหนพระพุทธมนต์บทนั้นๆ ก็ย่อมทรงอานุภาพ การที่ผู้เขียนเรียงลำดับพระพุทธมนต์ตามหลักนพเคราะห์ ก็ไม่ได้หมายความว่าผู้เขียนต้องการให้เชื่อว่าชีวิตคนเราตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของดวงดาว ถ้าเช่นนั้นก็ไม่มีความจำเป็นอะไรที่พระพุทธองค์จะตรัสหลักกรรมเอาไว้ ก็คงปล่อยให้เป็นหน้าที่ของดวงดาวกำหนดชะตาชีวิตมนุษย์ ผู้เข้าใจจุดมุ่งหมายการสวดมนต์แล้วย่อมไม่ใส่ใจวิธีการดังกล่าวนี้ แต่จะเลือกสวดบทที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตในช่วงนั้นๆ ที่เรียงลำดับเช่นนี้ก็เพื่อให้เกิดความสะดวกสำหรับผู้ต้องการจะศึกษาค้นคว้าให้กว้างขวางออกไป

ธรรมะของพระพุทธองค์มีความกว้างขวางลุ่มลึกเหมาะกับคนทุกระดับ ชีวิตชาวบ้านเป็นชีวิตที่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพเพื่อการดำรงอยู่ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ ก็ควรให้สอดคล้องกับชีวิตของตน อย่าถึงกับหมกมุ่นจนชีวิตการครองเรือนล้มเหลว

แม้การสวดมนต์ก็ไม่จำเป็นต้องมีวิธีการมาก ตอนเช้าก่อนขับรถออกจากบ้านไปทำงาน ยกมือใส่หัวสวดมนต์หนึ่งจบแล้วขับรถออกไปก็ได้ วันไหนมีงานมากกลับบ้านดึกรู้สึกเหนื่อย เพียงกราบหมอน ๓ ครั้งว่า นะโม ๓ จบ แล้วล้มตัวลงนอน เช่นนี้ก็เป็นชีวิตที่งดงามแล้ว คงไม่จำเป็นต้องใส่ชุดขาวเข้าห้องพระสวดมนต์ก่อนนอนทุกคืน

จากความพยายาม ที่จะสื่อการสวดมนต์ไปยังคนรุ่นใหม่ในอีกรูปแบบนี้ ผู้เขียนก็ไม่แน่ใจว่าจะได้ผลมากน้อยเพียงไร แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้เขียนเชื่อมั่นก็คือ ชีวิตมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่ในสังคมแบบใดก็ตาม ล้วนเต็มไปด้วยปัญหา ธรรมะของพระพุทธองค์มีไว้สำหรับเยียวยาชีวิตที่มีปัญหา หากชีวิตเราอยู่เย็นเป็นสุขไร้ทุกข์เกาะกินใจอยู่แล้ว ธรรมะก็ไม่มีประโยชน์อะไรสำหรับเรา แต่ในยามที่ชีวิตต้องเผชิญกับความทุกข์และปัญหา ธรรมะคือสิ่งที่จะช่วยเยียวยาจิตใจเราให้เข้มแข็งขึ้น ในยามเช่นนี้ แม้จะเป็นเพียงการได้นั่งในสถานที่ที่เงียบสงบ พร้อมกับสวดมนต์บทแรกที่ถูกพ่อแม่สอนให้จดจำมาตั้งแต่วัยเยาว์ว่า

“นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ”

ก็เป็นสิ่งที่มีพลังพอที่จะให้เรากล้าแกร่ง พร้อมที่จะเผชิญความทุกข์และปัญหาที่กำลังถาโถมเข้ามาสู่ชีวิตได้อย่างมั่นคง และมีสติ.

พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทอด ญาณวชิโร,วงศ์ชะอุ่ม)

วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร

คุณค่าและความดีของหนังสือเล่มนี้

ขอน้อมถวายเป็น

พุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา

บูชาคุณบิดามารดา คุณครูบาอาจารย์ทั้งหลาย

และ

ขอน้อมถวายเป็นอุปัชฌายบูชา

แด่

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ)

พระอุปัชฌาย์ผู้เปี่ยมด้วยเมตตาแก่มวลศิษย์

พระพุทธรูปปางปฐมเทศนาที่สารนาถ

สารบัญ

ปฐมพากย์แห่งพุทธานุภาพ

พระพุทธรูปศิลปะทวารวดี

ปฐมพากย์แห่งพุทธานุภาพ

อานุภาพของพระพุทธองค์ที่เกิดจากพระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ สามารถนำผู้คนออกจากทุกข์ในสังสารวัฏ คือ การเวียนว่ายตายเกิด อันนำมาซึ่งความเศร้าโศกเสียใจ ความคับแค้นใจ ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ ความร้อนรนกระวนกระวายใจทั้งมวลได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นอานุภาพที่ไม่มีใครคัดค้านได้ในโลก

แต่อานุภาพที่ปรากฏในอีกด้านหนึ่ง ต่างจากอานุภาพแห่งพระคุณดังกล่าว คือ อานุภาพแห่งการน้อมรำลึกถึงพระคุณของพระพุทธองค์ ด้วยการสวดสาธยายพระพุทธพจน์ จนเกิดพุทธานุภาพในการต้านทานทุกข์โศกโรคภัย และสรรพอันตรายทั้งหลายให้อันตรธานไปสิ้น เกิดความสุขสวัสดีในการดำรงชีวิต อานุภาพด้านนี้ดูเป็นเรื่องน่าอัศจรรย์ เกินที่กำลังสติปัญญาของมนุษย์จะทำความเข้าใจได้ แต่อานุภาพแห่งการสวดสาธยายพระพุทธพจน์ก็เกิดขึ้นและดำรงอยู่ เป็นส่วนหนึ่งแห่งอานุภาพของพระพุทธองค์ ที่ทำให้เกิดความสุขสวัสดีแก่ผู้นำไปเจริญภาวนา ปรากฏมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาลอันใครๆ จะคัดค้านมิได้เช่นกัน

อานุภาพที่เกิดขึ้นจากการสวดสาธยายพระพุทธพจน์ในอีกด้านหนึ่งนี้ เป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนที่ยังต้องเผชิญความผันผวนของชะตาชีวิตอย่างมนุษย์ปุถุชนคนหนึ่งจะพึงประสบในโลก ควรศึกษาให้เกิดความเข้าใจ และปฏิบัติได้อย่างถูกต้องไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าอานุภาพแห่งพระคุณข้างต้น เพื่อจะได้บังเกิดผลจริงในการบำบัดทุกข์โศกโรคภัยและสรรพอันตรายทั้งหลายให้อันตรธานไปสิ้น หรืออย่างน้อยก็ให้เบาบางลง เกิดความสุขสวัสดีในการดำรงชีวิตของตนและบุคคลที่เกี่ยวข้องอันเป็นความต้องการตามธรรมดาของมนุษย์ปุถุชนชาวบ้านทั่วๆ ไป

อานุภาพแห่งการทรงจำพระพุทธพจน์ คือ อานุภาพแห่งการสืบต่อพระพุทธศาสนา

การเจริญพระพุทธมนต์มีจุดกำเนิดมาจากการศึกษาเล่าเรียนพระพุทธพจน์ เพื่อทรงจำและสืบต่อคำสั่งสอนของพระพุทธองค์โดยตรง โดยมีกุศโลบายในการนำพระสูตรต่างๆ มาท่องบ่นสาธยายในรูปแบบการบริกรรมภาวนาให้เกิดเป็นสมาธิ จึงเรียกว่า **"พระพุทธมนต์"** เมื่อบริกรรมภาวนาพระพุทธพจน์จนจิตเป็นสมาธิย่อมเกิดพลานุภาพในด้านต่างๆ ได้ ต่อมาจึงมีผู้นิยมนำพระพุทธพจน์มาเป็นพระพุทธมนต์เพื่อต้านทานสิ่งไม่ดีทั้งหลาย พระพุทธมนต์จึงถูกเรียกว่า **"พระปริตร"**[๑] อีกอย่างหนึ่งด้วย

การศึกษาเล่าเรียนพระพุทธพจน์ในครั้งพุทธกาลนั้น ใช้วิธีเรียนแบบบอกปากต่อปาก แล้วท่องจำสวดสาธยายต่อๆ กันมาเรียกว่า **"มุขปาฐะ"** วิธีเล่าเรียนพระพุทธพจน์ที่เรียกว่ามุขปาฐะนี้ พระสาวกใช้มาตั้งแต่สมัยพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ โดยแบ่งกันท่องเป็นคณะตามความถนัดของแต่ละบุคคล เบื้องต้นพระอุบาลีเถระทำหน้าที่ทรงจำพระวินัย พระอานนท์เถระทรงจำพระสูตร และพระสารีบุตรเถระทรงจำพระอภิธรรม ภิกษุผู้ถนัดพระวินัยก็เรียนพระวินัยจากพระอุบาลีเถระ ผู้ถนัดพระสูตรก็เรียนพระสูตรต่อจากพระอานนท์เถระ ผู้ถนัดพระ

---

[๑] **ปริตร** แปลว่า **ต้านทาน ป้องกัน** ต่อมาภายหลัง พระพุทธมนต์ที่มีอานุภาพในการต้านทาน คุ้มครอง ป้องกัน รักษา จึงถูกเรียกว่า พระปริตร ตามไปด้วย

อภิธรรมก็เรียนพระอภิธรรมต่อจากพระสารีบุตรเถระ แล้วก็ร่วมกันสวดสาธยายเป็นคณะๆ แม้ที่พักอาศัยก็จะอยู่รวมกันเป็นคณะ เพื่อสะดวกต่อการสวดสาธยายพระพุทธพจน์ เช่น พระทัพพมัลลบุตรเมื่อจัดที่พักให้พระต่างถิ่นซึ่งเดินทางมาฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ก็จัดให้พักอยู่เป็นคณะตามความถนัดในการทรงจำพระพุทธพจน์

การสืบต่อพระพุทธพจน์ด้วยวิธีท่องจำยังปรากฏว่า ครั้งหนึ่งพระโสณกุฏิกัณณะเดินทางจากชนบทห่างไกลมาเฝ้าพระพุทธองค์ ทรงรับสั่งให้พระเถระพักอยู่ในพระคันธกุฎีเดียวกับพระองค์ พอตกดึกจึงให้ท่านสวดพระสูตรให้สดับ พระเถระสวดพระสูตรให้พระพุทธองค์สดับถึง ๑๖ สูตรก็พอดีสว่าง และเมื่อพระพุทธองค์ประชวรก็ได้ให้ พระมหาจุนทะสวดโพชฌงคสูตรให้สดับ จนหายจากอาการประชวร

นอกจากนั้น ในพระวินัยปิฎกยังระบุว่า ในอาวาสที่มีภิกษุจำพรรษาอยู่มากรูป จะต้องให้มีภิกษุสวดปาฏิโมกข์ได้หนึ่งรูปเป็นอย่างน้อย หากไม่มีจะต้องขวนขวายส่งไปเรียนยังสำนักที่มีผู้สวดได้ หากไม่ทำเช่นนั้นก็จะปรับอาบัติแก่เจ้าอาวาสเพราะโทษที่ไม่ใส่ใจจะให้มีผู้ทรงจำพระปาฏิโมกข์ แสดงให้เห็นว่าสมัยพุทธกาลนั้นได้มีการนำพระพุทธพจน์มาท่องบ่นสาธยายกันอย่างกว้างขวางอยู่แล้ว

ในสมันตปาสาทิกา คัมภีร์อรรถกถาอธิบายพระวินัยปิฎกได้แสดงลำดับพระเถระที่สืบต่อพระวินัยตั้งแต่พระอุบาลีเถระจนถึงสังคายนาครั้งที่ ๓ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช มีลำดับพระเถระ ๕ ท่าน ดังนี้

๑. พระอุบาลีเถระ ทรงจำไว้เฉพาะพระพักตร์พระพุทธเจ้า

๒. พระทาสกะ ทรงจำต่อจากพระอุบาลีเถระ

๓. พระโสณกะ ทรงจำต่อจากพระทาสกะ

๔. พระสิคควะ ทรงจำต่อจากพระโสณกะ

๕. พระโมคคัลลีบุตรติสสะ ทรงจำต่อจากพระสิคควะ

นอกจากนั้น เมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ พระสารีบุตรเถระได้มีการริเริ่มจัดหมวดหมู่พระพุทธพจน์ไว้เป็นแบบอย่างแล้ว เพื่อสะดวกแก่การทรงจำ จนเกิดพระสูตรๆ หนึ่งชื่อ **สังคีติสูตร** แปลว่า พระสูตรว่าด้วยการสังคายนา หรือพระสูตรว่าด้วยการจัดระเบียบ คำสอนนั่นเอง

ภายหลังพระพุทธองค์ปรินิพพานได้ ๓ เดือน ได้มีการจัดระเบียบแบบแผนการทรงจำคำสอนใหม่อย่างเป็นระบบ เรียกว่า การสังคายนา โดยพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป มีพระมหากัสสปเถระเป็นประธาน และได้มีมติจะรักษาพระพุทธพจน์ที่จัดระเบียบไว้แล้วด้วยวิธีมุขปาฐะ หรือวิธีท่องจำ ภายหลังพระพุทธองค์ปรินิพพานประมาณ ๔๕๐ ปี จึงได้มีการบันทึกพระพุทธพจน์เป็นตัวหนังสือที่ลังกาทวีป สาเหตุมาจากบ้านเมืองมีความผันผวนอันเกิดจากภาวะสงครามจึงยากแก่การทรงจำพระพุทธพจน์

ร่องรอยการทรงจำพระพุทธพจน์ด้วยวิธีมุขปาฐะที่พระสงฆ์สาวกใช้มาตั้งแต่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่นั้น ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน เช่น การสวดพระปาฏิโมกข์ทุก ๑๕ วัน เพื่อทบทวนสิกขาบท ๒๒๗ ข้อของพระภิกษุ การเจริญพระพุทธมนต์ในโอกาสต่างๆ และการทำวัตรสวดมนต์ของพุทธบริษัท

พระพุทธพจน์ พระพุทธมนต์ พระปริตร อานุภาพแห่งการต้านทาน

พระพุทธพจน์นั้น ดำรงอยู่ในรูปคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ที่พระสงฆ์สาวกทรงจำไว้และสืบต่อมาเพื่อนำผู้ปฏิบัติออกจากทุกข์ แต่หากพระพุทธพจน์ถูกนำมาใช้สำหรับเป็นบทบริกรรมภาวนาหรือสวดสาธยายตามความเหมาะสมแก่โอกาส พระพุทธพจน์จึงถูกเรียกว่า **"พระพุทธมนต์"** เมื่อพระพุทธมนต์อาศัยจิตที่เป็นสมาธิเกิดอานุภาพในการต้านทาน คุ้มครอง ป้องกัน รักษา พระพุทธมนต์ก็ถูกเรียกว่า **"พระปริตร"** ตามอานุภาพแห่งการต้านทานไปด้วย ปัจจุบันจึงมีผู้นิยมเรียกพระปริตรแทนพระพุทธมนต์กันอย่างกว้างขวาง

การนำพระพุทธพจน์มาเจริญภาวนา ในรูปแบบการเจริญพระพุทธมนต์ จนเกิดอานุภาพในการต้านทานนั้น มีมาแล้วตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เช่น พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ภิกษุสวดขันธปริตรเพื่อป้องกันอันตรายจากสัตว์ร้าย และทรงห้ามเรียนเดรัจฉานวิชา[๒] แต่เรียนพระพุทธมนต์เพื่อคุ้มครองป้องกันตนได้

พระพุทธมนต์จะทรงพลานุภาพในการต้านทานได้ ต้องอาศัยจิตที่อ่อนโยนมีเมตตาเป็นสมาธิมั่นคงแน่วแน่เป็นหลักการที่สำคัญ พระพุทธพจน์ที่นำมาเป็นพระพุทธมนต์นั้น บางสูตรพระพุทธองค์ทรงใช้

---

[๒] **เดรัจฉานวิชา** คือ วิชาที่ขวางการบรรลุธรรม ในพรหมชาลสูตร พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ได้ระบุเดรัจฉานวิชาไว้ ดังนี้ วิชาทำนายโชคชะตา ทำนายอวัยวะ ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ เวทมนต์ไล่ผี วิชาตั้งศาลพระภูมิ วิชาดูพื้นที่ ฯลฯ

สวดเอง บางสูตรทรงแนะนำให้พระสงฆ์สาวกใช้ บางสูตรเทวดาเป็นผู้นำมาแสดง

โพชฌงคสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์สวดให้พระมหากัสสปะ และมหาโมคคัลลานะฟังจนหายจากเป็นไข้ไม่สบาย และเมื่อพระองค์ประชวรก็ได้ให้พระมหาจุนทะสวดโพชฌงคสูตรให้สดับจนหายจากอาการประชวรเช่นกัน

กรณียเมตตสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำภิกษุให้แผ่เมตตาจิตไปในมวลสรรพสัตว์ ตลอดจนเทพเทวาภูติผีปีศาจทั้งหลายไม่มีประมาณ ไม่มีขอบเขต ไม่จำกัดว่าสัตว์นั้นหรือเขาผู้นั้นจะเกี่ยวข้องกับเราหรือไม่ นอกจากเทวดาจะไม่แสดงสิ่งที่น่ากลัวหลอกหลอนแล้ว ยังมีใจอนุเคราะห์ภิกษุโดยไมตรีจิตด้วยความอ่อนโยนมีเมตตา

รัตนสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระอานนท์เถระน้อมระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ และ สังฆรัตนะแล้วทำสัจกิริยา[๓] ให้เกิดเป็นอานุภาพขจัดปัดเป่าภัยพิบัติที่เกิดแก่ชาวเมืองเวสาลี ภายหลังได้กลายเป็นแบบอย่างในการทำน้ำพระพุทธมนต์สำหรับพระสงฆ์สาวกต่อมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้น ยังปรากฏในประวัติพระองคุลิมาลเถระว่า พระพุทธองค์ ทรงแนะนำให้พระองคุลิมาลเถระทำสัตยาธิฐานเพื่อให้หญิงคนหนึ่งคลอดบุตรง่าย เมื่อพระเถระกล่าวคาถาจบทารกก็คลอด

---

[๓] **การทำสัจกิริยา** คือ การตั้งสัจจอธิษฐานตามความเป็นจริง เป็นหลักการที่สำคัญของการเจริญพระพุทธมนต์ ที่จะทำให้เกิดอานุภาพ

โดยง่าย มีความปลอดภัยทั้งแม่และลูก อานุภาพนั้นได้คุ้มครองไปถึงผู้ที่ป่วยด้วยโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ด้วย

สำหรับอาฏานาฏิยสูตร เป็นคาถาที่ท้าวจาตุมหาราชผูกขึ้นมาแสดงแก่พระพุทธองค์ เพื่อให้ภิกษุสวดป้องกันเหล่าอมนุษย์บางพวกที่ไม่หวังดีต่อพระสงฆ์สาวกที่ไปบำเพ็ญเพียรอยู่ตามป่าเขาลำเนาไพร เมื่อไม่มีอะไรป้องกัน เหล่าอมนุษย์ที่ไม่เลื่อมใสก็จะรบกวนเบียดเบียนให้ได้รับความลำบาก ท้าวมหาราชจึงได้แสดงเครื่องป้องกันรักษาชื่ออาฏานาฏิยรักษ์นี้ไว้

พระพุทธมนต์ตามที่กล่าวมานั้น จะมีอานุภาพต้องอาศัยการบริกรรมภาวนาจนจิตแน่วแน่มั่นคงเป็นสมาธิเป็นพื้นฐานที่สำคัญ การเจริญสมาธิภาวนาไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ย่อมมีพลานุภาพในการต้านทานสิ่งไม่ดีทั้งหลาย ในเบื้องต้นสามารถต้านทานกิเลสภายในตัวเองก่อน แล้วขยายอานุภาพออกไปสู่การต้านทานสิ่งไม่เป็นมงคลอันเกิดจากมนุษย์และอมนุษย์ที่เป็นพาลสันดานหยาบทั้งหลาย ในขณะเดียวกันก็เป็นพลังแห่งการก่อเกิดสิ่งดีงาม คือ ความอ่อนโยนมีเมตตาเอื้ออาทรภายในตนเองก่อน แล้วขยายอานุภาพกว้างออกไปสู่การก่อเกิดสิ่งอันเป็นมงคลภายนอกทั้งหลายด้วย

พระพุทธมนต์จะเกิดอานุภาพในการต้านทานสิ่งไม่เป็นมงคลทั้งหลายผู้เจริญพระพุทธมนต์ต้องยึดหลัก ๒ ประการ คือ

๑. จิตต้องมีเมตตาไม่เห็นแก่ลาภ

๒. อย่าให้จิตฟุ้งซ่านเจริญพระพุทธมนต์

หลักทั้ง ๒ ประการนี้เป็นหลักสำคัญที่จะทำให้พระพุทธมนต์เกิดอานุภาพ ผู้เจริญพระพุทธมนต์จะต้องมีจิตประกอบด้วยเมตตาสงสาร ปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์เป็นเบื้องต้น มิใช่เจริญพระพุทธมนต์ด้วยมีจิตเห็นแก่ลาภสักการะที่เขาจะให้ และในการสวดจะต้องมีสมาธิแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่านวอกแวก

ในอรรถกถาคัมภีร์อธิบายพระไตรปิฎก ได้แสดงวิธีการเจริญพระพุทธมนต์ไว้ว่า **"หากเรียนด้วยความตั้งใจจนเกิดความช่ำชองคล่องปากไม่ตกหล่นทั้งอรรถและพยัญชนะ มีจิตประกอบด้วยเมตตาหวังให้ผู้คนพ้นจากทุกข์ บริกรรมพระพุทธมนต์แผ่เมตตาไปไม่เห็นแก่ลาภ ย่อมจะบังเกิดเป็นอานุภาพคุ้มครองป้องกันเหล่าอมนุษย์และสรรพอันตรายทั้งหลาย"**

สำหรับผู้เจริญพระพุทธมนต์ และผู้ฟังการเจริญพระพุทธมนต์ หากกระทำด้วยจิตเลื่อมใส ไม่มีกิเลสมาครอบงำจิต ไม่มีกรรมหนักมาตัดรอน อีกทั้งยังไม่ถึงวาระสิ้นอายุขัย พระพุทธมนต์ย่อมจะมีอานุภาพในการบำบัดทุกข์โศกโรคภัย ความเจ็บป่วยไข้ และสรรพอันตรายทั้งหลายได้ สามารถดับความเร่าร้อนกระวนกระวายใจ ขจัดลางร้ายและฝันร้ายทั้งหลาย ปัดเป่าเสนียดจัญไร อุบัติเหตุ สิ่งอัปมงคลอันเกิดจากบาปเคราะห์ ฤกษ์หามยามร้ายและสิ่งที่ไม่พึงพอใจต่างๆ ป้องกันแม้โจรภัย อัคคีภัย วาตภัย อุทกภัย อสรพิษ สัตว์ร้าย อมนุษย์ภูตผีปีศาจ ยักษ์ นาค คนธรรพ์ และเทวดาที่ไม่หวังดีทั้งหลาย คุ้มครองป้องกันรักษาให้ปราศจากทุกข์โศกโรคภัยนานาประการ แคล้วคลาด

ปลอดภัย จากผู้จองเวรที่คอยจ้องผลาญนอนหลับก็สบายไม่ฝันร้าย เป็นผู้มีอายุ วรรณะ สุขะ พละ และเจริญงอกงามในพระพุทธศาสนาตลอดกาลทุกเมื่อ พระพุทธมนต์ที่สวดด้วยจิตเลื่อมใสเป็นสมาธิแน่วแน่ ย่อมแผ่อานุภาพคุ้มครองป้องกันตลอดทั้งหมู่ญาติ พวกพ้องและบริวารทั้งหลาย ตามที่พระพุทธองค์ตรัสว่า **"เธอจงเจริญพุทธานุสสติภาวนา ซึ่งเป็นธรรมที่ยอดเยี่ยม ในธรรมสำหรับเจริญภาวนา เพราะผู้เจริญภาวนานี้แล้ว จะสมปรารถนาทุกประการ" "อมนุษย์ที่จ้องจะทำร้ายผู้เจริญเมตตา ย่อมประสบภัยพิบัติ เหมือนคนใช้มือจับคมหอกย่อมได้รับอันตรายจาก คมหอก"**

อย่างไรก็ตาม แม้พระพุทธมนต์ที่เจริญ โดยยึดหลักสองประการจนเกิดอานุภาพ แต่ก็ยังมีเหตุที่ทำให้อานุภาพไม่สามารถคุ้มครองป้องกันอยู่อีก อานุภาพนั้นจะไม่คุ้มครองป้องกันเพราะเหตุ ๔ ประการ[๔] ดังนี้

๑. เมื่อผู้สวดหรือผู้ฟังการเจริญพระพุทธมนต์ไม่มีความเชื่อความเลื่อมใสในอานุภาพแห่งพระพุทธมนต์

๒. แม้ผู้สวดหรือผู้ฟังพระพุทธมนต์มีความเชื่อความเลื่อมใสในอานุภาพแห่งพระพุทธมนต์ แต่ในขณะที่เจริญพระพุทธมนต์มีกิเลสครอบงำ แล้วเจริญพระพุทธมนต์เพราะเห็นแก่ลาภ ทำให้จิตวอกแวกฟุ้งซ่านไม่เป็นสมาธิ เช่นนี้พระพุทธมนต์ก็ไม่มีอานุภาพในการต้านทาน

๓. แม้ผู้สวดหรือผู้ฟังพระพุทธมนต์จะมีความเชื่อความเลื่อมใส แล้วเจริญพระพุทธมนต์ด้วยจิตเป็นสมาธิมั่นคงแน่วแน่ไม่

---

[๔] หนังสือมิลินทปัญหา กล่าวว่า พระปริตรจะไม่คุ้มครองรักษาเพราะ ๓ ประการ คือ ๑) เพราะกรรมเข้ามาขัดขวาง ๒) เพราะกิเลสเข้ามาขัดขวาง ๓) เพราะไม่เชื่อ

วอกแวกฟุ้งซ่าน แต่หากมีกรรมหนัก คือ อนันตริยกรรมมาตัดรอนขัดขวาง พระพุทธมนต์ก็ไม่มีอานุภาพในการต้านทาน เพราะขณะนั้นกรรมกำลังให้ผลตามที่ผู้นั้นได้กระทำไว้

๔. ถึงแม้ผู้สวด หรือผู้ฟังพระพุทธมนต์จะมีความเชื่อความเลื่อมใส แล้วเจริญพระพุทธมนต์ด้วยจิตเป็นสมาธิมั่นคงแน่วแน่ไม่วอกแวกฟุ้งซ่าน และไม่มีกรรมหนักมาตัดรอนขัดขวาง แต่หากผู้สวดหรือผู้ฟังถึงวาระสิ้นอายุขัยตามวัยของมนุษย์ อานุภาพของพระพุทธ-มนต์ก็ จะไม่ต้านทาน ท่านเปรียบเหมือนคนถึงคราวสิ้นอายุขัย แม้จะได้รับการเยียวยารักษาจากหมอผู้เชี่ยวชาญ และด้วยยาขนานพิเศษอย่างไรก็ช่วย ไม่ได้ ต้องเป็นไปตามธรรมดาของสังขารร่างกาย

ผู้ที่นำพระพุทธพจน์มาบริกรรมภาวนาในรูปแบบการเจริญพระพุทธมนต์ หากมุ่งหวังให้พระพุทธมนต์เป็นพระปริตรที่มีพลานุภาพในการต้านทาน จำเป็นต้องมีความเชื่อความเลื่อมใสประกอบด้วยเมตตาจิตปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ไม่เห็นแก่ลาภ มีจิตเป็นสมาธิไม่ฟุ้งซ่านเจริญพระพุทธมนต์ แล้วกระทำสัจกิริยา คือ ตั้งสัจอธิษฐานตามความเป็นจริงหากยังไม่สิ้นอายุขัย ไม่มีกรรมหนักขัดขวาง พระพุทธมนต์ย่อมจะเกิดพลานุภาพในการต้านทานตามความมุ่งหวังทุกประการ

คำอาราธนาพระปริตร

วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะทุกขะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลังฯ
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะภะยะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลังฯ
วิปัตติปะฏิพาหายะ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
สัพพะโรคะวินาสายะ ปะริตตัง พรูถะ มังคะลังฯ

คำแปล

ขอท่านทั้งหลายจงสวดพระปริตรอันเป็นมงคล เพื่อป้องกันความวิบัติ เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง เพื่อให้ทุกข์ทั้งหมดพินาศไปฯ

ขอท่านทั้งหลายจงสวดพระปริตรอันเป็นมงคล เพื่อป้องกันความวิบัติ เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง เพื่อให้ภัยทั้งหมดพินาศไปฯ

ขอท่านทั้งหลายจงสวดพระปริตรอันเป็นมงคล เพื่อป้องกันความวิบัติ เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง เพื่อให้โรคทั้งหมดพินาศไปฯ

พุทธานุภาพ

อานุภาพของพระพุทธองค์

พระพุทธรูปศิลปะทวารวดี

ชุมนุมเทวดา

คาถาอัญเชิญเทวดาเพื่อฟังธรรม

คาถาประพันธ์ของบุรพาจารย์

ประวัติความเป็นมา

ชุมนุมเทวดา เป็นบทใช้สวดเพื่ออัญเชิญเทวดามาร่วมฟังเจริญพระพุทธมนต์ หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นบทใช้สวดเพื่ออัญเชิญเทวดามาร่วมฟังธรรมของพระพุทธองค์ ซึ่งถือว่าเป็นการแบ่งส่วนบุญให้แก่สรรพสัตว์ทุกจำพวกทุกหมู่เหล่า แม้กระทั่งเทวดาซึ่งมองไม่เห็นตัวก็แผ่เมตตาจิตไปถึง

การชุมนุมเทวดานั้นพระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นผู้กล่าวเนื้อความบทชุมนุมเทวดาเริ่มต้นด้วยการตักเตือนผู้ที่จะเจริญพระพุทธมนต์ให้ประกอบด้วยเมตตาจิต ตั้งใจเจริญพระพุทธมนต์อย่าได้มีจิตฟุ้งซ่าน

เมื่อท่านได้แนะนำวิธีการเจริญพระพุทธมนต์ตามหลักการนี้แล้ว จากนั้นจึงได้กล่าวคำเชิญชวนเทวดาที่สถิตอยู่ในวิมานในสถานที่ต่างๆ มาร่วมฟังธรรม นับตั้งแต่เทวดาที่สถิตอยู่ตามหุบผา ยอดเขา ที่มีวิมานในอากาศ ภุมมเทวดาที่สิงสถิตอยู่ในทวีป ในรัฐ ในหมู่บ้าน บนต้นไม้ ในป่าลึก ในเหย้าเรือน และเรือกสวนไร่นา ตลอดจนเหล่ายักษ์ คนธรรพ์ และนาคทั้งหลาย ทั้งที่อยู่ในน้ำ บนบก ที่ลุ่ม และที่ดอน การเชิญชวนเทวดามาฟังธรรม ถือว่าเป็นการสร้างบุญสร้างกุศลอีกทางหนึ่งด้วย

การฟังพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ก็คือการฟังธรรมนั่นเอง ในตอนท้ายบทชุมนุมเทวดา จึงประกาศกาลฟังธรรมว่า **“ดูก่อนท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟังธรรม ดูก่อนท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟังธรรม ดูก่อนท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟังธรรมฯ”**

บทชุมนุมเทวดา[๑]

ผะริตะวานะ เมตตัง สะเมตตา ภะทันตา อะวิกขิตตะจิตตา ปะริตตัง ภะณันตุ สัคเค กาเม จะ รูเป คิริสิขะระตะเฏ จันตะลิกเข วิมาเน ทีเป รัฏเฐ จะ คาเม ตะรุวะนะคะหะเน เคหะวัตถุมหิ เขตเต ภุมมา จายันตุ เทวา ชะละถะละวิสะเม ยักขะคันธัพพะนาคา ติฏฐันตา สันติเก ยัง มุนิวะระวะจะนัง สาธะโว เม สุณันตุ ฯ ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา ธัมมัสสะวะนะกาโล อะยัมภะทันตา ธัมมัสสวะนะกาโล อะยัมภะทันตาฯ

---

[๑] ในกรณีที่มีการสวดมนต์ ๑๒ ตำนาน นิยมขึ้นต้นบทชุมนุมเทวดา ดังนี้ สะมันตา จักกะวาเฬสุ อัตะราคัจฉันตุ เทวะตา สัทธัมมัง มุนิราชัสสะ สุณันตุ สัคคะโมกขะทัง สัคเค กาเม จะ รูเป คิริสิขะระตะเฏ ฯลฯ

คำแปล

ท่านผู้เจริญ ผู้มีเมตตาขอจงแผ่เมตตาจิตไป อย่าได้มีจิตฟุ้งซ่าน สวดพระปริตร เทอญ

ขอเชิญเทวดาทั้งหลาย ซึ่งสิงสถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นกามภพ ในชั้นรูปภพ สิงสถิตอยู่บนยอดเขา และที่หุบผา ทั้งที่มีวิมานอยู่ในอากาศ และภุมมเทวดาทั้งหลาย ซึ่งสิงสถิตอยู่ในทวีป ในรัฐ ในหมู่บ้าน บนต้นไม้ ในป่าชัฏ ในเหย้าเรือน และเรือกสวนไร่นา ตลอดทั้งเหล่ายักษ์ คนธรรพ์ และเหล่านาคทั้งหลาย ผู้เป็นสาธุชน ซึ่งอยู่ในน้ำ บนบก ที่ลุ่ม และที่ดอน จงมาชุมนุมกัน ขอเชิญฟังคำของพระมุนีเจ้าผู้ประเสริฐ ท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟังธรรม ท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟังธรรม ท่านผู้เจริญทั้งหลาย กาลนี้เป็นกาลฟังธรรม ฯ

นมัสการ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ฯ (ว่า ๓ หน)

คำแปล

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น ซึ่งเป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ฯ

ไตรสรณคมน์

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ

ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ

ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ

คำแปล

ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมว่าเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง

แม้ครั้งที่สอง ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมว่าเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง

แม้ครั้งที่สาม ข้าพเจ้าขอถึงพระพุทธเจ้าว่าเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าขอถึงพระธรรมว่าเป็นที่พึ่ง ข้าพเจ้าขอถึงพระสงฆ์ว่าเป็นที่พึ่ง ฯ

นะมะการะสิทธิคาถา
โย จักขุมา

บทนมัสการพระรัตนตรัยให้สำเร็จในสิ่งปรารถนา

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงนิพนธ์

ประวัติความเป็นมา

บทนะมะการะสิทธิคาถา เป็นบทนมัสการพระรัตนตรัยที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงนิพนธ์ขึ้น เพื่อใช้แทนบทสัมพุทเธ ซึ่งเป็นของเก่าที่พระสงฆ์ใช้สวดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ทรงให้เหตุผลว่า บทสัมพุทเธกล่าวถึงการนมัสการพระพุทธเจ้าเป็นจำนวนมากตามคติข้างฝ่ายพระพุทธศาสนามหายาน ไม่มีความจำเป็นต้องนมัสการพระพุทธเจ้าหลายพระองค์เช่นนั้น จึงให้สวดบทนะมะการะสิทธิคาถา ซึ่งเป็นคำนมัสการพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบันแต่พระองค์เดียวแทน

เนื้อความของบทนะมะการะสิทธิคาถา ได้น้อมเอาเดชานุภาพแห่งพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์มาทำให้ประสบชัยชนะในสิ่งพึงปรารถนา และขจัดอันตรายทั้งหลายให้พินาศไปสิ้น

บทนะมะการะสิทธิคาถานิยมสวดในคณะธรรมยุติกนิกาย ส่วนคณะสงฆ์มหานิกาย ยังคงใช้บทสัมพุทเธตามแบบอย่างพระสงฆ์สมัยกรุงศรีอยุธยาตามเดิม

นะมะการะสิทธิคาถา

(โย จักขุมา)

โย จักขุมา โมหะมะลาปะกัฏโฐ สามัง วะ พุทโธ สุคะโต วิมุตโต
มารัสสะ ปาสา วินิโมจะยันโต ปาเปสิ เขมัง ชะนะตัง วิเนยยังฯ
พุทธัง วะรันตัง สิระสา นะมามิ โลกัสสะ นาถัญจะ วินายะกัญจะ
ตันเตชะสา เต ชะยะสิทธิ โหตุ สัพพันตะรายา จะ วินาสะเมนตุฯ
ธัมโม ธะโช โย วิยะ ตัสสะ สัตถุ ทัสเสสิ โลกัสสะ วิสุทธิมัคคัง
นิยยานิโก ธัมมะธะรัสสะ ธารี สาตาวะโห สันติกะโร สุจิณโณฯ
ธัมมัง วะรันตัง สิระสา นะมามิ โมหัปปะทาลัง อุปะสันตะทาหัง
ตันเตชะสา เต ชะยะสิทธิ โหตุ สัพพันตะรายา จะ วินาสะเมนตุฯ
สัทธัมมะเสนา สุคะตานุโค โย โลกัสสะ ปาปูปะกิเลสะเชตา
สันโต สะยัง สันตินิโยชะโก จะ สะวากขาตะธัมมัง วิทิตัง กะโรติฯ
สังฆัง วะรันตัง สิระสา นะมามิ พุทธานุพุทธัง สะมะสีละทิฏฐิง
ตันเตชะสา เต ชะยะสิทธิ โหตุ สัพพันตะรายา จะ วินาสะเมนตุฯ

คำแปล

พระพุทธเจ้าพระองค์ใด มีพระปัญญาจักษุขจัดมลทินคือโมหะได้แล้ว ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าโดยพระองค์เอง เสด็จไปดีหลุดพ้นอย่างประเสริฐแล้ว ทรงเปลื้องหมู่ชนที่สามารถแนะนำได้ ให้พ้นจากบ่วงมารนำมาให้ถึงความเกษมด้วย ข้าพเจ้าขอน้อมนมัสการพระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐพระองค์นั้น ผู้เป็นที่พึ่งและเป็นผู้นำชาวโลก ด้วยเดชพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น ขอท่านจงประสบชัยชนะและขออันตรายทั้งปวงจงพินาศไปฯ

พระธรรมใด เป็นประหนึ่งธงชัยของพระศาสดาพระองค์นั้นชี้ทางแห่งความบริสุทธิ์แก่โลก นำหมู่สัตว์ก้าวข้ามยุคเข็ญ คุ้มครองชนผู้ประพฤติธรรม ผู้ประพฤติดีแล้วย่อมนำความสงบสุขมาให้ ข้าพเจ้าขอน้อมนมัสการพระธรรมอันประเสริฐนั้น อันทำลายเสียซึ่งโมหะ ระงับความเร่าร้อนลงเสียได้ ด้วยเดชพระธรรมนั้น ขอท่านจงประสบชัยชนะและขออันตรายทั้งปวงจงพินาศไปฯ

พระสงฆ์ใด เป็นกำลังประกาศพระสัทธรรม ดำเนินชีวิตตามแบบอย่างพระบรมศาสดาผู้เสด็จไปดีแล้ว ผจญเสียซึ่งอุปกิเลสอันลามกของโลก เป็นผู้สงบเองด้วย ทั้งยังสามารถแนะนำผู้อื่นให้เข้าถึงความสงบได้ด้วย เผยแผ่พระธรรมที่พระบรมศาสดาประกาศดีแล้วให้มีผู้รู้ตามข้าพระพุทธเจ้า ขอน้อมนมัสการพระสงฆ์ผู้ประเสริฐนั้น ผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้า มีศีลและทิฏฐิเสมอกัน ด้วยเดชพระสงฆ์นั้น ขอท่านจงประสบชัยชนะ และขออันตรายทั้งปวงจงพินาศไป เทอญฯ

นะมะการะสิทธิคาถา

สัมพุทเธ

บทนมัสการพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต

คาถาประพันธ์ของบุรพาจารย์

ประวัติความเป็นมา

บทสัมพุทเธ เป็นบทนมัสการพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีต เป็นบทเก่าที่พระสงฆ์ใช้สวดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ยังไม่สามารถสืบค้นที่มาได้

เนื้อความบทสัมพุทเธ กล่าวถึงการนมัสการพระพุทธเจ้าที่ได้ตรัสรู้ไปแล้วในอดีตซึ่งมีอยู่จำนวนมากมาย ในคำนมัสการ ได้ระบุจำนวนพระพุทธเจ้าถึง ๓,๕๘๔,๑๘๒ พระองค์ แล้วอธิษฐานขออานุภาพแห่งการกระทำความนอบน้อมพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ให้ขจัดเสียซึ่งอุปัทวะ

ทั้งหลาย และอันตรายทั้งปวงเป็นอเนกให้พินาศไปสิ้น บทนมัสการสัมพุทเธ ยังไม่สามารถค้นหาประวัติความเป็นมาที่ชัดเจนได้ว่าประพันธ์ขึ้นในยุคใด

นอกจากนั้น ยังมีความเชื่อว่า บทสัมพุทเธที่ใช้มาแต่เดิมนั้นประพันธ์ขึ้นตามคติข้างฝ่ายพระพุทธศาสนามหายาน เพราะเนื้อความกล่าวถึงการนมัสการพระพุทธเจ้าจำนวนมากตามแบบอย่างมหายาน จนต้องมีการประพันธ์คำนมัสการขึ้นมาใหม่เพื่อใช้แทนบทสัมพุทเธให้สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเนื้อความอันเป็นจุดมุ่งหมายของคำนมัสการตามบทสัมพุทเธนี้แล้ว บุรพาจารย์ผู้ประพันธ์ไม่น่าจะยึดคติการนมัสการมาจากพระพุทธศาสนามหายาน แต่น่าจะประพันธ์ตามศรัทธาที่มีต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนาเถรวาทนี่เอง โดยอาศัยหลักการน้อมรำลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีตมาเป็นเครื่องคุ้มครองรักษาให้ปลอดภัย ดังปรากฏในชาดกต่างๆ สมัยที่พระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีเพื่อปรารถนาโพธิญาณ เมื่อเกิดอันตรายก็จะอธิษฐานขอคุณจากพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีตมาทำการคุ้มครองรักษา

ในวัฏฏกชาดก จริยาปิฎก เมื่อพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นลูกนกคุ่ม เกิดไฟไหม้ป่าก็ได้ทำสัจกิริยา โดยการอ้างเอาคุณมีศีลเป็นต้นของพระพุทธเจ้าในอดีตมาเป็นเครื่องคุ้มครองรักษาจนไฟดับมอดไป

ในโมรชาดก ทุกนิบาต เมื่อพระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นนกยูงทองก็ได้ผูกปริตรขึ้นนมัสการพระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลาย เพื่อ

คุ้มครองป้องกัน อันตรายในที่อยู่อาศัยและแคล้วคลาดปลอดภัยในถิ่นที่ออกหากิน

ชาดกทั้งสองเรื่อง ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกพระพุทธศาสนาเถรวาทนี้เอง แสดงให้เห็นว่า แม้คุณของพระพุทธเจ้าทั้งหลายในอดีตก็สามารถน้อมนำมาเป็นสิ่งนมัสการเพื่อให้เกิดพุทธานุภาพได้

นอกจากนั้นใน**อาฏานาฏิยสูตร ทีฆนิกาย** ปาฏิกวรรคที่พระพุทธองค์แสดงแก่หมู่ภิกษุบนเขาคิชฌกูฏในระหว่างพรรษาที่ ๓ หลังการตรัสรู้ ก็มีเนื้อความน้อมรำลึกถึงพระพุทธเจ้าในอดีตทั้ง ๗ พระองค์ เพื่อทำการคุ้มครองรักษาเช่นกัน ซึ่งน่าจะเป็นคติที่บุรพาจารย์นำมาเป็นหลักในการประพันธ์คำนมัสการสัมพุทเธ

ในภายหลัง ได้มีการประพันธ์บทนะมะการะสิทธิคาถาขึ้นมาใหม่ เนื่องจากมีความเห็นว่าบทสัมพุทเธที่มีมาแต่เดิมนั้นมีคติข้างฝ่ายพระพุทธศาสนาแบบมหายาน ไม่ตรงต่อคำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาท บทนะมะการสิทธิคาถานิยมสวดแพร่หลายในคณะธรรมยุตินิกายตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นมา ส่วนคณะสงฆ์มหานิกายยังคงใช้บทสัมพุทเธที่มาแต่เดิมตามแบบอย่างพระสงฆ์ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นหลัก (แต่ปัจจุบันใช้กันทั้งสองแบบ ตามความเหมาะสม)

นะมะการะสิทธิคาถา

(สัมพุทเธ)

สัมพุทเธ อัฏฐะวีสัญจะ ทะวาทะสัญจะ สะหัสสะเก
ปัญจะสะตะสะหัสสานิ นะมามิ สิระสา อะหัง
เตสัง ธัมมัญจะ สังฆัญจะ อาทะเรนะ นะมามิหัง
นะมะการานุภาเวนะ หันตะวา สัพเพ อุปัททะเว
อะเนกา อันตะรายาปิ วินัสสันตุ อะเสสะโตฯ

สัมพุทเธ ปัญจะปัญญาสัญจะ จะตุวีสะติสะหัสสะเก
ทะสะสะตะสะหัสสานิ นะมามิ สิระสา อะหัง
เตสัง ธัมมัญจะ สังฆัญจะ อาทะเรนะ นะมามิหัง
นะมะการานุภาเวนะ หันตะวา สัพเพ อุปัททะเว
อะเนกา อันตะรายาปิ วินัสสันตุ อะเสสะโตฯ

สัมพุทเธ นะวุตตะระสะเต อัฏฐะจัตตาฬีสะสะหัสสะเก
วีสะติสะตะสะหัสสานิ นะมามิ สิระสา อะหัง
เตสัง ธัมมัญจะ สังฆัญจะ อาทะเรนะ นะมามิหัง
นะมะการานุเวนะ หันตะวา สัพเพ อุปัททะเว
อะเนกา อันตะรายาปิ วินัสสันตุ อะเสสะโตฯ

คำแปล

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสัมพุทธเจ้า ๕๑๒,๐๒๘ พระองค์ ด้วยเศียรเกล้า ขอนอบน้อมพระธรรมด้วย พระสงฆ์ด้วย ของพระสัมพุทธเจ้าเหล่านั้นด้วยความเคารพ ด้วยอานุภาพแห่งการกระทำความนอบน้อม จงขจัดเสียซึ่งสิ่งอันไม่เป็นมงคลทั้งปวง แม้อันตรายทั้งหลายเป็นอเนกจงพินาศไปสิ้น

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสัมพุทธเจ้า ๑,๐๒๔,๐๕๕ พระองค์ ด้วยเศียรเกล้า ขอนอบน้อมพระธรรมด้วย พระสงฆ์ด้วย ของพระสัมพุทธเจ้าเหล่านั้นด้วยความเคารพ ด้วยอานุภาพแห่งการกระทำความนอบน้อม จงขจัดเสียซึ่งสิ่งอันไม่เป็นมงคลทั้งปวง แม้อันตรายทั้งหลาย เป็นอเนกจงพินาศไปสิ้น

ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระสัมพุทธเจ้า ๒,๐๔๘,๑๐๙ พระองค์ ด้วยเศียรเกล้า ขอนอบน้อมพระธรรมด้วย พระสงฆ์ด้วย ของพระสัมพุทธเจ้าเหล่านั้นด้วยความเคารพ ด้วยอานุภาพแห่งการกระทำความนอบน้อม จงขจัดเสียซึ่งสิ่งอันไม่เป็นมงคลทั้งปวง แม้อันตรายทั้งหลาย เป็นอเนกจงพินาศไปสิ้น เทอญฯ

นะโมการะอัฏฐะกะ

คาถานอบน้อมพระรัตนตรัยเพื่อให้เกิดเดชานุภาพในการประกอบพิธีเจริญพระพุทธมนต์

พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

นโมการะอัฏฐะกะ

นะโม อะระหะโต สัมมา-	สัมพุทธัสสะ มะเหสิโน
นะโม อุตตะมะธัมมัสสะ	สะวากขาตัสเสวะ เตนิธะ
นะโม มะหาสังฆัสสาปิ	วิสุทธะสีละทิฏฐิโน
นะโม โอมาตะยารัทธัสสะ	ระตะนัตตะยัสสะ สาธุกัง
นะโม โอมะกาตีตัสสะ	ตัสสะ วัตถุตตะยัสสะปิ
นะโมการัปปะภาเวนะ	วิคัจฉันตุ อุปัททะวา
นะโมการานุภาเวนะ	สุวัตถิ โหตุ สัพพะทา
นะโมการัสสะ เตเชนะ	วิธิมะหิ โหมิ เตชะวาฯ

คำแปล

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้แสวงหาประโยชน์อันยิ่งใหญ่ ขอนอบน้อมแด่พระธรรมอันสูงสุด ในพระศาสนานี้ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ขอนอบน้อมแด่พระสงฆ์หมู่ใหญ่ ผู้มีศีล และทิฏฐิอันงดงาม การนอบน้อมแด่พระรัตนตรัยที่ปรารภแล้วว่าโอม[๒] ขอจงสำเร็จประโยชน์ ขอนอบน้อมแม้วัตถุทั้ง ๓[๓] อันล่วงพ้นโทษต่ำช้านั้น ด้วยความประกาศการกระทำความนอบน้อม ขอสิ่งที่ไม่เป็นมงคลทั้งหลายจงบำราศไป ด้วยอานุภาพแห่งการกระทำความนอบน้อม ขอความสุขสวัสดีจงมีทุกเมื่อ ด้วยเดชแห่งการกระทำความนอบน้อม ขอข้าพเจ้าจงเป็นผู้มีเดชในการประกอบมงคลพิธีเถิดฯ

---

[๒] ปรารภ คำว่า โอม (อะ,อุ,มะ) หมายถึง การน้อมรำลึกถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์

อะ มาจาก คำว่า อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ หมายถึง พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

อุ มาจาก คำว่า อุตตะมัง ธัมมัง หมายถึง พระธรรมอันสูงสุด

มะ มาจาก คำว่า มะหาสังโฆ หมายถึง พระสงฆ์สาวกหมู่ใหญ่ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

[๓] วัตถุทั้ง ๓ คือ ๑.พระพุทธ ๒.พระธรรม ๓.พระสงฆ์

มงคลสูตร

พระสูตรว่าด้วยมงคลสูงสุดแห่งชีวิต

พระพุทธรูปศิลปะทวารวดี

มงคลสูตร

หลักปฏิบัติเพื่อชีวิตที่เป็นมงคล

มงคลสูตร พระสุตตันตปิฎก ขุทกนิกาย ขุทกปาฐะ

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

มงคลสูตร เป็นพระสูตรที่แนะนำวิธีการดำเนินชีวิตที่เป็นมงคลสูงสุดอย่างชาวบ้าน จนถึงชีวิตที่เป็นมงคลสูงสุดอย่างพระสงฆ์ พระพุทธองค์ตรัสพระสูตรนี้แก่เทวดาผู้ทูลถามถึงสิ่งที่เป็นมงคล สาเหตุมาจากการที่ประชาชนประชุมกันที่สภาเพื่อฟังกถาที่แสดงเรื่องราวต่างๆ โดยได้เชิญผู้มีความรู้ในแต่ละเรื่องมาแสดงตามวาระ เรื่องที่แสดงนั้นบางเรื่องต้องใช้เวลานานถึง ๔ เดือนจึงจบลงได้

วันหนึ่ง ได้มีการหยิบยกเรื่องปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่เชื่อว่าเป็นมงคลสำหรับชีวิตขึ้นมาแสดง ณ สภาแห่งนั้น ปัญหานี้ได้มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง จนไม่สามารถหาข้อยุติได้ ต่างคนต่างก็มีเหตุผลสนับสนุนแนวคิดของตน ปัญหาดังกล่าวมิใช่เพียงถกเถียงกันในหมู่มนุษย์เท่านั้น แต่ยังขยายวงถกเถียงกว้างออกไปจนถึงหมู่เทพทั้งหลาย ความวุ่นวายจึงเกิดขึ้นจากเมืองมนุษย์จนถึงสวรรค์

สิ่งที่คนสมัยพุทธกาลเชื่อกันว่าเป็นมงคลสูงสุดสำหรับชีวิตแยกออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑. กลุ่มที่ถือเอาสิ่งที่ตาเห็นว่าเป็นมงคล กลุ่มนี้ถูกเรียกว่า **"ทิฏฐมังคลิกะ"** กลุ่มนี้มีความเห็นว่าการได้เห็นสิ่งที่คนยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าดีนั่นเองเป็นมงคล สังคมมนุษย์ในยุคนั้นเห็นว่าสิ่งใดดี การได้เห็นสิ่งนั้นถือว่าเป็นมงคล เช่น คนในยุคนั้นเห็นว่าตื่นนอนลุกขึ้นแต่เช้าได้เห็นนกนางแอ่นบินถลาเล่นลม มะตูมสุกสีเหลืองสด หญิงมีครรภ์ เด็กน้อยแต่งตัวสวยงามน่ารัก น้ำเต็มตุ่ม ปลาตะเพียนแดงสด ม้าอาชาไนย รถเทียมด้วยม้าอาชาไนย พ่อโค แม่โค โคแดง รวมความ คือ ตาได้เห็นสิ่งที่ยอมรับว่าดีนั่นเองเป็นมงคล

๒. กลุ่มที่ถือเอาสิ่งที่หูได้ยินว่าเป็นมงคล กลุ่มนี้ถูกเรียกว่า **"สุตมังคลิกะ"** กลุ่มนี้มีความเห็นว่าการได้ยินเสียงที่คนยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าดีนั่นเองเป็นมงคล เช่น ตื่นนอนลุกขึ้นแต่เช้าได้ยินเสียงให้พรว่า จำเริญๆ เถิด สิ่งนี้ๆ เต็มบริบูรณ์ไม่ขาดตก

บกพร่อง สิ่งนี้ๆ ขาวสะอาดบริสุทธิ์ จิตใจดี สิริเจริญ วันนี้ฤกษ์งามยามดี วันดี มงคลดี รวมความ คือ หูได้ยินสิ่งที่ยอมรับว่าดีนั่นเองเป็นมงคล

๓. กลุ่มที่ถือเอาสิ่งที่จมูกดมกลิ่นว่าเป็นมงคล กลุ่มนี้ถูกเรียกว่า **"มุตมังคลิกะ"** กลุ่มนี้มีความเห็นว่าการได้ดมกลิ่น ลิ้มรสที่คนยอมรับกันอย่างกว้างขวางว่าดีนั่นเองเป็นมงคล โดยยึดถือสิ่งที่ได้รับรู้ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย คือ กลิ่น รส โผฏฐัพพะสมมติว่าดีงามเป็นมงคล เช่น ตื่นนอนลุกขึ้นแต่เช้าได้สูดดมกลิ่นหอมของมวลบุปผา หรือได้แปรงฟันให้ขาวสะอาด ได้สัมผัสแผ่นดินอันอบอุ่น ได้ยืนอยู่ท่ามกลางข้าวกล้าอันเขียวขจี ได้สัมผัสมูลโคสด หมู่เกวียนบรรทุกงา ได้ลูบไล้ดินสอพองของไล้ทา ได้นุ่งผ้าขาวและโพกผ้าขาวสะอาด รวมความ คือ จมูกได้ดมกลิ่นที่ยอมรับว่าดีนั่นเองเป็นมงคล

ปัญหาดังกล่าวได้ถกเถียงกันกินเวลานานถึง ๑๒ ปีก็ยังหาข้อยุติไม่ได้ว่าอะไรเป็นมงคล จึงเกิดข้อถกเถียงขยายวงกว้างออกไปตั้งแต่หมู่มนุษย์จนถึงเหล่าเทวดาทั้งหลาย ในที่สุดพระอินทร์ เทวาธิบดีแห่งสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ได้มีบัญชาให้เทพบุตรตนหนึ่ง เป็นตัวแทนเหล่าเทพไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเพื่อทูลถามมงคล พระพุทธองค์ได้ตรัสมงคลสูงสุดสำหรับชีวิตตอบเทพบุตร ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นมงคลสูงสุดสำหรับชีวิตที่ถกเถียงกันนานถึง ๑๒ ปี จึงยุติลงตั้งแต่นั้นมา

เนื้อความโดยย่อของมงคลสูตร กล่าวถึงมงคล ๓๘ ประการ ซึ่งพระพุทธองค์แสดงไว้ว่าเป็นมงคลสูงสุดในชีวิต หากทุกคนดำเนินชีวิตตามมงคลที่พระพุทธองค์แสดงไว้ เขาก็จะประสบแต่สิ่งที่เป็นมงคลโดยไม่จำเป็นต้องแสวงหามงคลจากที่ไหน

พระพุทธองค์ทรงแสดงมงคล ๓๘ ประการไว้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต ทรงแนะนำตั้งแต่การดำเนินชีวิตอย่างชาวบ้าน ๑.ต้องไม่คบค้าสมาคมกับคนพาลสันดานหยาบ ซึ่งจะนำความทุกข์ระทมใจและความเดือดร้อนมาให้ ๒.การคบบัณฑิต จะทำให้ชีวิตพบทางสว่างเหมือนการขึ้นมาแห่งดวงอาทิตย์ได้ทำลายความมืด ๓.การเคารพบูชาสิ่งที่ควรเคารพบูชา ๔.การได้อยู่ในถิ่นอันสมควร ๕.ความมีบุญได้ทำไว้ในกาลก่อน ๖.การตั้งตนไว้ชอบ ๗.ความเป็นผู้มีการศึกษาดี ๘.ความเป็นผู้มีศิลปะ ๙.ความเป็นคนมีระเบียบวินัยที่ได้รับการฝึกหัดมาดี ๑๐.ความเป็นผู้มีการเจรจาปราศรัยดี ๑๑.การเลี้ยงดูมารดาบิดา ๑๒.การสงเคราะห์บุตร ๑๓.การสงเคราะห์ภรรยา ๑๔.มีการงานไม่คั่งค้าง ๑๕.รู้จักให้ทาน ๑๖.มีธรรมะ ๑๗.การสงเคราะห์ญาติพี่น้อง ๑๘.การทำสิ่งที่ไม่มีโทษ ๑๙.การงดเว้นจากบาป ๒๐.การบังคับตนจากการดื่มน้ำเมา ๒๑.ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ๒๒.การมีความเคารพ ๒๓.การไม่เย่อหยิ่ง ๒๔.การมีความสันโดษ ๒๕.ความกตัญญู ๒๖.การฟังธรรมตามกาล ๒๗.มีความอดทน ๒๘.การเป็นผู้ว่าง่าย ๒๙.การพบเห็นสมณะ ๓๐.สนทนาธรรมตามกาล ๓๑.การบำเพ็ญตบะ ๓๒.การประพฤติพรหมจรรย์ ๓๓.การเห็นอริยสัจ ๓๔.การทำนิพพานให้แจ้ง ๓๕.จิตของ

ผู้ที่ถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว ๓๖.เป็นจิตไม่ยินร้าย ๓๗.เป็นจิตไม่ยินดี ๓๘.เป็นจิตเกษม

มงคลทั้ง ๓๘ ประการนี้ละเอียดขึ้นไปโดยลำดับ มีจุดประสงค์เพื่อการพ้นทุกข์โศกโรคภัยในการดำเนินชีวิตอย่างชาวบ้านทั่วๆ ไป จนถึงการพ้นทุกข์ในสังสารวัฏ คือการเวียนว่ายตายเกิด พูดง่ายๆ พระพุทธองค์ทรงแนะนำวิธีที่เป็นมงคลชีวิตอย่างชาวบ้านไปจนถึงมงคลชีวิตอย่างพระนั่นเอง

อานุภาพการป้องกัน

มงคลสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักปฏิบัติเพื่อให้เกิดมงคลในการดำเนินชีวิต การนำมงคลสูตรมาสวดก็เพื่อเป็นการน้อมนำเอามงคลต่างๆ ตามที่ปรากฏในพระสูตรมาแสดงให้เกิดเป็นมงคลขึ้นกับชีวิต นอกจากนั้น มงคลสูตรยังมีอานุภาพในการป้องกันภัยอันตรายอันจะเกิดจากความไม่เที่ยงธรรมของเหล่าคนพาลสันดานหยาบทั้งหลาย

ในงานทำบุญโดยทั่วไปพระสงฆ์นิยมสวดมงคลสูตร พร้อมกับเจ้าภาพจุดเทียนมงคล อันแสดงถึงความส่องสว่างรุ่งเรืองแห่งมงคลในชีวิต

การสวดมงคลสูตรก่อนสูตรอื่นทั้งหมด เหมือนกับเป็นการแนะนำผู้ฟังว่า ผู้ที่ดำเนินชีวิตตามหลักมงคลทั้ง ๓๘ ประการตามที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนนั้นเป็นชีวิตที่มีมงคล ย่อมมีความเจริญรุ่งเรืองเหมือนเปลวเทียนที่ส่องสว่าง ชีวิตเช่นนี้ไม่จำเป็นต้องไปแสวงหามงคล

ภายนอกจากที่ไหน เพราะเป็นชีวิตที่มีมงคลอยู่ในตัวแล้ว หากทำได้ก็จะปราศจากทุกข์โศกโรคภัยในการดำเนินชีวิต และถึงความพ้นทุกข์ได้ในที่สุด เหมือนเปลวเทียนที่มีความสว่างในตัวเอง

ในบทขัดตำนาน คือการบอกเล่าความเป็นมาของพระสูตร และอานุภาพการป้องกัน เพื่อให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาเชื่อมั่นในอานุภาพพระพุทธมนต์ ท่านได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพของมงคลสูตรไว้ดังนี้

"ทั้งมนุษย์และเทวดาต่างก็คิดหาสิ่งที่เป็นมงคลมานานถึง ๑๒ ปี แม้คิดหาอยู่เช่นนั้นก็ไม่ทราบมงคล ความโกลาหลจึงเกิดไปทั่วหมื่นจักรวาลจนกระทั่งถึงพรหมโลก มงคลที่สมเด็จพระโลกนาถเจ้า[๑] ทรงแสดงไว้สามารถนำบาปทั้งปวงให้เสื่อมหายไปสิ้น หมู่ชนมีจำนวนนับไม่ถ้วน ได้พ้นทุกข์ทั้งปวงเพราะฟังมงคลใด เราทั้งหลายจงสวดมงคลซึ่งประกอบด้วยคุณตามที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เทอญฯ"

มงคลสูตร

เอวัมเม สุตังฯ เอกัง สะมะยัง ภะคะวา สาวัตถิยัง วิหะระติ เชตะวะเน อะนาถะปิณฑิกัสสะ อาราเมฯ อะถะ โข อัญญะตะรา เทวะตา อะภิกกันตายะ รัตติยา อภิกกันตะวัณณา เกวะละกัปปัง เชตะวะนัง โอภาเสตฺวา เยนะ ภะคะวา เตนุปะสังกะมิ อุปะสังกะมิตะวา[๒] ภะคะวันตัง อะภิวาเทตะวา[๓] เอกะมันตัง อัฏฐาสิฯ เอกะมันตัง ฐิตา โข สา เทวะตา ภะคะวันตัง คาถายะ อัชฌะภาสิ

---

[๑] **พระโลกนาถ** เป็นพระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า แปลว่า ผู้เป็นที่พึ่งของโลก
[๒] อ่านว่า อุ - ปะ - สัง - กะ - มิด - ตะ - วา
[๓] อ่านว่า อะ - ภิ - วา - เทด - ตะ - วา

พะหู เทวา มะนุสสา จะ มังคะลานิ อะจินตะยุง
อากังขะมานา โสตถานัง พรูหิ มังคะละมุตตะมังฯ
อะเสวะนา จะ พาลานัง ปัณฑิตานัญจะ เสวะนา
ปูชา จะ ปูชะนียานัง เอตัมมังคะละมุตตะมังฯ
ปะฏิรูปะเทสะวาโส จะ ปุพเพ จะ กะตะปุญญะตา
อัตตะสัมมาปะณิธิ จะ เอตัมมังคะละมุตตะมังฯ
พาหุสัจจัญจะ สิปปัญจะ วินะโย จะ สุสิกขิโต
สุภาสิตา จะ ยา วาจา เอตัมมังคะละมุตตะมังฯ
มาตาปิตุอุปัฏฐานัง ปุตตะทารัสสะ สังคะโห
อะนากุลา จะ กัมมันตา เอตัมมังคะละมุตตะมังฯ
ทานัญจะ ธัมมะจะริยา จะ ญาตะกานัญจะ สังคะโห
อะนะวัชชานิ กัมมานิ เอตัมมังคะละมุตตะมังฯ
อาระตี วิระตี ปาปา มัชชะปานา จะ สัญญะโม
อัปปะมาโท จะ ธัมเมสุ เอตัมมังคะละมุตตะมังฯ
คาระโว จะ นิวาโต จะ สันตุฏฐี จะ กะตัญญุตา
กาเลนะ ธัมมัสสะวะนัง เอตัมมังคะละมุตตะมังฯ
ขันตี จะ โสวะจัสสะตา สะมะณานัญจะ ทัสสะนัง
กาเลนะ ธัมมะสากัจฉา เอตัมมังคะละมุตตะมังฯ
ตะโป จะ พรัหมะจะริยัญจะ[๔] อะริยะสัจจานะ ทัสสะนัง
นิพพานะสัจฉิกิริยา จะ เอตัมมังคะละมุตตะมังฯ

---

[๔] อ่านว่า พรัม - มะ - จะ - ริ - ยัญ - จะ

ผุฎฐัสสะ โลกะธัมเมหิ จิตตัง ยัสสะ นะ กัมปะติ
อะโสกัง วิระชัง เขมัง เอตัมมังคะละมุตตะมังฯ
เอตาทิสานิ กัตะวานะ[๕] สัพพัตถะมะปะราชิตา
สัพพัตถะ โสตถิง คัจฉันติ ตันเตสัง มังคะละมุตตะมันติฯ

คำแปล

ข้าพเจ้า[๖] ได้ฟังมาอย่างนี้ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ที่พระเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี

ครั้นผ่านยามแรกแห่งราตรีไปแล้ว เทวดาตนหนึ่งมีรัศมีงดงามยิ่งนัก ทำให้พระเชตวันส่องสว่างไปทั่ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วยืนอยู่ข้างหนึ่ง เทวดานั้นได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยคาถาว่า

เทวดาและมนุษย์เป็นอันมากต่างก็หวังความสวัสดี จึงได้พากันคิดเรื่องมงคลคือเหตุให้ถึงความเจริญทั้งหลาย ขอพระองค์โปรดตรัสมงคลอันสูงสุดเถิดฯ (พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสสิ่งที่เป็นมงคลตอบว่า)

การไม่คบคนพาลทั้งหลาย ๑ การคบบัณฑิตทั้งหลาย ๑ การบูชาผู้ที่ควรบูชา ๑ ทั้ง ๓ ประการนี้เป็นมงคลสูงสุดฯ

---

[๕] **"ข้าพเจ้า"** ในที่นี้ อ่านว่า กัด - ตะ - วา - นะ

[๖] หมายถึง **พระอานนท์เถระ** ผู้เป็นพุทธอุปัฏฐาก และทำหน้าที่ในการทรงจำพระสูตรทั้งปวง พระสูตรทั้งปวงจึงขึ้นต้นด้วย คำว่า **"ข้าพเจ้าได้ฟังมาอย่างนี้"**

ตอนต้นพุทธกาลยังไม่ได้มีการแต่งตั้งภิกษุรูปใดทำหน้าที่เป็นพุทธอุปัฏฐาก แต่มีพระนาคสมละ พระนาคิตะ พระอุปวาณะ พระสุนักขุตตะ พระจุนทสมณุเทส พระสาคตะและพระเมฆิยะ เปลี่ยนกันทำหน้าที่อุปัฏฐากพระพุทธองค์ จนถึงพรรษาที่ ๒๐ หลังตรัสรู้จึงได้แต่งตั้งพระอานนท์เป็นพุทธอุปัฏฐากประจำ

การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม ๑ ความมีบุญที่ได้ทำไว้ในกาลก่อน ๑ การวางตัวเหมาะสมชอบธรรม ๑ ทั้ง ๓ ประการนี้ เป็นมงคลสูงสุดฯ

ความเป็นผู้มีการศึกษาเล่าเรียนมามาก ๑ ความเป็นผู้มีศิลปวิทยา ๑ ความเป็นผู้มีระเบียบวินัยที่ได้รับการอบรมมาดี ๑ การพูดจาปราศรัยดี ๑ ทั้ง ๔ ประการนี้เป็นมงคลสูงสุดฯ

การเลี้ยงดูบิดามารดา ๑ การสงเคราะห์บุตร ๑ การสงเคราะห์ภรรยา ๑ การทำงานไม่คั่งค้าง ๑ ทั้ง ๔ ประการนี้เป็นมงคลสูงสุดฯ

การให้ทาน ๑ การประพฤติตามหลักธรรม ๑ การสงเคราะห์ญาติทั้งหลาย ๑ การทำงานที่ปราศจากโทษ ๑ ทั้ง ๔ ประการนี้เป็นมงคลสูงสุดฯ

การงดเว้นจากความชั่ว ๑ การบังคับตนจากการดื่มน้ำเมา ๑ ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ๑ ทั้ง ๓ ประการนี้เป็นมงคลสูงสุดฯ

การมีความเคารพ ๑ การมีความอ่อนน้อมถ่อมตน ๑ การมีความสันโดษ ๑ การมีความกตัญญู ๑ การฟังธรรมตามกาล ๑ ทั้ง ๕ ประการนี้เป็นมงคลสูงสุดฯ

ความอดทน ๑ ความเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย ๑ การพบเห็นสมณะ ๑ การสนทนาธรรมตามกาล ๑ ทั้ง ๔ ประการนี้เป็นมงคลสูงสุดฯ

การมีความเพียรเป็นเครื่องแผดเผากิเลส ๑ การประพฤติพรหมจรรย์ ๑ การเห็นอริยสัจทั้งหลาย ๑ การทำพระนิพพานให้แจ้ง ๑ ทั้ง ๔ ประการนี้เป็นมงคลสูงสุดฯ

ผู้ที่มีจิตถูกโลกธรรมกระทบแล้วไม่หวั่นไหว ๑ จิตไม่มีความโศกเศร้า ๑ จิตหมดธุลีคือกิเลส ๑ จิตถึงความปลอดโปร่งคือปลอดจากกิเลสทั้งปวง ๑ ทั้ง ๔ ประการนี้เป็นมงคลสูงสุดฯ

เทวดา และมนุษย์ทั้งหลายพากันปฏิบัติตามมงคลอันเป็นเหตุนำไปสู่ความเจริญนี้แล้ว จะเป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ข้าศึกทุกหมู่เหล่า ย่อมถึงความสุขสวัสดีในที่ทุกสถาน นี้เป็นมงคลสูงสุดของเทวดา และมนุษย์ทั้งหลายฯ

พระอาทิตย์

โมรปริตร : อานุภาพแห่งความแคล้วคลาดปลอดภัย

วัฏฏกปริตร : อานุภาพแห่งการป้องกันไฟไหม้

พระพุทธมนต์สำหรับผู้เกิดวันอาทิตย์

พระพุทธรูปศิลปะลพบุรี

โมรปริตร

เพื่อความแคล้วคลาดปลอดภัย

พระสุตตันตปิฎก โมรชาดก ทุกนิบาต และอรรถกถาชาดก

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

ในอดีตกาล พระโพธิสัตว์[๑] เกิดเป็นนกยูงมีขนสีทองงดงามมาก อาศัยอยู่บนเขาสูงชื่อทัณฑกหิรัญบรรพต นกยูงโพธิสัตว์นั้นระมัดระวังรักษาตัวเป็นอย่างมาก ที่อยู่อาศัยจึงลี้ลับและไกลจากถิ่นมนุษย์ ถึงอย่างนั้นนกยูงก็ยังต้องร่ายมนต์สำหรับคุ้มครองป้องกันตัวให้ปลอดภัยทุกเช้าเย็น

---

[๑] ผู้ปรารถนาพุทธภูมิ จะเป็นสัตว์ก็ได้ เป็นมนุษย์ก็ได้ ที่กำลังบำเพ็ญบารมีเพื่อจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต เรียกว่า **"พระโพธิสัตว์"**

เมื่อพระอาทิตย์อุทัยนกยูงจะบินไปจับที่ยอดเขาลูกนั้น เพ่งดูพระอาทิตย์กำลังขึ้น พลางร่ายมนต์นมัสการพระอาทิตย์อุทัยว่า **อุเทตะยัญจักขุมา เอกะราชา** เป็นต้น ตลอดจนกล่าวนมัสการพระพุทธเจ้าทั้งหลายซึ่งเสด็จปรินิพพานไปแล้วในอดีต เพื่อเป็นเครื่องคุ้มครองรักษาให้ปลอดภัยในถิ่นที่ท่องเที่ยวไปหาอาหารในเวลากลางวัน

พอตกเย็นนกยูงก็จะบินไปจับที่ยอดเขาทัณฑกหิรัญบรรพตแล้วร่ายมนต์นมัสการพระอาทิตย์ที่กำลังอัสดงว่า **อะเปตะยัญจักขุมา** เป็นต้น กล่าวนมัสการพระพุทธเจ้าทั้งหลายซึ่งเสด็จปรินิพพานไปแล้วในอดีต ตลอดจนนมัสการคุณของพระองค์ แล้วก็เข้านอน เพื่อเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันรักษาตนให้ปลอดภัยในถิ่นที่อยู่อาศัย ด้วยอานุภาพแห่งพระปริตรที่นกยูงนมัสการเช่นนี้เป็นกิจวัตรทุกวันเช้าเย็นมิได้ขาด จึงทำให้นกยูงแคล้วคลาดปลอดภัยตลอดมา

วันหนึ่ง พรานป่าคนหนึ่งเที่ยวล่าสัตว์ไปจนถึงถิ่นนั้น ได้เห็นยูงทองบนยอดเขานั้นโดยบังเอิญ เมื่อกลับมาบ้านจึงบอกลูกชายของตนให้ทราบไว้ ต่อมาพระราชเทวีของพระเจ้าพาราณสีพระนามว่าเขมา ทรงสุบินว่าได้เห็นนกยูงทองแสดงธรรมให้พระองค์ฟัง ครั้นตื่นบรรทมจึงทูลพระราชสวามีให้ทรงทราบ แล้วพระนางก็ทูลบอกพระประสงค์จะฟังธรรมของนกยูงทอง

พระราชาจึงตรัสถามเหล่าอำมาตย์ว่ามีนกยูงทองอยู่จริงหรือ อำมาตย์ทูลว่า พวกพราหมณ์คงจะทราบ จึงตรัสถามพราหมณ์ พวกพราหมณ์รับรองว่าเคยได้ยินมาว่านกยูงทองนั้นมีอยู่จริง แต่ไม่ทราบ

แหล่งที่อยู่อาศัย พวกพรานป่าคงพอจะรู้ พระองค์จึงมีรับสั่งให้เรียกประชุมบรรดาพรานป่าทั้งหลาย แล้วตรัสถามถึงเรื่องนกยูงทอง บุตรของพรานป่าคนนั้นก็กราบทูลให้ทรงทราบว่า นกยูงทองมีอยู่จริง พ่อของตนเคยเห็นนกยูงทองตัวหนึ่งอาศัยอยู่ที่ภูเขาทัณฑกหิรัญบรรพต พระองค์จึงรับสั่งให้บุตรพรานป่าไปจับมาถวายเป็นๆ

พรานนั้นเที่ยวไปในป่าเสาะแสวงหาถิ่นที่อยู่และที่ลงหาอาหารของนกยูงจนพบแล้วจึงไปวางบ่วงในที่นั้น ด้วยอานุภาพแห่งมนต์แม้นกยูงจะเหยียบบ่วงที่นายพรานดักไว้ บ่วงก็ไม่คล้องเท้า นายพรานพยายามดักอยู่ถึง ๗ ปี โดยมิได้กลับบ้านเพราะกลัวต้องพระราชอาญา แต่ก็ไม่สามารถจับนกยูงทองได้ เพราะแคล้วคลาดบ้าง บ่วงไม่แล่นบ้าง ในที่สุดนายพรานคนนั้นก็ถึงแก่ความตายอยู่กลางป่านั้น

พระนางเขมาราชเทวี เมื่อไม่ได้ฟังธรรมจากนกยูงทองดังพระประสงค์ก็ตรอมพระทัยสิ้นพระชนม์ไป พระเจ้าแผ่นดินทรงผูกอาฆาตว่าพระราชเทวีต้องสิ้นพระชนม์เพราะนกยูงทองตัวนั้น จึงมีรับสั่งให้จารึกแผ่นทองคำว่า "มีนกยูงทองตัวหนึ่งอาศัยอยู่บนยอดเขาทัณฑกหิรัญบรรพต หากผู้ใดได้กินเนื้อของมัน ผู้นั้นจะมีอายุยืนไม่แก่และไม่ตาย" แล้วให้บรรจุใส่หีบทองเก็บไว้

เมื่อพระราชาองค์นั้นสิ้นพระชนม์แล้ว พระราชาองค์อื่นขึ้นครองราชย์สืบต่อมา ได้ทราบความในจารึกแผ่นทองนั้น มีพระประสงค์ที่จะมีพระชนมายุยืน ไม่แก่และไม่ตายดังในจารึก จึงรับสั่งให้พรานอีกคนหนึ่งไปจับนกยูงทองตัวนั้น แม้พรานคนนั้นจะพยายามสักเท่าใด ก็ไม่

สามารถจับนกยูงทองตัวนั้นได้ จนในที่สุดตนเองก็ต้องมาทิ้งชีวิตอยู่กลางป่าเช่นเดียวกับพรานคนก่อน เหตุการณ์เป็นดังนี้ต่อมาโดยทำนองเดียวกันถึงพระเจ้าแผ่นดิน ๖ พระองค์

ครั้นถึงสมัยพระราชาองค์ที่ ๗ ครองราชย์ พระองค์ก็รับสั่งให้พรานป่าไปจับนกยูงทองตัวนั้นมาตามจารึก นายพรานคนนั้นปัญญาหลักแหลม ไปสังเกตการณ์อยู่หลายวันจึงรู้ว่า ที่นกยูงตัวนี้ไม่ติดบ่วงเพราะร่ายมนต์ป้องกันตนก่อนแล้วออกหากิน จึงไม่มีใครสามารถจับได้ นายพรานคิดว่าหากสามารถจับก่อนที่นกยูงจะร่ายมนต์ก็น่าจะจับได้ เมื่อคิดดังนี้แล้วก็กลับเข้าป่าไปจับนกยูงตัวเมียตัวหนึ่งมาเลี้ยงไว้จนเชื่อง หัดให้ฟ้อนรำขับร้องจนชำนาญดีแล้ว ก็อุ้มนางนกยูงไปแต่เช้าตรู่ ก่อนเวลาที่นกยูงทองจะร่ายมนต์จึงปักหลักดักบ่วงไว้ และปล่อยนางนกยูงรำแพนส่งเสียงร้องรับอรุณอยู่ก้องป่า

พอนกยูงทองได้ยินเสียงนางนกยูง ก็เกิดความกระสันกระสับกระส่ายเร่าร้อนรัญจวนใจด้วยอำนาจกิเลส ไม่สามารถร่ายมนต์ตามที่เคยปฏิบัติมา บินถลาไปหานางนกยูงโดยเร็ว เลยติดบ่วงที่พรานดักไว้ พรานจับนกยูงทองไปถวายพระเจ้าแผ่นดิน พระองค์ทอดพระเนตรเห็นรูปร่างของนกยูงทองนั้นแล้วพอพระทัย และทรงโปรดปรานมาก ทรงลืมการที่จะเสวยเนื้อนกยูงนั้นเสียสิ้น โปรดให้เตรียมที่ไว้สำหรับนกยูงทอง

นกยูงทองได้ทูลถามพระราชาว่า มหาราชเจ้า พระองค์รับสั่งให้จับข้าพระองค์เพราะเหตุไร พระราชาตรัสว่า ได้ทราบว่าผู้ใดได้กินเนื้อของเจ้า ผู้นั้นจะไม่แก่และไม่ตาย เราปรารถนาจะได้กินเนื้อของเจ้าแล้วไม่แก่และไม่ตายจึงให้จับเจ้ามา

นกยูงทองกราบทูลว่า มหาราชเจ้า ผู้ที่ได้กินเนื้อข้าพระองค์จะไม่แก่และไม่ตาย แต่ตัวข้าพระองค์สิต้องตาย พระราชาตรัสว่า ถูกแล้วเจ้าต้องตาย ถ้าเจ้าไม่ตายแล้วจะกินเนื้อได้อย่างไร

นกยูงทองกราบทูลว่า เมื่อข้าพระองค์ยังต้องตาย ก็แล้วทำไมคนที่กินเนื้อของข้าพระองค์จะไม่ตายเล่า พระราชาตรัสว่า มีจารึกบันทึกไว้ว่า เจ้ามีขนสีทอง ผู้ใดได้กินเนื้อของเจ้าแล้วจะไม่แก่และไม่ตาย

นกยูงทองกราบทูลว่า มหาราชเจ้า ที่ข้าพระองค์เกิดมามีขนเป็นสีทองนี้มิใช่จะเกิดขึ้นเองโดยไม่มีเหตุ ในอดีตชาติ ข้าพระองค์เกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิอยู่ในนครนี้แหละ ข้าพระองค์รักษาศีล ๕ เป็นนิจและชักชวนอาณาประชาราษฎร์ในพระราชอาณาเขตให้รักษาศีลด้วย เมื่อข้าพระองค์ตายไปจึงได้เกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์อยู่จนสิ้นอายุในภพนั้น แล้วจึงมาเกิดในกำเนิดนกยูงนี้ เพราะผลแห่งอกุศลกรรมบางอย่างตามมาให้ผล ที่ขนข้าพระองค์เป็นสีทองก็ด้วยอานุภาพแห่งศีล ๕ ที่ได้รักษาแต่ชาติก่อนนั้น

พระราชาตรัสถามว่า เจ้ากล่าวว่าเจ้าเคยเกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิครองราชย์อยู่ในพระนครนี้ ก็คำที่เจ้ากล่าวนี้เราจะเชื่อได้อย่างไร จะมีใครเป็นพยานได้บ้าง

นกยูงทองกราบทูลว่า ข้าแต่มหาราชเจ้า เมื่อเป็นพระเจ้าจักรพรรดิครองราชย์อยู่ในพระนครนี้นั้น ข้าพระองค์นั่งรถประดับด้วยแก้ว ๗ ประการ สามารถเหาะไปในอากาศได้ รถคันนั้น ข้าพระองค์ให้ฝังจมไว้ใต้สระโบกขรณี ขอพระองค์จงรับสั่งให้กู้รถคันนั้นขึ้นมาเถิด รถนั้นจักเป็นสักขีพยานของข้าพระองค์ พระราชาสั่งให้ไขน้ำออกจาก

สระ แล้วให้จัดการกู้รถขึ้นมาได้จึงทรงเชื่อคำพระโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์แสดงธรรมแก่พระราชาว่า นอกจากพระนิพพานแล้ว สิ่งทั้งหลายล้วนปรุงแต่งขึ้น มีความไม่คงทนถาวร มีเกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไปตามธรรมชาติ แล้วทูลขอให้พระองค์ตั้งอยู่ในศีล ๕ พระราชาทรงเลื่อมใสมาก ทรงบูชาพระโพธิสัตว์ด้วยราชสมบัติ ด้วยการยกราชสมบัติให้ครอบครอง พระโพธิสัตว์รับแล้วก็ถวายคืนแด่พระราชา อยู่อีก ๒-๓ วัน ถวายโอวาทพระราชาให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท แล้วก็บินกลับไปสู่ทัณฑกหิรัญบรรพตอันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของตนตามเดิม

อานุภาพการป้องกัน

โมรปริตร เป็นพระปริตรที่กล่าวถึงคุณของพระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลาย แล้วน้อมเอาพระพุทธคุณให้เกิดเป็นพุทธานุภาพปกป้องคุ้มครองให้มีความสวัสดีแคล้วคลาดปลอดภัย การสวดโมรปริตรก็เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล แคล้วคลาด ปลอดภัยจากภยันตรายทั้งหลาย แม้ศัตรูมุ่งร้ายก็ไม่อาจทำอันตรายได้ ผู้ที่ถูกใส่ความเป็นคดีฟ้องร้องท่านให้สวดบทนี้ แล้วอธิษฐานจิตแผ่เมตตาให้คู่กรณี มีความร่มเย็นเป็นสุข คดีความก็จะคลี่คลายไปได้ด้วยดี

ในบทขัดตำนาน ท่านได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพโมรปริตรไว้ ดังนี้

"พวกพรานไพร แม้พยายามอยู่ช้านาน ก็ไม่อาจจับพระมหาโพธิสัตว์ผู้กำลังบำเพ็ญโพธิสมภารได้ เราทั้งหลายจึงสวดพระปริตรอันเรียกว่าพรหมมนต์นั้น เทอญฯ"

โมรปริตร

อุเทตะยัญจักขุมา เอกะราชา
หะริสสะวัณโณ ปะฐะวิปปะภาโส
ตัง ตัง นะมัสสามิ หะริสสะวัณณัง ปะฐะวิปปะภาสัง
ตะยัชชะ คุตตา วิหะเรมุ ทิวะสัง
เย พราหมะณา[๑] เวทะคุ สัพพะธัมเม
เต เม นะโม เต จะ มัง ปาละยันตุ
นะมัตถุ พุทธานัง นะมัตถุ โพธิยา
นะโม วิมุตตานัง นะโม วิมุตติยา
อิมัง โส ปะริตตัง กัตะวา โมโร จะระติ เอสะนาฯ

อะเปตะยัญจักขุมา เอกะราชา
หะริสสะวัณโณ ปะฐะวิปปะภาโส
ตัง ตัง นะมัสสามิ หะริสสะวัณณัง ปะฐะวิปปะภาสัง
ตะยัชชะ คุตตา วิหะเรมุ รัตติง
เย พราหมะณา[๒] เวทะคุ สัพพะธัมเม
เต เม นะโม เต จะ มัง ปาละยันตุ
นะมัตถุ พุทธานัง นะมัตถุ โพธิยา
นะโม วิมุตตานัง นะโม วิมุตติยา
อิมัง โส ปะริตตัง กัตะวา โมโร วาสะมะกัปปะยีติฯ

---

[๒] อ่านว่า พราหม - มะ - ณา

คำแปล

(เมื่อพระอาทิตย์อุทัยยามรุ่งอรุณ นกยูงสวดพระปริตรว่า)

"พระอาทิตย์อุทัยขึ้นมาเป็นดวงตาของโลก เป็นเจ้าแห่งแสงสว่าง กำลังสาดแสงสีทองส่องผืนปฐพี ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระอาทิตย์ซึ่งสาดแสงสีทองส่องผืนปฐพี ขอท่านจงคุ้มครองข้าพเจ้าทั้งหลายให้อยู่เป็นสุขตลอดกลางวัน ในวันนี้

ท่านเหล่าใดละบาปได้แล้ว รู้ธรรมทั้งปวงหมดทุกอย่าง ขอท่านผู้ไม่มีบาปเหล่านั้น จงรับความนอบน้อมของข้าพเจ้า ท่านผู้ไม่มีบาปทั้งหลายโปรดรักษาข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอนอบน้อมพระโพธิญาณ ขอนอบน้อมท่านผู้หลุดพ้นแล้วทั้งหลาย ขอนอบน้อมแด่วิมุตติธรรมเป็นเครื่องหลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง" นกยูงนั้นสวดปริตรนี้แล้ว จึงเที่ยวไปแสวงหาอาหาร

(เมื่อพระอาทิตย์ตกดินยามเย็น นกยูงได้สวดพระปริตรว่า)

"พระอาทิตย์อุทัยขึ้นมาเป็นดวงตาของโลก เป็นเจ้าแห่งแสงสว่าง สาดแสงสีทองส่องผืนปฐพีกำลังอัสดงแล้ว ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระอาทิตย์ซึ่งสาดแสงสีทองส่องผืนปฐพี ขอท่านจงคุ้มครองข้าพเจ้าทั้งหลายให้อยู่เป็นสุขตลอดราตรีค่ำคืนวันนี้

ท่านเหล่าใดละบาปได้แล้ว รู้ธรรมทั้งปวงหมดทุกอย่าง ขอท่านผู้ไม่มีบาปเหล่านั้น จงรับความนอบน้อมของข้าพเจ้า ท่านผู้ไม่มีบาปทั้งหลายโปรดรักษาข้าพเจ้า ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

ขอนอบน้อมพระโพธิญาณ ขอนอบน้อมท่านผู้หลุดพ้นแล้วทั้งหลาย ขอนอบน้อมแด่วิมุตติธรรมเป็นเครื่องหลุดพ้นจากกองทุกข์ทั้งปวง" นกยูงนั้นสวดปริตรนี้แล้ว จึงพักผ่อนหลับนอน

วัฏฏกปริตร

เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดไฟไหม้

พระสุตตันตปิฎก จริยาปิฎก, วัฏฏกชาดก อรรถกถาชาดก

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

สมัยหนึ่ง เมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จจาริกไปในชนบทแคว้นมคธ ได้เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในหมู่บ้านของชาวมคธแห่งหนึ่ง เมื่อเสวยภัตตาหารเสร็จแล้วจึงเสด็จกลับมาตามทางพร้อมด้วยหมู่ภิกษุ

คราวนั้นได้เกิดไฟไหม้ป่าขึ้น กลุ่มควันมืดฟ้ามัวดิน เปลวเพลิงลุกโชติช่วงลามมาเกือบถึงที่ประทับของพระพุทธเจ้า ในบรรดาภิกษุสงฆ์ที่ตามเสด็จครั้งนั้น ผู้ที่ยังเป็นปุถุชนหวาดกลัวต่อความตายจึงพยายามจะ

จุดไฟตัดทางไฟ ไม่ให้ไฟป่าเลยเข้ามาได้ จึงนำหินเหล็กไฟออกมาเพื่อจะจุดไฟให้เป็นทางยาวกั้นทางไฟป่า ภิกษุอีกพวกหนึ่งกล่าวว่า พวกท่านทำอะไรกัน พวกท่านไม่เห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จไปพร้อมกับหมู่ภิกษุ เหมือนคนไม่เห็นดวงจันทร์ลอยเด่นอยู่กลางท้องฟ้า ไม่เห็นดวงอาทิตย์ที่กำลังส่องสว่างขึ้นทางทิศตะวันออก เหมือนคนยืนอยู่ริมฝั่งทะเลไม่เห็นทะเล เหมือนคนยืนพิงเขาสิเนรุไม่เห็นเขาสิเนรุ เช่นนั้น พวกเราไปเฝ้าพระพุทธองค์กันเถิด ภิกษุทั้งหมดได้พากันเข้าเฝ้าพระพุทธองค์

ขณะนั้น พระพุทธเจ้าแวดล้อมด้วยหมู่ภิกษุ ประทับยืนอยู่ ณ สถานที่แห่งหนึ่ง ไฟป่าไหม้ประทุเสียงดังมาเหมือนจะเผาผลาญทุกอย่างให้มอดไหม้ไปเป็นจุณ แต่เมื่อมาถึงบริเวณที่พระพุทธองค์ประทับยืนอยู่ก็กลับมอดดับไปเองเหมือนคบไฟที่เขาจุ่มลงในน้ำเป็นที่น่าอัศจรรย์

พวกภิกษุพากันกล่าวสรรเสริญคุณของพระพุทธเจ้าว่า ไฟนี้ถึงแม้จะไม่มีจิตใจก็ยังไม่เผาไหม้สถานที่ที่พระพุทธเจ้าประทับยืน ดับไปเองเหมือนคบเพลิงหญ้าดับด้วยน้ำ อานุภาพของพระพุทธเจ้าทั้งหลายน่าอัศจรรย์จริงแท้

พระศาสดาได้ทรงสดับถ้อยคำของภิกษุเหล่านั้นแล้วตรัสว่า **“ภิกษุทั้งหลาย ไฟป่าไหม้มาถึงบริเวณนี้แล้วดับไป เป็นกำลังของเราในชาตินี้เท่านั้นก็หาไม่ ในอดีตชาติไฟป่าก็ดับไปเพราะกำลังแห่งสัจจะของเราเช่นกัน และด้วยกำลังแห่งสัจจะของเราไฟจะไม่สามารถลุกไหม้บริเวณนี้ได้ ปาฏิหาริย์นี้จะดำรงอยู่ต่อไปตลอดกัป”**

พระอานนท์ปูลาดสังฆาฏิ ๔ ชั้นเป็นที่ประทับนั่งของพระพุทธองค์ พระพุทธองค์ประทับนั่งขัดสมาธิ ฝ่ายภิกษุสงฆ์ถวายบังคมแล้วนั่งแวดล้อม ทูลถามพระพุทธเจ้าถึงสาเหตุที่ไฟไม่ไหม้ที่ประทับ พระพุทธองค์จึงตรัสเล่าเรื่องในอดีตให้พวกภิกษุฟัง

ในอดีตกาล เมื่อครั้งที่พระองค์ยังเป็นพระโพธิสัตว์ได้เกิดเป็นลูกนกคุ่ม พ่อแม่ทำรังอยู่ในป่าแห่งนี้ เมื่อแรกเกิดลูกนกคุ่มมีตัวประมาณเท่าดุมเกวียนบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่ ในฤดูร้อนวันหนึ่ง พระโพธิสัตว์ยังเป็นลูกนกอ่อนอยู่ ยังไม่แข็งแรงพอที่จะเหยียดปีกออกบินไปในท้องฟ้าได้ เท้าก็ยังไม่มีกำลังพอที่จะเดินไปไหนมาไหนได้ ขณะพ่อแม่บินออกไปหาเหยื่อ ปล่อยให้พระโพธิสัตว์นอนอยู่ในรังเพียงลำพัง ได้เกิดไฟไหม้ป่าขึ้น หมู่นกต่างพากันบินว่อนหนีตายออกจากรังของตนส่งเสียงร้องแซงแซ่ไปทั่ว พ่อแม่ของพระโพธิสัตว์ไม่สามารถเข้าไปช่วยลูกนกได้ จึงทิ้งพระโพธิสัตว์ไว้ แล้วบินหนีเอาชีวิตรอดออกจากป่าไปพร้อมหมู่นก

พระโพธิสัตว์ชะเง้อคอออกจากรังมองเห็นเปลวเพลิงกำลังไหม้ตลบมา จึงคิดว่าถ้าเรามีกำลังพอที่จะเหยียดปีกออกบินได้ เราก็จะโบยบินหนีไปเหมือนฝูงนกอื่นๆ ถ้าเรามีกำลังพอที่จะยกเท้าเดินได้ เราก็จะย่างเท้าไปที่อื่นเสีย พ่อแม่ได้ทิ้งเราเสียแล้ว บัดนี้เราไม่มีที่พึ่งที่อาศัยอื่น เราจะทำอย่างไรดีหนอ

พระโพธิสัตว์คิดว่า ในโลกนี้มีคุณแห่งศีลและสัจจะอยู่ ในอดีตกาล พระสัพพัญญูพุทธเจ้าทั้งหลาย ทรงบำเพ็ญบารมีมาจนประทับนั่งที่ควงแห่งต้นโพธิ์ได้ตรัสรู้ในที่สุด เพราะพระองค์ทรงเพียบพร้อม

ด้วยศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ และวิมุตติญาณทัสสนะ[๑] ทรงประกอบด้วยสัจจะ ความเอื้ออาทร ความกรุณาและขันติ

คุณของพระธรรมทั้งหลาย ที่พระสัพพัญญูพุทธเจ้าทั้งหลายนั้น ทรงรู้แจ้งแล้วมีอยู่ และสัจจะอย่างหนึ่งที่มีอยู่ในเราแท้ สภาวธรรมอย่างหนึ่งย่อมปรากฏอยู่ เราจะรำลึกถึงพระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลาย และคุณทั้งหลายที่พระพุทธเจ้าในอดีตรู้แจ้ง ยึดถือสัจจะที่เรามีอยู่ ตั้งสัจอธิษฐานให้ไฟดับมอดไป ให้เกิดความปลอดภัยแก่ตนเองและหมู่นกที่เหลือในวันนี้

พระโพธิสัตว์ได้กล่าวว่า **"คุณแห่งศีลมีอยู่ในโลก ความสัตย์ ความสะอาด และความเอื้ออาทรมีอยู่ในโลก ด้วยความสัตย์นั้น ข้าพเจ้าจักทำสัจกิริยาอันยอดเยี่ยม ข้าพเจ้าพิจารณากำลังแห่งธรรม ระลึกถึงพระชินศรีเจ้าทั้งหลายในอดีต อาศัยกำลังสัจจะ ขอทำสัตยาธิษฐาน"**

ลำดับนั้น พระโพธิสัตว์ระลึกถึงพระคุณของพระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้ปรินิพพานไปแล้วในอดีต แล้วปรารภสัจจะของตนพร้อมตั้งสัตยาธิษฐานว่า **"ปีกของเรามีอยู่แต่ก็บินไม่ได้ เท้าทั้งสองของเรามีอยู่แต่ก็เดินไม่ได้ ส่วนมารดาและบิดาของเราก็ออกไปหาอาหาร ไฟเอ๋ยจงถอยกลับไปเสียเถิด"**

พร้อมกับสัจกิริยาของพระโพธิสัตว์นั้น ไฟป่าได้มอดดับไปเว้นที่ไว้ประมาณ ๑๖ กรีส[๒] เหมือนคบเพลิงที่จมลงในน้ำ ด้วยเหตุนั้น พระ

---

[๑] **วิมุตติญาณทัสสนะ** คือ ญาณที่เกิดความรู้ว่าจิตหลุดพ้นจากอาสวกิเลสแล้ว

[๒] ๑๖ กรีส ประมาณ ๔๔๒ ตารางเมตร

พุทธองค์จึงตรัสว่า เมื่อเราตั้งสัจจะจบลง เปลวไฟอันรุ่งเรืองมอดไปเป็นระยะทาง ๑๖ กรีส เหมือนเปลวไฟตกถึงน้ำแล้วดับไป ไม่มีสิ่งไรเสมอด้วยสัจจะของเรา นี้เป็นสัจบารมีของเรา

สถานที่นี้ เกิดเป็นปาฏิหาริย์ที่ดำรงอยู่ต่อไปตลอดกัป ป่าแห่งนี้ไฟจะไม่ไหม้ตลอดกัปนี้ ครั้นพระโพธิสัตว์ทำสัจกิริยาอย่างนี้แล้ว เมื่อสิ้นชีวิตได้ไปเกิดตามยถากรรม

พระพุทธองค์ตรัสว่า **"ภิกษุทั้งหลาย การที่ไฟไม่ไหม้สถานที่นี้นั้น เป็นกำลังของเราในชาตินี้ก็หาไม่ แต่กำลังนั่นเป็นของชาติที่แล้วเป็นพลังแห่งสัจจะของเรา เมื่อครั้งเกิดเป็นลูกนกคุ่ม"**

อานุภาพการป้องกัน

เรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธองค์ เมื่อครั้งถือกำเนิดเป็นลูกนกคุ่มแล้วทำพระปริตรป้องกันตนเองจากไฟป่า ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก และวัฏฏกชาดก อรรถกถาชาดก

วัฏฏกปริตรเป็นพระปริตรที่กล่าวอ้างคุณคือศีล สมาธิ ปัญญา วิมุตติ วิมุตติญาณทัสสนะ และสัจจะของพระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลาย แล้วน้อมเอาพระคุณดังกล่าวให้เกิดเป็นพุทธานุภาพปกป้องคุ้มครองอันตรายอันจะเกิดจากไฟทั้งหลาย ให้เกิดความสุขสวัสดีแก่ชีวิต **การสวดคาถานี้ก็เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายอันจะเกิดจากไฟ (ป้องกันอัคคีภัย) เวลาทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เปิดสถานที่ เปิดโรงงาน เปิดสำนักงาน พระท่านนิยมสวดวัฏฏกปริตรนี้**

ในบทขัดตำนาน ท่านได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพวัฏฏกปริตรไว้ ดังนี้

"ด้วยเดชแห่งพระปริตรใด ไฟไหม้ป่าเว้นที่ไว้ให้พระมหาโพธิสัตว์ ผู้เกิดในกำเนิดนกคุ่ม ผู้กำลังบำเพ็ญบารมีเพื่อสร้างโพธิสมภาร ขอพวกเราจงสวดพระปริตรซึ่งมีเดชมากมาย ดำรงอยู่ตลอดกัป ซึ่งพระโลกนาถเจ้าตรัสแก่พระสารีบุตรเถระนั้น เทอญฯ"

วัฏฏกปริตร

อัตถิ โลเก สีละคุโณ สัจจัง โสเจยยะนุททะยา
เตนะ สัจเจนะ กาหามิ สัจจะกิริยะมะนุตตะรัง
อาวัชชิตะวา[๓] ธัมมะพะลัง สะริตะวา[๔] ปุพพะเก ชิเน
สัจจะพะละมะวัสสายะ สัจจะกิริยะมะกาสะหัง
สันติ ปักขา อะปัตตะนา สันติ ปาทา อะวัญจะนา
มาตา ปิตา จะ นิกขันตา ชาตะเวทะ ปะฏิกกะมะ
สะหะ สัจเจ กะเต มัยหัง มะหาปัชชะลิโต สิขี
วัชเชสิ โสฬะสะ กะรีสานิ อุทะกัง ปัตะวา[๕] ยะถาสิขี
สัจเจนะ เม สะโม นัตถิ เอสา เม สัจจะปาระมีติฯ

---

[๓] อ่านว่า อา - วัช - ชิด - ตะ - วา
[๔] อ่านว่า สะ - ริด - ตะ - วา
[๕] อ่านว่า ปัด - ตะ - วา

คำแปล

คุณคือศีล สัจจะ ชีวิตที่สะอาด และความเอื้ออาทรมีอยู่ในโลก ด้วยความสัตย์นั้น ข้าพเจ้าจักกระทำสัจกิริยาอย่างยอดเยี่ยม

ข้าพเจ้าขอน้อมรำลึกถึงพลานุภาพแห่งพระสัทธรรม น้อมรำลึกถึงพระพุทธเจ้าผู้ทรงพิชิตมารในอดีต ได้กระทำสัจกิริยา ยึดมั่นในกำลังแห่งสัจจะที่ข้าพเจ้ามีอยู่ จึงขอทำสัจกิริยาว่า

ปีกทั้งสองข้างของข้าพเจ้ามีอยู่ แต่ก็ยังไม่แข็งแรงพอที่จะบินได้ เท้าทั้งสองข้างของข้าพเจ้ามีอยู่ แต่ก็ยังไม่แข็งแรงพอที่จะเดินได้ พ่อแม่ก็พากันบินหนีไฟออกไปเสียแล้ว พระเพลิงเอ๋ย ขอท่านจงดับเสียเถิด

พร้อมกับเมื่อข้าพเจ้ากระทำสัจกิริยา เปลวเพลิงที่ลุกโชนรุ่งโรจน์ใหญ่หลวงนัก ก็กลับเว้นที่ไว้ ๑๖ กรีส เหมือนเปลวไฟตกถึงน้ำแล้วมอดดับ ฉะนั้น

ไม่มีผู้ใดเสมอด้วยสัจจะของข้าพเจ้า นี้คือสัจบารมีของข้าพเจ้าฯ

พระจันทร์

อภัยปริตร : ปริตรแห่งการให้อภัยและอโหสิกรรม

พระพุทธมนต์สำหรับผู้เกิดวันจันทร์

พระพุทธรูปศิลปะหริภุญไชย

อภัยปริตร

เพื่อขจัดปัดเป่าลางร้ายต่างๆ มีฝันร้าย เป็นต้น

คาถาประพันธ์ของบุรพาจารย์ในยุคหลัง

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

คาถานี้มีชื่อว่าอภัยปริตร ยังไม่สามารถสืบค้นที่มาและตำนานที่ชัดเจนได้ แต่สันนิษฐานกันว่าประพันธ์ขึ้นที่เชียงใหม่ โดยผู้ประพันธ์ได้อ้างเอาอานุภาพแห่งพระรัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ มาเป็นสิ่งขจัดปัดเป่าลางร้ายทั้งมวลให้พินาศไป

เนื้อความบทอภัยปริตรกล่าวถึงการน้อมนำเอาอานุภาพแห่งพระรัตนตรัยมาช่วยบำบัดปัดเป่าลางร้ายอันเกิดจากเสียงนกที่ทำให้ไม่สบายใจ บาปเคราะห์ ฝันร้ายที่เป็นลางไม่ดีและสิ่งอันเป็นอัปมงคลทั้งหลายทั้งปวง ให้พินาศไป

อานุภาพการป้องกัน

"ลาง" คือ สิ่งที่ผุดคิดในจิต หรือ สิ่งที่เกิดขึ้นผิดไปจากธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ สิ่งของ หรือธรรมชาติอื่นๆ ก็สามารถที่จะปรากฏเป็นลางได้ เช่น โดยธรรมชาติของสัตว์บางชนิดจะต้องอยู่ตามป่า แต่กลับเข้ามาอยู่ในบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของคน แสดงถึงการผิดธรรมชาติของสัตว์ชนิดนั้น การผิดธรรมชาติเช่นนี้ เรียกว่า **"ลาง"**

ในการดำเนินชีวิต เมื่อเกิดปรากฏการณ์ที่ผิดไปจากธรรมชาติเช่นนี้ ย่อมจะทำให้เกิดความไม่สบายอกไม่สบายใจ เป็นกังวล เกิดความไม่เชื่อมั่นในสิ่งที่เกิดขึ้น อันจะส่งผลต่อการตัดสินใจและการดำเนินชีวิต หากเกิดเหตุการณ์ที่เรียกว่าลางขึ้นในชีวิต ท่านให้สวดอภัยปริตรเพื่อระงับอัปมงคลอันจะเกิดจากลางนั้น

นอกจากนั้น ท่านยังแสดงว่าหากสวดอภัยปริตรก่อนนอนทุกคืนจะทำให้หลับสบายไม่ฝันร้าย

การสวดอภัยปริตรเชื่อว่า อานุภาพของพระรัตนตรัยจะช่วยขจัด ปัดเป่าลางร้ายและสิ่งอันเป็นอัปมงคลทั้งหลายอันเกิดจากเสียงสัตว์ต่างๆ และธรรมชาติอื่นๆ ตลอดจนลางร้ายที่ปรากฏทางความฝันให้พินาศไปสิ้น

ในการสวดมนต์บทอภัยปริตรตามงานต่างๆ บางทีพระท่านก็ตัดออก แต่ถ้างานนั้นเป็นพิธีเกี่ยวกับมิ่งขวัญก็จะสวดเสมอ

ในบทขัดตำนาน ท่านได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพของอภัยปริตรไว้ ดังนี้

"ขอท่านสาธุชนทั้งหลายจงฟังพระปริตรนั้น อันทำให้ได้บุญ มีเดชมาก มีคุณมีเกียรติและมียศใหญ่ เป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ตนเองและผู้อื่นฯ"

อภัยปริตร

ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ
โย จามะนาโป สะกุณัสสะ สัทโท
ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง
พุทธานุภาเวนะ วินาสะเมนตุฯ

ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ
โย จามะนาโป สะกุณัสสะ สัทโท
ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง
ธัมมานุภาเวนะ วินาสะเมนตุฯ

ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะ
โย จามะนาโป สะกุณัสสะ สัทโท
ปาปัคคะโห ทุสสุปินัง อะกันตัง
สังฆานุภาเวนะ วินาสะเมนตุฯ

คำแปล

ลางร้ายใด อัปมงคลใด เสียงนกที่น่าสะพรึงกลัวใด เคราะห์ร้ายและฝันร้ายที่ไม่น่าปรารถนาใด ด้วยพุทธานุภาพ ขอความเลวร้ายทั้งปวงนั้นจงพินาศไปสิ้น

ลางร้ายใด อัปมงคลใด เสียงนกที่น่าสะพรึงกลัวใด เคราะห์ร้ายและฝันร้ายที่ไม่น่าปรารถนาใด ด้วยธรรมานุภาพ ขอความเลวร้ายทั้งปวงนั้นจงพินาศไปสิ้น

ลางร้ายใด อัปมงคลใด เสียงนกที่น่าสะพรึงกลัวใด เคราะห์ร้ายและฝันร้ายที่ไม่น่าปรารถนาใด ด้วยสังฆานุภาพ ขอความเลวร้ายทั้งปวงนั้นจงพินาศไปสิ้นฯ

พระอังคาร

กรณียเมตตสูตร : พระสูตรว่าด้วยอานุภาพแห่งการแผ่เมตตา

พระพุทธมนต์สำหรับผู้เกิดวันอังคาร

พระพุทธรูปศิลปะสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ แบบทรงจีวรลายดอก

กรณียเมตตสูตร

เพื่อให้เทวดาเกิดความรักด้วยอานุภาพ แห่งการแผ่เมตตา

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ

และ อารัทธวิปัสสกภิกขุ อรรถกถาขุททกนิกาย ธรรมบท

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

กรณียเมตตสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระภิกษุเจริญเมตตาจิตไปในมวลสรรพสัตว์ ตลอดจนเทพเทวาภูตผีปีศาจทั้งหลาย ไม่มีประมาณ ไม่มีขอบเขต ไม่จำกัดว่าสัตว์นั้นหรือเขาผู้นั้นจะเกี่ยวข้องกับเราหรือไม่ก็ตาม

พระพุทธองค์ตรัสพระสูตรนี้ที่กรุงสาวัตถี เวลานั้นเป็นเวลาใกล้เข้าพรรษา พระภิกษุทั้งหลายต่างพากันไปเฝ้าพระพุทธองค์ เพื่อขอเรียนพระกรรมฐานก่อนจะแยกย้ายกันไปหาสถานที่จำพรรษาบำเพ็ญ

พระกรรมฐาน พระภิกษุหมู่หนึ่งรวมกันเป็นพวกได้ ๕๐๐ รูป เรียนพระกรรมฐานจากพระพุทธองค์แล้ว ได้ทูลลาไปแสวงหาเสนาสนะที่ชอบใจ ไม่ลำบากในการเข้าไปบิณฑบาต ภิกษุเหล่านั้นเดินทางมุ่งหน้าสู่เหนือไปไกลจนถึงหมู่บ้านใกล้ชายแดนแห่งหนึ่ง อยู่ป่าเชิงเขาซึ่งทอดเทือกมาจากเขาหิมวันต์ มีป่าไม้สูงใหญ่ร่มรื่น มีสายน้ำลำธารใสเย็นไหลผ่าน แม้หมู่บ้านที่จะอาศัยบิณฑบาตก็อยู่ไม่ไกลจากป่าแห่งนั้นมากนัก

ชาวบ้านเห็นหมู่ภิกษุเป็นจำนวนมากก็ดีใจเกิดเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างยิ่งจัดภัตตาหารและนิมนต์ให้อยู่จำพรรษา พวกภิกษุเห็นว่า-เสนาสนะสบาย หากอยู่จำพรรษาที่หมู่บ้านแห่งนี้ก็จะสะดวกไม่ลำบากในการบิณฑบาตและมีเวลาบำเพ็ญกรรมฐานได้เต็มที่ จึงตกลงจำพรรษาอยู่ที่นั่น ชาวบ้านต่างช่วยกันปลูกกุฎี ๕๐๐ หลังให้ภิกษุรูปละหลัง ภิกษุเหล่านั้นต่างก็เริ่มทำความเพียรบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ตามโคนไม้ตามป่าทั้งกลางวันและกลางคืน

ฝ่ายรุกขเทวดาซึ่งสิงสถิตอยู่ที่ต้นไม้ราวป่าแห่งนั้น เคยอยู่สบายในวิมานบนต้นไม้ เมื่อเห็นภิกษุผู้ทรงศีลมานั่งอยู่ใต้ต้นโคนไม้อันเป็นวิมานของตนเช่นนั้น ก็ไม่กล้าอยู่บนต้นไม้ซึ่งสูงกว่าพระภิกษุ จึงพาลูกลงจากวิมานมาอยู่ที่พื้นดิน ได้รับความลำบากเดือดร้อนเป็นอย่างมาก แต่ก็ทนด้วยความเข้าใจว่าภิกษุเหล่านั้นพักอยู่สัก ๒-๓ วันแล้วคงจะไป ครั้นล่วงมาหลายวันก็ยังไม่ไป รุกขเทวดาจึงแน่ใจว่าภิกษุเหล่านั้นต้องจำพรรษาอยู่ที่นั่นแน่ หากเป็นเช่นนั้นพวกตนจะต้องลำบากต่อไปอีกนาน จึงคิดอุบายที่จะให้ภิกษุเหล่านั้นไปจำพรรษาในที่อื่น

เมื่อคิดเช่นนี้ รุกขเทวดาจึงทำเป็นผีหลอกหลอนภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุบำเพ็ญสมณธรรมในเวลากลางคืน เทวดาก็จะแสดงรูปยักษ์ที่น่าสะพรึงกลัวให้เห็นบ้าง ทำเสียงโหยหวนน่าหวาดกลัว น่าสยดสยองบ้าง ทำกลิ่นเหม็นสาบสางบ้าง พระภิกษุทั้งหลายได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่นนั้นในที่ที่ตนปฏิบัติธรรมก็พากันตกใจสะดุ้งกลัว จนผิวพรรณเศร้าหมองกลายเป็นโรคผอมเหลืองนอนไม่หลับ ไม่เป็นอันปฏิบัติธรรมบำเพ็ญกรรมฐาน ไม่สามารถข่มใจให้สงบลงได้

วันหนึ่งพระภิกษุเหล่านั้นออกจากที่ปฏิบัติธรรมของตนมาประชุมกัน พระมหาเถระในสงฆ์เห็นพวกภิกษุเหล่านั้นต่างก็มีเนื้อตัวเศร้าหมองซูบซีดผอมเหลืองเช่นนั้นจึงถามถึงสาเหตุ พวกภิกษุต่างเล่าถึงสิ่งที่ตนประสบพบเห็นมาให้กันและกันฟัง จนไม่สามารถทำจิตใจให้เป็นสมาธิได้ จึงปรึกษากันว่าควรสละพรรษาต้นกลับไปจำพรรษาหลังที่กรุงสาวัตถีกับพระพุทธองค์ตามเดิม

การจำพรรษาก็คือ การที่ภิกษุอธิษฐานจิตว่าจะไม่ไปค้างแรมที่อื่นตลอดไตรมาส ๓ เดือนในฤดูฝน เพื่อให้ภิกษุหยุดจาริก จะได้มีเวลาศึกษาและปฏิบัติธรรมได้อย่างเต็มที่ นอกจากนั้น ก็เพื่อจะได้ไม่เป็นการรบกวนชาวบ้านซึ่งต้องประกอบอาชีพทำนาปลูกข้าว

ธรรมเนียมการเข้าพรรษาของพระภิกษุในพระพุทธศาสนานั้น มีพุทธานุญาตไว้เป็น ๒ คราว คือ

(๑) การเข้าพรรษาต้น เรียกว่า ปุริมิกาวัสสูปนายิกา เริ่มตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ เป็นต้นไป

(๒) การเข้าพรรษาหลัง เรียกว่า ปัจฉิมิกาวัสสูปนายิกา เริ่มตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ เป็นต้นไป

การเข้าพรรษาหลังนี้ พระพุทธองค์ทรงอนุญาตไว้เป็นกรณีพิเศษสำหรับภิกษุที่มีเหตุขัดข้องเข้าพรรษาต้นไม่ทัน

พวกภิกษุเหล่านั้นจึงจำต้องละพรรษาต้นรีบกลับไปเฝ้าพระพุทธองค์ทูลให้ทรงทราบถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในราวป่าแห่งนั้น พระพุทธองค์ตรัสว่า สถานที่ไหนก็ไม่มีเสนาสนะสบายเท่าที่นั่น ทรงแนะนำให้ภิกษุเหล่านั้นกลับไปที่นั่นอีก เมื่ออาศัยเสนาสนะนั้นแล้วก็สามารถปฏิบัติธรรมถึงความสิ้นกิเลสได้ พระพุทธองค์สอนให้ภิกษุเหล่านั้นเรียนพุทธมนต์อันเป็นทั้งอาวุธเป็นเครื่องป้องกันและเป็นทั้งกรรมฐานสำหรับบริกรรม ให้แผ่เมตตาไปทั่ว ไม่เจาะจง ไม่มีขอบเขต ไม่มีประมาณ

พระพุทธองค์ทรงแนะนำว่า ภิกษุผู้อยู่ป่าต้องรู้จักวิธีการรักษาตัว วิธีการดังกล่าว คือ

๑. ภิกษุต้องแผ่เมตตา ๒ ครั้งต่อวัน

๒. เจริญพระปริตร ๒ ครั้งต่อวัน

๓. เจริญอสุภะ คือ การพิจารณาร่างกายว่าเป็นของไม่สวยไม่งาม ๒ ครั้ง ต่อวัน

๔. เจริญมรณสติ คือ พิจารณาความตาย ๒ ครั้งต่อวัน

การปฏิบัติเช่นนี้จึงจะชื่อว่าเป็นการจัดการป้องกันตนเอง

ภิกษุเหล่านั้นกลับไปยังราวป่านั้นอีกครั้ง ปฏิบัติตามที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำ ก่อนเข้าสู่ราวป่าได้ร่วมกันสาธยายพระสูตรนั้น เทวดาทั้งหลายได้รับเมตตาจิตจากภิกษุเหล่านั้น เกิดความเยือกเย็น ยินดี

ปรีดา ทำความรู้สึกเหมือนภิกษุเหล่านั้นเป็นลูกในท้องของตนเอง ทำการต้อนรับด้วยความเอื้ออาทร ได้ทำการดูแลรักษาอย่างดี ภิกษุเหล่านั้นไม่มีสิ่งใดรบกวนจึงเกิดความสงบ เจริญกรรมฐานได้บรรลุพระอรหัตภายในพรรษานั้นทุกรูป

อานุภาพการป้องกัน

พุทธมนต์ที่พระพุทธองค์สอนภิกษุเหล่านั้นภาวนาเรียกว่ากรณียเมตตสูตร ปรากฏอยู่ในพระสุตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ พระองค์ทรงแนะนำวิธีการใช้คาถานี้ว่า ก่อนจะเข้าสู่ราวป่าให้หยุดยืนตั้งจิตแผ่เมตตาพร้อมกับสาธยายพระสูตรนี้ นอกจากเทวดาจะไม่แสดงสิ่งที่น่ากลัวหลอกหลอนแล้ว ยังจะมีใจอนุเคราะห์ภิกษุโดยไมตรีจิต

เมื่อต้องเดินทางผ่านป่าเขาลำเนาไพร หรือไปอยู่ในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคย ท่านให้สวดกรณียเมตตสูตร เพื่อเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันภยันตรายอันจะเกิดจากอมนุษย์ภูติผีปีศาจทั้งหลาย ให้เกิดความอ่อนโยนมีเมตตา มีความรู้สึกเหมือนเราเป็นลูกเป็นหลาน

ในบทขัดตำนานท่านได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพกรณียเมตตสูตรไว้ว่า

"เทวดาทั้งหลายไม่แสดงอาการน่าสะพรึงกลัว เพราะอานุภาพแห่งพระปริตรที่ผู้ไม่เกียจคร้านเจริญอยู่เนืองๆ ทั้งในเวลากลางวันและในเวลากลางคืน เมื่อหลับก็เป็นสุข ไม่ฝันร้าย เราทั้งหลายจงสวดพระปริตรที่ประกอบไปด้วยคุณดังกล่าวมาข้างต้นนั้น เทอญ ฯ"

กรณียเมตตสูตร

กะระณียะมัตถะกุสะเลนะ ยันตัง สันตัง ปะทัง อะภิสะเมจจะ
สักโก อุชู จะ สุหุชู จะ สุวะโจ จัสสะ มุทุ อะนะติมานี
สันตุสสะโก จะ สุภะโร จะ อัปปะกิจโจ จะ สัลละหุกะวุตติ
สันตินทะริโย จะ นิปะโก จะ อัปปะคัพโภ กุเลสุ อะนะนุคิทโธ
นะ จะ ขุททัง สะมาจะเร กิญจิ เยนะ วิญญู ปะเร อุปะวะเทยยุง
สุขิโน วา เขมิโน โหนตุ สัพเพ สัตตา ภะวันตุ สุขิตัตตา
เย เกจิ ปาณะภูตัตถิ ตะสา วา ถาวะรา วา อะนะวะเสสา
ทีฆา วา เย มะหันตา วา มัชฌิมา รัสสะกา อะณุกะถูลา
ทิฏฐา วา เย จะ อะทิฏฐา เย จะ ทูเร วะสันติ อะวิทูเร
ภูตา วา สัมภะเวสี วา สัพเพ สัตตา ภะวันตุ สุขิตัตตา
นะ ปะโร ปะรัง นิกุพเพถะ นาติมัญเญถะ กัตถะจิ นัง กิญจิ
พะยาโรสะนา ปะฏีฆะสัญญา นาญญะมัญญัสสะ ทุกขะมิจเฉยยะ
มาตา ยะถา นิยัง ปุตตัง อายุสา เอกะปุตตะมะนุรักเข
เอวัมปิ สัพพะภูเตสุ มานะสัมภาวะเย อะปะริมาณัง
เมตตัญจะ สัพพะโลกัสะมิง มานะสัมภาวะเย อะปะริมาณัง
อุทธัง อะโธ จะ ติริยัญจะ อะสัมพาธัง อะเวรัง อะสะปัตตัง
ติฏฐัญจะรัง นิสินโน วา สะยาโน วา ยาวะตัสสะ วิคะตะมิทโธ
เอตัง สะติง อะธิฏเฐยยะ พรัหมะเมตัง วิหารัง อิธะมาหุ
ทิฏฐิญจะ อะนุปะคัมมะ สีละวา ทัสสะเนนะ สัมปันโน
กาเมสุ วิเนยยะ เคธัง นะ หิ ชาตุ คัพภะเสยยัง ปุนะเรตีติฯ

คำแปล

ภิกษุผู้บำเพ็ญสมณธรรมอยู่ท่ามกลางป่า เป็นผู้ฉลาดในประโยชน์ ปรารถนาจะบรรลุเส้นทางแห่งความสงบระงับ พึงทำตนให้เป็นผู้มีความอาจหาญและซื่อตรงด้วยดี เป็นผู้ว่าง่ายสอนง่าย อ่อนโยน ไม่เย่อหยิ่ง

อีกทั้งเป็นผู้สันโดษ เลี้ยงง่ายและมีภาระหน้าที่น้อย มีความประพฤติไม่เป็นที่หนักอกหนักใจ มีอินทรีย์สงบ มีปัญญารักษาตน ไม่คึกคะนอง ไม่คลุกคลีในสกุลทั้งหลาย

ทั้งไม่ประพฤติตัวลามกเสียหายอะไรๆ อันจะเป็นเหตุให้ท่านผู้รู้ติเตียนได้ แล้วแผ่เมตตาจิตไปในหมู่สัตว์ทั้งหลายว่า ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงจงเป็นผู้มีความสุขกายสบายใจ มีความปลอดโปร่งเถิด

สัตว์มีชีวิตทั้งหลายทุกหมู่เหล่าบรรดามี ที่ยังดิ้นรนเพราะตัณหาก็ดี หรือเป็นผู้มั่นคงคือสิ้นตัณหาแล้วก็ดี ไม่ว่าจะเป็นสัตว์มีลำตัวยาวหรือสัตว์ใหญ่ก็ดี มีลำตัวปานกลางหรือตัวสั้นก็ดี ทั้งตัวเล็กและตัวโตก็ดี ตัวปานกลางหรือตัวเล็กก็ดี เป็นสัตว์มีกายละเอียดหรือมีกายหยาบก็ดี

ที่สามารถมองเห็นได้และมองเห็นไม่ได้ก็ดี ที่อยู่ไกลและใกล้ก็ดี ที่เกิดแล้วหรือกำลังแสวงหาที่เกิดอยู่ก็ดี ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงจงเป็นผู้มีความสุขเถิด

คนเราไม่ควรข่มเหงน้ำใจโกหกหลอกลวงผู้อื่น ไม่ควรดูหมิ่นเหยียดหยามกันและกัน เพราะเหตุแห่งความโกรธแค้นขุ่นเคือง และคิดมุ่งร้ายอยู่ในใจ

มารดาทนุถนอมบุตรน้อยคนเดียวของตนราวกับชีวิต ฉันใด พึงให้เมตตาจิตแผ่กว้างออกไปไม่มีประมาณในสัตว์ทั้งปวง ฉันนั้น

และพึงแผ่เมตตาจิตไปไม่จำกัดประมาณ ไร้พรมแดน ไม่ผูกเวร ไม่ก่อศัตรู แผ่กว้างออกไปในสัตว์โลกทั้งสิ้น ทั้งในอรูปภูมิเบื้องบน รูปภูมิท่ามกลางและกามาวจรเบื้องต่ำ

ผู้เจริญเมตตาจิตเช่นนี้นั้น ไม่ว่าจะอยู่ในอิริยาบถใด จะยืน เดิน นั่ง หรือนอนอยู่ก็ตาม จะเป็นผู้ปราศจากความท้อแท้เหนื่อยหน่าย จะตั้งสติไว้ได้นานตราบเท่าที่ต้องการ พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสการอยู่ด้วยเมตตา เช่นนี้ว่าเป็นความประพฤติที่ประเสริฐ ในพระศาสนานี้

บุคคลผู้แผ่เมตตาจิตนั้น ละความเห็นผิดเสียได้ เป็นผู้มีศีลมีความเห็นชอบ กำจัดความยินดีในกามทั้งหลายเสียได้ ย่อมไม่กลับมาสู่การเกิดในครรภ์อีกครั้งแน่นอนฯ

พระพุธ

ขันธปริตร : ปริตรแห่งการป้องกันอสรพิษ และสัตว์ร้ายทั้งหลาย

ฉัททันตปริตร : ปริตรแห่งการป้องกันอสรพิษ และสัตว์ร้ายทั้งหลาย

พระพุทธมนต์สำหรับผู้เกิดวันพุธ

พระพุทธรูปศิลปะหริภุญไชย

ขันธปริตร

เพื่อป้องกันยาพิษ อสรพิษ และสัตว์ร้ายทั้งหลาย

พระวินัยปิฎก จุลวรรค ขุททกขันธกะ, สุตตันตปิฎก อหิสูตร

อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต และอรรถกถาขุททกนิกายชาดก ทุกกนิกาย

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

ขันธปริตร เป็นคาถาที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้ภิกษุแผ่เมตตาไปในบรรดาตระกูลงูที่มีพิษดุร้ายทั้งหลาย เพื่อเป็นการคุ้มครองป้องกันตนเองจากสัตว์ร้าย ปรากฏทั้งในพระวินัยปิฎกและพระสุตตันตปิฎก

เรื่องราวเกี่ยวกับการตรัสขันธปริตรชาดก เกิดขึ้นที่เมืองสาวัตถี ขณะนั้นพระพุทธองค์ประทับอยู่ในเขตพระเชตวันมหาวิหาร อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ภิกษุรูปหนึ่งกำลังผ่าฟืนอยู่ใกล้ประตูเรือนไฟ[๑] ในเขตพระเชตวันมหาวิหาร งูตัวหนึ่งได้เลื้อยออกจากกองไม้ผุ กัดภิกษุนั้นที่นิ้วเท้า ภิกษุนั้นทนพิษไม่ไหวก็สิ้นใจตายทันที

---

[๑] **เรือนไฟ** คือ โรงเรือนที่สร้างขึ้นสำหรับใช้เป็นที่ก่อไฟต้มน้ำร้อนสำหรับย้อมจีวร และใช้เป็นที่สำหรับอบกาย(ด้วยสมุนไพร) อันเป็นวิธีการรักษาสุขภาพของพระสงฆ์สมัยพุทธกาล

เรื่องที่ภิกษุถูกงูกัดตายได้ถูกกล่าวขานกันไปทั่ววัด พระพุทธองค์เสด็จผ่านมาเห็นภิกษุกำลังสนทนากัน จึงตรัสถามถึงต้นเหตุ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลเรื่องราวที่เกิดขึ้นให้พระพุทธองค์ทราบ พระพุทธองค์ตรัสว่า ภิกษุนั้นคงจะมิได้แผ่เมตตาไปยังตระกูลพญางูทั้ง ๔ เป็นแน่ หากแผ่เมตตาไปยังตระกูลพญางูทั้ง ๔ แล้ว ก็จะไม่ถูกงูกัดตาย ตระกูลพญางูทั้ง ๔ คือ

(๑) ตระกูลพญางูชื่อวิรูปักษ์

(๒) ตระกูลพญางูชื่อเอราบถ

(๓) ตระกูลพญางูชื่อฉัพยาบุตร

(๔) ตระกูลพญางูชื่อกัณหาโคตมกะ

ต่อแต่นี้ไปเราอนุญาตให้ภิกษุทั้งหลายแผ่เมตตาจิตไปยังตระกูลพญางูทั้ง ๔ นี้ เพื่อคุ้มครองป้องกันตน พระพุทธองค์ตรัสว่า สมัยที่ยังไม่มีพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ผู้คนทั้งหลายได้ออกบวชเป็นดาบส ได้แผ่เมตตาไปในตระกูลพญางูทั้ง ๔ ต่างก็ปลอดภัยปราศจากอันตรายอันจะเกิดจากตระกูลพญางูทั้ง ๔ เหล่านี้ แล้วพระพุทธองค์ก็ได้ตรัสเรื่องราวในอดีตชาติของพระองค์ให้ภิกษุทั้งหลายฟังว่า

ในครั้งนั้น พระองค์เกิดในตระกูลพราหมณ์แคว้นกาสี ครั้นเจริญวัยได้สละบ้านเรือนออกบวชเป็นฤาษีตามความนิยมของผู้คนในสมัยนั้น ได้บำเพ็ญเพียรจนได้บรรลุอภิญญาและสมาบัติ[๒] ภายหลังมีผู้

---

[๒] **อภิญญา** คือ ความรู้ชั้นสูงที่เกิดจากกำลังสมาธิ มี ๖ อย่าง คือ ๑.**อิทธิวิธี** แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้ ๒.**ทิพพโสตะ** หูทิพย์ ๓.**เจโตปริยญาณ** ญาณที่ทายใจคนอื่นได้ ๔.**ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ** ญาณที่ทำให้ระลึกชาติได้ ๕.**ทิพพจักษุ** ตาทิพย์ ๖.**อาสวักขยญาณ** ญาณที่ทำให้สิ้นกิเลส

ออกบวชตามเป็นจำนวนมาก พระองค์สร้างอาศรมอยู่ที่ริมคุ้งน้ำแห่งหนึ่ง เชิงเขาหิมวันต์ แวดล้อมด้วยหมู่ฤาษีอยู่อย่างสงบสุข

ที่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำคงคานั้น เป็นที่อาศัยอยู่ของงูนานาชนิด และงูเหล่านั้นคอยฉกกัดทำอันตรายพวกฤาษีจนถึงแก่ความตายเป็นจำนวนมาก ฤาษีทั้งหลายจึงแจ้งให้พระโพธิสัตว์ทราบ พระโพธิสัตว์เรียกประชุมลูกศิษย์ทั้งหลาย กล่าวว่า หากพวกท่านแผ่เมตตาไปในตระกูลพญางูทั้ง ๔ งูทั้งหลายก็จะไม่กัดพวกเธอ ตั้งแต่นี้ไปพวกเธอจงแผ่เมตตาไปในตระกูลพญางูทั้ง ๔

ตั้งแต่นั้นเหล่าฤาษีทั้งหลายเชื่อฟังโอวาทของพระโพธิสัตว์ แผ่เมตตารำลึกถึงพระพุทธคุณ เมื่อฤาษีรำลึกถึงพระพุทธคุณอยู่อย่างนี้ บรรดางูทั้งหลายต่างก็หลีกไปไม่ทำอันตราย แม้พระโพธิสัตว์ก็เจริญพรหมวิหาร คือการแผ่เมตตาปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หลังจากตายไปได้ไปเกิดในพรหมโลก

พระพุทธองค์ทรงสรุปว่า เหล่าฤาษีในครั้งนั้นก็คือพุทธบริษัทในครั้งนี้ ส่วนฤาษีผู้อาจารย์ก็คือพระองค์เอง และพระองค์ก็ทรงแนะนำวิธีการแผ่เมตตาจิตไปในตระกูลพญางูทั้ง ๔ ตามที่ปรากฏในขันธปริตรชาดก

สมาบัติ คือ ภาวะที่สมาธิเข้าถึงความสงบประณีตมาก สมาบัติมีหลายอย่าง เช่น ฌานสมาบัติ ผลสมาบัติ เป็นต้น ที่กล่าวถึงบ่อย คือ ฌานสมาบัติมี ๘ ได้แก่ รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ รวมเป็น ๘ ทั้งนิโรธสมาบัติ

อานุภาพการป้องกัน

ขันธปริตร นอกจากจะเป็นคาถาสำหรับป้องกันอสรพิษและสัตว์ร้ายทั้งหลายแล้ว ยังสามารถป้องกันอันตรายจากยาพิษทั้งหลายได้ด้วย ในบทขัดตำนาน ท่านได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพขันธปริตรไว้ ดังนี้

"พระปริตรใด สามารถขจัดพิษร้ายของอสรพิษทุกชนิดได้ ดุจมนต์ทิพย์และโอสถทิพย์ อนึ่ง พระปริตรใดสามารถขจัดอันตรายอย่างอื่นอันเกิดจากสัตว์ร้ายทั้งหลาย ในเขตอำนาจพระปริตรทุกสถาน ในกาลทุกเมื่อโดยประการทั้งปวง เราทั้งหลายจงสวดพระปริตรนั้น เทอญฯ"

ขันธปริตร

วิรูปักเขหิ เม เมตตัง　　เมตตัง เอราปะเถหิ เม
ฉัพะยาปุตเตหิ เม เมตตัง　　เมตตัง กัณหาโคตะมะเกหิ จะ
อะปาทะเกหิ เม เมตตัง　　เมตตัง ทิปาทะเกหิ เม
จะตุปปะเทหิ เม เมตตัง　　เมตตัง พะหุปปะเทหิ เม
มา มัง อะปาทะโก หิงสิ　　มา มัง หิงสิ ทิปาทะโก
มา มัง จะตุปปะโท หิงสิ　　มา มัง หิงสิ พะหุปปะโท
สัพเพ สัตตา สัพเพ ปาณา　　สัพเพ ภูตา จะ เกวะลา
สัพเพ ภัทรานิ ปัสสันตุ　　มา กิญจิ ปาปะมาคะมา

อัปปะมาโณ พุทโธ อัปปะมาโณ ธัมโม อัปปะมาโณ สังโฆ ปะมาณะวันตานิ สิริงสะปานิ อะหิ วิจฉิกา สะตะปะที อุณณานาภี สะระพูมูสิกา กะตา เม รักขา กะตา เม ปะริตตา ปฏิกกะมันตุ ภูตานิ โสหัง นะโม ภะคะวะโต นะโม สัตตันนัง สัมมาสัมพุทธานังฯ

คำแปล

ข้าพเจ้ามีเมตตาจิตต่องูตระกูลวิรูปักษ์ทั้งหลาย มีเมตตาจิตต่องูตระกูลเอราบถทั้งหลาย บรรดางูตระกูลฉัพยาบุตร ตลอดทั้งงูตระกูลกัณหาโคตมกะทั้งหลาย ข้าพเจ้าก็แผ่เมตตาจิตไปถึงด้วย

ข้าพเจ้ามีเมตตาจิตต่อสัตว์ไม่มีเท้าทั้งหลาย บรรดาสัตว์ ๒ เท้าทั้งหลายก็แผ่เมตตาจิตไปถึงด้วย ข้าพเจ้ามีเมตตาจิตต่อสัตว์ ๔ เท้าทั้งหลาย บรรดาสัตว์มีเท้าทั้งหลายก็แผ่เมตตาจิตไปถึงด้วย

ขอสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ขอสิ่งมีชีวิตทั้งหลายทั้งปวง และขอสัตว์ผู้เกิดแล้วทั้งสิ้น จงประสบแต่ความเจริญงอกงามไพบูลย์ทุกถ้วนหน้า จงอย่าได้ประสบสิ่งเลวร้ายใดๆ เลย

พระพุทธเจ้าทรงพระคุณสุดที่จะประมาณได้ พระธรรมมีพระคุณสุดที่จะประมาณได้ พระสงฆ์ก็มีพระคุณสุดที่จะประมาณได้

แต่สัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย เช่น งู แมงป่อง ตะขาบ แมงมุม ตุ๊กแก หนูก็ยังมีประมาณกำหนดได้

ข้าพเจ้าได้ทำการป้องกันรักษาแล้ว ได้ทำการคุ้มครองป้องกันแล้ว ขอสัตว์ทั้งหลายจงหลีกไปเสียเถิด ข้าพเจ้ากำลังทำความนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า กำลังทำความนอบน้อมแด่พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๗ พระองค์ฯ[๓]

---

[๓] พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๗ พระองค์ ปรากฏพระนามในอาฏานาฏิยสูตร พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค ดังนี้ (๑) พระวิปัสสีพุทธเจ้า (๒) พระสิขีพุทธเจ้า (๓) พระเวสสภูพุทธเจ้า (๔) พระกกุสันธะพุทธเจ้า (๕) พระโกนาคมนะพุทธเจ้า (๖) พระกัสสปะพุทธเจ้า (๗) พระอังคีรสะพุทธเจ้า

ฉัททันตปริตร

เพื่อป้องกันยาพิษ อสรพิษ และสัตว์ร้ายทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก ฉัททันตชาดก ขุททกนิกายชาดก

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

ฉัททันตปริตร เป็นปริตรที่แสดงถึงอานุภาพแห่งสัจจะที่น้อมเอาคุณของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งเกิดเป็นพญาช้างฉัททันต์ มาป้องกันอันตรายอันจะเกิดจากสัตว์ร้ายทั้งหลาย

พระพุทธองค์ตรัสเล่าเรื่องพญาช้างฉัททันต์ขณะพระองค์ประทับอยู่ที่พระเชตวัน ภิกษุณี [๑] สาวรูปหนึ่งซึ่งเป็นธิดาของตระกูล

---

[๑] **ภิกษุณี** คือ ผู้หญิงที่บวชเป็นพระ มีในสมัยพุทธกาล ปัจจุบันภิกษุณีตามแบบพระพุทธศาสนาเถรวาท เช่น ในประเทศไทย พม่า ลังกา ไม่มีแล้ว เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เช่น ภาวะสงครามในอดีต ทำให้สายภิกษุณีแบบเถรวาทขาดสูญ แต่ภิกษุณีตามแบบพระพุทธศาสนามหายานยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน เช่น ในจีน เกาหลี ไต้หวัน

เศรษฐีในพระนครสาวัตถี เกิดความเบื่อหน่ายในชีวิตฆราวาสจึงออกบวช

วันหนึ่ง ภิกษุณีรูปนั้นได้ไปฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าพร้อมกับเหล่าภิกษุณีอื่นๆ นางได้เห็นพระรูปโฉมของพระพุทธองค์ประทับเหนือธรรมาสน์ทรงกำลังแสดงพระธรรมเทศนา จึงคิดว่าเมื่อตนเกิดและตายท่องเที่ยวอยู่ในภพได้เคยเป็นบาทบริจาริกา[๒] ของมหาบุรุษผู้นี้บ้างหรือไม่

ทันใดนั้นนางก็กลับระลึกชาติได้อย่างน่าประหลาด นางพบว่าในอดีตชาติตนเคยเป็นบาทบริจาริกา เมื่อครั้งที่พระองค์เกิดเป็นพญาช้างฉัททันต์ เมื่อนางระลึกได้เช่นนั้นก็เกิดปีติปราโมทย์อย่างรุนแรงจนไม่สามารถอดกลั้นความยินดีไว้ได้จึงหัวเราะออกมา แล้วคิดต่อไปอีกว่าตนเคยมีบุญคุณต่อพระพุทธองค์หรือไม่ เมื่อนางระลึกไปก็ได้เห็นความจริงว่า แท้จริงแล้วตนได้ทำผิดต่อพระพุทธองค์ไว้อย่างใหญ่หลวง ด้วยการใช้นายพรานให้เอาลูกศรอาบยาพิษยิงพญาช้างฉัททันต์ให้ตาย แล้วนางภิกษุณีนั้นก็เกิดความเศร้าโศกจนไม่อาจอดกลั้นไว้ได้ จึงร้องไห้สะอึกสะอื้นออกมาอย่างดัง

พระบรมศาสดาทอดพระเนตรเห็นดังนั้น ก็ทรงแย้มพระสรวล ภิกษุสงฆ์ทูลถามถึงสาเหตุ พระองค์จึงตรัสว่า นางภิกษุณีสาวผู้นี้ ระลึกถึงความผิดที่เคยทำต่อพระองค์ไว้ในอดีตชาติจึงร้องไห้ แล้วทรงตรัสเล่าเรื่องราวในอดีตชาติให้ภิกษุทั้งหลายฟัง

---

[๒] บาทบริจาริกา คือ ภรรยา

ในอดีตชาติ พระพุทธองค์เคยเป็นพญาช้างเผือกชื่อฉัททันต์ มีความสูงถึง ๘๘ ศอก ลำตัวยาว ๑๒๐ ศอก มีงวงคล้ายกับพวงเงินยาวถึง ๕๘ ศอก งาทั้งคู่วัดรอบได้ ๑๕ ศอก ยาว ๓๐ ศอก มีงามีรัศมี ๖ สี มีนางพญาช้างพังเป็นภรรยา ๒ นาง ชื่อ **จุลลสุภัททา** และ **มหาสุภัททา** พญาช้างฉัททันต์นั้นเป็นเจ้าแห่งโขลงช้างจำนวน ๘,๐๐๐ เชือก อุปัฏฐากพระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ องค์[๓] อาศัยอยู่บริเวณสระใหญ่ชื่อฉัททันต์

สระฉัททันต์นั้นมีความกว้างยาวถึง ๕๒ โยชน์ ตรงกลางสระลึก ประมาณ ๑๒ โยชน์ ไม่มีสาหร่าย จอกแหน หรือเปลือกตมเลย มีสีใสเหมือนก้อนแก้วมณี มีกอบัวหลากชนิด เช่น กออุบลเขียว อุบลแดง อุบลขาว ปทุมแดง ปทุมขาว และโกมุทขึ้นอยู่ล้อมรอบดารดาษไปทั่ว บริเวณเทือกเขามีป่าแตงโม ฟักเหลือง ฟักแฟง น้ำเต้า ป่าอ้อย ป่ากล้วย ป่าไม้รัง ป่าขนุนหนัง สำมะลอ ป่ามะขวิด ป่าไผ่ ไพรสณฑ์ใหญ่และพันธุ์ไม้ต่างๆ หลากชนิดระคนปนกัน อันแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าแห่งนั้น นอกจากนั้น สระฉัททันต์ยังมีภูเขาตั้งล้อมรอบถึง ๗ ชั้น คือ

(๑) ภูเขาจุลลกาฬบรรพต **(๒) ภูเขามหากาฬบรรพต**
(๓) ภูเขาอุทกปัสสบรรพต **(๔) ภูเขาจันทปัสสบรรพต**
(๕) ภูเขาสุริยปัสสบรรพต **(๖) ภูเขามณีปัสสบรรพต**
(๗) ภูเขาสุวรรณปัสสบรรพต

---

[๓] **พระปัจเจกพุทธเจ้า** คือ พระพุทธเจ้าซึ่งตรัสรู้เฉพาะตน ไม่ได้สั่งสอนผู้อื่นให้รู้ตาม คัมภีร์อรรถกถาแบ่งพระพุทธเจ้าเป็น ๓ คือ ๑.**พระพุทธเจ้า** ท่านผู้ตรัสรู้เองโดยชอบและสอนผู้อื่นให้รู้ตาม บางครั้งเรียกว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๒.**พระปัจเจกพุทธเจ้า** ท่านผู้ตรัสรู้เฉพาะตน ไม่ได้สั่งสอนผู้อื่นให้รู้ตาม ๓.**พระอนุพุทธเจ้า** ท่านผู้ตรัสรู้ตามพระพุทธเจ้า หมายถึง พระสาวกของพระพุทธเจ้า

ภูเขาเหล่านี้ทอดเทือกโอบล้อมสระฉัททันต์เอาไว้เป็นชั้นๆ เสมือนหนึ่งปราการธรรมชาติป้องกันมิให้มนุษย์ผู้ใดย่างกรายเข้ามาทำอันตรายแก่พญาช้างและมวลสรรพสัตว์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณสระนั้นได้

สำหรับภูเขาสุวรรณปัสสบรรพตมีความสูงถึง ๗ โยชน์ มีสีเหมือนสีทองฉายออกมา จึงทำให้สระฉัททันต์ดูประหนึ่งมีแสงอาทิตย์อุทัยอ่อนๆ เรืองรองส่องออกมาอยู่ตลอดเวลา ส่วนภูเขาทั้ง ๖ ลูกที่เหลือมีความสูง ๖ โยชน์ ๕ โยชน์ ๔ โยชน์ ๓ โยชน์ ๒ โยชน์ และ ๑ โยชน์ลดหลั่นกันไปตามลำดับ

ที่ริมสระฉัททันต์ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีต้นไทรใหญ่ต้นหนึ่งอยู่ในที่ราบแจ้ง วัดรอบลำต้นได้ ๕ โยชน์ สูง ๗ โยชน์ แผ่กิ่งก้านสาขาไปในทิศทั้ง ๔ ยืนต้นตระหง่านโดดเด่นรับลมเย็นที่พัดมาจากสระฉัททันต์ อีกด้านหนึ่งของสระฉัททันต์ ที่เทือกเขาสุวรรณปัสสบรรพต มีถ้ำทองชื่อกาญจนคูหาใหญ่ประมาณ ๑๒ โยชน์เป็นที่พักของพญาช้างฉัททันต์และช้างบริวาร ในฤดูร้อนพญาช้างจะออกมายืนรับลมเย็นจากผิวน้ำอยู่ระหว่างย่านไทรใกล้โคนต้นไทรใหญ่เป็นประจำ

วันหนึ่งในฤดูร้อน เป็นฤดูที่ไม้รังออกดอกบานสะพรั่งไปทั่ว พญาช้างป่าฉัททันต์นึกอยากเล่นสนุกสนานที่ป่าดอกรัง จึงนำภรรยาทั้งสองและบริวารไปยังป่ารังนั้น เอากระพองกระแทกไม้รังต้นหนึ่งซึ่งมีดอกบานสะพรั่ง เพราะแรงกระแทกทำให้ใบรังแห้งติดกับกิ่งแห้งซึ่งมีมดแดงมดดำเกาะอยู่ปลิวตกไปถูกตัวของนางจุลลสุภัททาซึ่งยืนอยู่เหนือลม ส่วนกลีบดอกไม้และเกสรดอกไม้สดได้ปลิวไปถูกตัวนางมหาสุภัททา

ซึ่งยืนอยู่ใต้ลม นางจุลลสุภัททาเห็นเช่นนั้นก็เกิดริษยาเคืองแค้นพญาช้างฉัททันต์ผู้สามีว่าลำเอียง กลั่นแกล้งตนโปรยปรายเกสรดอกไม้และใบสดๆ ให้ตกบนร่างภรรยาที่ตนรักใคร่โปรดปราน ส่วนเรือนร่างของเราสิกลับให้ใบไม้แห้งติดกับกิ่งแห้งๆ ทั้งมดแดงมดดำก็หล่นมาที่ตัวเรา เอาเถอะ สักวันหนึ่งเราจักตอบแทนให้สาแก่ใจ แล้วจองเวรพญาช้างโพธิสัตว์เป็นครั้งแรก

ครั้นอยู่ต่อมาอีกวันหนึ่ง พญาช้างพาโขลงช้างบริวารลงอาบน้ำในสระฉัททันต์ ช้างหนุ่ม ๒ เชือก เอางวงกำหญ้ามาขัดสีกายให้พญาช้างแล้วก็ขัดสีกายให้นางพญาช้างพังทั้งสอง ครั้นนางช้างทั้งสองขึ้นมาแล้ว ก็พากันไปยืนเคียงข้างพระมหาสัตว์ จากนั้นช้างทั้งหมดจึงลงสระเล่นน้ำและนำดอกไม้นานาชนิดจากสระ ขึ้นมาประดับตกแต่งพระมหาสัตว์ด้วยความเคารพรักเหมือนการประดับสถูปเงิน ต่อจากนั้นจึงประดับนางพญาช้างพัง

วันนั้น ช้างเชือกหนึ่งเที่ยวไปในสระได้ดอกปทุมใหญ่มีกลีบ ๗ ชั้น จึงนำมาให้พระมหาสัตว์ พญาช้างฉัททันต์เอางวงรับดอกปทุมมาโปรยเกสรลงที่กระพองของตน แล้วส่งให้นางช้างพังมหาสุภัททา นางจุลลสุภัททาเห็นดังนั้นจึงคิดน้อยใจว่า พญาช้างนี้ให้ดอกปทุมใหญ่มีกลีบ ๗ ชั้นแก่ภรรยาที่รักที่โปรดปรานแต่ตัวเดียวส่วนเราไม่ให้ จึงคิดแค้นผูกเวรพญาช้างโพธิสัตว์อีกเป็นครั้งที่สอง

อยู่มาวันหนึ่ง เมื่อพญาช้างฉัททันต์ได้นำเอาผลไม้มีรสอร่อยและเง่าบัวเผือกมันผสมน้ำผึ้งไปถวายพระปัจเจกพุทธเจ้า ๕๐๐ องค์

นางจุลลสุภัททาก็ถวายผลไม้ต่างๆ ที่ตนได้มาแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายด้วยเช่นกัน แล้วตั้งจิตอธิษฐานว่า เมื่อตายจากชาตินี้แล้วขอให้เกิดเป็นราชธิดาในตระกูลมัททราช มีนามว่า สุภัททาราชกัญญา ครั้นเจริญวัยแล้วขอให้ได้เป็นอัครมเหสี เป็นที่รักใคร่โปรดปรานของพระเจ้าพาราณสี จนสามารถทำอะไรได้ตามชอบใจและมีโอกาสจะทูลขอให้ทรงใช้นายพรานคนหนึ่งมายิงช้างเชือกนี้ให้ตายด้วยลูกศรอาบยาพิษ แล้วนำงาทั้งคู่อันเปล่งปลั่งด้วยรัศมี ๖ สีมาให้เรา

นับแต่วันที่ตั้งจิตอธิษฐานเช่นนั้นมา นางช้างจุลลสุภัททาก็ไม่ยอมกินน้ำกินหญ้าจนร่างกายผ่ายผอมลง ไม่นานนักก็ล้มตายไปบังเกิดในครรภ์ของอัครมเหสีของพระราชาในแคว้นมัททรัฐมีพระนามว่า **"สุภัททาราชกัญญา"** ตามความปรารถนา ครั้นทรงเจริญวัยแล้วชนกชนนีนำไปถวายแด่พระเจ้าพาราณสี นางเป็นที่รักใคร่โปรดปรานของพระเจ้าพาราณสี จนได้เป็นประมุขแห่งนางสนมหมื่นหกพันนาง พระนางมีญาณระลึกอดีตชาติได้ จึงดำริว่า ความปรารถนาของเราสำเร็จแล้ว คราวนี้เราจะให้พรานไปเอางาทั้งคู่ของพญาช้างนั้นมา แล้วพระนางก็แสร้งเอาน้ำมันทาพระวรกาย นุ่งห่มผ้าเก่าๆ ดูเศร้าหมอง แสร้งทำเป็นไข้นอนซมอยู่แต่บนเตียงในห้องบรรทม พระเจ้าพาราณสีเสด็จเข้าไปประทับนั่งบนพระแท่น ทรงลูบคลำปลอบโยนแล้วตรัสว่าเหตุไรจึงดูเศร้าโศกซูบผอมไปเหมือนดอกไม้ถูกขยี้เช่นนี้

พระนางกราบทูลว่า ข้าแต่มหาราชเจ้า หม่อมฉันแพ้พระครรภ์เป็นเหตุให้หม่อมฉันฝันเห็นสิ่งที่หาไม่ได้ง่าย แต่เมื่อหม่อมฉันไม่ได้สิ่ง

นั้น คงมีชีวิตอยู่ต่อไปไม่ได้ พระราชาทรงสดับดังนั้นจึงตรัสว่า สมบัติของมนุษย์ในโลกนี้และในสวนนันทวันเป็นของเราทั้งสิ้น เราให้ได้ทั้งนั้น

พระราชเทวีกราบทูลว่า ทูลกระหม่อม ความแพ้ท้องของหม่อมฉันแก้ได้ยาก ในเวลานี้หม่อมฉันจะยังไม่ทูลให้ทราบก่อน ขอทูลกระหม่อมได้โปรดให้พรานทั้งหมดบรรดามีในพระราชอาณาจักรมาประชุมกันเถิด หม่อมฉันจะทูลเหตุที่แพ้พระครรภ์ของหม่อมฉันให้ทรงทราบท่ามกลางพรานป่าเหล่านั้น

พระเจ้ากรุงพาราณสี ได้ตรัสสั่งหมู่อำมาตย์ประกาศให้พรานป่าทั้งหมดในพระราชอาณาจักรมาประชุมกัน เมื่อพรานทั้งหมดจำนวนถึง ๖๐,๐๐๐ คน มาประชุมกันแล้ว พระราชาตรัสกับพระเทวีว่าพรานป่าเหล่านี้ล้วนแต่มีฝีมือ เป็นคนแกล้วกล้าชำนาญป่าทั้งสิ้นรู้จักเนื้อทุกชนิด ยอมสละได้แม้กระทั่งชีวิตเพื่อเรา

พระเทวีตรัสกับพวกนายพรานว่า ท่านทั้งหลายผู้เป็นเชื้อสายของนายพราน เราฝันเห็นพญาช้างเผือกมีงามีรัศมี ๖ สี เราต้องการงาช้างคู่นั้น เมื่อไม่ได้ชีวิตก็เห็นจะหาไม่ พวกบุตรพรานป่า ได้ฟังเช่นนั้นก็พากันกราบทูลว่า ตั้งแต่ชั่วพ่อ ชั่วปู่ของข้าพระองค์ทั้งหลาย ก็ยังไม่เคยทราบว่ามีใครเคยเห็น ทั้งยังไม่เคยได้ยินว่ามีพญาช้างเผือกที่มีงามีรัศมี ๖ สีอยู่ที่ใด พระองค์ทรงฝันเห็นพญาช้างเผือกนั้นอยู่ทิศใด

ขณะที่พวกพรานกำลังถามกันอยู่นั้น พระนางสุภัททาราชเทวีได้ทรงพินิจดูพรานป่าทั้งหมดในจำนวนนั้น ทรงเห็นพรานป่าคนหนึ่งชื่อ**โสณุตตระ** มีรูปร่างแปลกพิกลกว่าพรานทุกคน รูปทรงสัณฐานชั่ว

ปรากฏเห็นแจ้งชัด คือ มีเท้าใหญ่กางแบะ ลำแข้งโปขอดเป็นปมเหมือนห่อข้าว เข่าโต ซี่โครงใหญ่ หนวดดก เคราแดง นัยน์ตาโปนเหลือกเหลือง[๔] ทั้งเคยเป็นคู่เวรกันมากับพญาช้างฉัททันต์ตั้งแต่อดีตชาติ จึงทรงดำริว่า ผู้นี้จักสามารถทำตามคำของเราได้ แล้วกราบทูลขอพระบรมราชานุญาตพานายพรานโสณุตระขึ้นไปบนปราสาทชั้นที่เจ็ด ทรงเปิดหน้าต่างด้านทิศอุดรออกแล้วชี้นิ้วพระหัตถ์ตรงไปยังป่าหิมพานต์ด้านทิศเหนือพลางตรัสว่า จากพระนครนี้ตรงไปทางทิศเหนือ ข้ามภูเขาสูงใหญ่ ๗ ลูก เขาลูกสูงที่สุดชื่อ **"สุวรรณปัสสคิรี"** มีพรรณไม้ผลิดอกบานสะพรั่ง มีฝูงกินนรเที่ยวสัญจรไปมาไม่ขาด ท่านจงขึ้นบนภูเขาอันเป็นแหล่งที่อยู่หมู่กินนรนั้น แล้วมองลงมาตามเชิงเขาจะเห็นต้นไทรใหญ่มีสีเหมือนปุยเมฆ มีย่านไทร ๘,๐๐๐ ห้อยย้อย พญาเศวตกุญชรตัวนี้อาศัยอยู่ใต้ต้นไทรนั้นยากที่ใครอื่นจะจับได้ มีช้างประมาณ ๘,๐๐๐ เชือก ซึ่งมีงาเท่างอนไถ วิ่งไล่เร็วปานลม พากันแวดล้อมรักษาพญาเศวตกุญชรนั้นอยู่ ช้างเหล่านั้นแผดเสียงร้องบันลือน่าหวาดกลัว โกรธแม้แต่ลมที่พัดถูกตัวพญาช้างฉัททันต์ผู้เป็นเจ้านาย ถ้าเห็นมนุษย์ ณ ที่นั้น เป็นต้องขยี้เสียให้ละเอียด แม้แต่ธุลีก็ไม่ให้ถูกต้องพญาช้างได้

การที่พระเทวีสามารถตรัสบอกนายพรานได้อย่างละเอียดทั่วทุกอย่างเหมือนตาเห็นเช่นนั้นเพราะทรงระลึกชาติในอดีตได้

นายพรานโสณุตตระฟังเช่นนั้นแล้วเกิดความกลัวขึ้นมาจับใจ จึงกราบทูลว่า พระราชเทวี เครื่องอาภรณ์ในราชสกุลมากมายล้วนแล้ว

---

[๔] รูปร่างลักษณะของนายพรานโสณุตตระ บ่งบอกให้เห็นถึงลักษณะของผู้ประทุษร้ายมิตรที่ปรากฏให้เห็นชัดทางร่างกาย

แต่ทำด้วยเงิน แก้วมุกดา แก้วมณี และแก้วไพฑูรย์ เหตุไรพระองค์จึงทรงประสงค์เอางาช้างมาทำเป็นเครื่องประดับเล่า พระองค์ประสงค์จะให้ข้าพระองค์ฆ่าพญาช้างหรือประสงค์จะให้พญาช้างฆ่าพวกเชื้อสายนายพรานตายหมดสิ้น

พระนางเทวีตรัสปลอบโยนพรานป่าว่า นายพราน เรามีทั้งความเคียดแค้นอิจฉาริษยาทั้งความน้อยเนื้อต่ำใจ พอนึกถึงความหลังขึ้นมาทีไรก็ตรอมใจมิอาจจะอดกลั้นไว้ได้ ขอท่านจงทำความประสงค์ของเราให้สำเร็จด้วยเถิด เมื่อนำงามาได้แล้วเราจะให้บ้านส่วยแก่ท่าน ๕ ตำบลซึ่งมีรายได้ปีละ ๕ แสน พรานเอ๋ย ในชาติก่อนเรานั้นได้ถวายทานแก่พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายแล้วตั้งความปรารถนาไว้ว่า ขอให้เรามีความสามารถที่จะฆ่าพญาช้างฉัททันต์เชือกนี้และตัดเอางาทั้งคู่มาให้ได้ ใช่ว่าเราจะฝันเห็นก็หามิได้ และสิ่งที่เราปรารถนาไว้แต่อดีตชาติต้องสำเร็จแน่เจ้าไปเถิด อย่าได้กลัวไปเลย

พรานป่าฟังเช่นนั้นแล้วทูลว่า ถ้าเช่นนั้น ขอได้โปรดบอกที่อยู่ของพญาช้างฉัททันต์นั้นอย่างละเอียดเถิด โปรดบอกที่ยืน ที่เดิน ท่าที่ลงอาบ และพญาช้างนั้นอาบน้ำอย่างไร ทำอย่างไรข้าพระองค์จึงจะรู้ความเป็นไปของพญาช้างอย่างละเอียดได้

พระนางสุภัททารู้ความเป็นไปของพญาช้างนั้นทุกอย่าง เพราะทรงระลึกอดีตชาติได้ จึงตรัสบอกแก่นายพรานว่า ที่อยู่ของพญาช้างนั้นอยู่ใกล้สระใหญ่อันน่ารื่นรมย์ชื่อว่าฉัททันต์เช่นเดียวกับชื่อของพญาช้างมีท่าราบเรียบ ทั้งน้ำก็เต็มเปี่ยมใสเย็น สะพรั่งไปด้วยพรรณดอกไม้น้ำนานาชนิด มีหมู่ภมรมาคลึงเคล้า พญาช้างลงอาบน้ำในสระนี้แหละ

พญาช้างชำระศีรษะแล้วจึงประดับด้วยดอกอุบล มีร่างเผือกผ่องขาวราวกับดอกบุณฑริก ให้ภรรยาชื่อว่าสัพพภัททาเดินนำหน้าไปยังที่อยู่ของตนด้วยความร่าเริง

นายพรานรับว่าสามารถทำตามพระประสงค์ของพระนางได้ พระเทวีทรงยินดีเป็นอย่างมาก ประทานทรัพย์พันกหาปณะแก่นายพราน พร้อมรับสั่งให้กลับไปเรือนก่อน กำหนดให้ออกเดินทางอีก ๗ วันข้างหน้า ครั้นส่งนายพรานไปแล้ว พระนางรับสั่งให้ช่างเหล็กตีมีดพับ ขวาน จอบ สิ่ว ค้อน มีดตัดพุ่มไม้ เคียวเกี่ยวหญ้า มีด ดาบ ท่อนเหล็กแหลม เลื่อย หลักเหล็ก และเหล็กสามง่าม ให้ช่างหนังจัดทำกระสอบหนังสำหรับใส่เครื่องมือทำเชือกหนัง สายรัด ถุงมือ รองเท้า และร่มหนัง ช่างทั้งสองก็รีบทำของทั้งหมดนำมาถวายพระเทวี พระนางทรงตระเตรียมเสบียงทางให้นายพรานโสณุตตระ บรรจุอุปกรณ์ทุกอย่างตั้งแต่ไม้สีไฟจนถึงอาหารใส่ลงในกระสอบหนัง

ฝ่ายนายพรานโสณุตตระนั้น พอถึงวันที่ ๗ ก็มาเฝ้าตามกำหนด พระนางเทวีรับสั่งให้นายพรานลองยกกระสอบเครื่องอุปกรณ์ดูก่อน นายพรานโสณุตตระนั้นเป็นคนมีกำลังมากเท่าช้าง ๗ เชือกจึงสามารถยกกระสอบขึ้นได้ พระนางสุภัททาได้ประทานสิ่งของต่างๆ แก่พวกลูกๆ ของนายพรานแล้วส่งนายพรานไป

นายพรานโสณุตตระนั้น ได้ออกจากพระนครโดยมีผู้ตามไปส่งเป็นจำนวนมาก ผ่านหมู่บ้านและชนบทมาตามลำดับ จนสุดแดนพระราชอาณาเขตจึงให้ชาวชนบทกลับ แล้วเดินทางเข้าป่าไปกับชาวบ้านชายแดน

จนเลยถิ่นที่มนุษย์ไม่สามารถเข้าไปได้ จึงให้ชาวบ้านชายแดนทั้งหมดกลับ แล้วเดินทางเข้าป่ากว้างคนเดียวอย่างโดดเดี่ยว นายพรานเดินป่าสิ้นระยะทาง ๓๐ โยชน์ ผ่านป่าใหญ่ ๑๘ แห่งตามลำดับ คือ ผ่านป่าหญ้าแพรก ป่าเลา ป่าหญ้า ป่าแขม ป่าไม้มีแกน ป่าไม้มีเปลือก ป่าใหญ่อีก ๖ แห่ง ป่าพุ่มหนาม ป่าหวาย ป่าไม้นานาพรรณ ป่าไม้อ้อ ป่าดงทึบแม้แต่งูก็เลื้อยไปได้ยาก ป่าแขม ป่าไม้สามัญ ป่าไผ่ ป่าที่มีโคลนตม ป่าที่มีน้ำล้วน ป่าที่มีภูเขาล้วน

ครั้นเข้าไปถึงป่าเหล่านั้นแล้วก็เอาเคียวเกี่ยวหญ้าแพรก เอามีดตัดพุ่มไม้ไผ่ ฟันป่าแขม เอาขวานโค่นต้นไม้ ใช้สิ่วใหญ่เจาะทำทางเดิน ถึงป่าไผ่ก็ทำบันไดพาดขึ้นไปตัดไม้ไผ่ให้ตกบนพุ่มไผ่อื่น แล้วเดินไปบนยอดพุ่มไม้ไผ่ ถึงที่มีเปลือกตมล้วน ก็ทอดแผ่นไม้เลียบเดินไปตามนั้น แล้วทอดแผ่นอื่นต่อไปอีก ยกแผ่นนี้ขึ้นทอดแผ่นอื่นต่อไปข้างหน้าอีก จนข้ามป่าที่มีเปลือกตมไปได้ ถึงป่าที่มีน้ำล้วนก็ต่อเรือโกลนข้ามไปยืนอยู่ที่เชิงเขา

จากนั้น นายพรานจึงเอาเชือกผูกเหล็กสามง่าม ขว้างขึ้นไปให้ติดอยู่ที่ภูเขา โหนขึ้นไปตามเชือกหนังจนยืนอยู่บนภูเขาได้อย่างทะมัดทะแมงคล่องแคล่ว แล้วหย่อนเชือกหนังลงไป ยึดเชือกหนังลงมาผูกที่หลักข้างล่าง แล้วไต่ขึ้นตามเชือก เอาท่อนโลหะซึ่งมีปลายแหลมดุจเพชรเจาะภูเขาแล้วตอกเหล็กเสร็จแล้วยืนอยู่ที่เหล็กนั้น กระตุกเหล็กสามง่ามออก ขว้างไปติดอยู่ข้างบนอีก ยืนอยู่บนนั้น แล้วหย่อนเชือกหนังลงไปผูกไว้ที่หลักข้างล่าง ไต่ขึ้นไปตามเชือก มือซ้ายถือเชือก มือขวาถือค้อน แก้เชือกแล้วถอนหลักขึ้นต่อไปอีก โดยทำนองนี้ขึ้นไปถึงยอดเขา

เมื่อจะลงด้านโน้น ก็ตอกเหล็กลงที่ยอดเขาลูกแรก เอาเชือกผูกกระสอบหนังพันเข้าที่หลักแล้ว ตนเองนั่งภายในกระสอบโรยเชือกลงคล้ายแมลงมุมชักใย โดยทำนองนี้จนถึงภูเขาที่ชื่อว่าสุวรรณปัสสคีรีอันสูงตระหง่าน พรานป่าขึ้นไปบนยอดภูเขาจนถึงที่อยู่ของกินนร นับแต่วันที่นายพรานออกจากเมืองมาใช้เวลาเดินทาง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วันกว่าจะมาถึงสระฉัททันต์ เทือกเขาสุวรรณปัสสคีรี อันเป็นที่อยู่ของพญาช้างโพธิสัตว์

นายพรานโสณุตตระ ครั้นไต่ขึ้นไปยืนอยู่บนยอดเขาสุวรรณปัสสคีรีแล้ว มองลงมายังเชิงเข้าเบื้องล่าง ได้เห็นต้นไทรใหญ่แผ่กิ่งก้านสาขาปกคลุมเขียวเหมือนปุยเมฆอยู่ที่ริมสระใหญ่เบื้องล่างตามที่พระเทวีตรัสบอกไว้ทุกประการ

ทันใดนั้นเอง พญาช้างเผือกงางามรัศมี ๖ สี ก็ปรากฏกายให้เห็น พร้อมด้วยโขลงช้างประมาณ ๘,๐๐๐ เชือก ซึ่งมีงางอนเหมือนงอนไถ ฝีเท้าเร็วปานลมพัด ยืนระวังรักษาพญาช้างเผือกอยู่ ณ บริเวณโคนต้นไทรใหญ่ ถัดนั้นไปไม่ไกลนัก เขาได้เห็นสระฉัททันต์อันกว้างใหญ่น่ารื่นรมย์ เป็นที่พญาช้างกับบริวารลงอาบ ทั้งน้ำก็เต็มเปี่ยม มีท่าราบเรียบขึ้นลงสะดวก มีพรรณดอกไม้น้ำหลากชนิดบานสะพรั่ง ฝูงภู่ผึ้งบินเวียนว่อนเคล้าเกสรดอกไม้

นายพรานเฝ้าสังเกตดูสถานที่พญาช้างเที่ยวสัญจรไปมา ที่พญาช้างลงอาบน้ำ และสถานที่พญาช้างยืนพักผ่อน พิจารณาแล้วก็ตกลงใจว่า จะต้องขุดหลุมตรงที่พญาช้างยืนเพื่อหลบซ่อนตัว ยิงพญาช้างให้ตายก่อนจึงจะตัดเอางาได้ แล้วนายพรานได้เข้าป่าตัดต้นไม้เพื่อทำเสา

ตระเตรียมเครื่องมือไว้พร้อมสรรพ เมื่อโขลงช้างอาบน้ำไปกันหมดแล้ว จึงเอาจอบใหญ่ขุดหลุมสี่เหลี่ยมจตุรัสตรงที่พญาช้างยืนประจำ ปักเสาใส่ขื่อเอากระดานเลียบปูปิดทำเป็นพื้น เจาะรูไว้เป็นช่องขนาดคอลอดได้ โรยฝุ่นเกลี่ยขยะมูลฝอยกลบด้านบนไว้ให้เหมือนเดิม แล้วเจาะรูเป็นช่องไว้อีกด้านหนึ่งสำหรับเป็นที่เข้าออกของตน พอใกล้รุ่งนายพรานจึงคลุมศีรษะนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ถือธนูและลูกศรอาบยาพิษลงไปยืนแอบอยู่ในหลุม

รุ่งขึ้นวันนั้นเอง พญาช้างนั้นอาบน้ำแล้วขึ้นมายืนอยู่ที่ลานกว้างใหญ่ใต้โคนต้นไทรเช่นเดิม โดยไม่รู้ว่าอันตรายกำลังมาเยือน น้ำที่ติดตัวพญาช้างไหลหยดลงทางสะดือ ตกถูกตัวนายพรานทางรูกระดานที่เจาะไว้ นายพรานทราบได้ทันทีว่าพญาช้างมายืนอยู่ข้างบนหลุมแล้ว จึงยิงลูกธนูอาบยาพิษสวนขึ้นไปตามรูกระดาน ลูกธนูเจาะเข้าทางสะดือตัดลำไส้ใหญ่และม้ามทะลุออกสันหลังของพญาช้าง

ทันใดนั้นเอง พญาช้างก็ร้องก้องโกญจนาทด้วยความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน ช้างทั้งหมดก็แตกตื่นแผดเสียงร้องอื้ออึงต่างพากันวิ่งทะยานปลิวไปคนละทิศตลอดภูเขาทั้ง ๗ ลูก เพื่อค้นหาศัตรูที่ทำร้ายเจ้านาย ทำให้หญ้าและไม้แหลกไปเป็นจุณ ส่วนนางช้างมหาสุภัททาเข้าไปยืนเคียงข้างคอยปลอบใจ

พญาช้างฉัททันต์อดกลั้นความเจ็บปวดทุกขเวทนาไว้ แล้วกำหนดทิศทางที่ลูกธนูมาไตร่ตรองดูว่า ถ้าลูกธนูมาจากข้างหน้าก็จะต้องเข้าทางหัวแล้วทะลุออกหาง แต่นี่ลูกธนูเข้าทางสะดือทะลุขึ้นไปใน

อากาศ คนที่ยิงจะต้องยืนอยู่ใต้ดิน จึงคิดต่อไปว่าไม่มีใครรู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น เราควรให้นางมหาสุภัททาหลีกไปเสีย จึงกล่าวว่า น้องรัก ช้างทั้ง ๘,๐๐๐ ต่างก็พากันวิ่งไปเพื่อค้นหาศัตรู เจ้ามัวทำอะไรอยู่นี่เล่า นางช้างมหาสุภัททาตอบว่าดิฉันยืนคอยพยาบาลปลอบใจท่านอยู่ ขอท่านยกโทษแก่ดิฉันด้วยเถิด แล้วกระทำประทักษิณ ๓ รอบ จบ[๕] ทำความเคารพพญาช้างโพธิสัตว์ผู้สามีแล้วหลีกไป

พญาช้างเอาเท้ากระชุ่นพื้นดิน แผ่นกระดานกระดกขึ้น พญาช้างก้มมองดูจึงเห็นนายพรานโสณุตตระอยู่ข้างล่าง ก็เกิดโทสจิตคิดจะจับฆ่าเสีย จึงสอดงวงลงไปจับนายพรานยกขึ้นมาวางไว้เบื้องหน้า ได้เห็นผ้ากาสาวพัสตร์อันเป็นธงชัยของพระอรหันต์ที่นายพรานใช้นุ่งห่ม แม้จะได้รับความเจ็บปวดขนาดหนักเจียนขาดใจ ก็ยังสำนึกได้ว่าบัณฑิตมิบังควรฆ่าคนที่มีธงชัยแห่งพระอรหันต์ ควรสักการะเคารพอย่างเดียวโดยแท้ พระมหาสัตว์จึงกล่าวกับนายพรานว่า

"ผู้ที่ยังไม่สิ้นกิเลส ปราศจาก ทมะคือการรู้จักข่มจิตใจ ไร้สัจจะ เช่นท่านมิควรนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ผู้ที่คลายกิเลสได้แล้วตั้งมั่นอยู่ในศีล มีทมะคือการข่มจิตใจ และมีสัจจะเท่านั้นจึงควรนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์"

---

[๕] กิริยาที่ช้างทำความเคารพ เรียกว่า **"จบ"** บางครั้งก็ใช้คำว่า **"เทา"** ช้างจบหรือช้างเทา ตรงกับคำว่า **"ไหว้"** หรือ **"ทำความเคารพ"**

ครั้นพระมหาสัตว์กล่าวอย่างนี้แล้ว ระงับความคิดที่จะฆ่านายพรานนั้นเพราะเห็นผ้ากาสาวพัสตร์จึงถามว่า สหายเอ๋ย ท่านยิงเราทำไม ท่านยิงเราเพื่อตัวเจ้าเอง หรือมีใครใช้เจ้ามา นายพรานกล่าวว่าพระนาง สุภัททาราชเทวีมเหสีของพระเจ้ากาสิกราชทรงฝันเห็นท่านแล้วใช้ให้ข้าพเจ้ามา พระนางตรัสบอกว่า ประสงค์งาทั้งคู่ของท่านไปทำเครื่องประดับ

พอพระมหาสัตว์ฟังดังนั้นก็ทราบได้ทันทีว่าเป็นการกระทำของนางจุลลสุภัททา สู้อดกลั้นความเจ็บปวดทุกขเวทนาปางตายไว้แล้วบอกแก่นายพรานว่า นายพราน ใช่พระนางสุภัททานั้นจะต้องการงาของเราก็หาไม่ แต่เพราะพระนางประสงค์จะให้ท่านฆ่าเราจึงได้ส่งมา แท้จริงแล้ว พระนางสุภัททาทราบดีว่า งางามของบิดาและปู่ทวดของเราที่เก็บซ่อนไว้มีอยู่มากมาย และหากต้องการทำเครื่องประดับนางก็รู้ว่าซ่อนไว้ที่ไหน แต่เพราะนางเป็นคนพาลโกรธเคืองผูกเวรต้องการจะฆ่าเราจึงส่งท่านมา ท่านจงลุกขึ้นเถิดนายพราน จงหยิบเลื่อยขึ้นมาตัดงาของเราไปเถิด ประเดี๋ยวเราจะตายเสียก่อน และบริวารของเราก็จะมาในไม่ช้า ท่านจงกราบทูลพระนางสุภัททาผู้ยังผูกโกรธด้วยเถิดว่า พญาช้างนั้นตายแล้วเชิญพระนางรับงาคู่นี้ไว้เถิด

นายพรานโสณุตตระฟังดังนั้น จึงลุกขึ้นยืนถือเลื่อยเข้ามาจะตัดงาแต่ตัดไม่ถึงเพราะพญาช้างนั้นสูงถึง ๘๘ ศอกยืนเด่นคล้ายภูเขาเงิน พระมหาสัตว์จึงงอเข่าย่อกายก้มศีรษะลงหมอบ นายพรานจึงปีนขึ้นไปเหยียบอยู่บนกระพองพญาช้าง เอาเข่ากระตุ้นเนื้อซึ่งย้อยอยู่ที่ปากยัดเข้าไปข้างใน สอดเลื่อยเข้าไปภายในปากเลื่อยชักขึ้นชักลงอย่างทะมัด

ทะแมงแต่นายพรานก็ไม่สามารถตัดงาให้ขาดได้ ความเจ็บปวดทุกขเวทนาเกิดขึ้น แก่พระมหาสัตว์อย่างมากเกินที่จะทนได้ ปากเต็มไปด้วยเลือด

พระมหาสัตว์บ้วนโลหิตออกจากปาก สู้อดกลั้นความเจ็บปวดทุกขเวทนาไว้พลางกล่าวว่า สหายเอ๋ย ท่านตัดงาไม่ขาดหรือ ถ้าเช่นนั้นท่านจงยกงวงของเราขึ้น เราไม่มีกำลังพอที่จะยกงวงของเราได้ แล้วพระมหาสัตว์ก็เอางวงยึดเลื่อยไว้ช่วยนายพรานตัดงาทั้งสองข้างจนขาด พลางกล่าวว่า **สหาย เราให้งานี้แก่ท่าน ใช่ว่าเราจะไม่รักงาของเรา ทั้งเรามิได้ปรารถนาความเป็นท้าวสักกะ เป็นมาร หรือพรหมเลย แต่เพราะเรารักงาคือพระสัพพัญญุตญาณมากกว่างาคู่นี้ร้อยเท่าพันเท่า ขอบุญนี้จงเป็นปัจจัยแห่งการได้บรรลุพระสัพพัญญุตญาณของเราด้วยเถิด** แล้วถามพรานว่า เมื่อมาที่นี่ท่านเดินทางนานเท่าไร นายพรานตอบว่า ข้าพเจ้าใช้เวลาเดินทาง ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน จึงมาถึงที่นี่ พระมหาสัตว์กล่าวว่า ด้วยอานุภาพแห่งงาคู่นี้ ท่านจะเดินทางถึงพระนครภายใน ๗ วันเท่านั้น

เมื่อจะทำการคุ้มครองป้องกันอันตรายแก่นายพราน พญาช้างจึงได้ตั้งสัตยาธิษฐานว่า

"เราถูกยิงด้วยลูกธนูแล้ว แม้จะได้รับความเจ็บปวดทุกขเวทนาแสนสาหัส ก็ไม่คิดประทุษร้ายต่อบุคคลผู้นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ถ้าคำกล่าวของเราผู้เป็นพญาช้างนี้เป็นความจริง ขอเหล่าสัตว์ร้ายในไพรสณฑ์อย่าได้มากล้ำกรายนายพรานนี้เลย"[๖]

---

[๖] สัตยาธิษฐานที่พญาช้างฉัททันต์ผูกให้นายพราน ได้กลายมาเป็นพระปริตรสำหรับสวดป้องกันอันตรายจากสัตว์ร้ายและยาพิษ

ครั้นพระมหาสัตว์ผูกพระปริตรให้นายพรานและส่งนายพรานไปแล้วก็ขาดใจตายตรงนั้นเอง โดยที่พวกช้างและนางช้างมหาสุภัททายังมาไม่ถึง ส่วนช้างบริวารเมื่อไม่เห็นศัตรูก็พากันกลับมา เห็นพระมหาสัตว์สิ้นใจตายแล้ว ต่างก็ร่ำไห้คร่ำครวญด้วยความเสียใจ จึงพากันไปยังที่อยู่ของพระปัจเจกพุทธเจ้าบอกว่า ท่านผู้เจริญ ทายกผู้ถวายปัจจัยของพระผู้เป็นเจ้าทั้งหลายถูกยิงด้วยลูกธนูอาบยาพิษตายเสียแล้ว ขอนิมนต์พระคุณเจ้าทั้งหลายไปดูซากของทายกนั้นเถิด

พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้ง ๕๐๐ องค์ ได้มาที่ลานใหญ่ ช้างเหล่านั้นต่างพากันร่ำไห้คร่ำครวญอยู่ ช้างหนุ่ม ๒ เชือกช่วยกันเอางาเสยยกร่างของพญาช้างให้จบพระปัจเจกพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายสวดสาธยายธรรมตลอดคืนยันรุ่ง ครั้นแล้วเหล่าช้างทั้งหลายได้เชิญนางมหาสุภัททาขึ้นเป็นหัวหน้าโขลงแห่มายังสถานที่อยู่ของตน

ส่วนนายพรานนำงาของพญาฉัททันต์มายังไม่ทันถึงวันที่ ๗ ก็ถึงพระนคร ได้ส่งข่าวล่วงหน้าไปทูลพระเทวีว่าจะนำงาของพญาช้างฉัททันต์เข้ามาถวาย พระนางกราบทูลให้พระราชาทรงทราบ ให้ประดับตกแต่งพระนครดุจเทพนครต้อนรับการกลับมาของนายพรานโสณุตตระ นายพรานเดินทางเข้าพระนครแล้วตรงขึ้นสู่ปราสาท น้อมถวายงาทั้งคู่ของพญาช้าง พลางกราบทูลว่า ขอเดชะพระแม่เจ้า ได้ทราบว่าพระแม่เจ้าก่อความขุ่นเคืองด้วยเหตุเล็กน้อยไว้ในพระทัยต่อพญาช้างใด บัดนี้ข้าพระพุทธเจ้าฆ่าพญาช้างนั้นตายแล้ว โปรดทรงทราบเถิดว่า พญาช้างตายแล้ว ขอเชิญพระแม่เจ้าทอดพระเนตรเถิด นี่คืองาของพญาช้างนั้น ว่าแล้วนายพรานก็ได้ถวายงาทั้งคู่ไป

พระนางสุภัททานำเอาแก้วมณีที่ทำเตรียมไว้เป็นรูปก้านตาล สำหรับรองรับงาทั้งคู่อันวิจิตรด้วยรัศมีของพญาช้างฉัททันต์ พระนางยกงาทั้งคู่มาวางไว้บนตัก ทอดพระเนตรดูงาผัวรักของตนในอดีตชาติ พลางหวนระลึกถึงพระมหาสัตว์ว่า กรรมเอ๋ย นายพรานโสณุตตระได้ฆ่าพญาช้างที่งามเพียบพร้อมเช่นนี้ด้วยลูกธนูอาบยาพิษและตัดเอางามาเสียแล้ว

เมื่อพระนางหวนระลึกถึงพระมหาสัตว์ผู้เป็นสามีในอดีตว่าถูกนายพรานฆ่าเสียแล้ว เพราะแรงอาฆาตของตน ก็กลับบังเกิดความเศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างมาก จนมิอาจจะอดกลั้นไว้ได้ จึงฟุบซบหน้าลงที่งาของพญาช้างฉัททันต์ ดวงหทัยของพระนางก็แตกสลายสิ้นพระชนม์ในวันนั้นเอง

พระบรมศาสดาสรุปว่า นางกุมาริกานั้น คือ พระนางสุภัททาราชกัญญา เราเป็นพญาช้างฉัททันต์ ส่วนนายพรานโสณุตตระในอดีตชาตินั้น ได้เกิดมาเป็นพระเทวทัตในชาตินี้

อานุภาพการป้องกัน

ฉัททันตปริตร เป็นปริตรที่แสดงถึงอานุภาพแห่งสัจจะที่น้อมเอาคุณของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเกิดเป็นพญาช้างฉัททันต์ แม้ถูกนายพรานยิงด้วยลูกธนูอาบยาพิษเจ็บปวดเจียนตายก็ไม่คิดร้ายตอบ เพราะเหตุแห่งความเคารพที่มีต่อผ้ากาสาวพัสตร์ ให้เกิดเป็นพุทธานุภาพในการป้องกันอันตราย การที่พระสงฆ์เจริญฉัททันตปริตร อันเป็นคาถาที่พญาช้างฉัททันต์ตั้งสัตยาธิษฐาน ผูกเป็นคาถาไม่ให้สัตว์ร้ายในป่าใหญ่ทำอันตรายนายพราน ก็เพื่อเป็นการป้องกันอันตรายจากสัตว์ร้ายทั้งหลาย ทั้งป้องกันสัตว์ร้ายไม่ให้เข้ามารบกวนในเขตที่อยู่อาศัยด้วย

ฉัททันตปริตร นอกจากจะเป็นคาถาสำหรับป้องกันอสรพิษและสัตว์ร้ายทั้งหลายแล้ว ยังสามารถป้องกันอันตรายจากยาพิษทั้งหลายได้ด้วย ฉัททันตปริตรใช้สวดต่อท้ายขันธปริตร แต่ในงานทำบุญโดยทั่วไปท่านนิยมเลือกสวดปริตรใดปริตรหนึ่ง เนื่องจากมีอานุภาพอย่างเดียวกัน

ฉัททันตปริตร

วะธิสสะเมนันติ ปะรามะสันโต
กาสาวะมัททักขิ ธะชัง อิสีนัง
ทุกเขนะ ผุฏฐัสสุทะปาทิ สัญญา
อะระหัทธะโช สัพภิ อะวัชฌะรูโป
สัลเลนะ วิทโธ พยะถิโตปิ สันโต
กาสาวะวัตถัมหิ มะนัง นะ ทุสสะยิ
สะเจ อิมัง นาคะวะเรนะ สัจจัง
มา มัง วะเน พาละมิคา อะคัญฉุนติฯ

คำแปล

พญาช้างโพธิสัตว์ชื่อฉัททันต์นั้น จับพรานป่าด้วยจิตที่คิดจะฆ่าให้ตาย ครั้นเอางวงคลำไปพบผ้ากาสาวพัสตร์อันเป็นธงชัยแห่งฤๅษีทั้งหลายเข้าแล้ว แม้จะเจ็บปวดทุกขเวทนาปางตายเช่นนั้น ก็ยังสำนึกได้ว่าธรรมดาสัตบุรุษมิบังควรฆ่าคนที่มีธงชัยของพระอรหันต์

พญาช้างฉัททันต์ ถูกนายพรานโสณุตตระยิงด้วยลูกธนูอาบยาพิษจนยืนดำรงกายอยู่ไม่ได้ แต่ก็ยังไม่คิดทำร้ายผู้มีผ้ากาสาวพัสตร์ ถ้าคำที่พญาช้างกล่าวนี้เป็นความสัตย์ ขอสัตว์ร้ายทั้งหลายในป่า อย่ากล้ำกรายข้าพเจ้าเลยฯ

พระเสาร์

อังคุลิมาลปริตร : ปริตรแห่งพระองคุลิมาลเถระ

โพชฌงคปริตร : ปริตรแห่งองค์คุณเพื่อการตรัสรู้

พระพุทธมนต์สำหรับผู้เกิดวันเสาร์

พระพุทธรูปศิลปะศรีวิชัย

อังคุลิมาลปริตร

เพื่อให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสุขภาพแข็งแรง คลอดบุตรง่าย

พระสุตตันตปิกฎ อังคุลิมาลสูตร

และอรรถกถาอังคุลิมาลสูตร มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปัณณาสก์

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันวิหาร อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี กรุงสาวัตถี สมัยนั้นในแว่นแคว้นของพระเจ้าปเสนทิโกศลมีโจรชื่อองคุลิมาล เป็นคนหยาบช้าไร้ความเมตตาปราณี มีฝ่ามือเปื้อนเลือด มีความฝังใจในการเข่นฆ่า องคุลิมาลโจรนั้น ทำบ้านเมืองให้เกิดความหวาดผวาระส่ำระสาย ไม่เป็นอันทำมาหากิน เข่นฆ่าผู้คนไม่เลือกหน้าแล้วตัดนิ้วมือร้อยเป็นพวงมาลัยไว้

องคุลิมาลนั้นเป็นบุตรของนางมันตานี ภรรยาอัคคะพราหมณ์ ผู้เป็นปุโรหิตของพระเจ้าปเสนทิโกศล ขณะที่องคุลิมาลเกิดนั้นเป็นเวลากลางคืน อาวุธนานาชนิดในพระนครได้ส่องแสงประกายรุ่งเรืองไปทั่ว แม้พระแสงหอกและพระแสงขรรค์มงคลของพระเจ้าปเสนทิโกศลที่วางอยู่ใกล้แท่นบรรทมก็ลุกโพลงเช่นกัน

พราหมณ์ปุโรหิตผู้เป็นบิดาจึงรีบออกจากเรือนไปแหงนดูดาวนักษัตรก็เห็นว่า บุตรของตนเกิดในฤกษ์ดาวโจร จึงรีบไปเฝ้าพระเจ้าปเสนทิโกศล พระองค์ตรัสว่า พระแสงหอกและพระแสงขรรค์มงคลลุกโพลงโชติช่วง เห็นจะมีอันตรายแก่ชีวิตหรือราชสมบัติของพระองค์เป็นแน่ ปุโรหิตได้กราบทูลถึงเหตุที่อาวุธในพระนครลุกโพลงไปทั่วว่า จะได้เกิดอันตรายแก่ชีวิตและราชสมบัติของพระองค์แต่ประการใดก็หาไม่ แต่เพราะมีทารกเกิดที่บ้านของข้าพระองค์ อาวุธเหล่านั้นลุกโพลงเป็นประกายขึ้นด้วยอานุภาพแห่งทารก ด้วยในภายหน้าทารกนั้นจะกลายเป็นมหาโจร ปุโรหิตได้กราบทูลขอให้นำทารกไปฆ่าเสีย

พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสถามว่า เขาจะเป็นโจรธรรมดาคนเดียวเท่านั้น หรือจะกลายเป็นโจรที่ซ่องสุมกันเป็นพวกชิงราชสมบัติ ปุโรหิตกราบทูลว่า เขาจะเป็นโจรเพียงคนเดียว

พระเจ้าปเสนทิโกศลตรัสห้ามว่า ถ้าเช่นนั้นก็ปล่อยไปเถอะ โจรเพียงคนเดียวจักทำอะไรได้ เปรียบเหมือนข้าวลีบรวงเดียวในนากว้างใหญ่ ก็ไม่ได้ทำให้ข้าวในนาที่เหลือเสียหาย แล้วพระองค์ก็ทรงให้เลี้ยงทารกไว้

เพื่อเป็นการแก้เคล็ดปุโรหิตได้ตั้งชื่อแก่บุตรว่า **อหิงสกะกุมาร** แปลว่า **กุมารผู้ไม่เบียดเบียนใคร**

เมื่ออหิงสกะกุมารเจริญวัย มารดาบิดาได้ส่งไปศึกษาศิลปวิทยาอยู่กับอาจารย์ทิศาปาโมกข์ที่เมืองตักศิลา อหิงสกะเป็นเด็กเรียบร้อยอ่อนโยน พูดจาไพเราะนุ่มนวลทั้งมีปัญญาเฉียบแหลม เชื่อฟังคำของอาจารย์ ตั้งใจศึกษาและปฏิบัติอาจารย์ดี จึงเป็นที่รักใคร่ของอาจารย์ พวกศิษย์ทั้งหลายต่างพากันริษยา ปรึกษากันว่าจะทำอย่างไรให้อาจารย์เกลียดชัง อหิงสกะกุมาร จึงพยายามพูดให้อาจารย์เข้าใจผิดว่าอหิงสกะกุมารคิดร้าย ครั้งแรกอาจารย์ไม่เชื่อ แต่เมื่อได้ยินบ่อยๆ เข้าก็หลงเชื่อ จึงคิดว่าจะต้องฆ่าอหิงสกะกุมารเสีย แต่หากฆ่าเอง คนทั้งหลายก็จะเล่าลือว่าอาจารย์ทิศาปาโมกข์ฆ่าลูกศิษย์ ต่อไปคงจะไม่มีใครมาศึกษาในสำนัก จึงต้องหาอุบายยืมมือคนอื่นฆ่าแทน

อาจารย์จึงเรียกอหิงสกะกุมารมาบอกว่า เธอเรียนใกล้จะสำเร็จแล้วแต่ยังมีเคล็ดวิชาขั้นสูงสุดอยู่ เพื่อเป็นการบูชาศิลปะและเป็นการบูชาครู เธอต้องฆ่าคนให้ได้ ๑,๐๐๐ คนก่อนจึงจะสำเร็จเคล็ดวิชานั้น โดยคิดว่าในบรรดาคนหนึ่งพันคนจะต้องมีคนที่มีฝีมือสามารถฆ่าอหิงสกะได้

อหิงสกะกล่าวว่า ท่านอาจารย์ ผมเกิดในตระกูลที่ไม่เบียดเบียนใคร ผมฆ่าคนไม่ได้ อาจารย์บอกว่า ถ้าเธอฆ่าคนได้ไม่ถึง ๑,๐๐๐ คน เธอก็เรียนศิลปะไม่สำเร็จ สิ่งที่เธอเรียนมาทุกอย่างก็จะไม่บังเกิดผลเป็นอันเสียเวลาเปล่า อหิงสกะกุมารคิดว่าคำกล่าวของอาจารย์ต้องเป็นความจริง มิเช่นนั้นอาจารย์ก็จะไม่กล่าวอย่างนี้ ด้วยความต้องการจะเรียนศิลปะสำเร็จจึงทำตามคำของอาจารย์

อหิงสกะเดินทางเข้าสู่ป่าแคว้นโกศลพร้อมด้วยดาบ โล่ และธนู ซุ่มอยู่ในราวป่าเพื่อดักสังหารชีวิตเหล่าชนที่ผ่านไปมา แล้วตัดนิ้วมือไว้คนละนิ้ว ในชั้นแรกอหิงสกะทำนิ้วมือหายบ้าง ลืมบ้าง กำหนดนับไม่ได้บ้าง ทั้งนี้เพราะจิตที่ฟั่นเฟือนอันเนื่องมาจากการเข่นฆ่าผู้คน ภายหลังจึงได้ผูกนิ้วมือร้อยเป็นมาลัยคล้องคอ เพื่อจะได้ทราบว่าตนสังหารชีวิตมนุษย์ไปเป็นจำนวนเท่าใด เหล่าชนจึงขนานนามอหิงสกะว่า **องคุลิมาลโจร** แปลว่า **จอมโจรผู้มีนิ้วมือเป็นพวงมาลัย**

ภายหลังชื่อเสียงโจรองคุลิมาลแพร่สะพัดออกไป ชาวบ้านที่มีหลักแหล่งอยู่แถบชายป่าต่างหวาดผวา ไม่มีใครกล้าเข้าป่าหาฟืนและของป่า เมื่อองคุลิมาลไม่พบผู้คนในป่าจึงเข้าหมู่บ้านในเวลากลางคืน เอาเท้าถีบประตูเข้าไปฆ่าคนที่กำลังนอนอยู่บนเรือน ชาวบ้านต่างทิ้งบ้านเรือนเรือกสวนไร่นาพากันอพยพเข้าไปอยู่ในกรุงสาวัตถี ได้กราบทูลร้องทุกข์เรื่องขององคุลิมาลโจรต่อพระราชาปเสนทิโกศล พระองค์จึงจัดเตรียมกองทัพเพื่อออกไปปราบโจรองคุลิมาล

นางมันตานีผู้เป็นมารดาทราบว่าพระเจ้าปเสนทิโกศลเตรียมทัพจะไปฆ่าลูกชาย ก็รีบออกเดินทางจากกรุงสาวัตถีล่วงหน้าไปตามหาอหิงสกะเพื่อเตือนให้รีบหลบหนีไป ก่อนที่พระราชาจะยกกำลังออกมาปราบปราม แม้จะถูกพราหมณ์ผู้สามีห้ามปรามว่า ไม่ควรวางใจในคน ๔ จำพวก คือ

๑. ไม่ควรวางใจว่าโจรนี้เป็นเพื่อนเก่าของเรา

๒. ไม่ควรวางใจว่าเพื่อนของเราคนนี้เคยมีความสนิทสนมกันมาก่อน

๓. ไม่ควรวางใจว่าพระราชาเคยนับถือเรา

๔. ไม่ควรวางใจว่าสตรีนี้เคยเข้าใจเรา

แต่นางก็ไม่สามารถหักห้ามความรักที่มีต่อลูกได้ จึงออกเดินทางล่วงหน้าไปก่อนกองทัพพระเจ้าปเสนทิโกศล

ขณะนั้นองคุลิมาล สังหารชีวิตมนุษย์มาแล้ว ๙๙๙ ราย เหลืออีกเพียงรายเดียวก็จะครบหนึ่งพัน ตามคำสั่งของอาจารย์

ใกล้รุ่งวันนั้น พระบรมศาสดาทรงตรวจดูสัตว์โลก[๑] ทรงเห็นองคุลิมาลปรากฏในข่ายพระญาณ ทรงดำริว่าหากเราไปโปรด โจรนั้นก็จะมีความสวัสดี ด้วยว่าแม้องคุลิมาลจะกลายเป็นคนป่าเร่ร่อนไร้เรือนนอน แต่เมื่อฟังคำของเราออกบวชแล้วก็จะได้อภิญญา ๖ ถ้าเราไม่ไปเธอฆ่ามารดาของตนเองซึ่งเป็นกรรมอันหนักแล้ว จะไปเกิดในอเวจีมหานรก ถึงเวลานั้นก็จะไม่มีใครสามารถช่วยได้

เช้าวันนั้นเอง พระบรมศาสดาเสด็จเข้าไปบิณฑบาตในกรุงสาวัตถี เสด็จกลับจากบิณฑบาตฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว ทรงเก็บงำเสนาสนะ ทรงครองผ้า เสด็จดำเนินแต่เพียงพระองค์เดียวโดยไม่มีใครสังเกต ออกจากพระเชตวันมหาวิหารมุ่งหน้าไปยังป่าที่องคุลิมาลโจรดักซุ่มอยู่

พวกคนเลี้ยงโค เลี้ยงปศุสัตว์ และพวกชาวนาเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมุ่งหน้าสู่ป่านั้นจึงกราบทูลว่า สมณะ ท่านอย่าไปทาง

---

[๑] พุทธกิจประจำวันของพระพุทธเจ้า มี ๕ ดังนี้ (๑) เวลาเช้า เสด็จบิณฑบาต (๒) เวลาเย็น ทรงแสดงธรรมโปรดมหาชน (๓) เวลาค่ำ ประทานโอวาทแก่ภิกษุ (๔) เวลากลางคืน ทรงตอบปัญหาเทวดา (๕) เวลาใกล้รุ่งทรงตรวจดูสัตว์โลกเพื่อจะเสด็จไปโปรด

นั้นเลย เพราะทางนั้นมีโจรองคุลิมาล เป็นคนหยาบช้า ไร้ความเมตตาปราณี มีมือเปื้อนเลือด ปักใจในการเข่นฆ่า ขนาดบุรุษรวมกันเป็นพวกตั้งสิบคนหรือมากกว่านั้นเดินผ่านทางนี้ไป ก็ยังไม่วายถูกฆ่าตายเพราะน้ำมือของงองคุลิมาลโจร

แม้จะถูกห้ามถึงสองครั้งสามครั้งเช่นนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ายังคงเสด็จดำเนินต่อไป

แม้เช้าวันนั้นองคุลิมาลก็คิดว่า เราอยู่ป่ามานานนักแล้ว กินก็ลำบากนอนก็ลำบาก วันนี้เราฆ่าอีกเพียงคนเดียวก็จะครบพัน และจะเป็นวันสุดท้ายแห่งการอยู่ป่าของเรา เราเห็นใครก่อนก็จะฆ่าคนนั้นเสียเสร็จแล้วก็จะโกนหนวดโกนเคราอาบน้ำให้สะอาดเข้าไปหาอาจารย์เพื่อเรียนวิชาขั้นสุดท้าย จากนี้ไปเราจะได้กลับบ้าน เราจะได้เห็นหน้าพ่อแม่แล้ว จะไม่ได้อยู่ป่า ไม่กินลำบากนอนลำบากอีกต่อไป

องคุลิมาลเห็นพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมาแต่ไกล เกิดความแปลกใจว่า โดยปกติคนจะเดินผ่านทางนี้ต้องรวมกันเป็นพวกตั้งสิบคนหรือมากกว่านั้น ถึงอย่างนั้นก็ยังต้องตายในเงื้อมมือเราอยู่ดี แต่น่าแปลกใจจริง สมณะนี้เดินมาเพียงคนเดียวทำทีเหมือนไม่เกรงกลัวอะไร เห็นทีจะข่มขู่เรา ดีละ เราฆ่าสมณะนี้เสียก็ได้ดี เมื่อคิดดังนี้แล้วจึงถือดาบและโล่ขึ้นสายธนู ทะมัดทะแมงกว่าทุกวัน ติดตามพระผู้มีพระภาคเจ้าไปข้างหลัง

พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบันดาลอิทธาภิสังขาร[๒] ให้เกิดเป็น

---

[๒] **อิทธาภิสังขาร** คือ สิ่งที่สร้างหรือเนรมิตขึ้นด้วยอำนาจแห่งฤทธานุภาพ

เนินดิน เหมืองและคันดินใหญ่ แล้วเสด็จดำเนินไปเหมือนคนเดินตามปกติ แม้องคุลิมาลโจรจะวิ่งสุดฝีเท้าอย่างไรก็ไม่สามารถตามได้ทันจนเหนื่อยอ่อนน้ำลายแห้ง เหงื่อแตกพร่ำ ต้องทิ้งโล่และธนูถือดาบวิ่งตามพระพุทธองค์ต่อไป

องคุลิมาลเกิดความอัศจรรย์ใจว่า ไม่เคยมีมาก่อนเลย เมื่อก่อนเราสามารถวิ่งไล่ตามจับได้แม้กระทั่งช้าง ม้า และเนื้อที่กำลังวิ่ง สามารถวิ่งไล่จับได้แม้กระทั่งรถที่กำลังแล่นไปด้วยความเร็ว แต่นี่เราวิ่งจนสุดฝีเท้าก็ยังตามสมณะนี้ซึ่งเดินไปตามปกติไม่ทัน องคุลิมาลจึงหยุดยืนร้องเรียกออกไปว่า หยุดก่อนสมณะ หยุดก่อนสมณะ

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า **"องคุลิมาล เราหยุดแล้ว ท่านเล่าจงหยุดเถิด"**

เมื่อได้ฟังพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดังนั้น องคุลิมาลเกิดความแปลกใจว่า น่าแปลกใจ ตามปกติเราเคยได้ยินมาว่าสมณะศากยบุตรจะพูดแต่ความจริงเท่านั้น แต่สมณะรูปนี้ทั้งที่กำลังเดินอยู่กลับพูดว่า เราหยุดแล้ว ท่านเล่าจงหยุดเถิด เราจะต้องถามให้กระจ่างชัด จึงร้องถามพระผู้มีพระภาคเจ้าออกไปว่า สมณะ ท่านกำลังเดินอยู่ ยังบอกว่าเราหยุดแล้ว แต่ข้าพเจ้าหยุดยืนอยู่แท้ๆ กลับบอกว่ายังไม่หยุด ข้าพเจ้าขอถามหน่อยเถอะ ท่านหยุดแล้วหมายความว่าอย่างไร ข้าพเจ้ายังไม่หยุดหมายความว่าอย่างไร

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า องคุลิมาล เราละเว้นการเบียดเบียนสัตว์ทั้งปวงแล้วจึงชื่อว่า หยุดแล้ว ส่วนท่านยังไม่ละเว้นการเบียดเบียนสัตว์จึงชื่อว่ายังไม่หยุด ขณะนี้แม้ท่านจะหยุดยืนด้วยอิริยาบถ แต่ท่านก็

ยังจะต้องแล่นไปเกิดในนรก แล่นไปเกิดในสัตว์เดรัจฉาน ในเปรต หรือในอสุรกาย จึงชื่อว่ายังไม่หยุด

พระดำรัสเพียงเท่านี้ก็ทำให้องคุลิมาลได้สติกลับคิดว่า การบรรลือราวกับพญาราชสีห์เช่นนี้ จักเป็นผู้อื่นไปมิได้เป็นอันขาด นอกจากพระมหาสมณเจ้าพระนามว่าสิทธัตถะ ผู้เป็นโอรสของพระนางสิริมหามายา เห็นทีพระพุทธองค์คงจะเห็นเราแล้ว พระองค์จึงได้เสด็จมาสงเคราะห์คนบาปเช่นเรา จึงกราบทูลว่า พระมหาสมณะ พระองค์ผู้แสวงหาสัจจะอันยิ่งใหญ่ แม้แต่เทวดาและมนุษย์ก็ให้การกราบไหว้บูชาพระองค์ ช่างนานเหลือเกิน พระองค์จึงได้เสด็จมายังป่าใหญ่แห่งนี้ เพื่อสงเคราะห์คนบาปเช่นข้าพระองค์ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ข้าพระองค์จักละการทำบาปทั้งปวง เพราะได้ฟังธรรมของพระองค์ ดังนี้แล้วได้ทิ้งดาบ อาวุธและมาลัยนิ้วมือลงในเหวลึก ถวายบังคมพระบาททั้งสองของพระสุคต[๓] ทูลขอบวช ณ ที่นั้นเอง

พระพุทธองค์ตรัสว่า ***“เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด”*** พระดำรัสเพียงเท่านี้ได้เป็นวิธีอุปสมบทขององคุลิมาลโจร

จากนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้ามีพระองคุลิมาลเป็นปัจฉาสมณะเดินตามมาข้างหลัง เสด็จออกจากป่าไปกรุงสาวัตถีโดยลำดับ จนกระทั่งถึงพระนครแล้วเข้าประทับในพระเชตวันวิหาร

---

[๓] **พระสุคต** เป็นพระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า

ในขณะเดียวกันนั้น นางมันตานีผู้เป็นมารดายังเที่ยวร้องเรียกลูกชายไปตามป่าเขาว่า อหิงสกะลูกแม่เจ้าอยู่ไหน ทำไมไม่พูดกับแม่ละลูก โดยที่นางเองไม่รู้ว่าลูกชายบวชเป็นพระแล้ว เมื่อไม่พบนางจึงร้องไห้เศร้าโศกกลับเข้าเมืองไป

สมัยนั้น ประชาชนประชุมกันอยู่ที่ประตูพระราชวังของพระเจ้าปเสนทิโกศล ส่งเสียงอื้ออึงว่าในแว่นแคว้นของพระองค์มีโจรชื่อว่าองคุลิมาลเป็นคนหยาบช้า ไร้ความเมตตาปราณี มีมือเปื้อนเลือด มีความฝังใจในการเข่นฆ่า องคุลิมาลโจรนั้น ทำบ้านเมืองให้เกิดความหวาดผวาระส่ำระสาย ไม่เป็นอันทำมาหากิน เข่นฆ่าผู้คนไม่เลือกหน้าแล้วตัดนิ้วร้อยเป็นพวงมาลัยห้อยคอไว้ ขอพระองค์จงกำจัดมันเสียเถิด

เช้าวันเดียวกันกับที่พระพุทธองค์เสด็จโปรดองคุลิมาลนั่นเอง พระเจ้าปเสนทิโกศลได้นำกองทัพออกจากพระนครไปปราบองคุลิมาล พระองค์ได้เสด็จแวะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ เพื่อฟังลาดเลาจากพระพุทธองค์

พระพุทธองค์ตรัสถามว่าพระเจ้าพิมพิสารจอมเสนาแห่งแคว้นมคธ เจ้าลิจฉวี ราชาแห่งกรุงเวสาลี หรือพระราชาผู้เป็นปฏิปักษ์เหล่าอื่น ทำให้พระองค์ขัดเคือง พระเจ้าปเสนทิโกศลกราบทูลว่า พระองค์ผู้เจริญ จอมเสนาทั้งหลายหาได้ทำให้ข้าพระองค์ขัดเคืองไม่ แต่ในแว่นแคว้นของข้าพระองค์มีโจรชื่อองคุลิมาลเป็นคนหยาบช้า ไร้ความเมตตาปราณี มีมือเปื้อนเลือด มีความฝังใจในการเข่นฆ่า องคุลิมาลโจรนั้น ทำบ้านเมืองให้เกิดความหวาดผวาระส่ำระสาย ไม่เป็นอันทำมาหากิน เข่นฆ่าผู้คนไม่เลือกหน้าแล้วตัดนิ้วมือร้อยเป็นพวงมาลัยห้อยคอไว้ หม่อมฉันจะกำจัดมันเสีย

พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถามว่า หากมหาบพิตรทอดพระเนตรเห็นองคุลิมาลปลงผม และหนวดแล้ว นุ่งห่มผ้ากาสาวะ ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เว้นจากการฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ และการพูดเท็จ ฉันภัตตาหารมื้อเดียว ประพฤติพรหมจรรย์ มีศีล มีกัลยาณธรรม มหาบพิตรจะกระทำเช่นใด

พระเจ้าปเสนทิโกศลทูลว่า หม่อมฉันจะไหว้ ลุกรับ นิมนต์ให้นั่งบนอาสนะ อุปัฏฐากด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานเภสัช รวมทั้งให้การคุ้มครองป้องกันอย่างเป็นธรรม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ องคุลิมาลนั้นเป็นคนทุศีล ชั่วช้า จักสำรวมด้วยศีลเช่นนี้ได้อย่างไร

ขณะนั้น พระองคุลิมาลนั่งอยู่ไม่ไกลจากพระพุทธองค์ พระบรมศาสดาทรงยกพระหัตถ์ชี้องคุลิมาล ตรัสกับพระราชาว่า มหาบพิตร นั่นองคุลิมาล

พระเจ้าปเสนทิโกศลตกพระทัยบังเกิดความกลัว มีพระโลมชาติชูชัน พระเสโทไหลท่วมพระวรกาย พระผู้มีพระภาคเจ้าทอดพระเนตรเห็นดังนั้น จึงตรัสว่า อย่ากลัวเลยมหาบพิตร องคุลิมาลไม่มีภัยแก่ใครๆ อีกต่อไป พระเจ้าปเสนทิโกศลทรงระงับความกลัวเสด็จเข้าไปหาพระองคุลิมาลตรัสถามถึงชื่อบิดามารดาของท่าน พระองคุลิมาลทูลว่า บิดาชื่ออัคคะ มารดาชื่อมันตานี แล้วพระองค์ก็ตรัสต่อไปว่า ขอพระคุณเจ้าจงอยู่สบายเถิด โยมจักถวายจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานเภสัชแก่พระคุณเจ้าเอง

ภายหลังบวชแล้ว พระเถระถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ถือการเที่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร ถือการใช้ผ้าบังสุกุลเป็นวัตร ถือการใช้ผ้าสามผืนเป็น

วัตรอันเป็นธุดงควัตร คือ ข้อปฏิบัติอย่างอุกกฤษ์ ของพระภิกษุ ท่านจึงถวายพระพรว่า อย่าเลย มหาบพิตร ไตรจีวรของอาตมาภาพมีครบแล้ว

พระราชาปเสนทิโกศล กราบทูลพระพุทธองค์ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ น่าอัศจรรย์ยิ่งนัก หม่อมฉันไม่เคยเห็นเลย พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทรมานคนที่ใครๆ ทรมานไม่ได้ สอนคนที่ใครๆ สอนให้สงบไม่ได้ให้สงบได้ ทำคนที่ใครๆ ให้ดับไม่ได้ให้ดับได้ หม่อมฉันไม่สามารถจะทรมานผู้ใดโดยไม่ต้องใช้อาชญา โดยไม่ต้องใช้ศาสตรา แต่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทรมานได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันขอทูลลาไปในบัดนี้ เนื่องจากหม่อมฉันมีภาระมาก มีกิจมาก พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า มหาบพิตร จงทราบกาลอันควรในบัดนี้เถิด พระเจ้าปเสนทิโกศลเสด็จลุกจากที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วเสด็จหลีกไป

เช้าวันหนึ่ง ขณะพระองคุลิมาลกำลังบิณฑบาตไปตามเรือนภายนอกพระนครก็ไม่ได้ข้าวแม้สักทัพพีหนึ่ง เนื่องจากผู้คนจำท่านได้ต่างพากันหวาดกลัววิ่งหนีไป บางพวกก็ปิดประตูเรือนด้วยความอกสั่นขวัญแขวน บางพวกวิ่งหนีไม่ได้ก็ผินหลังให้ เมื่อไม่ได้อาหารนอกพระนครท่านก็เข้าไปบิณฑบาตในพระนครสาวัตถี ด้วยคิดว่าภายในพระนครมีคนเข้าออกมากคงไม่มีใครจำท่านได้ ท่านคงจักได้อาหารบ้าง

วันนั้น พระเถระเข้าไปภายในพระนครได้เห็นสตรีมีครรภ์แก่คนหนึ่ง กำลังยืนถวายอาหารบิณฑบาตอยู่ จึงเดินเข้าไปรับบาตร พอหญิงคนนั้นเห็นถนัดว่าเป็นองคุลิมาล ก็ตกใจวิ่งหนีไป เพราะฤทธิ์แห่งความตกใจเป็นเหตุให้เกิดลมกัมมัชวาต[๔] ปวดท้องขึ้น ทำให้ครรภ์หลงทารกขัดคลอดไม่ได้ เธอร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวด แม้พระเถระจะเคย

---

[๔] **ลมกัมมัชวาต** แปลว่า ลมเกิดจากกรรม หมายถึง ปวดท้องจะคลอดลูก

ฆ่าผู้คนมาเป็นจำนวนมาก แต่ครั้นเห็นเช่นนี้แล้วก็กลับเกิดความสงสาร อย่างจับใจ ใคร่จะช่วยให้พ้นจากทุกข์นั้น แต่มิรู้ที่จะช่วยอย่างไร เกิดความคิดว่า **" สัตว์ทั้งหลายเต็มไปด้วยความทุกข์ความเศร้าหมองเสียจริงหนอ สัตว์ทั้งหลายเต็มไปด้วยความทุกข์ความเศร้าหมองเสียจริงหนอ"**

เมื่อกลับจากบิณฑบาตแล้ว พระเถระได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้ากราบทูลเรื่องที่ตนประสบมา พระพุทธองค์ตรัสว่าองคุลิมาล ถ้าอย่างนั้น เธอจงเข้าไปหาสตรีนั้นแล้วกล่าวอย่างนี้ว่า **"น้องหญิง ตั้งแต่เราเกิดมาจะได้แกล้งฆ่าชีวิตสัตว์ให้ตายก็หามิได้ ด้วยสัจวาจานี้ขอความสวัสดีจงมีแก่เธอ ขอความสวัสดีจงมีแก่ครรภ์ของเธอเถิด"**

พระเถระกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เช่นนั้นจะมิเป็นอันข้าพระองค์กล่าวเท็จทั้งที่รู้อยู่แก่ใจหรอกหรือ เพราะข้าพระองค์แกล้งฆ่าชีวิตสัตว์ให้ตายเสียเป็นอันมาก พระพุทธองค์ตรัสว่า องคุลิมาล ถ้าอย่างนั้น เธอจงกล่าวกับสตรีนั้นอย่างนี้ว่า **"น้องหญิง ตั้งแต่เราเกิดแล้วในอริยชาติ จะได้แกล้งฆ่าสัตว์ให้ตายก็หามิได้ ด้วยสัจวาจานี้ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่าน ขอความสวัสดีจงมีแก่ครรภ์ของท่านเถิด"**[๕]

พระองคุลิมาลเถระทูลรับแล้วเข้าไปหาหญิงนั้น ชาวบ้านทราบความประสงค์ของท่าน จึงได้จัดวางม่านกั้น ให้หญิงนั้นอยู่ในม่าน และถวายตั่งให้เถระนั่งอยู่นอกม่าน ให้หญิงนั้นรู้ตัวว่าพระเถระมาทำความสวัสดีให้ ครั้นแล้วพระเถระก็ทำสัจกิริยาตามนัยที่พระพุทธองค์

---

[๕] พระพุทธดำรัสนี้ที่พระองคุลิมาลนำไปตั้งสัตยาธิษฐาน ได้กลายมาเป็นพระพุทธมนต์สำหรับสวดให้สตรีมีครรภ์คลอดบุตรง่ายและมีความปลอดภัย

สอนนั้น พอพระเถระกล่าวจบ ทารกก็คลอดโดยง่าย คล้ายกับน้ำที่ไหลออกจากที่กรองน้ำ ความสวัสดีได้มีแก่เธอและลูกในครรภ์ของเธอด้วย

ตั้งแต่นั้นมา ชนทั้งหลายได้ตั้งตั่งไว้ตรงที่พระเถระนั่งกระทำสัจกิริยา หญิงใดที่คลอดลูกยากก็จะนำมาคลอดที่ตั่งนั้น ส่วนใครที่ไม่มีเรี่ยวแรงพอที่จะมาได้ จึงเอาน้ำล้างตั่งนั้นไปรดศีรษะก็คลอดได้ในขณะนั้นทีเดียว ผู้คนได้นำแม้สัตว์เดรัจฉานตัวเมียที่ตกลูกยากมาให้นอนที่ตั่งนั้น ก็ตกได้โดยง่ายเช่นกัน แม้ผู้เป็นโรคอย่างอื่นเมื่อได้มานั่งที่ตั่งนี้ โรคก็อันตรธานหายไปเช่นเดียวกัน ว่ากันว่าอานุภาพแห่งมหาปริตรนี้จะมีปาฏิหาริย์ตั้งอยู่ตลอดกัปตราบจนปัจจุบันนี้

ภายหลัง แม้พระองคุลิมาลเรียนกัมมัฏฐานจากพระพุทธองค์แล้ว แต่ภาพที่ท่านอยู่กลางป่าเข่นฆ่าคน เสียงของผู้คนที่กลัวตายร้องขอชีวิตว่า “ข้ายากจน ลูกข้ายังเล็ก อย่าฆ่าข้าเลย” เหล่านี้ยังก้องอยู่ในสำนึกปรากฏรบกวนจิตใจท่าน จนไม่สามารถปฏิบัติธรรมได้ ต้องลุกขึ้นเดินหนีไปเสียทุกครั้ง ในที่สุดพระเถระได้ตัดสินใจปลีกออกจากหมู่อยู่แต่ผู้เดียวเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร ไม่นานนักก็ได้บรรลุพระอรหัตรู้ชัดด้วยตนเองว่า **“ชาติสิ้นสุดลงแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำก็ได้ทำสำเร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีอีกแล้ว ท่านได้เป็นอรหันต์องค์หนึ่ง ในจำนวนพระอรหันต์ทั้งหลาย”**

วันหนึ่ง พระองคุลิมาลได้เข้าไปบิณฑบาตในพระนครสาวัตถี ครั้งนั้น เหล่าญาติของคนที่ถูกฆ่าเห็นพระเถระไม่อาจระงับความเจ็บแค้นไว้ได้ จึงตะโกนด่าขว้างปาด้วยก้อนดิน ก้อนหินและท่อนไม้ พระองคุลิมาล ศีรษะแตกเลือดไหล บาตรแตก จีวรฉีกขาด กลับจากบิณฑบาตเข้า

เฝ้าพระพุทธองค์ กราบทูลว่า ข้าพระองค์บวชเป็นบรรพชิตไม่ประทุษร้ายผู้ใดแล้ว ทำไมผู้คนยังประทุษร้ายข้าพระองค์อยู่ พระศาสดาตรัสว่า เธอจงอดกลั้นไว้เถิด องคุลิมาล เธอจะได้รับผลกรรมอันจะเป็นเหตุให้เธอหมกไหม้ในนรกตั้งร้อยปีพันปี ก็แต่ในปัจจุบันนี้เท่านั้น ครั้นอยู่ต่อมาพระองคุลิมาลเถระหลีกเร้นอยู่เสวยวิมุตติสุข[๖] ได้เปล่งอุทานว่า

"ผู้ใดเมื่อก่อนประมาท บัดนี้ไม่ประมาท ผู้ใดทำกรรมชั่วแล้วปิดเสียได้ด้วยกุศล ผู้นั้นย่อมทำให้โลกสว่าง ดุจดวงจันทร์ปราศจากเมฆบัง ศัตรูทั้งหลายของเราเอ๋ย ขอท่านจงฟังธรรมกถาเถิด ขอศัตรูทั้งหลายจงขวนขวายในพระพุทธศาสนา ขอมนุษย์ทั้งหลายจงคบสัตบุรุษ ผู้ชวนให้ปฏิบัติธรรม จงคบความผ่องแผ้วคือขันติ ความสรรเสริญคือเมตตา จงฟังธรรมตามกาล และจงปฏิบัติตามธรรมนั้น ศัตรูทั้งหลายของเราเอ๋ย ขอท่านอย่าพึงเบียดเบียนเราหรือผู้ใดอื่นเลย คนทดน้ำย่อมชักน้ำให้ไหลไปได้ ช่างศรย่อมดัดลูกศรให้ตรงได้ ช่างถากย่อมถากไม้ให้เรียบได้ ฉันใด บัณฑิตย่อมฝึกตนได้ ฉันนั้น"

---

[๖] **วิมุตติสุข** คือ สุขอันเกิดจากความหลุดพ้นจากกิเลสอาสวะ และทุกข์ทั้งปวง **วิมุตติ** คือ ความหลุดพ้น มี ๕ อย่าง คือ ๑. **ตทังควิมุตติ** ความหลุดพ้นชั่วคราว ๒. **วิกขัมภนวิมุตติ** ความหลุดพ้นด้วยการข่มหรือสะกดไว้ ๓. **สมุจเฉทวิมุตติ** ความหลุดพ้นด้วยการตัดขาด ๔. **ปฏิปัสสัทธิวิมุตติ** ความหลุดพ้นด้วยความสงบ ๕. **นิสสรณวิมุตติ** ความหลุดพ้นด้วยการออกไป

อานุภาพการป้องกัน

อังคุลิมาลปริตร เป็นคาถาที่พระพุทธองค์ตรัสสอนให้พระองคุลิมาลทำสัจกิริยาเพื่อให้หญิงคนหนึ่งคลอดบุตรง่าย เมื่อพระเถระกล่าวคาถาจบทารกก็คลอดโดยง่าย มีความสวัสดีทั้งแม่และลูก ชาวบ้านก็เห็นเป็นความศักดิ์สิทธิ์จึงรักษาตั่งที่พระเถระนั่งนั้นไว้ ไม่เอาไปใช้ในกิจอื่นๆ ถ้าหญิงคนใดคลอดลูกยากก็นำมานั่งที่ตั่งนั้น โดยใช้ตั่งเป็นที่ทำคลอด การคลอดก็สะดวกปลอดภัยทั้งแม่และลูก ส่วนผู้ที่มาไม่ได้ ก็ใช้น้ำล้างตั่งตัวนั้น และนำน้ำนั้นไปรดศีรษะ การคลอดก็เรียบร้อยสวัสดีทั้งแม่และลูกเช่นกัน ตลอดจนสัตว์เลี้ยงทั้งหลายถ้าตกลูกยากชาวบ้านจะนำมาที่ตั่งตัวนั้นก็จะตกลูกได้สะดวก

อานุภาพนั้น ได้คุ้มครองไปถึงผู้ที่ป่วยด้วยโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ หากมานั่งที่ตั่งนั้นโรคก็จะสงบระงับลงทันที อานุภาพอังคุลิมาลปริตรนั้นยังคงความศักดิ์สิทธิ์ตราบถึงปัจจุบัน

การที่พระสงฆ์นำเอาอังคุลิมาลปริตรมาสวดในงานมงคลทั่วๆ ไปในปัจจุบัน โดยเฉพาะถ้าเป็นพิธีมงคลสมรสจะต้องสวดทุกครั้งก็เป็นการน้อมความจริงที่พระพุทธองค์สอนพระองคุลิมาลเถระ ทำสัจกิริยาให้เกิดเป็นพุทธานุภาพทำให้หญิงมีครรภ์คลอดบุตรโดยสวัสดี นอกจากนั้นอังคุลิมาลปริตรยังมีอานุภาพขจัดโรคภัยไข้เจ็บอื่นๆ ให้อันตรธานหายไปได้อีกด้วย

ในบทขัดตำนาน ได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพของอังคุลิมาลปริตรไว้ ดังนี้

"แม้แต่น้ำล้างตั่งรองนั่งของพระองคุลิมาลเถระผู้กล่าวพระปริตรบทใด ยังบันดาลให้อันตรายทั้งปวงหายไปได้ อนึ่ง พระปริตรบทใดที่พระโลกนาถเจ้าทรงภาษิตแก่พระองคุลิมาลเถระ ทำให้คลอดบุตรโดยสวัสดี เราทั้งหลายจงสวดพระปริตรบทนั้น ซึ่งยังมี เดชมากปรากฏอยู่ตลอดกัป เทอญฯ"

อังคุลิมาลปริตร

ยะโตหัง ภะคินิ อะริยายะ ชาติยา ชาโต นาภิชานามิ สัญจิจจะ ปาณัง ชีวิตา โวโรเปตา เตนะ สัจเจนะ โสตถิ เต โหตุ โสตถิ คัพภัสสะฯ

คำแปล

น้องหญิง ตั้งแต่อาตมาเกิดในอริยชาติแล้ว[๗] มิได้มีเจตนาจะทำลายชีวิตสัตว์เลย ด้วยความสัตย์จริงนั้น ขอความสวัสดีจงมีแก่เธอ ขอความสวัสดีจงมีแก่บุตรในครรภ์ของเธอด้วยฯ

---

[๗] **เกิดในอริยชาติ** หมายถึง ก่อนหน้าที่จะบวชเป็นพระ แม้พระองคุลิมาลเถระจะเคยฆ่าคนมาก็จริง แต่หลังจากวันที่พระองคุลิมาลเถระได้บวชในพระศาสนาแล้ว คือ เกิดในวงศ์ของพระอริยเจ้า ท่านก็ไม่มีจิตคิดฆ่าสัตว์ตัดชีวิตอีกต่อไป พระองคุลิมาลเถระน้อมเอาความจริงข้อนี้มาตั้งสัตยาธิษฐาน จึงทำให้พุทธมนต์เกิดพุทธานุภาพ

โพชฌงคปริต

เพื่อให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสุขภาพแข็งแรง มีอายุยืน

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

โพชฌงคปริต เป็นปริตรที่โบราณาจารย์นำเอาโพชฌงคสูตร ทั้ง ๓ สูตร คือ มหากัสสปโพชฌงคสูตร มหาโมคคัลลานโพชฌงคสูตร มหาจุนทโพชฌงคสูตร มาประพันธ์เป็นคาถาเรียกว่า โพชฌงคปริตร โดยน้อมเป็นสัจกิริยาเพื่อให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เกิดเป็นความสุขสวัสดี

เนื้อความโพชฌงคสูตรทั้ง ๓ สูตรนั้น กล่าวถึงองค์คุณแห่งการตรัสรู้ ๗ ประการ คือ ๑ **สติ** ความระลึกได้ ๒ **ธัมมวิจยะ** การเลือกเฟ้นพิจารณาธรรม ๓ **วิริยะ** ความเพียร ๔ **ปีติ** ความอิ่มใจ ๕ **ปัสสัทธิ** ความสงบ ๖ **สมาธิ** ความตั้งใจมั่น ๗ **อุเบกขา** ความวางเฉย

ความเป็นมาของพระสูตรทั้ง ๓ ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค ดังนี้

๑.
มหากัสสปโพชฌงคสูตร

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวันกลันทกนิวาปสถาน ใกล้กรุงราชคฤห์ ครั้งนั้น ท่านพระมหากัสสปะอาพาธไม่สบายเป็นไข้หนักอยู่ที่ถ้ำปิปผลิคูหา พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปเยี่ยมไข้พระเถระถึงที่อยู่ ตรัสถามถึงอาการไข้ของพระเถระ พระเถระกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์อดทนไม่ได้ทุกขเวทนาซึ่งกำเริบหนักยังไม่ทุเลาไป ครั้นแล้วพระพุทธองค์ได้ตรัสโพชฌงคสูตรให้พระเถระฟังว่า กัสสปะ โพชฌงค์ ๗ เหล่านี้เราได้กล่าวไว้ชอบแล้ว อันบุคคลอบรมแล้ว ฝึกฝนให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน

กัสสปะ สติสัมโพชฌงค์ก็ดี ธัมมวิจยะสัมโพชฌงค์ก็ดี วิริยะสัมโพชฌงค์ก็ดี ปีติสัมโพชฌงค์ก็ดี ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ก็ดี สมาธิสัมโพชฌงค์ก็ดี อุเบกขาสัมโพชฌงค์ก็ดี เรากล่าวไว้ชอบแล้ว อันบุคคลอบรมแล้ว ฝึกฝนให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน

เมื่อพระมหากัสสปเถระตั้งใจฟังโพชฌงคสูตรอยู่ ได้มีความคิดว่า เมื่อเราแทงตลอดสัจจะทั้งหลายในวันที่ ๗ ภายหลังจากวันที่เราบวชโพชฌงค์เหล่านี้ก็ปรากฏ เมื่อพระเถระคิดอยู่ว่า **“โอ! คำสอนของพระ**

ศาสดานำสัตว์ออกจากทุกข์" โลหิตก็ผ่องใส อุปาทายรูปก็หมดจด โรคหายไปจากกายเหมือนหยาดน้ำตกในใบบัว พระเถระได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า โพชฌงค์ดีนัก ข้าแต่พระสุคตเจ้า โพชฌงค์ดีนัก ท่านพระมหากัสสปะปลื้มใจ ชื่นชมพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้า ท่านมหากัสสปะหายจากอาพาธนั้นแล้ว

๒.
มหาโมคคัลลานโพชฌงคสูตร

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน ใกล้กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะอาพาธ ไม่สบาย เป็นไข้หนัก อยู่ ณ ภูเขาคิชฌกูฏ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จไปเยี่ยมไข้พระเถระถึงที่อยู่ ตรัสถามถึงอาการไข้ของพระเถระ พระมหาโมคคลัลลานะกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์อดทนไม่ได้ ทุกขเวทนาของข้าพระองค์กำเริบหนัก ยังไม่ทุเลา พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสโพชฌงคสูตรให้พระเถระฟังว่า โมคคัลลานะ โพชฌงค์ ๗ เหล่านี้ เรากล่าวไว้ชอบแล้ว อันบุคคลอบรมแล้ว ฝึกฝนให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน

โมคคัลลานะ สติสัมโพชฌงค์ก็ดี ธัมมวิจยะสัมโพชฌงค์ก็ดี วิริยะสัมโพชฌงค์ก็ดี ปีติสัมโพชฌงค์ก็ดี ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ก็ดี สมาธิสัมโพชฌงค์ก็ดี อุเบกขาสัมโพชฌงค์ก็ดี เรากล่าวไว้ชอบแล้ว อันบุคคลอบรมแล้ว ฝึกฝนให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน

พระเถระกราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า โพชฌงค์ดีนัก ข้าแต่พระสุคตเจ้า โพชฌงค์ดีนัก พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้แล้ว ท่านพระมหาโมคคัลลานะปลื้มใจ ชื่นชมพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้า ท่านพระมหาโมคคัลลานะหายจากอาพาธนั้นแล้ว

๓.
มหาจุนทโพชฌงคสูตร

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กลันทกนิวาปสถาน ใกล้กรุงราชคฤห์ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าประชวร ทรงไม่สบาย เป็นไข้หนัก

ครั้งนั้น พระมหาจุนทะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว นั่ง ณ ควรที่ส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ให้พระมหาจุนทเถระสวดโพชฌงคสูตรให้สดับ

พระมหาจุนทะกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โพชฌงค์ ๗ เหล่านี้ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ชอบแล้ว อันบุคคลอบรมแล้ว ฝึกฝนให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สติสัมโพชฌงค์ก็ดี ธัมมวิจยะสัมโพชฌงค์ก็ดี วิริยะสัมโพชฌงค์ก็ดี ปีติสัมโพชฌงค์ก็ดี ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ก็ดี สมาธิสัมโพชฌงค์ก็ดี อุเบกขาสัมโพชฌงค์ก็ดี เรากล่าวไว้ชอบแล้ว อันบุคคลอบรมแล้ว ฝึกฝนให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อพระนิพพาน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า จุนทะ โพชฌงค์ดีนัก จุนทะ โพชฌงค์ดีนัก ท่านพระมหาจุนทะได้กล่าวภาษิตนี้แล้วพระศาสดาทรงพอพระทัย พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงหายจากประชวรนั้น

อานุภาพการป้องกัน

โพชฌงคสูตรทั้ง ๓ นี้ โบราณาจารย์ได้นำมาประพันธ์เป็นคาถาสำหรับเจริญภาวนา โดยน้อมเป็นสัจกิริยาเพื่อให้พระปริตรเป็นธรรมโอสถบังเกิดพุทธานุภาพขจัดโรคภัยไข้เจ็บให้อันตรธานไป เกิดเป็นความสุขสวัสดี ภายหลังได้เกิดความนิยมว่า เมื่อเจ็บป่วยไม่สบายก็จะสวดโพชฌงคปริตร ซึ่งเป็นทั้งโอสถเป็นทั้งพุทธมนต์

นอกจากนั้น เมื่อมีผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเจ็บป่วยเป็นไข้หนักก็จะนิมนต์พระสงฆ์มาสวดโพชฌงคปริตรให้ฟังหรือไม่ลูกหลานจะสวดให้ฟังก็ได้ แม้ในงานทำบุญอายุ พระสงฆ์ก็จะสวดพระปริตรบทนี้ เพื่อเป็นการคุ้มครองป้องกันไม่ให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บและให้มีอายุยืน ผู้ไม่ต้องการเจ็บป่วย และปรารถนาความเป็นผู้มีอายุ โดยปราศจากโรคภัยไข้เจ็บจึงควรเจริญโพชฌงคปริตรตามแบบอย่างพุทธสาวก

โพชฌงคปริตรนี้ ชาวบ้านจะนิมนต์พระสงฆ์สวดให้ฟังหรือจะให้ลูกหลานสวดให้ฟังก็ได้

ในบทขัดตำนานท่านได้ประพันธ์เป็น คาถาแสดงอานุภาพโพชฌงคปริตรไว้ดังนี้ ***“สัตว์ทั้งหลายตรัสรู้ โพชฌงค์ คือ ธรรม ๗ ประการนี้ใด อันเป็นเครื่องบำบัดทุกข์ของสัตว์ทั้งหลาย ผู้ท่องเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏเป็นธรรมที่กำจัดมารและเสนามาร จึงเป็นผู้พ้นแล้วอย่างยอดเยี่ยมจากภพทั้ง ๓ ถึงพระนิพพาน อันไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ไม่มีภัย เราทั้งหลายจงสวดโพชฌงค์นั้น อันประกอบด้วยคุณตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งเป็นทั้งโอสถและเป็นทั้งมนต์ เป็นที่รวมแห่งสรรพคุณเป็นอเนกนี้กันเถิดฯ”***

โพชฌงคปริตร

โพชฌังโค สะติสังขาโต ธัมมานัง วิจะโย ตะถา
วิริยัมปีติปัสสัทธิ โพชฌังคา จะ ตะถาปะเร
สะมาธุเปกขะโพชฌังคา สัตเต เต สัพพะทัสสินา
มุนินา สัมมะทักขาตา ภาวิตา พะหุลีกะตา
สังวัตตันติ อะภิญญายะ นิพพานายะ จะ โพธิยา
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โสตถิ เต โหตุ สัพพะทาฯ

เอกัสะมิง[๑] สะมะเย นาโถ โมคคัลลานัญจะ กัสสะปัง
คิลาเน ทุกขิเต ทิสะวา โพชฌังเค สัตตะ เทสะยิ
เต จะ ตัง อะภินันทิตะวา โรคา มุจจิงสุ ตังขะเณ
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โสตถิ เต โหตุ สัพพะทาฯ

เอกะทา ธัมมะราชาปิ เคลัญเญนาภิปีฬิโต
จุนทัตเถเรนะ ตัญเญวะ ภะณาเปตะวานะ สาทะรัง
สัมโมทิตะวา จะ อาพาธา ตัมหา วุฏฐาสิ ฐานะโส
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โสตถิ เต โหตุ สัพพะทาฯ

ปะหีนา เต จะ อาพาธา ติณณันนัมปิ มะเหสินัง
มัคคาหะตะกิเลสาวะ ปัตตานุปปัตติธัมมะตัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โสตถิ เต โหตุ สัพพะทาฯ

---

[๑] อ่านว่า เอ-กัด-สะ-หมิง

คำแปล

โพชฌงค์ ๗ ประการ คือ ๑. สติ ความระลึกได้ ๒. ธัมมวิจยะ การเลือกเฟ้นพิจารณาธรรม ๓. วิริยะ ความเพียร ๔. ปีติ ความอิ่มใจ ๕. ปัสสัทธิ ความสงบ ๖. สมาธิ ความตั้งใจมั่น ๗. อุเบกขา ความวางเฉย เหล่านี้เป็นธรรมที่พระมุนีเจ้า ผู้ทรงเห็นธรรมทั้งปวงตรัสไว้ชอบแล้ว บุคคล อบรมฝึกฝนให้มากแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ และเพื่อพระนิพพาน ด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่านทุกเมื่อ ฯ

สมัยหนึ่ง พระโลกนาถเจ้าทอดพระเนตรเห็นพระโมคคัลลานะและพระกัสสปะเป็นไข้ได้ความลำบาก จึงทรงแสดงโพชฌงค์ ๗ ประการให้ท่านทั้งสองฟัง ท่านทั้งสองต่างชื่นชมยินดีพระธรรมเทศนานั้น แล้วกลับหายจากโรคทันที ด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่านทุกเมื่อ ฯ

ครั้งหนึ่ง องค์พระธรรมราชาเองทรงประชวรไข้ รับสั่งให้พระจุนทะเถระกล่าวโพชฌงค์ ๗ ประการนั้นถวายโดยเคารพ ทรงบันเทิงพระฤทัย หายจากพระประชวรนั้นแท้จริง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่านทุกเมื่อ ฯ

แท้จริงแล้ว อาพาธเหล่านั้นของท่านผู้ทรงคุณอันยิ่งใหญ่ทั้ง ๓ อันตรธานไปไม่กลับเป็นอีก เหมือนอริยมรรคกำจัดกิเลสสงราบแล้วไม่เกิดอีกเป็นธรรมดา ด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่านทุกเมื่อ ฯ

พระพุทธรูปศิลปสมัยล้านนา

พระพฤหัสบดี

รัตนสูตร : พระสูตรว่าด้วยอานุภาพการน้อมระลึกถึง
พระรัตนตรัย

พระพุทธมนต์สำหรับผู้เกิดวันพฤหัสบดี

พระพุทธรูปศิลปะศรีวิชัย

รัตนสูตร

เพื่อป้องกันภูติผีปีศาจ และอุบัติภัยทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุทกปาฐะ

และ อรรถกถาขุททกนิกาย สุตตนิบาต จุฬวรรค

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

รัตนสูตรเป็นพระสูตรที่พระอานนท์เถระเรียนจากพระพุทธองค์โดยตรง เพื่อใช้สวดขจัดปัดเป่าภัยพิบัติที่เกิดกับชาวกรุงเวสาลี พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระเถระน้อมระลึกถึงคุณของรัตนะ คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ ทำสัจกิริยาให้เกิดเป็นอานุภาพขจัดปัดเป่าภัยพิบัติทั้งหลาย

เนื้อความรัตนสูตรท่อนแรก เริ่มต้นด้วยการแนะนำให้เหล่าภูติทั้งหลายได้อนุโมทนาบุญกุศลที่หมู่มนุษย์อุทิศให้ และเมื่ออนุโมทนาแล้ว

ขอให้เกิดเมตตาทำการรักษามนุษย์ทั้งหลาย

เนื้อความท่อนต่อมา เป็นการน้อมคุณพระรัตนตรัยเป็นสัจวาจา เพื่อให้เกิดความสวัสดี ส่วนท่อนสุดท้ายเป็นคำกล่าวของท้าวสักกะที่ผูกขึ้นเป็นคาถาพรรณาคุณพระรัตนตรัยเป็นสัจวาจาให้เกิดความสวัสดี

รัตนสูตรปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ และปรมัตถโชติกา อรรถกถาขุททกนิกาย สุตตนิบาต

กรุงเวสาลีนครหลวงแห่งแคว้นวัชชี เคยเป็นเมืองมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ เนืองแน่นไปด้วยอาณาประชาราษฎร์ เกิดภัยพิบัติอย่างร้ายแรง สมัยนั้นกรุงเวสาลีเกิดฝนแล้งติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี ข้าวกล้าแห้งตายเพราะแดดแผดเผา ผู้คนอดอยากล้มตายเป็นจำนวนมาก คนยากจนตายก่อนกลายเป็นซากศพอนาถาไร้คนจัดการ ถูกทิ้งเกลื่อนนคร พวกอมนุษย์ได้กลิ่นซากศพก็พากันเข้าสู่นคร ทำอันตรายแก่หมู่มนุษย์ ทำให้คนตายเพิ่มจำนวนมากขึ้น เมื่อความไม่สะอาดปฏิกูลแพร่กระจายไป โรคระบาดก็เกิดขึ้น ทำให้ผู้คนล้มตายเหลือที่จะนับได้

นครเวสาลีที่เคยเป็นเมืองมั่งคั่ง ผู้คนพลุกพล่านขวักไขว่ไปมาได้ประสบภัยพิบัติอย่างร้ายแรง ๓ ประการในคราวเดียวกัน คือ

๑. ข้าวยากหมากแพง (ทุพภิกขภัย)

๒. ภูตผีปีศาจทำร้าย (อมนุสสภัย)

๓. เกิดโรคระบาดคร่าชีวิตผู้คน (โรคภัย)

ชาวเมืองรวมตัวกันไปร้องทุกข์ต่อพระเจ้าแผ่นดินว่า ในเมืองนี้ไม่เคยมีภัยทั้ง ๓ ประการนี้เกิดขึ้นมา ๗ ชั่วคนแล้ว เห็นทีผู้ปกครองรัฐจะประพฤติไม่ชอบด้วยทำนองครองธรรม จึงทำให้เกิดเหตุร้าย

พระราชาโปรดให้ชาวเมืองประชุมกันที่ศาลากลางเมือง เพื่อตรวจสอบความผิดของพระองค์ ก็ไม่เห็นความผิดประการใด จึงปรึกษากันว่าทำอย่างไรภัยทั้ง ๓ นี้จะสงบลงได้ ผลของการปรึกษาได้ตกลงที่จะทูลเชิญเสด็จองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจากแคว้นมคธสู่กรุงเวสาลี ด้วยได้ยินกันมาว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นแล้วในโลก พระองค์เปี่ยมด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ทรงแสดงธรรมเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่หมู่สัตว์ มีมหิทธานุภาพ พระองค์เสด็จไปที่ไหนก็มีแต่ความสงบสุข หากพระองค์เสด็จสู่กรุงเวสาลีภัยพิบัติทั้งปวงจักระงับลงไป

คราวนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ตรงกับรัชสมัยของพระเจ้าพิมพิสาร ผู้ถวายเวฬุวันให้เป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ชาววัชชีจึงส่งเจ้าลิจฉวีชื่อมหาลิและมหาอำมาตย์ผู้หนึ่งเป็นราชทูตนำเครื่องบรรณาการเดินทางเข้าสู่แคว้นมคธ ทูลร้องขอพระเจ้าพิมพิสารเพื่อขอพระราชทานวโรกาส กราบทูลเชิญเสด็จองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสู่กรุงเวสาลี

พระบรมศาสดาทรงพิจารณาเห็นว่า หากพระองค์เสด็จไปกรุงเวสาลี ประโยชน์ ๒ อย่างจักเกิดขึ้น คือ

พระองค์จะแสดงรัตนสูตรในสมาคมนั้น เป็นเหตุให้ชาววัชชีได้ดวงตาเห็นธรรมบรรลุมรรคผลเป็นอันมาก ประการหนึ่ง

และภัยพิบัติทั้งหลาย จะสงบลงเพราะการเสด็จไปของพระองค์ ประการหนึ่ง

พระพุทธองค์ทราบประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ชาววัชชีเช่นนี้จึงทรงรับนิมนต์เพื่อเสด็จสู่กรุงเวสาลี

พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงรับนิมนต์แล้ว จึงโปรดให้ตกแต่งเส้นทางเสด็จพระพุทธดำเนินตั้งแต่กรุงราชคฤห์ถึงฝั่งแม่น้ำคงคาอันเป็นพรมแดนของแคว้นทั้งสอง รับสั่งให้ปรับพื้น ถมดินทำทางให้เรียบเสมอ ให้ปลูกที่ประทับแรมทุกโยชน์เตรียมให้เสด็จวันละโยชน์[๑] องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จออกจากกรุงราชคฤห์พร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูป สู่ฝั่งแม่น้ำคงคาสิ้นทาง ๕ โยชน์ ใช้ระยะเวลาเดินทาง ๕ วัน

ฝ่ายกรุงเวสาลีก็ได้ตกแต่งเส้นทางจากฝั่งแม่น้ำคงคาถึงกรุงเวสาลีเป็นระยะทางถึง ๓ โยชน์ เตรียมการรับเสด็จพระพุทธองค์ที่ฝั่งแม่น้ำคงคาอย่างยิ่งใหญ่เช่นเดียวกัน

ขณะที่เรือส่งเสด็จที่พระเจ้าพิมพิสารจัดถวายใกล้ถึงฝั่งนครเวสาลี มหาเมฆตั้งเค้าขึ้นทั้ง ๔ ทิศ พอพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงย่างพระบาทแรก เหยียบผืนแผ่นดินที่ฝั่งแม่น้ำคงคาแคว้นมคธ ฝน โบกขรพรรษได้ตกลงมาอย่างหนักบนแผ่นดินแคว้นวัชชี ทุกแห่งน้ำไหลไปแค่เข่าแค่สะเอวพัดพาเอาสิ่งโสโครกต่างๆ ลงแม่น้ำลำคลองไปสิ้น พื้นดินชุ่มเย็นและสะอาดไปทั่วแคว้นวัชชี

---

[๑] โยชน์ ๑ ประมาณ ๑๖ กิโลเมตร

พระพุทธองค์เสด็จจากฝั่งแม่น้ำคงคาถึงกรุงเวสาลีสิ้นระยะทาง ๓ โยชน์ เป็นเวลา ๓ วัน ครั้นเสด็จถึงกรุงเวสาลี พระอินทร์พร้อมด้วยเทพบริวารเป็นอันมากก็มา ณ ที่นั้น เมื่อเทวดาซึ่งเป็นใหญ่กว่ามากันมาก พวกอมนุษย์ก็ถอยร่นหลีกไปเป็นอันมาก

พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับยืนที่ประตูพระนครเวสาลี รับสั่งให้พระอานนท์เรียนรัตนสูตร กล่าวสัจจะอันอาศัยคุณพระรัตนตรัยเพื่อกำจัดอุปัทวันตรายทั้งหลายภัยพิบัติทั้งปวง พระอานนท์เอาน้ำใส่บาตรของพระพุทธองค์เดินสวดรัตนสูตรพลางประพรมน้ำพระพุทธมนต์ไปทั่วพระนคร

พอพระอานนท์เถระขึ้นบท **" ยังกิญจิ วิตตัง ฯลฯ"** พวกอมนุษย์ที่ยังไม่หนีไปไหนตั้งแต่แรกที่พระพุทธองค์เสด็จมา ได้แอบอยู่ตามที่ต่างๆ ก็ทนไม่ไหวชิงกันหนีออกทางประตูเมืองทั้ง ๔ ประตู แน่นยัดเยียด บางพวกทนรอออกทางประตูไม่ไหว ช่วยกันพังกำแพงเมืองหนีกระเจิงไปหมดสิ้น พอพวกอมนุษย์ออกไป โรคในตัวมนุษย์ก็หาย ผู้ที่หายจากโรคก็ลุกออกมาบูชาพระอานนท์เถระด้วยเครื่องบูชาต่างๆ

ส่วนภายในพระนครเวสาลี ชาวเมืองต่างช่วยกันตกแต่งศาลากลางเมืองเป็นที่ประทับของพระพุทธองค์ เมื่อพระพุทธองค์เสด็จเข้าสู่ที่ประทับแล้วเหล่าภิกษุสงฆ์และเจ้าลิจฉวีทั้งหลาย ตลอดจนอาณาประชาราษฎร์ก็ไปเฝ้าที่นั่น แม้ท้าวสักกะเทวราชตลอดจนเหล่าเทวดาทั้งปวงก็ได้มาเฝ้าที่นั่น พระอานนท์เที่ยวทำการประพรมน้ำพระพุทธมนต์ไปทั่วกรุงเวสาลีแล้วได้มาเฝ้าพระพุทธองค์ที่นั่น ชาวพระนครเวสาลีที่หายป่วยติดตามพระเถระมาเฝ้าด้วยเป็นอันมาก ที่ประชุมนั้นได้กลายเป็นมหา

สมาคม พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสรัตนสูตรซ้ำในมหาสมาคมนั้น เมื่อจบเทศนา อุปัทวันตรายทั้งหลายภัยพิบัติทั้งปวงได้สงบลง ความสุขสวัสดีแผ่ไปทั่วแคว้นวัชชี

แม้ท้าวสักกะจอมเทพก็ทรงดำริว่า พระพุทธองค์ทรงอาศัยคุณแห่งพระรัตนตรัยเป็นสัจวาจา เกิดความสวัสดีแก่ชาวพระนครแล้ว แม้เราเองก็พึงอาศัยคุณแห่งพระรัตนตรัย กล่าวบางสิ่งบางอย่างเพื่อความสวัสดีแก่ชาวพระนครเช่นเดียวกัน จึงได้ตรัสคาถาว่า

ยานีธะ ภูตานิ สะมาคะตานิ
ภุมมานิ วา ยานิวะ อันตะลิกเข
ตะถาคะตัง เทวะมนุสสะปูชิตัง
พุทธัง นะมัสสามะ สุวัตติ โหตุ ฯลฯ

ครั้นท้าวสักกะจอมเทพ ตรัสคาถาเป็นสัจกิริยาให้เกิดความสุขสวัสดีอย่างนี้แล้ว ทรงกระทำประทักษิณพระพุทธองค์แล้วได้เสด็จไปยังดาวดึงส์เทพนครพร้อมด้วยเทพบริษัท แต่นั้นฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล พืชพรรณธัญญาหารกลับอุดมสมบูรณ์ นครเวสาลีได้กลับมาเป็นเมืองมั่งคั่ง ผู้คนพลุกพล่านไปมาขวักไขว่เหมือนเดิม

พระพุทธองค์ประทับอยู่ประมาณกึ่งเดือน จึงเสด็จกลับกรุงราชคฤห์ เหล่าเจ้าลิจฉวีตามส่งเสด็จพร้อมด้วยเครื่องสักการะเป็นอันมาก จนถึงฝั่งแม่น้ำคงคา

เหล่านาคราชทั้งหลายในแม่น้ำคงคาคิดกันว่า หมู่มนุษย์ทำการสักการะพระพุทธองค์เป็นอันมาก จึงได้ทูลวิงวอนให้พระพุทธองค์อนุเคราะห์พวกตน พระผู้มีพระภาคเจ้ารับคำนิมนต์ เหล่านาคราชนำ

เสด็จพระพุทธองค์พร้อมด้วยหมู่ภิกษุสู่นาคพิภพ พระองค์แสดงธรรมโปรดเหล่านาคราชตลอดราตรี รุ่งขึ้นเหล่านาคราชถวายสักการะและภัตตาหารทิพย์ พระพุทธองค์ทรงอนุโมทนาเสร็จแล้วได้เสด็จออกจากนาคพิภพ เหล่าภุมมเทวดาและเทวดาทั้งหลายก็ได้สักการะต่อจากนี้เช่นเดียวกัน

เหตุการณ์ที่พระพุทธองค์ตรัสรัตนสูตรและเสด็จเข้าสู่นาคพิภพนี้เกิดขึ้นในระหว่างพรรษาที่ ๒ หลังการตรัสรู้

อรรถกถาขุททกนิกาย สุตตนิบาต กล่าวว่า ในครั้งพุทธกาลนั้นได้มีการประชุมใหญ่อย่างที่ไม่เคยมีปรากฏมาก่อน ๓ ครั้งเท่านั้น คือ

(๑) ยมกปาฏิหาริยสมาคม [๒] ได้แก่ การชุมนุมใหญ่ในคราวที่พระพุทธองค์แสดงยมกปาฏิหาริย์

(๒) เทโวโรหนสมาคม ได้แก่ การชุมนุมใหญ่คราวที่พระพุทธองค์เสด็จลงจากการจำพรรษาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์

(๓) คังโคโรหนสมาคม ได้แก่ การชุมนุมใหญ่ในคราวที่พระพุทธองค์เสด็จลงแม่น้ำคงคา สมัยที่กรุงเวสาลีเกิดภัยพิบัติร้ายแรงครั้งนี้

---

[๒] ***ยมกปาฏิหาริย์*** คือ ปาฏิหาริย์ที่แสดงพร้อมกันเป็นคู่ ดังนี้

เปลวไฟพลุ่งออกจากพระกายเบื้องบน สายธารพลุ่งออกจากพระกายเบื้องล่าง เปลวไฟพลุ่งออกจากพระกายเบื้องล่าง สายธารพลุ่งออกจากพระกายเบื้องบน เปลวไฟพลุ่งออกจากพระกายเบื้องหน้า สายธารพลุ่งออกจากพระกายเบื้องหลัง เปลวไฟพลุ่งออกจากพระเนตรเบื้องขวา สายธารพลุ่งออกจากพระเนตรเบื้องซ้าย เปลวไฟพลุ่งออกจากพระเนตรเบื้องซ้าย สายธารพลุ่งออกจากพระเนตรเบื้องขวา

อานุภาพการป้องกัน

รัตนสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์ทรงรับสั่งให้พระอานนท์เถระสวดเป็นองค์แรก ภายหลังได้กลายเป็นแบบอย่างในการทำน้ำพระพุทธมนต์สำหรับพระสงฆ์สาวกต่อมาจนถึงปัจจุบัน ทุกครั้งที่มีการทำน้ำพระพุทธมนต์จะต้องสวดรัตนสูตร รัตนสูตรมีอานุภาพในการขจัดปัดเป่าภัยพิบัติทั้งหลายให้อันตรธานหายไปสิ้น พระพุทธองค์ทรงแนะนำให้พระอานนท์เถระรำลึกถึงคุณพระรัตนะ คือ พุทธรัตนะ ธรรมรัตนะ และสังฆรัตนะ ทำสัจกิริยาประพรมน้ำพระพุทธมนต์ให้เกิดความสุขสวัสดีแก่ชาวเมืองเวสาลี

ด้วยอานุภาพแห่งรัตนสูตรนี้ แม้กรุงเวสาลีจะเกิดภัยพิบัติอย่างร้ายแรง ผู้คนอดอยากล้มตายเป็นจำนวนมาก ซากศพถูกทอดทิ้งเกลื่อนนคร ภูตผีปีศาจทำอันตรายแก่หมู่มนุษย์ โรคระบาดเกิดขึ้นแพร่กระจายไปทั่ว ผู้คนล้มตายเหลือที่จะนับได้ เมื่อพระพุทธองค์ทรงรับสั่งให้พระอานนท์เถระสวดรัตนสูตร และประพรมน้ำพระพุทธมนต์ ภัยพิบัติร้ายแรงเช่นนี้ก็ยังระงับลงได้อย่างฉับพลัน

นอกจากนั้น ในบทขัดตำนานยังระบุอานุภาพของรัตนสูตรเพิ่มเติมเข้ามาอีก คือ สามารถป้องกันภัยที่เกิดจากผู้ปกครองที่ไม่เป็นธรรม ภัยจากโจรผู้ร้าย จากอาวุธนานาประการ จากธรรมชาติ จากเคราะห์กรรม จากสัตว์ร้าย ตลอดจนภัยอันเกิดจากความไม่เที่ยงธรรม (อสัทธรรม) ของจิตมนุษย์ทั้งหลายด้วย

ในบทขัดตำนาน ท่านได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพรัตนสูตรไว้ ดังนี้

"ขอเหล่าเทวดาจงคุ้มครองให้พ้นจากภัยที่เกิดจากผู้ปกครอง ภัยจากโจร ภัยจากมนุษย์ ภัยจากอมนุษย์ อัคคีภัย อุทกภัย ภัยจากปีศาจ ภัยจากขวากและหนามแหลมคม ภัยเกิดจากเคราะห์ร้าย ยามร้าย จากโรคภัยไข้เจ็บ จากความไม่เที่ยงธรรม จากความเข้าใจผิด จากคนชั่ว ภัยต่างๆ ที่เกิดจากสัตว์ร้ายนานาชนิด มีช้าง ม้า โค สุนัข และงูที่มีพิษ เป็นต้น และจากอมนุษย์ เช่น ยักษ์ และนางผีเสื้อน้ำ เป็นต้น จากโรคต่างๆ และจากอุบัติเหตุนานาประการ

ขอให้พวกเราจงตั้งการุญจิตสวดพระปริตรที่เหล่าเทวดาทั้งหลายในแสนโกฏิจักรวาล ยังยอมรับเอาความศักดิ์สิทธิ์ และที่ทำภัย ๓ ประการ อันเกิดจากโรค จากอมนุษย์ และจากข้าวยากหมากแพงในนครเวสาลีให้อันตรธานหายไปอย่างฉับพลัน จงตั้งใจสวดให้เหมือนกับที่ท่านพระอานนท์เถระได้รำลึกถึงพุทธคุณทั้งหลายของพระตถาคตเจ้าตั้งแต่ทรงปรารถนาพระโพธิญาณ ดังนี้ คือ ได้ทรงบำเพ็ญบารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี ๑๐ ให้สมบูรณ์ ครบบารมีทั้ง ๓๐ ทรงบำเพ็ญมหาบริจาค ๕ ประการ จริยา ๓ ประการ การเสด็จลงสู่ครรภ์ในภพสุดท้าย การประสูติ การเสด็จมหาภิเนษกรมณ์ การบำเพ็ญความเพียร ทรงชนะมารและตรัสรู้สัพพัญญุตญาณ ณ โพธิบัลลังก์ ทรงแสดงธรรมจักรกัปปวัตนสูตร และโลกุตตรธรรม ๙ ประการทั้งปวงเหล่านี้ แล้วสวดพระปริตรทั้งคืนตลอด ๓ ยาม ในระหว่างกำแพง ๓ ชั้นของนครเวสาลี ฉะนั้นเถิด"

รัตนสูตร

ยานีธะ ภูตานิ สะมาคะตานิ
ภุมมานิ วา ยานิวะ อันตะลิกเข
สัพเพ วะ ภูตา สุมะนา ภะวันตุ
อะโถปิ สักกัจจะ สุณันตุ ภาสิตัง
ตัสะมา หิ ภูตา นิสาเมถะ สัพเพ
เมตตัง กะโรถะ มานุสิยา ปะชายะ
ทิวา จะ รัตโต จะ หะรันติ เย พะลิง
ตัสะมา หิ เน รักขะถะ อัปปะมัตตา ฯ

ยังกิญจิ วิตตัง อิธะ วา หุรัง วา
สัคเคสุ วา ยัง ระตะนัง ปะณีตัง
นะ โน สะมัง อัตถิ ตะถาคะเตนะ
อิทัมปิ พุทเธ ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

ขะยัง วิราคัง อะมะตัง ปะณีตัง
ยะทัชฌะคา สักะยะมุนี สะมาหิโต
นะ เตนะ ธัมเมนะ สะมัตถิ กิญจิ
อิทัมปิ ธัมเม ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

ยัมพุทธะเสฏโฐ ปะริวัณณะยี สุจิง
สะมาธิมานันตะริกัญญะมาหุ

สะมาธินา เตนะ สะโม นะ วิชชะติ
อิทัมปิ ธัมเม ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

เย ปุคคะลา อัฏฐะ สะตัง ปะสัฏฐา
จัตตาริ เอตานิ ยุคานิ โหนติ
เต ทักขิเณยยา สุคะตัสสะ สาวะกา
เอเตสุ ทินนานิ มะหัปผะลานิ
อิทัมปิ สังเฆ ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

เย สุปปะยุตตา มะนะสา ทัฬเหนะ
นิกกามิโน โคตะมะสาสะนัมหิ
เต ปัตติปัตตา อะมะตัง วิคัยหะ
ลัทธา มุธา นิพพุติง ภุญชะมานา
อิทัมปิ สังเฆ ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

ยะถินทะขีโล ปะฐะวิง สิโต สิยา
จะตุพภิ วาเตภิ อะสัมปะกัมปิโย
ตะถูปะมัง สัปปุริสัง วะทามิ
โย อะริยะสัจจานิ อะเวจจะ ปัสสะติ
อิทัมปิ สังเฆ ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

เย อะริยะสัจจานิ วิภาวะยันติ
คัมภีระปัญเญนะ สุเทสิตานิ
กิญจาปิ เต โหนติ ภุสัปปะมัตตา
นะ เต ภะวัง อัฏฐะมะมาทิยันติ
อิทัมปิ สังเฆ ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

สะหาวัสสะ ทัสสะนะสัมปะทายะ
ตะยัสสุ ธัมมา ชะหิตา ภะวันติ
สักกายะทิฏฐิ วิจิกิจฉิตัญจะ
สีลัพพะตัง วาปิ ยะทัตถิ กิญจิ
จะตูหะปาเยหิ จะ วิปปะมุตโต
ฉะ จาภิฐานานิ อะภัพโพ กาตุง
อิทัมปิ สังเฆ ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

กิญจาปิ โส กัมมัง กะโรติ ปาปะกัง
กาเยนะ วาจายุทะ เจตะสา วา
อะภัพโพ โส ตัสสะ ปะฏิจฉะทายะ
อะภัพพะตา ทิฏฐะปะทัสสะ วุตตา
อิทัมปิ สังเฆ ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

วะนัปปะคุมเพ ยะถา ผุสสิตัคเค
คิมหานะมาเส ปะฐะมัสะมิง[๓] คิมเห
ตะถูปะมัง ธัมมะวะรัง อะเทสะยิ
นิพพานะคามิง ปะระมัง หิตายะ
อิทัมปิ พุทเธ ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

วะโร วะรัญญู วะระโท วะราหะโร
อะนุตตะโร ธัมมะวะรัง อะเทสะยิ
อิทัมปิ พุทเธ ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

ขีณัง ปุราณัง นะวัง นัตถิ สัมภะวัง
วิรัตตะจิตตายะติเก ภะวัสะมิง[๔]
เต ขีณะพีชา อะวิรุฬหิฉันทา
นิพพันติ ธีรา ยะถายัมปะทีโป
อิทัมปิ สังเฆ ระตะนัง ปะณีตัง
เอเตนะ สัจเจนะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

ยานีธะ ภูตานิ สะมาคะตานิ
ภุมมานิ วา ยานิวะ อันตะลิกเข
ตะถาคะตัง เทวะมะนุสสะปูชิตัง

---

[๓] อ่านว่า ปะ - ฐะ - มัด - สะ - หมิง
[๔] อ่านว่า ภะ - วัด - สะ - หมิง

พุทธัง นะมัสสามะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

ยานีธะ ภูตานิ สะมาคะตานิ

ภุมมานิ วา ยานิวะ อันตะลิกเข

ตะถาคะตัง เทวะมะนุสสะปูชิตัง

ธัมมัง นะมัสสามะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

ยานีธะ ภูตานิ สะมาคะตานิ

ภุมมานิ วา ยานิวะ อันตะลิกเข

ตะถาคะตัง เทวะมะนุสสะปูชิตัง

สังฆัง นะมัสสามะ สุวัตถิ โหตุ ฯ

คำแปล

ภูตทั้งหลายเอ๋ย ทั้งเหล่าท่านที่เป็นพระภูมิเจ้าที่ก็ดี ทั้งที่สถิตอยู่ในอากาศก็ดี บรรดาที่มาประชุมกันในที่นี้ ขอภูตทั้งปวงจงเป็นผู้มีน้ำใจเอื้ออาทร เชิญฟังคำสดุดีพระรัตนตรัยที่ข้าพเจ้าจะกล่าวต่อไปนี้ด้วยความเคารพเถิด ภูตทั้งหลายเอ๋ย ขอท่านทั้งปวงจงฟังข้าพเจ้า ขอท่านทั้งหลายจงมีไมตรีจิตต่อประชาชาวมนุษย์ เพราะชนทั้งหลายเหล่านั้นทำบุญอุทิศให้เทวดาทั้งวันทั้งคืน เพราะเหตุนั้น ท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ไม่ประมาท ช่วยคุ้มครองปกปักรักษาเขาเถิด ฯ

ทรัพย์อย่างใดอย่างหนึ่งในโลกนี้ หรือโลกอื่น หรือรัตนะอันสูงค่าในสรวงสวรรค์บรรดามี ทรัพย์หรือรัตนะนั้นที่จะมีค่าเสมอด้วยพระตถาคตเจ้านั้นไม่มีเลย ข้อนี้เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระพุทธเจ้าประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิด ฯ

พระศากยมุนีเจ้าทรงมีพระหฤทัยดำรงมั่น บรรลุธรรมอันเป็นที่สิ้นกิเลส สิ้นราคะ เป็นอมตะ ประณีตนั้นแล้ว สิ่งไรใดจะเสมอด้วยพระธรรมนั้นไม่มี แม้ข้อนี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระธรรมประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิด ฯ

สมาธิอื่นใดจะเสมอด้วยสมาธิที่พระพุทธเจ้าผู้ประเสริฐทรงสรรเสริญไว้ว่า เป็นธรรมสะอาดหมดจด บัณฑิตทั้งหลายยอมรับว่าสามารถให้ผลต่อเนื่องได้โดยลำดับนั้นไม่มี แม้ข้อนี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระธรรมประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิดฯ

พระสงฆ์สาวกของพระสุคตเจ้า ๘ ท่าน นับเป็นคู่ได้ ๔ คู่[๕] ซึ่งสัตบุรุษทั้งหลายสรรเสริญแล้ว บุคคลเหล่านั้นเป็นผู้ควรแก่ทักษิณาทาน ทานที่ถวายแก่ท่านนั้นย่อมมีผลมาก แม้ข้อนี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระสงฆ์ประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิด ฯ

ในพระศาสนาของพระโคดมพุทธเจ้า ย่อมจะมีพระอริยบุคคลผู้ตั้งใจทำความเพียรดี มีจิตมั่นคง หมดความใคร่ บรรลุอรหัตผล เข้าสู่พระนิพพานอันเป็นอมตะ ปราศจากความเร่าร้อนทั้งปวง แม้ข้อนี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระสงฆ์ประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิด ฯ

---

[๕] พระสงฆ์สาวกของพระสุคตเจ้า ๘ ท่าน หมายถึง พระอริยบุคคลผู้ได้บรรลุธรรม ๘ จำพวก ดังนี้

๑. พระโสดาปัตติมรรค	๒. พระโสดาปัตติผล
๓. พระสกทาคามิมรรค	๔. พระสกทาคามิผล
๕. พระอนาคามิมรรค	๖. พระอนาคามิผล
๗. พระอรหัตมรรค	๘. พระอรหัตผล

เราเรียกบุคคลผู้เห็นอริยสัจอย่างแจ่มแจ้งว่าเป็นสัตบุรุษ แม้ถูกโลกธรรมกระทบก็ไม่หวั่นไหว เหมือนเสาเขื่อนที่ถูกฝังลึกลงในแผ่นดินแล้ว แม้ถูกพายุพัดกระหน่ำมาจากทิศทั้ง ๔ ก็ไม่หวั่นไหว แม้ข้อนี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระสงฆ์ประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิด ฯ

ผู้เห็นอริยสัจที่พระบรมศาสดาผู้ทรงพระปัญญาอันลึกซึ้งทรงแสดงไว้ดีแล้วด้วยตนเอง ท่านเหล่านั้นถึงแม้จะยังมีความประมาทมัวเมาอยู่บ้าง แต่ท่านก็จะไม่กลับมาเกิดในภพที่ ๘ อีก[๖] แม้ข้อนี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระสงฆ์ประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิด ฯ

พระโสดาบันละสังโยชน์ซึ่งเป็นเครื่องร้อยรัดจิตเบื้องต้น ๓ ประการ คือ (๑) สักกายทิฏฐิ ความเห็นว่าตัวตนของตน (๒) วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัย และ (๓) สีลัพพตปรามาส การถือมั่นในศีลพรตจนกลายเป็นความเคร่งเครียด ซึ่งนับว่าเป็นกิเลสเครื่องผูกสัตว์ไว้ในภพด้วยการทำความเห็นให้ถูกต้อง อนึ่ง พระโสดาบันพ้นจากอบายทั้ง ๔ แล้ว ทั้งไม่อาจทำความผิดร้ายแรง ๖ ประการ[๗] แม้ข้อนี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระสงฆ์ประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิด ฯ

---

[๖] ผู้ที่เป็นพระโสดาบัน แม้จะยังมีความประมาทอยู่บ้าง แต่ก็จะไม่มีความผิดร้ายแรง และกลับมาเกิดอีกอย่างมากไม่เกิน ๗ ชาติ

[๗] คือ อนันตริยกรรม ๕ ได้แก่ (๑) ฆ่าบิดา (๒) ฆ่ามารดา (๓) ฆ่าพระอรหันต์ (๔) ทำร้ายพระพุทธเจ้าให้ถึงห้อพระโลหิต (๕) ทำสงฆ์ให้แตกกัน และ (๖) ยกย่องเชิดชูศาสดาอื่น

ถึงแม้พระโสดาบันจะยังทำบาปทางกาย ทางวาจา หรือทางใจอยู่บ้างก็จริง แต่เมื่อทำแล้วท่านก็เปิดเผยไม่ปกปิดบาปของตนไว้[๘] เพราะพระพุทธองค์ตรัสว่า สำหรับบุคคลผู้เห็นทางนำไปสู่พระนิพพานแล้ว จะไม่ปกปิดบาปของตนไว้ แม้ข้อนี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระสงฆ์ ประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิด ฯ

ถึงคราวต้นเดือนแห่งคิมหันตฤดู หมู่ไม้ในป่าต่างผลิดอกออกใบงามสะพรั่ง ฉันใด พระผู้มีพระภาคเจ้าได้แสดงธรรมอันประเสริฐให้แตกกิ่งก้านงอกงามเป็นเครื่องชี้ทางดำเนินไปสู่พระนิพพานเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์โลก เปรียบเสมือนพุ่มไม้ในป่าที่ผลิดอกออกใบในฤดูคิมหันตกาล ฉันนั้น[๙] แม้ข้อนี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระพุทธเจ้าประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิด ฯ

พระตถาคตผู้ประเสริฐ ทรงทราบธรรมอันประเสริฐ ทรงประทานธรรมอันประเสริฐ พระองค์เป็นผู้ยอดเยี่ยมไม่มีใครยิ่งกว่าได้ทรงแสดงธรรมอันประเสริฐไว้แล้ว แม้ข้อนี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูงในพระพุทธเจ้าประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิด ฯ

---

[๘] ผู้ที่เป็นพระโสดาบันนั้น แม้จะยังทำบาปทางกาย ทางวาจา หรือทางใจอยู่บ้างก็จริง แต่เมื่อทำแล้วท่านไม่ได้ปกปิดบาปของตนไว้ พร้อมที่จะยอมรับและเปิดเผยสิ่งที่ได้กระทำตามความเป็นจริง

การแสดงอาบัติของพระภิกษุ ก็เป็นการดำเนินตามปฏิปทาของพระโสดาบันข้างต้น เมื่อพระภิกษุต้องอาบัติแล้วจึงต้องแสดงอาบัติทันที ในปัจจุบัน พระภิกษุจึงต้องมีการแสดงอาบัติเช้าเย็น เพื่อเป็นการเตือนสติให้มีจิตตั้งมั่นในการละบาปแม้เล็กน้อย และทำความดีต่อไป อันเป็นการเจริญรอยตามปฏิปทาของพระโสดาบัน

[๙] หมู่ชนได้ฟังธรรมจากพระพุทธองค์แล้วหายเศร้าโศก เกิดความผ่องใสเบิกบาน ท่านเปรียบเหมือนต้นไม้ผลิดอกออกใบในฤดูคิมหันตกาล

พระอริยบุคคลผู้มีกรรมเก่าหมดสิ้นแล้ว กรรมอันเป็นเหตุให้เกิดในภพใหม่ก็ไม่มี ท่านเหล่านั้นมีจิตเหนื่อยหน่ายในอันที่จะเกิดในภพต่อไป ขจัดพืชคือกิเลสให้สิ้นไปแล้ว ปราศจากความพอใจในกามอันจะทำให้เกิดอีก มีปัญญาแหลมคม ย่อมปรินิพพาน เหมือนประทีปดับไปเพราะสิ้นเชื้อเพลิง แม้ข้อนี้ก็เป็นรัตนคุณอย่างสูง ในพระสงฆ์ประการหนึ่ง ด้วยคำสัตย์นี้ ขอจงเกิดความสุขสวัสดีเถิด ฯ[๑๐]

ภูตทั้งหลายเอ๋ย ทั้งเหล่าท่านที่เป็นพระภูมิเจ้าที่ ทั้งที่สถิตอยู่ในอากาศ บรรดาที่มาประชุมกันในที่นี้แล้ว ขอเราทั้งหลายจงน้อมนมัสการพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งเหล่าเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอความสวัสดีจงมีเถิด ฯ

ภูตทั้งหลายเอ๋ย ทั้งเหล่าท่านที่เป็นพระภูมิเจ้าที่ ทั้งที่สถิตอยู่ในอากาศ บรรดาที่มาประชุมในที่นี้แล้ว ขอเราทั้งหลายจงนมัสการพระธรรม ซึ่งมีพระคุณอันเหล่าเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอความสวัสดีจงมีเถิด ฯ

ภูตทั้งหลายเอ๋ย ทั้งเหล่าท่านที่เป็นพระภูมิเจ้าที่ ทั้งที่สถิตอยู่ในอากาศ บรรดาที่มาประชุมกันในที่นี้แล้ว ขอเราทั้งหลายนมัสการพระสงฆ์ ผู้ซึ่งเหล่าเทวดาและมนุษย์บูชาแล้ว ขอความสวัสดีจงมีเถิด ฯ

---

[๑๐] ข้อความต่อจากนี้ไปเป็นคาถาที่ท้าวสักกะเทวราช กล่าวชักชวนให้ภูตทั้งหลายได้นอบน้อมต่อพระรัตนตรัย และอวยพรให้ชาวกรุงเวสาลีเกิดความสุขสวัสดี

พระราหู

อาฏานาฏิยปริตร : ปริตรแห่งอาฏานาฏานคร

พระพุทธมนต์สำหรับผู้เกิดวันพุธกลางคืน

พระพุทธรูปศิลปะศรีวิชัย

อาฏานาฏิยปริตร

เพื่อป้องกันการรบกวนจากยักษ์ คือ เหล่าเทวดาที่ไม่หวังดีทั้งหลาย

พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค

และ สุมังคลวิลาสินี อรรถกถาทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

อาฏานาฏิยปริตร เป็นปริตรที่ท้าวจาตุมหาราชผูกขึ้นที่อาฏานาฏานคร อันเป็นหนึ่งในจำนวนเทพนคร ๑๑ แห่งที่ถูกเนรมิตขึ้นในอากาศของเหล่าเทวดาในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา คือ

(๑) อาฏานาฏานคร (๒) กุสินาฏานคร (๓) ปรกุสินาฏานคร (๔) นาฏปริยายนคร (๕) ปรกุสฏนาฏานคร (๖) กปีอันตนคร (๗) ชโนฆนคร (๘) นวนวติยนคร (๙) อัมพรอัมพรวติยนคร (๑๐) อาฬกมันทานคร (๑๑) วิสาณานคร

พระปริตรนี้จึงถูกเรียกว่า "อาฏานาฏิยปริตร" แปลว่า **ปริตรแห่งอาฏานาฏานคร** ตามชื่อเทพนครที่ผูกขึ้นนั้น

ท้าวจาตุมหาราชทั้ง ๔ มีหน้าที่ในการปกครองทิศทั้ง ๔ คือ ท้าวธตรัฐมีคนธรรพ์เป็นบริวาร ปกครองทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหก มีกุมภัณฑ์เป็นบริวารปกครองทิศใต้ ท้าววิรูปักษ์ มีนาคเป็นบริวารปกครองทิศตะวันตก ท้าวกุเวรหรือท้าว**"เวสสุวัณ"** มียักษ์เป็นบริวารปกครองทิศเหนือ เพราะมีหน้าที่ในการปกครองทิศทั้ง ๔ ท้าวมหาราชทั้ง ๔ จึงมีชื่อ ท้าวจตุโลกบาลอีกชื่อหนึ่งด้วย

โดยปกติท้าวมหาราชทั้ง ๔ จะตั้งกองทัพคุ้มครองป้องกันไว้ทั้ง ๔ ทิศ เพื่อรักษาท้าวสักกะจากการรุกรานของเหล่าเทพอสูร ประกอบด้วยกองทัพยักษ์ กองทัพคนธรรพ์ กองทัพกุมภัณฑ์ และกองทัพนาค

ท้าวมหาราชทั้ง ๔ มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เพราะมีหน้าที่ในการปกครองเหล่าเทพ จึงรู้ความเป็นไปของเทพทั้งหลายว่ามีความรู้สึกนึกคิดแตกต่างกัน เทพบางเหล่าก็ศรัทธาในพระพุทธศาสนา บางเหล่าก็ไม่ศรัทธา ท้าวเธอไม่ต้องการให้สาวกของพระพุทธองค์ที่ตั้งใจปฏิบัติธรรมอยู่ตามป่าเขาลำเนาไพร ถูกเหล่าเทพที่ไม่ศรัทธาเบียดเบียนให้ได้รับความลำบากเดือดร้อน จนไม่สามารถปฏิบัติธรรมได้ จึงได้ผูกปริตรขึ้นในอาฏานาฏานคร เพื่อให้พระพุทธองค์สอนสาวกไว้ป้องกันอันตรายอันจะเกิดจากเหล่าเทพที่ไม่หวังดี

เมื่อครั้งที่ท้าวจาตุมหาราชเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า เพื่อกราบทูลให้พระองค์ทรงรับอาฏานาฏิยปริตรไว้สอนสาวกนั้น พระพุทธองค์ประทับอยู่บนภูเขาคิชฌกูฏ ใกล้เมืองราชคฤห์ เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นระหว่าง

พรรษาที่ ๓ หลังการตรัสรู้ของพระพุทธองค์

ครั้งนั้น ท้าวเธอเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ พร้อมด้วยเหล่ายักษ์ทั้งหลาย ทำให้ราตรีนั้นมีรัศมีงดงาม แม้จะเป็นยามค่ำคืน ภูเขาคิชฌกูฏก็สว่างไสวไปทั่ว ในบรรดายักษ์ที่เข้าเฝ้าในครั้งนั้น บางพวกถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า บางพวกทักทายปราศรัย บางพวกประณมอัญชลีไปทางที่พระพุทธองค์ประทับ บางพวกแนะนำชื่อและโคตรของตน บางพวกนั่งนิ่งเฉยอยู่

ในการเข้าเฝ้าครั้งนั้น ท้าวเวสสุวัณได้รับมอบหมายให้เป็นผู้กราบทูลพระพุทธองค์ก่อน ทั้งนี้เพราะท้าวเธอรู้ธรรมเนียมการเข้าเฝ้าและมีความคุ้นเคยกับพระพุทธองค์มากกว่าท้าวมหาราชองค์อื่น ท้าวเวสสุวัณนั้นมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **"ท้าวกุเวร"** ซึ่งเรียกตามชื่อครั้งที่ท้าวเธอเกิดเป็นมนุษย์ แต่เทพทั่วไปรู้จักในนาม **"ท้าวเวสสุวัณ"** ตามชื่อวิสาณาเทพนครที่ท้าวเธอประทับอยู่

ประวัติท้าวเวสสุวัณในอดีตชาตินั้น ปรากฏอยู่ในสุมังคลวิลาสินีอรรถกถาอธิบายอาฏานาฏิยสูตรว่า

เมื่อพระพุทธเจ้ายังไม่เสด็จอุบัติ ท้าวเวสสุวัณเคยเกิดเป็นพราหมณ์ชื่อกุเวร ได้สร้างโรงหีบอ้อยขึ้น ในโรงหีบอ้อยนั้นประกอบเครื่องยนต์ไว้ ๗ เครื่อง กุเวรพราหมณ์ได้เอาผลกำไรอันเกิดจากเครื่องยนต์เครื่องหนึ่ง ทำบุญให้ทานแก่ชาวบ้านที่เดินผ่านไปผ่านมา ส่วนเครื่องยนต์ที่เหลือได้ทำกำไรมากขึ้นกว่าเดิมหลายเท่า กุเวรพราหมณ์เห็นว่าผลกำไรที่เกิดขึ้นนี้คงจะเป็นอานิสงส์ที่เกิดจากบุญที่ตนทำ จึงเกิดศรัทธาในการทำบุญอย่างยิ่ง ได้นำผลกำไรที่เกิดจากเครื่องยนต์ที่เหลือ

ทำบุญให้ทานตลอดไป เมื่อกุเวรพราหมณ์ถึงแก่กรรมแล้วได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรชื่อกุเวร ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ครองสมบัติในราชธานีชื่อ **วิสาณะ** จึงถูกเรียกว่า **"เวสสุวัณ"** ตามชื่อนครตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อท้าวเวสสุวัณเข้าเฝ้าพระพุทธองค์แล้ว ได้กราบทูลความเป็นไปของเหล่าเทพว่า ยังมียักษ์ชั้นผู้ใหญ่ ชั้นกลาง และชั้นต่ำบางพวกที่มิได้เลื่อมใสพระผู้มีพระภาคเจ้าก็มี ที่เลื่อมใสก็มี แต่โดยมากไม่เลื่อมใส ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงสั่งสอนให้งดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ให้งดเว้นจากการลักทรัพย์ ให้งดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม ให้งดเว้นจากการพูดเท็จ ให้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา โดยมากยักษ์ทำไม่ได้ ยักษ์เหล่านั้น จึงไม่พอใจพระองค์

ท้าวเธอได้กราบทูลต่อไปว่า สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าชอบปลีกตัวอยู่ในเสนาสนะ ตามหุบเขาลำเนาไพร ป่าใหญ่และดงลึกที่เงียบสงัด มีเสียงรบกวนน้อย ปราศจากผู้คนเดินพลุกพล่านเข้าออก เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการหลีกเร้นทำสมาธิภาวนา อยู่ในราวป่า ยักษ์ชั้นผู้ใหญ่ที่ไม่เลื่อมใสพระผู้มีพระภาคเจ้าบางพวกก็อยู่ในป่าเช่นนั้นด้วย ขอพระผู้มีพระภาคเจ้าจงเรียนเอาวิธีการรักษาชื่อ **"อาฏานาฏิยรักษ์"** เพื่อให้เกิดความเลื่อมใสแก่พวกยักษ์ที่ไม่เลื่อมใสเหล่านั้นด้วย และเพื่อคุ้มครองป้องกันรักษาไม่ให้ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ทั้งหลายถูกเบียดเบียนด้วย พระพุทธองค์ทรงรับวิธีการรักษานั้นโดยดุษณีภาพ ท้าวเวสสวัณทราบว่าพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงรับโดยอาการนั้นแล้ว ได้กล่าวอาฏานาฏิยรักษ์มีเนื้อความแสดงความนอบน้อมพระพุทธเจ้าในอดีตทั้งหลายว่า

"ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี ผู้มีพระปัญญาจักษุ ผู้ทรงสิริ ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้า พระนามว่า สิขี ผู้ทรงอนุเคราะห์แก่สัตว์ทั้งปวง ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่า เวสสภู ผู้ทรงชำระล้างกิเลสแล้ว ทรงมีความเพียรเป็นเครื่องแผดเผากิเลส ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่ากกุสันธะ ผู้ทรงย่ำยีพญามารและเหล่าเสนามารได้แล้ว ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่าโกนาคมนะ ผู้ทรงละบาปได้แล้ว ทรงสิ้นสุดการประพฤติพรหมจรรย์แล้ว ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่า กัสสปะ ผู้ทรงพ้นจากกิเลสทั้งปวง ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่า อังคีรส โอรสแห่งสากยราช ผู้ทรงพระสิริ ทรงแสดงพระธรรมเพื่อบรรเทาทุกข์ทั้งปวงนี้ อนึ่ง พระขีณาสพทั้งหลายในโลก ผู้เห็นแจ้งธรรมตามความเป็นจริง ดับกิเลสได้แล้ว ท่านเหล่านั้นหามีวาจาส่อเสียดไม่ เป็นผู้มีคุณอันยิ่งใหญ่ปราศจากความครั่นคร้าม ขอนอบน้อมแด่พระขีณาสพทั้งหลายเหล่านั้น ผู้ต่างก็ถวายความนอบน้อมแด่พระโคตมะพุทธเจ้า ผู้ทรงเกื้อกูลแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงเพรียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ผู้ทรงคุณอันยิ่งใหญ่ ทรงปราศจากความครั่นคร้าม"

จากนั้น ท้าวเธอจึงได้แนะนำสถานที่อยู่ของท้าวมหาราชทั้ง ๔ ไปตามลำดับ ดังนี้

พระสุริยะ คือ พระอาทิตย์มีรัศมีกว้างใหญ่ขึ้นทางทิศใด เมื่อพระอาทิตย์ขึ้นราตรีก็จางหายไป เมื่อพระอาทิตย์ขึ้นเรียกว่ากลางวัน แม้ห้วงน้ำในที่พระอาทิตย์ขึ้นนั้น มีห้วงน้ำลึก คือ มหาสมุทรที่เต็มไปด้วยน้ำ ชนทั้งหลาย เรียกทิศนั้นว่า **"ทิศตะวันออก"** ที่ท้าวมหาราชผู้ทรงยศนามว่า **ธตรัฐ** เป็นเจ้าแห่งเหล่าคนธรรพ์ โปรดปรานการฟ้อนรำขับร้อง

คุ้มครองหมู่ ได้ยินมาว่าโอรสของท้าวเธอมี ๙๑ องค์ ทุกองค์มีนามว่า **“อินทะ”** มีกำลังมาก ท้าวธตรัฐและโอรสเหล่านั้น เห็นพระพุทธเจ้าผู้เบิกบานแล้ว ผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์จึงพากันถวายบังคมพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้ยิ่งใหญ่ปราศจากความครั่นคร้ามมาจากที่ไกลว่า

ข้าแต่พระผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพระพุทธเจ้าขอนอบน้อมพระองค์ ข้าแต่พระอุดมบุรุษ ข้าพระพุทธเจ้าขอนอบน้อมพระองค์ ขอพระองค์ทรงตรวจดูมหาชนด้วยพระญาณอันฉลาด แม้พวกอมนุษย์ก็ถวายบังคมพระองค์ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้สดับมาเนืองๆ ฉะนั้น จึงกล่าวเช่นนี้

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายถามพวกอมนุษย์ว่า พวกท่านถวายบังคมพระชินโคดมหรือ เขาพากันตอบว่า ได้ถวายบังคมพระชินโคดม ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอถวายบังคมพระพุทธเจ้าผู้โคดม ผู้เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ

ต่อจากนั้น ท้าววิรุฬหกกราบทูลว่า ชนทั้งหลายผู้กล่าวส่อเสียด ผู้นินทาคนลับหลัง ทำปาณาติบาต เป็นนายพราน เป็นโจร เป็นคนตลบตะแลง ชนทั้งหลายพากันกล่าวว่า จงนำออกไปโดยทิศใด คนทั้งหลายเรียกทิศนั้นว่า **“ทิศใต้”** จากภูเขาสิเนรุนี้ไป ซึ่งเป็นทิศที่ท้าวมหาราชผู้ทรงยศองค์นั้นทรงอภิบาลอยู่

มหาราชผู้ทรงยศเป็นเจ้าของกุมภัณฑ์นามว่าวิรุฬหก แวดล้อมด้วยเหล่ากุมภัณฑ์ ทรงโปรดปรานการฟ้อนรำขับร้อง ทรงอภิบาลอยู่ ได้ยินมาว่าโอรสของท้าวเธอมีมากองค์ทั้ง ๙๑ องค์ มีนามว่า **“อินทะ”** มีกำลังมาก ทั้งท้าววิรุฬหกและโอรสเหล่านั้น ได้เห็นพระพุทธเจ้า

ผู้เบิกบานแล้ว ผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์ พากันถวายบังคมพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้ยิ่งใหญ่ปราศจากความครั่นคร้ามมาจากที่ไกล

ข้าแต่พระผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพระพุทธเจ้าขอนอบน้อมแด่พระองค์ ข้าแต่พระอุดมบุรุษ ข้าพระพุทธเจ้าขอนอบน้อมแด่พระองค์ ขอพระองค์ทรงตรวจดูมหาชนด้วยพระญาณอันฉลาด แม้พวกอมนุษย์ก็ถวายบังคมพระองค์ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้สดับมาอย่างนั้นเนืองๆ ฉะนั้น จึงกล่าวเช่นนี้

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายถามเขาว่า พวกท่านถวายบังคมพระชินโคดมหรือ เขาพากันตอบว่า ได้ถวายบังคมพระชินโคดม ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอถวายบังคมพระพุทธเจ้าผู้โคดม ผู้เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ

ต่อจากนั้นท้าววิรูปักษ์กราบทูลว่า พระสุริยะคือ พระอาทิตย์มีรัศมีกว้างใหญ่ตกในทิศใด และเมื่อพระอาทิตย์ตก กลางวันหายไป ครั้นพระอาทิตย์ตกแล้ว ย่อมเรียกกันว่ากลางคืน แม้ห้วงน้ำในที่พระอาทิตย์ตกแล้วมีห้วงน้ำลึก คือ มหาสมุทรที่เต็มไปด้วยน้ำ ชนทั้งหลายย่อมรู้จักห้วงน้ำนั้น คนทั้งหลายเรียกทิศนั้นว่า **“ทิศตะวันตก”** จากเขาสิเนรุนี้ไป ซึ่งเป็นทิศที่ท้าวมหาราชผู้ทรงยศอภิบาลอยู่

ท้าวมหาราชผู้ทรงยศ เป็นเจ้าของเหล่านาคนามว่าวิรูปักษ์ แวดล้อมด้วยเหล่านาค ทรงโปรดปรานการฟ้อนรำขับร้อง ข้าพเจ้าได้สดับมาว่า โอรสของท้าวเธอมีจำนวนมากถึง ๙๑ องค์ ทุกองค์มีนามว่า **“อินทะ”** มีกำลังมาก ทั้งท้าววิรูปักษ์และโอรสเหล่านั้น ได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้เบิกบานแล้ว ผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์พากันถวายบังคมพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็น

ผู้ยิ่งใหญ่ปราศจากความครั่นคร้าม มาจากที่ไกล

ข้าแต่พระผู้เป็นบุรุษอาชาไนย ข้าพระพุทธเจ้าขอนอบน้อมแด่พระองค์ ข้าแต่พระอุดมบุรุษ ขอพระองค์ทรงตรวจดูมหาชนด้วยพระญาณอันฉลาด แม้พวกอมนุษย์ทั้งหลายก็ถวายบังคมพระองค์ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ได้สดับมาอย่างนั้นเนืองๆ ฉะนั้น จึงกล่าวเช่นนี้

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ถามเขาว่า พวกท่านทั้งหลายถวายบังคมพระชินโคดมหรือ เขาพากันตอบว่า ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายถวายบังคมพระชินโคดม ข้าพระพุทธเจ้าขอถวายบังคมพระพุทธโคดม ผู้เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ

ต่อจากนั้นท้าวเวสสุวัณได้กราบทูลว่า [๑] อุตตรกุรุทวีป เป็นสถานที่น่ารื่นรมย์ มีภูเขาหลวงชื่อ **"สิเนรุ"** แลดูงดงาม ตั้งอยู่ทิศใด พวกมนุษย์ซึ่งเกิดในอุตตรกุรุทวีปนั้น ไม่ครอบครองหวงแหนสิ่งใดเป็นของตน มนุษย์เหล่านั้นไม่ต้องหว่านพืช และไม่ต้องหว่านไถ หมู่มนุษย์บริโภคข้าวสาลีอันผลิตผลในที่ไม่ต้องไถ ไม่มีรำ ไม่มีแกลบ บริสุทธิ์ มีกลิ่นหอม เป็นเมล็ดข้าวสารหุงในเตาอันปราศจากควันและถ่าน[๒] แล้วบริโภคโภชนะจากที่นั้น พวกเขาใช้แม่โคแทนม้ากีบเดียวแล้วเที่ยวไปสู่สถานที่ต่าง ๆ ใช้สัตว์เลี้ยงแทนม้ากีบเดียว เที่ยวไปสู่สถานที่ต่าง ๆ ใช้หญิงให้เป็นพาหนะแล้วเที่ยวไปสู่สถานที่ต่างๆ ใช้ชายให้เป็นพาหนะ

---

[๑] ต่อจากนี้ท้าวเวสสุวัณพรรณาถึง ความงามของอุตตรกุรุทวีป ซึ่งอยู่ในเขตปกครองของท้าวเวสสุวัณ

[๒] **เตาอันปราศจากควันและถ่าน** หมายถึง เตาที่ใช้หินซึ่งมีความร้อนในตัว วางเป็นก้อนเส้า ๓ ก้อน แล้วนำหม้อข้าววางบนก้อนเส้านั้น (เตาที่ไร้มลพิษ)

แล้วเที่ยวไปสู่สถานที่ต่าง ๆ ใช้กุมารีให้เป็นพาหนะแล้วเที่ยวไปสู่สถานที่ ต่างๆ บรรดาพระสนมของพระราชานั้นก็ขึ้นยาน เหล่านั้นตามห้อมล้อมไปทุกทิศ ยานช้าง ยานม้า ยานทิพย์ ปราสาท และวอ บังเกิดแก่ท้าวมหาราชผู้ทรงยศ

ท้าวมหาราชนั้นได้ทรงนิรมิตนครไว้บนอากาศ คือ อาฏานาฏานคร กุสินาฏานคร ปรกุสินาฏานคร นาฏปริยานคร ปรกุสินาฏานคร ทางทิศอุดร มีกปีวันตนคร ชโนฆะนคร นวนวติยะนคร อัมพร อัมพรวติยะนคร อาฬกมันทา และราชธานีของท้าวกุเวรมหาราช ชื่อวิสาณานคร มหาชนจึงเรียกท้าวกุเวรมหาราชว่า **"ท้าวเวสสุวัณ"**

ในวิสาณานครนั้น ยักษ์ชื่อตโตลา ตัตตลา ตโตตลา โอชสี เตชสี ตโตชสี สุระ ราชา สูรราชา อริฏฐะ เนมิ อรัฏเนมิ มีหน้าที่หาข่าวและประกาศข่าว และวิสาณานครนั้น มีห้วงน้ำชื่อธรณี ทำให้เกิดเมฆเกิดฝนตก

ในวิสาณราชธานีนั้นมีสภาชื่อ ***"ภคลวดี"*** เป็นที่ประชุมของพวก ยักษ์ ณ ที่นั้น มีต้นไม้เป็นอันมาก ผลิดอกออกผลตลอดเวลา ดารดาษด้วยหมู่นกชนิดต่างๆ มีนกยูง นกกระเรียน นกดุเหว่าส่งเสียงหวานไพเราะประสานกัน มีนกร้องชื่อว่าชีวัญชีวกะ และบางเหล่ามีเสียงปลุกใจ มีไก่ป่า มีปู และนกโปกขรสาตกะ ในสระปทุมนั้น มีเสียงนกสุกะ นกสาลิกา และหมู่นกทัณฑมาณวะ ส่งเสียงร้อง ทำให้สระนฬินีของ ท้าวกุเวรงดงามอยู่ตลอดกาล

ท้าวกุเวรกราบทูลต่อไปว่า จากทิศนี้ไปชนเรียกกันว่า ทิศเหนือ ที่ท้าวมหาราชผู้ทรงยศ เป็นเจ้าแห่งยักษ์ทั้งหลายมีนามว่า ท้าวกุเวร แวดล้อม ด้วยยักษ์ทั้งหลาย ทรงโปรดปรานการฟ้อนรำขับร้อง ทรงอภิบาลอยู่ โอรสของท้าวเธอมีมากองค์ มีพระนามว่า **"อินทะ"** ทั้ง ๙๑ องค์ มีกำลังมาก ทั้งท้าวกุเวรและโอรสเหล่านั้นได้เห็นพระพุทธเจ้าผู้เบิกบานแล้ว ผู้เป็นเผ่าพันธุ์แห่งพระอาทิตย์ พากันถวายบังคมพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นผู้ยิ่งใหญ่ปราศจากความครั่นคร้าม มาจากที่ไกล

ข้าแต่พระบุรุษอาชาไนย ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอนอบน้อมแด่พระองค์ ขอพระองค์ทรงตรวจดูมหาชนด้วยพระญาณอันฉลาด แม้พวกมนุษย์ก็ถวายบังคมพระองค์ ข้าพระพุทธเจ้าได้สดับมาอย่างนั้นเนืองๆ ฉะนั้น จึงกล่าวเช่นนั้น พวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายถามเขาว่า พวกท่านถวายบังคมพระชินโคดมหรือ พวกเขาก็พากันตอบว่า ถวายบังคมพระชินโคดม ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอถวายบังคมพระพุทธโคดมผู้เพียบพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ"

ท้าวเวสสุวัณกราบทูลวิธีป้องกันอมนุษย์

ครั้นท้าวเวสสุวัณได้แสดงอาฏานาฏิยปริตรดังนี้แล้ว ได้กราบทูลถึงอานุภาพการป้องกันว่า อาฏานาฏิยรักษ์นี้มีไว้เพื่อคุ้มครองป้องกันรักษาไม่ให้ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลายถูกอมนุษย์เบียดเบียน หากพุทธบริษัทตั้งใจท่องบนสาธยายอาฏานาฏิยรักษ์ครบบริบูรณ์จนเกิดความช่ำชองคล่องปากไม่ตกหล่น มีเมตตาจิตบริกรรมอาฏานาฏิยรักษ์นี้โดยไม่เห็นแก่ลาภ ย่อมบังเกิดเดชานุภาพคุ้มครองป้องกันเหล่าอมนุษย์ที่ไม่หวังดีทั้งหลาย

อมนุษย์เหล่านั้นไม่ว่าเป็นยักษ์ ยักษิณี บุตรธิดายักษ์ มหาอำมาตย์ยักษ์ บริษัทยักษ์ ยักษ์ผู้รับใช้ คนธรรพ์ นางคนธรรพ์ บุตรธิดาคนธรรพ์ มหาอำมาตย์ของคนธรรพ์ คนธรรพ์บริษัท คนธรรพ์ผู้รับใช้ กุมภัณฑ์ นางกุมภัณฑ์ บุตรธิดากุมภัณฑ์ มหาอำมาตย์ของกุมภัณฑ์ กุมภัณฑ์บริษัท กุมภัณฑ์ผู้รับใช้ หรือนาค นางนาค บุตรธิดานาค มหาอำมาตย์ของนาค นาคบริษัท นาคผู้รับใช้ ทั้งหลายทั้งปวงที่มีจิตใจคิดทำร้ายแล้วเดินตาม เข้าไปยืนใกล้ นั่งใกล้ นอนใกล้ผู้เจริญอาฏานาฏิยรักษ์นี้ อมนุษย์นั้นจะไม่ได้รับการเคารพสักการะในหมู่เทพทั้งหลาย จะถูกห้ามเข้าสู่ราชธานีชื่อว่า อาฬกมันทาของท้าวเวสสุวัณ และจะถูกห้ามเข้าสู่สมาคมของเหล่ายักษ์ทั้งหลาย

พวกอมนุษย์ด้วยกันจะไม่แต่งงานด้วย จะถูกอมนุษย์ด้วยกันด่าบริภาษด้วยความดูหมิ่นเหยียดหยามโดยประการต่างๆ อีกทั้งจะถูกเอาบาตรเปล่าครอบศีรษะจนถึงก้านคอ แล้วเอาเสาเหล็กทุบให้ศีรษะแตก ๗ เสี่ยง เพราะโทษที่ไม่เชื่อฟังท้าวมหาราช ไม่เชื่อฟังเสนาบดีและอำมาตย์ผู้ใหญ่ของท้าวมหาราช

ท้าวเธอได้กราบทูลต่อไปว่า แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีอมนุษย์ที่เป็นข้าศึกศัตรูของท้าวมหาราช ซึ่งดุร้ายหยาบคายร้ายกาจ กระทำเกินกว่าเหตุ พวกเขาไม่เชื่อฟังท้าวมหาราช ไม่เชื่อฟังยักษ์ผู้เป็นเสนาบดีของท้าวมหาราช ไม่เชื่อฟังรองเสนาบดีของท้าวมหาราช เสมือนโจรในแผ่นดินไม่เชื่อฟังพระราชา ไม่เชื่อฟังเสนาบดีของพระราชา ไม่เชื่อฟังรองเสนาบดีของพระราชา มหาโจรเหล่านั้นจึงชื่อว่าเป็นข้าศึกศัตรูของพระราชา ข้อนี้ฉันใด เหล่าอมนุษย์ทั้งหลายที่ดุร้าย หยาบคายร้ายกาจ

กระทำเกินกว่าเหตุก็ย่อมจะมีอยู่ เขาเหล่านั้นก็ไม่เชื่อฟังท้าวมหาราช ไม่เชื่อฟังยักษ์เสนาบดีของท้าวมหาราช ไม่เชื่อฟังรองเสนาบดีของท้าวมหาราช อมนุษย์เหล่านั้นจึงชื่อว่าเป็นข้าศึกศัตรูของท้าวมหาราชฉันนั้นเช่นกัน

เมื่อเจริญอาฏานาฏิยรักษ์นี้แล้ว หากอมนุษย์เหล่าใดเหล่าหนึ่งบรรดามี ยังขืนจับต้อง สิงสู่ เบียดเบียนคิดประทุษร้าย ขอให้ฟ้องร้องกล่าวโทษโดยการป่าวประกาศต่อยักษ์ ยักษ์ผู้ใหญ่ ยักษ์เสนาบดี และยักษ์มหาเสนาบดีทั้งหลายว่า ยักษ์ตนนี้จับต้อง สิงสู่ เบียดเบียนประทุษร้ายไม่ยอมปล่อย

ในอรรถกถาอาฏานาฏิยสูตร ได้กล่าวถึงชื่อเทพชั้นผู้ใหญ่ที่ท้าวเวสสุวัณระบุไว้ให้ฟ้องร้องป่าวประกาศ ดังนี้

๑.อินทะ ๒.โสมะ ๓.วรุณะ ๔.ภารทวาชะ ๕.ปชาบดี ๖.จันทนะ ๗.กามเสฏฐะ ๘.กินนุ มัณฑุ ๙.นิฆัณฑุ ๑๐.ปนาทะ ๑๑.โอปมัญญะ ๑๒.เทวสูตะ ๑๓.มาตลิ ๑๔.จิตตเสนะ ๑๕.คันธัพพะ ๑๖.มโฬราชา ๑๗.ชโนสภะ ๑๘.สาตาคิระ ๑๙.เหมวตะ ๒๐.ปุณณกะ ๒๑.กรติยะ ๒๒.คุฬะ ๒๓.สิวกะ ๒๔.มุจลินทะ[๓] ๒๕.เวสสามิตตะ ๒๖.ยุคันธระ ๒๗.โคปาละ ๒๘.สุปปเคธะ ๒๙.หิริ ๓๐.เนตตะ ๓๑.มันทิยะ ๓๒.ปัญจาล ๓๓.จันทะ ๓๔.อาลวกะ ๓๕.ปชุณณะ ๓๖.สุมนะ ๓๗.ทธิมุขะ ๓๘.สุมุขะ ๓๙.มณิ ๔๐.มานิจระ ๔๑.ทีฆะ และ ๔๒.เสริสกะ

---

[๓] ขณะที่พระพุทธองค์ประทับนั่งเสวยวิมุตติสุขที่ต้นจิก ในสัปดาห์ที่ ๖ หลังตรัสรู้ พญามุจลินทนาคราช ได้ออกจากที่อยู่มาแผ่พังพานกั้นฝนให้พระพุทธองค์

ท้าวเธอได้กล่าวถึงเดชานุภาพของอาฏานาฏิยรักษ์ไว้ในตอนท้ายอีกว่า **"พระองค์ผู้นิรทุกข์ นี่แหละคือ มนต์เครื่องรักษาชื่ออาฏานาฏิยรักษ์ มีไว้เพื่อคุ้มครองป้องกันรักษา เพื่อไม่ให้ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลายถูกเบียดเบียน จะได้อยู่สุขสำราญ"**

ครั้นกล่าวดังนี้แล้ว ท้าวเธอได้ทูลลาพระพุทธองค์ แล้วอันตรธานหายไปจากที่นั้น พวกยักษ์แม้เหล่านั้นก็ลุกจากที่นั่ง บางพวกถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้า กระทำประทักษิณแล้วอันตรธานไป บางพวกปราศรัยกับพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วอันตรธานหายไป บางพวกประณมอัญชลีไปทางที่พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับแล้วอันตรธานไป บางพวกแนะนำชื่อและโคตรของตนแล้วอันตรธานไป บางพวกนั่งนิ่งเฉยแล้วอันตรธานไป

ครั้นรุ่งเช้าพระผู้มีพระภาคเจ้าเรียกภิกษุทั้งหลายมา แล้วตรัสเล่าเรื่องที่ท้าวจตุโลกบาลเข้าเฝ้าให้ฟัง พระพุทธองค์ตรัสว่า

"ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเรียนอาฏานาฏิยรักษ์ จงขวนขวายอาฏานาฏิยรักษ์ จงจดจำ อาฏานาฏิยรักษ์ไว้ อาฏานาฏิยรักษ์นี้ประกอบด้วยประโยชน์ เพื่อคุ้มครองป้องกันรักษา ไม่ให้ถูกเบียดเบียน เพื่อความอยู่สำราญแห่งภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลาย"

แล้วพระพุทธองค์ก็ตรัสอาฏานาฏิยรักษ์ตามนัยที่ท้าวมหาราชแสดงไว้

อานุภาพการป้องกัน

อาฏานาฏิยรักษ์นี้ เป็นคาถาที่ท้าวจาตุมหาราชผูกขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องป้องกันเหล่าอมนุษย์บางพวกที่ไม่หวังดีต่อพระสงฆ์สาวกของพระพุทธองค์ ที่ไปบำเพ็ญสมณธรรมอยู่ตามป่าเขาลำเนาไพร เมื่อไม่มีอะไรป้องกัน เหล่าอมนุษย์ที่ไม่เลื่อมใสก็จะรบกวนเบียดเบียนทำให้เกิดความลำบาก ท้าวมหาราชจึงได้แสดงเครื่องป้องกันรักษาชื่อ อาฏานาฏิยรักษ์นี้ไว้

อาฏานาฏิยรักษ์ที่ท้าวมหาราชแสดง มีอานุภาพ ๒ ประการ คือ

(๑) มีอานุภาพในการทำให้อมนุษย์ที่ไม่เลื่อมใส ให้เกิดความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

(๒) มีอานุภาพในการคุ้มครองป้องกันไม่ให้อมนุษย์ที่ไม่เลื่อมใส จับต้อง สิงสู่ เบียดเบียน ประทุษร้าย ทำให้ได้รับความลำบากเดือดร้อน

ในอรรถกถาอาฏานาฏิยสูตร แสดงวิธีการใช้พระสูตรนี้ไว้ว่า อาฏานาฏิยรักษ์นี้หากตั้งใจท่องบ่นสาธยายจนเกิดความช่ำชองคล่องปาก ไม่ตกหล่นทั้งอรรถและพยัญชนะ มีจิตประกอบด้วยเมตตาหวังให้ผู้คนพ้นจากทุกข์ บริกรรมอาฏานาฏิยรักษ์นี้แผ่เมตตาจิตไปไม่เห็นแก่ลาภ ย่อมบังเกิดพลาเดชานุภาพ ในการคุ้มครองป้องกันเหล่าอมนุษย์ที่ไม่หวังดีทั้งหลาย

วิธีปฏิบัติสำหรับภิกษุที่จะสวดอาฏานาฏิยสูตร ท่านแนะนำว่า หากมีผู้ถูกอมนุษย์เข้าสิง ในเบื้องแรกยังไม่ควรสวดอาฏานาฏิยสูตร ควรให้ผู้ถูกอมนุษย์สิงรับศีลก่อนเพื่อจะได้มีศีลบริสุทธิ์ จากนั้นจึงตั้งเมตตาจิต สวดพระสูตรเหล่านี้ คือ เมตตาสูตร ธชัคคสูตร และรัตนสูตร

ก่อน ที่ต้องสวดพระสูตรเหล่านี้เพราะเป็นสูตรที่แสดงความเมตตา

ถ้าสวดพระสูตรที่แสดงความเมตตาแล้ว อมนุษย์ยังไม่ยอมปล่อย ให้นำผู้ที่ถูกอมนุษย์สิงไปวิหาร ให้นอนบนลานเจดีย์ ปัดกวาดวิหารลานเจดีย์ ตั้งเครื่องสักการะ จุดธูปเทียนบูชาแล้วสวดมงคลกถาประกาศชุมนุมเทวดาใกล้วิหารด้านที่มีต้นไม้ใหญ่

จากนั้นจึงถามชื่อเสียงเรียงนามอมนุษย์ที่สิงว่าชื่ออะไร เมื่อทราบชื่อแล้ว ให้เรียกชื่อตามที่เขาบอก แล้วขอร้องให้ปล่อยคนที่ถูกสิงเสีย โดยยกเอาอานิสงส์ที่เกิดจากการปัดกวาดวิหารลานเจดีย์ อานิสงส์ที่เกิดจากการทำการสักการะบูชา อานิสงส์ที่เกิดจากการถวายทาน บำเพ็ญกุศล ตลอดจนอานิสงส์แห่งการเจริญมงคลกถา อานิสงส์เหล่านี้ทั้งหมดขออุทิศเจาะจงให้อมนุษย์ตนนั้น

แม้ถึงอย่างนี้แล้วหากอมนุษย์ยังไม่ยอมปล่อย จึงป่าวประกาศแก่เหล่าเทพเทวดาทั้งหลายว่า **"พวกท่านจงรู้ไว้เถิด อมนุษย์นี้ไม่ยอมทำตามคำร้องขอของพวกเรา เมื่อเป็นเช่นนี้เราจักทำพุทธอาชญาแก่อมนุษย์นั้น"** จึงสวดอาฏานาฏิยปริตรในภายหลัง

สำหรับอาฏานาฏิยปริตรที่พระสงฆ์ใช้สวดในปัจจุบัน เป็นบทย่อที่บุรพาจารย์ได้นำเอาคาถานมัสการพระพุทธเจ้าในอดีต ที่ท้าวเวสสวัณแสดงไว้เฉพาะพระพักตร์พระพุทธองค์ มาอ้างเป็นสัจกิริยาให้เกิดเป็นอานุภาพในการคุ้มครองป้องกันรักษาตามคำของท้าวจตุโลกบาล อมนุษย์จะไม่สามารถเบียดเบียนผู้ที่เจริญอาฏานาฏิยปริตรนี้ได้ ถ้าอมนุษย์ตนใดเบียดเบียนให้ได้รับความลำบาก อมนุษย์ตนนั้นจะได้รับการลงโทษจากเหล่าเทพทั้งหลาย

พุทธธรรม ๑๘ ประการ

นอกจากนั้น ในบทอาฏานาฏิยสูตรที่พระสงฆ์ใช้สวดในปัจจุบันยังได้กล่าวถึงพุทธธรรม ๑๘ ประการ อันเป็นหลักธรรมที่มีเฉพาะพระพุทธเจ้า ตามที่ปรากฏในบทสวดว่า

อุเปตา พุทธะธัมเมหิ อัฏฐาระสะหิ นายะกา
ทวัตติงสะลักขะณูเปตา สีตะยานุพยัญชะนาธะราฯ

คำแปล

พระองค์ทรงเป็นผู้นำที่ประกอบด้วยพุทธธรรม ๑๘ ประการ ทรงประกอบด้วย (มหาปุริส) ลักษณะ ๓๒ ประการ ทรงไว้ซึ่งพระอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ ฯ

พุทธธรรม ๑๘ ประการนั้น เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **“อเวณิธรรม”** คือ ธรรมที่มีเฉพาะแก่พระพุทธเจ้า

ในสุมังคลวิลาสินี อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค ได้ขยายความพุทธธรรม ๑๘ ประการไว้ว่า

พญามารได้เฝ้าติดตามพระผู้มีพระภาคเจ้ามาตั้งแต่ยังเป็นพระโพธิสัตว์ถึง ๖ ปี และยังเฝ้าติดตามต่อไปอย่างไม่ลดละอีก ๑ ปี ภายหลังพระองค์ตรัสรู้แล้ว แม้เช่นนั้น พญามารก็ไม่เห็นข้อผิดพลาดของพระพุทธองค์ประการใด พญามารจึงกล่าวว่า เราติดตามพระผู้มีพระภาคเจ้าไปทุกย่างก้าวตลอด ๗ ปี ก็มิได้เห็นข้อบกพร่องใดๆ ของพระสัมมา

ความไม่มีทุจริตอันเป็นข้อผิดพลาดของพระพุทธองค์ที่พญามารเฝ้าติดตามนั้น ปรากฏในพุทธธรรม ๑๘ ประการ ดังนี้

(๑) นัตถิ กายะทุจจะริตัง พระตถาคตไม่มีกายทุจริต

(๒) นัตถิ วะจีทุจจะริตัง พระตถาคตไม่มีวจีทุจริต

(๓) นัตถิ มะโนทุจจะริตัง พระตถาคตไม่มีมโนทุจริต

(๔) อะตีเต พุทธัสสะ อัปปะฏิหะตัง ญาณัง พระพุทธเจ้าทรงมีญาณรู้อดีตปรุโปร่ง

(๕) อะนาคะเต พระพุทธเจ้าทรงมีญาณรู้อนาคตปรุโปร่ง

(๖) ปัจจุปปันเน พุทธัสสะ อัปปะฏิหะตัง ญาณัง พระพุทธเจ้าทรงมีญาณรู้ปัจจุบันปรุโปร่ง

(๗) สัพพังกายะกัมมัง พุทธัสสะ ภะคะวะโต ญาณานุปะริวัตติ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงทำการงานทั้งปวงด้วยความรอบรู้

(๘) สัพพัง วะจีกัมมัง พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงเจรจาปราศรัยทุกอย่างด้วยความรอบรู้

(๙) สัพพัง มะโนกัมมัง พุทธัสสะ ภะคะวะโต ญาณานุปะริวัตติ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทรงพระดำริตริตรองทุกอย่างด้วยความรอบรู้

(๑๐) นัตถิ ฉันทัสสะ หานิ ไม่มีความเสื่อมฉันทะ

(๑๑) นัตถิ วิริยัสสะ หานิ ไม่มีความเสื่อมความเพียรพยายาม

(๑๒) นัตถิ สะติยา หานิ สติสัมปชัญญะไม่มีเสื่อม

(๑๓) นัตถิ ทะวา ไม่มีการล้อเล่น

(๑๔) นัตถิ ระวา ไม่มีพลั้งเผลอ

(๑๕) นัตถิ ขะลิตัง ไม่มีพลาด

(๑๖) **นัตถิ สะหะสา** ไม่มีผลุนผลัน

(๑๗) **นัตถิ อัพยาวะโต** ไม่มีย่อท้อ

(๑๘) **มะโน นัตถิ อะกุสะลัง จิตตัง** ไม่มีอกุสลจิต[๔]

ในบทขัดตำนานท่านได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพ อาฏานาฏิยสูตรไว้ว่า

"เราทั้งหลายจงสวดพระปริตรที่พระพุทธเจ้าผู้เป็น มหาวีรบุรุษ ทรงแสดงไว้เพื่อคุ้มครองป้องกันพุทธบริษัททั้ง ๔ มิให้ถูกเบียดเบียน จากอมนุษย์ทั้งหลายที่ดุร้าย สันดานหยาบช้า ไม่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา บัณฑิตรับรองแล้วว่าเป็นศาสนาดีทุกเมื่อนั้น เทอญ ฯ"

---

[๔] **เจ้าประคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ)** วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร ได้อธิบายว่า

"คนไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมานิยมนำหลักพุทธธรรม ๑๘ ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีเฉพาะพระพุทธเจ้า มาเป็นคติในการสร้างพระพุทธรูปปางประทับยืน เรียกว่า พระอัฏฐารส โดยสร้างตามพุทธลักษณะแห่งพุทธธรรม ๑๘ ประการดังกล่าว อาจเรียกว่า พระอัฏฐารสเป็นที่รวมองค์คุณแห่งพุทธธรรม ๑๘ ประการ

คำว่า **"พระอัฏฐารส"** ที่แพร่หลายมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย จึงเป็นชื่อเรียกพระพุทธรูปที่สร้างตามหลักพุทธธรรม ๑๘ ประการนี้ มิใช่เรียกตามความสูงของพระพุทธรูป ๑๘ ศอก ตามที่เข้าใจกัน"

อาฏานาฏิยปริตร

วิปัสสิสสะ นะมัตถุ จักขุมันตัสสะ สิรีมะโต
สิขิสสะปิ นะมัตถุ สัพพะภูตานุกัมปิโน
เวสสะภุสสะ นะมัตถุ นะหาตะกัสสะ ตะปัสสิโน
นะมัตถุ กะกุสันธัสสะ มาระเสนัปปะมัททิโน
โกนาคะมะนัสสะ นะมัตถุ พราหมณัสสะ วุสีมะโต
กัสสะปัสสะ นะมัตถุ วิปปะมุตตัสสะ สัพพะธิ
อังคีระสัสสะ นะมัตถุ สักยะปุตตัสสะ สิรีมะโต
โย อิมัง ธัมมะมะเทเสสิ สัพพะทุกขาปะนูทะนัง
เย จาปิ นิพพุตา โลเก ยะถาภูตัง วิปัสสิสุง
เต ชะนา อะปิสุณา มะหันตา วีตะสาระทา
หิตัง เทวะมะนุสสานัง ยัง นะมัสสันติ โคตะมัง
วิชชาจะระณะสัมปันนัง มะหันตัง วีตะสาระทัง ฯ[๕]

นะโม เม สัพพะพุทธานัง อุปปันนานัง มะเหสินัง
ตัณหังกะโร มะหาวีโร เมธังกะโร มะหายะโส
สะระณังกะโร โลกะหิโต ทีปังกะโร ชุตินธะโร
โกณฑัญโญ ชะนะปาโมกโข มังคะโล ปุริสาสะโภ

---

[๕] จบคาถาที่ท้าวจาตุมหาราชกราบทูลพระพุทธเจ้าแต่เพียงเท่านี้ ต่อจากนี้ไปเป็นคาถาที่บุรพาจารย์ประพันธ์ขึ้นในภายหลัง โดยน้อมเอาคาถาของท้าวจาตุมหาราชเป็นสัจกิริยาให้เกิดพุทธานุภาพ ในการคุ้มครองป้องกันอันตรายจากเทพที่ไม่ปรารถนาดี

โดยทั่วไปนิยมสวดถึงตรงนี้ และจบด้วยคาถาว่า **"วิชชา จะระณะสัมปันนัง พุทธัง วันทามะ โคตะมันติฯ"**

สุมะโน สุมะโน ธีโร เรวะโต ระติวัฑฒะโน
โสภิโต คุณะสัมปันโน อะโนมะทัสสี ชะนุตตะโม
ปะทุโม โลกะปัชโชโต นาระโท วะระสาระถี
ปะทุมุตตะโร สัตตะสาโร สุเมโธ อัปปะฏิปุคคะโล
สุชาโต สัพพะโลกัคโค ปิยะทัสสี นะราสะโภ
อัตถะทัสสี การุณิโก ธัมมะทัสสี ตะโมนุโท
สิทธัตโถ อะสะโม โลเก ติสโส จะ วะทะตัง วะโร
ปุสโส จะ วะระโท พุทโธ วิปัสสี จะ อะนูปะโม
สิขี สัพพะหิโต สัตถา เวสสะภู สุขะทายะโก
กะกุสันโธ สัตถะวาโห โกนาคะมะโน ระณัญชะโห
กัสสะโป สิริสัมปันโน โคตะโม สักยะปุงคะโว ฯ

เอเต จัญเญ จะ สัมพุทธา อเนกะสะตะโกฏะโย
สัพเพ พุทธา อะสะมะสะมา สัพเพ พุทธา มะหิทธิกา
สัพเพ ทะสะพะลูเปตา เวสารัชเชหุปาคะตา
สัพเพ เต ปะฏิชานันติ อาสะภัณฐานะมุตตะมัง
สีหะนาทัง นะทันเต เต ปะริสาสุ วิสาระทา
พรัหมะจักกัง ปะวันเตนติ โลเก อัปปะฏิวัตติยัง
อุเปตา พุทธะธัมเมหิ อัฏฐาระสะหิ นายะกา
ทวัตติงสะลักขะณูเปต - สีตะยานุพยัญชนาธะรา
พยามัปปะภายะ สุปปะภา สัพเพ เต มุนิกุญชะรา
พุทธา สัพพัญญุโน เอเต สัพเพ ขีณาสะวา ชินา
มะหัปปะภา มะหาเตชา มะหาปัญญา มะหัพพะลา

มะหาการุณิกา ธีรา สัพเพสานัง สุขาวะหา
ทีปา นาถา ปะติฏฐา จะ ตาณา เลณา จะ ปาณินัง
คะตี พันธู มะหัสสาสา สะระณา จะ หิเตสิโน
สะเทวะกัสสะ โลกัสสะ สัพเพ เอเต ปะรายะนา
เตสาหัง สิระสา ปาเท วันทามิ ปุริสุตตะเม
วะจะสา มะนะสา เจวะ วันทาเมเต ตะถาคะเต
สะยะเน อาสะเน ฐาเน คะมะเน จาปิ สัพพะทา
สะทา สุเขนะ รักขันตุ พุทธา สันติกะรา ตุวัง
เตหิ ตะวัง รักขิโต สันโต มุตโต สัพพะภะเยนะ จะ
สัพพะโรคะวินิมุตโต สัพพะสันตาปะวัชชิโต
สัพพะเวระมะติกกันโต นิพพุโต จะ ตุวัง ภะวะ ฯ

เตสัง สัจเจนะ สีเลนะ ขันติเมตตาพะเลนะ จะ
เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ ฯ

ปุรัตถิมัสะมิง ทิสาภาเค สันติ ภูตา มะหิทธิกา
เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ
ทักขิณัสะมิง ทิสาภาเค สันติ เทวา มะหิทธิกา
เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ
ปัจฉิมัสะมิง ทิสาภาเค สันติ นาคา มะหิทธิกา
เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ
อุตตะรัสะมิง ทิสาภาเค สันติ ยักขา มะหิทธิกา
เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ
ปุริมะทิสัง ธะตะรัฏโฐ ทักขิเณนะ วิรุฬหะโก

ปัจฉิเมนะ วิรูปักโข กุเวโร อุตตะรัง ทิสัง
จัตตาโร เต มะหาราชา โลกะปาลา ยะสัสสิโน
เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ
อากาสัฏฐา จะ ภุมมัฏฐา เทวา นาคา มะหิทธิกา
เตปิ ตุมเห อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะ สุเขนะ จะ

นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง พุทโธ เม สะระณัง วะรัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง
นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง ธัมโม เม สะระณัง วะรัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง
นัตถิ เม สะระณัง อัญญัง สังโฆ เม สะระณัง วะรัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง ฯ

ยังกิญจิ ระตะนัง โลเก วิชชะติ วิวิธัง ปุถุ
ระตะนัง พุทธะสะมัง นัตถิ ตัสะมา โสตถี ภะวันตุ เต
ยังกิญจิ ระตะนัง โลเก วิชชะติ วิวิธัง ปุถุ
ระตะนัง ธัมมะสะมัง นัตถิ ตัสะมา โสตถี ภะวันตุ เต
ยังกิญจิ ระตะนัง โลเก วิชชะติ วิวิธัง ปุถุ
ระตะนัง สังฆะสะมัง นัตถิ ตัสะมา โสตถี ภะวันตุ เต ฯ

สักกัตะวา พุทธะระตะนัง โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง
หิตัง เทวะมะนุสสานัง พุทธะเตเชนะ โสตถินา
นัสสันตุปัททะวา สัพเพ ทุกขา วูปะสะเมตุ เต
สักกัตะวา ธัมมะระตะนัง โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง
ปะริฬาหูปะสะมะนัง ธัมมะเตเชนะ โสตถินา

นัสสันตุปัททะวา สัพเพ ภะยา วูปะสะเมนตุ เต
สักกัตะวา สังฆะระตะนัง โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง
อาหุเนยยัง ปาหุเนยยัง สังฆะเตเชนะ โสตถินา
นัสสันตุปัททะวา สัพเพ โรคา วูปะสะเมนตุ เต ฯ
สัพพีติโย วิวัชชันตุ สัพพะโรโค วินัสสะตุ
มา เต ภะวัตวันตะราโย สุขี ทีฆายุโก ภะวะ
อะภิวาทะนะสีลิสสะ นิจจัง วุฑฒาปะจายิโน
จัตตาโร ธัมมา วัฑฒันติ อายุ วัณโณ สุขัง พะลัง ฯ

คำแปล

(คาถาประพันธ์ที่ท้าวกุเวรกราบทูลพระพุทธเจ้า)

ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่า **วิปัสสี** ผู้มีพระปัญญาจักษุ ผู้ทรงพระสิริ

ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่า **สิขี** ผู้ทรงอนุเคราะห์แก่สัตว์ทั้งปวง

ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่า **เวสสภู** ผู้ทรงชำระล้างกิเลสแล้ว ทรงมีความเพียรเป็นเครื่องแผดเผากิเลส

ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่า **กกุสันธะ** ผู้ทรงย่ำยีพญามารและเหล่าเสนามารได้แล้ว

ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่า **โกนาคมนะ** ผู้ทรงละบาปได้แล้ว ทรงสิ้นสุดการประพฤติพรหมจรรย์แล้ว

ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่า **กัสสปะ** ผู้ทรงพ้นจากกิเลสทั้งปวง

ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าพระนามว่า **อังคีรส** โอรสแห่งสากยราช ผู้ทรงพระสิริ ทรงแสดงธรรมเพื่อบรรเทาทุกข์ทั้งปวงนี้

อนึ่ง พระขีณาสพทั้งหลายในโลก ผู้เห็นแจ้งธรรมตามความเป็นจริง ดับกิเลสได้แล้ว ท่านเหล่านั้นหามีวาจาส่อเสียดไม่ เป็นผู้มีคุณอันยิ่งใหญ่ปราศจากความครั่นคร้าม

ขอนอบน้อมแด่พระขีณาสพทั้งหลายเหล่านั้น ผู้ต่างก็ถวายความนอบน้อมแด่พระโคตมะพุทธเจ้า ผู้ทรงเกื้อกูลแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ทรงถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ ผู้ทรงคุณอันยิ่งใหญ่ ทรงปราศจากความครั่นคร้าม

(ต่อจากนี้ไปเป็นคาถาประพันธ์ของบุรพาจารย์)

ขอนอบน้อมแด่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ ผู้ทรงแสวงหาพระธรรมอันยิ่งใหญ่ ซึ่งทรงอุบัติมาแล้วทั้ง ๒๘ พระองค์ คือ **(๑) พระตัณหังกรพุทธเจ้า** ทรงเป็นวีรบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ **(๒) พระเมธังกรพุทธเจ้า** ผู้มีพระยศใหญ่ **(๓) พระสรณังกรพุทธเจ้า** ผู้เกื้อกูลแก่สัตว์โลก **(๔) พระทีปังกรพุทธเจ้า** ผู้ทรงพระปัญญารุ่งโรจน์ **(๕) พระโกณฑัญญะพุทธเจ้า** ผู้ทรงเป็นพระประมุขของหมู่ชน **(๖) พระมังคลพุทธเจ้า** ผู้ประเสริฐ **(๗) พระสุมนะพุทธเจ้า** ผู้ทรงเป็นปราชญ์ มีพระหทัยงดงาม **(๘) พระเรวตะพุทธเจ้า** ผู้เพิ่มพูนความยินดี **(๙) พระโสภิตะพุทธเจ้า** ผู้ทรงเพียบพร้อมด้วยพระคุณ **(๑๐) พระอโนมทัสสีพุทธเจ้า** ผู้สูงสุดในหมู่ชน **(๑๑) พระปทุมพุทธเจ้า** ผู้ทรงเป็นแสงสว่างของชาวโลก **(๑๒) พระนารทะพุทธเจ้า** ผู้ทรงชี้นำทางที่ประเสริฐ **(๑๓) พระปทุมุตตระพุทธเจ้า** ผู้ทรงเป็นหลักในการ

ดำเนินชีวิตของชาวโลก **(๑๔) พระสุเมธพุทธเจ้า** ผู้ไม่มีบุคคลเปรียบ **(๑๕) พระสุชาตะพุทธเจ้า** ผู้เลิศในโลก **(๑๖) พระปิยทัสสีพุทธเจ้า** ผู้เป็นชนประเสริฐ **(๑๗) พระอัตถทัสสีพุทธเจ้า** ผู้ประกอบด้วยความกรุณา **(๑๘) พระธัมมทัสสีพุทธเจ้า** ผู้ทรงขจัดความมืด **(๑๙) พระสิทธัตถพุทธเจ้า** ผู้ไม่มีบุคคลเสมอในโลก **(๒๐) พระติสสะพุทธเจ้า** ผู้ประเสริฐกว่านักปราชญ์ทั้งหลาย **(๒๑) พระปุสสะพุทธเจ้า** ผู้ทรงประทานพระธรรมอันประเสริฐ **(๒๒) พระวิปัสสีพุทธเจ้า** ผู้หาบุคคลเปรียบมิได้ **(๒๓) พระสิขีพุทธเจ้า** ผู้ทรงเป็นบรมศาสดาผู้เกื้อกูลแก่มวลสรรพสัตว์ **(๒๔) พระเวสสภูพุทธเจ้า** ผู้ทรงประทานความสุข **(๒๕) พระกุสันธะพุทธเจ้า** ผู้นำของหมู่สัตว์ **(๒๖) พระโกนาคมนะ** ผู้ละความชั่วอันเป็นข้าศึก **(๒๗) กัสสปะพุทธเจ้า** ผู้ทรงสมบูรณ์ด้วยสิริ **(๒๘) พระโคตมะพุทธเจ้า** ผู้ประเสริฐในวงศ์ศากยะ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายที่ระบุนามมานี้ ตลอดจนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายเหล่าอื่นก็ดี ซึ่งมีจำนวนมากกว่าร้อยโกฏิ พระพุทธเจ้าทุกองค์เสมอกัน ไม่มีใครเสมอเหมือน พระพุทธเจ้าทุกพระองค์ล้วนมีฤทธิ์มาก ทรงประกอบด้วยทศพลญาณ ด้วยเวสารัชชญาณ ทรงตรัสรู้ฐานะอันยิ่งใหญ่ยอดเยี่ยม ปราศจากความครั่นคร้าม ทรงบรรลือสีหนาทท่ามกลางประชุมชนทุกหมู่เหล่า ทรงประกาศพรหมจักร คือ กงล้อแห่งธรรมอันประเสริฐ ซึ่งยังไม่มีใครประกาศในโลก ทรงเป็นผู้นำที่ประกอบด้วยพุทธธรรม ๑๘ ประการ ประกอบด้วยพระลักษณะ ๓๒ ประการ ทรงไว้ซึ่งพระอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ มีพระรัศมีงดงามแผ่ออกจากพระวรกายโดยรอบข้างละ ๑ วา พระพุทธเจ้า

เหล่านั้น ทุกพระองค์ล้วนเป็นพระมุนีผู้ประเสริฐ เป็นพระสัพพัญญูพุทธเจ้า ผู้สิ้นอาสวกิเลสแล้ว เป็นผู้ชนะมาร ทรงมีพระรัศมีมาก มีเดชมาก เรืองปัญญา มีพละกำลังมาก มีพระมหากรุณาธิคุณ เป็นปราชญ์ ทรงนำความสุขมาให้แก่ปวงสัตว์ ทรงเป็นเกาะ เป็นที่พึ่ง เป็นที่พำนัก เป็นที่ต้านทานภัย และเป็นที่หลบภัยของสัตว์ทั้งหลาย เป็นทางดำเนินไป เป็นพวกพ้อง เป็นที่อบอุ่นใจมาก เป็นสรณะของสัตว์ทั้งหลาย และเป็นผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์โลก พระพุทธเจ้าเหล่านั้นทุกพระองค์ ทรงเป็นผู้นำทางของสัตว์โลกและเทวดา ข้าพเจ้าขอน้อมเศียรนมัสการพระบาทของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมนมัสการพระพุทธเจ้าทั้งหลายผู้ยอดเยี่ยม ผู้เป็นตถาคต ด้วยวาจาใจ ไม่ว่าในที่นั่งที่นอน ที่ยืนและในที่เดินทุกเมื่อ ขอพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ผู้ทรงสร้างความสงบ จงคุ้มครองรักษาท่านให้มีความสุขทุกเมื่อเถิด ท่านผู้ซึ่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายคุ้มครองรักษาแล้วจงเป็นผู้สงบ และรอดพ้นจากภัยทั้งปวง

ขอท่านจงผ่านพ้นจากโรคทั้งปวง ปราศจากความเดือดร้อนทุกประการ ล่วงพ้นจากเวรทั้งปวง และดับทุกข์ได้เสียเถิด

ด้วยคำสัตย์ ด้วยศีล และด้วยพลังแห่งขันติและเมตตาของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ขอพระพุทธเจ้าทั้งหลายจงคุ้มครองรักษาท่านให้เป็นผู้มีความสุข มีอายุยืน

ภูตทั้งหลายมีฤทธิ์มาก สถิตอยู่ในทิศตะวันออก ขอภูตทั้งหลายเหล่านั้นจงคุ้มครองรักษาท่านทั้งหลายให้อยู่ด้วยความไม่มีโรคและจงมีแต่ความสุข

นาคทั้งหลายมีฤทธิ์มาก สถิตอยู่ในทิศตะวันตก ขอนาคทั้งหลายเหล่านั้นจงคุ้มครองรักษาท่านทั้งหลาย ให้อยู่ด้วยความไม่มีโรคและจงมีแต่ความสุข

ยักษ์ทั้งหลายมีฤทธิ์มาก สถิตอยู่ในทิศเหนือ ขอยักษ์ทั้งหลายเหล่านั้นจงคุ้มครองรักษาท่านทั้งหลาย ให้อยู่ด้วยความไม่มีโรคและจงมีแต่ความสุข

ท้าวธตรัฐสถิตอยู่ด้านทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหกสถิตอยู่ด้านทิศใต้ ท้าววิรูปักษ์สถิตอยู่ด้านทิศตะวันตก ท้าวกุเวรสถิตอยู่ด้านทิศเหนือ ท้าวมหาราชทั้ง ๔ นั้นเป็นผู้ดูแลโลก เป็นผู้มียศ แม้มหาราชทั้ง ๔ จงคุ้มครองรักษาท่านทั้งหลาย ให้อยู่ด้วยความไม่มีโรคและจงมีแต่ความสุข

เทวดาทั้งหลาย ซึ่งสิงสถิตอยู่ในอากาศก็ดี ภุมมเทวดาก็ดี นาคทั้งหลายก็ดี เป็นผู้มีฤทธิ์มาก แม้เทวดาและนาคทั้งหลายเหล่านั้นจงคุ้มครองรักษาท่านทั้งหลาย ให้อยู่ด้วยความไม่มีโรคและจงมีแต่ความสุขเถิด

ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระพุทธเจ้าทรงเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า ด้วยคำสัตย์นี้ ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน

ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระธรรมเป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า ด้วยคำสัตย์นี้ ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน

ที่พึ่งอื่นของข้าพเจ้าไม่มี พระสงฆ์เป็นที่พึ่งอันประเสริฐของข้าพเจ้า ด้วยคำสัตย์นี้ ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน

รัตนะอย่างใดอย่างหนึ่งมากมายบรรดามีในโลก รัตนะนั้นเสมอด้วยพระพุทธเจ้าหามีไม่ เพราะเหตุนั้น ขอท่านจงประสบแต่

ความสุขสวัสดีทั้งหลาย

รัตนะอย่างใดอย่างหนึ่งมากมายบรรดามีในโลก รัตนะนั้นเสมอด้วยพระธรรมหามีไม่ เพราะเหตุนั้น ขอท่านจงประสบแต่ความสุขสวัสดีทั้งหลาย

รัตนะอย่างใดอย่างหนึ่งมากมายบรรดามีในโลก รัตนะนั้นเสมอด้วยพระสงฆ์หามีไม่ เพราะเหตุนั้น ขอท่านจงประสบแต่ความสุขสวัสดีทั้งหลาย

เพราะทำความเคารพพระธรรมรัตนะ ซึ่งเป็นประหนึ่งโอสถอันประเสริฐเยี่ยมยอด เกื้อกูลแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ด้วยเดชแห่งพระพุทธเจ้า ขอให้อันตรายทั้งหลายทั้งปวงจงพินาศไปสิ้น ขอให้ทุกข์ทั้งหลายของท่านจงสงบไปโดยดี

เพราะทำความเคารพพระธรรมรัตนะ ซึ่งเป็นประหนึ่งโอสถอันประเสริฐเยี่ยมยอด เกื้อกูลแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ด้วยเดชแห่งพระธรรม ขอให้อันตรายทั้งหลายทั้งปวงจงพินาศไปสิ้น ขอให้ทุกข์ทั้งหลายของท่านจงสงบไปโดยดี

เพราะทำความเคารพพระธรรมรัตนะ ซึ่งเป็นประหนึ่งโอสถอันประเสริฐเยี่ยมยอด เกื้อกูลแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ด้วยเดชแห่งพระสงฆ์ ขอให้อันตรายทั้งหลายทั้งปวงจงพินาศไปสิ้น ขอให้ทุกข์ทั้งหลายของท่านจงสงบไปโดยดี

ขอเสนียดจัญไรทั้งปวงจงบำราศไป โรคทั้งปวงจงพินาศไป อันตรายอย่าได้มีแก่ท่าน ขอท่านจงมีแต่ความสุข มีอายุยืน นรชนผู้มีนิสัยกราบไหว้ อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่เป็นนิตย์ ย่อมเจริญด้วยธรรม ๔ ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ฯ

พระศุกร์

ธชัคคสูตร : พระสูตรยอดธง

อานุภาพแห่งการน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย

พระพุทธมนต์สำหรับผู้เกิดวันศุกร์

พระพุทธรูปศิลปะศรีวิชัย

ธชัคคสูตร

เพื่อขจัดความหวาดกลัว ขนพองสยองเกล้า และป้องกันอันตรายจากที่สูง

พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถาวรรค

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

ธชัคคสูตร เป็นพระสูตรที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงนำเอาเหตุการณ์ซึ่งเป็นตำนานการทำสงครามระหว่างเทพกับเทพอสูร มาเป็นเครื่องเตือนใจภิกษุผู้ไปทำความเพียรอยู่ตามป่าเขาลำเนาไพร อันเป็นที่เงียบสงัด การอยู่ท่ามกลางป่ากว้างดงลึกของภิกษุผู้ยังเป็นปุถุชนเช่นนั้นย่อมจะก่อให้เกิดความหวาดกลัวขนพองสยองเกล้าเป็นธรรมดา

เมื่อใดก็ตามที่เกิดความรู้สึกหวาดกลัว พระองค์ให้ภิกษุระลึกถึงธง คือ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ หรือพระสังฆคุณ แล้วจะสามารถข่มใจระงับความหวาดกลัวบำเพ็ญเพียรต่อไปไม่ลุกหนีได้ เหมือนเทวดา

ทำสงครามกับอสูร เมื่อเทพนักรบเข้าสู่สงครามย่อมจะเกิดความหวาดกลัวขนพองสยองเกล้าท่ามกลางข้าศึกเช่นกัน แต่เมื่อเทพนักรบเห็นธงของพระอินทร์ผู้เป็นจอมทัพ หรือธงของเทพนายทัพ ก็จะทำให้ความหวาดกลัวอันตรธานหายไปทันที พระพุทธองค์แนะนำให้ภิกษุผู้อยู่ป่าระลึกถึงธง คือ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ หรือพระสังฆคุณ แล้วจะทำให้ความหวาดกลัวขนพองสยองเกล้าอันตรธานหายไป เกิดความอาจหาญแกล้วกล้าขึ้น สามารถปฏิบัติธรรมต่อไปได้

เหตุการณ์ที่เรียกว่า เทวาสุรสงคราม ตามที่ปรากฏในธชัคคสูตรนั้น เกิดขึ้นบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ซึ่งมีพระอินทร์เป็นราชาธิบดีของเหล่าเทพบนสวรรค์ชั้นนี้ บางครั้งพระอินทร์ถูกเรียกว่า **"ท้าวสักกะ"** บ้าง **"ท้าวมฆวะ"** บ้าง **"ท้าววชิรหัตถ์"** บ้าง **"ท้าวสหัสสนัยน์"** บ้าง **"ท้าววาสวะ"** บ้าง แต่คนไทยทราบกันโดยทั่วไปว่า **"พระอินทร์"**

นอกจากนั้น คนไทยยังรู้จักพระอินทร์ในฐานะเทพผู้เปี่ยมด้วยเมตตาคอยช่วยเหลือคนดีที่ถึงคราวอับจนตกทุกข์ได้ยาก พระอินทร์เมื่อครั้งเป็นมนุษย์มีชื่อว่า **"มฆมาณพ"** ได้ตั้งใจสมาทานข้อวัตรปฏิบัติ ๗ ข้อ อย่างเคร่งครัดตลอดชีวิต คือ

(๑) จะเลี้ยงมารดาตลอดชีวิต

(๒) จะให้ความเคารพผู้ใหญ่ของวงศ์ตระกูลตลอดชีวิต

(๓) จะพูดคำสุภาพอ่อนหวานตลอดชีวิต

(๔) จะไม่พูดส่อเสียด จะพูดแต่คำที่ทำให้เกิดความรักความสามัคคีตลอดชีวิต

(๕) จะยินดีที่ได้ให้ทานแบ่งปันผู้อื่น จะไม่เป็นคนตระหนี่ตลอดชีวิต

(๖) จะเป็นคนมีสัจจะ พูดแต่ความจริงตลอดชีวิต

(๗) จะเป็นคนไม่มีนิสัยมักโกรธ หรือหากความโกรธเกิดขึ้นก็จะรีบหักห้ามความโกรธลงให้ได้ทันทีตลอดชีวิต

ข้อวัตรปฏิบัติทั้ง ๗ ข้อนี้ เมื่อครั้งพระอินทร์เป็นมนุษย์ได้ตั้งใจ สมาทานปฏิบัติตลอดชีวิต ทำให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ไม่ขาดสาย

พระอินทร์มีบริวารที่เคยทำบุญร่วมกันมา ๓๒ คน รวมเป็น ๓๓ กับพระอินทร์ หลังจากตายจึงไปเกิดในสวรรค์ชั้นเดียวกันทั้ง ๓๓ คน สวรรค์ชั้นนี้จึงได้ชื่อว่า **"ตาวติงสะ"** หรือ **ดาวดึงส์** แปลว่า สวรรค์เป็นที่อยู่ของเทวดา ๓๓ องค์ เทวโลกชั้นนี้มีเทวบุตรอยู่องค์หนึ่งชื่อเอราวัณ มีรูปร่างเป็นช้างสามเศียร เป็นพาหนะของพระอินทร์และเทวดา ๓๒ องค์บนเทวโลกชั้นนี้

ความจริง ช้างเอราวัณเป็นเทพบุตรเหมือนกัน แต่เนื่องจากบนสวรรค์ไม่มีสัตว์เดรัจฉาน ดังนั้นเมื่อเทพบุตร ๓๓ องค์นั้นจะเดินทางไปไหนมาไหน เทพเอราวัณก็จะเนรมิตตนเป็นช้างใหญ่ ๓ เศียร เพื่อเป็นพาหนะ เมื่อครั้งพระอินทร์ทำบุญอยู่ในเมืองมนุษย์ ท้าวเธอก็เคยใช้ช้างเชือกนี้เป็นพาหนะในการเดินทางไปทำบุญบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

ความเป็นมาของเทพเอราวัณปรากฏความว่า เมื่อมฆมาณพกับสหาย ๓๒ คน ร่วมกันบำเพ็ญกุศลขุดน้ำบ่อก่อศาลา สร้างสาธารณประโยชน์ต่างๆ ให้แก่ชุมชนนั้น ได้มีผู้ปกครองแสวงหาผลประโยชน์จากมฆมาณพและพรรคพวก เมื่อไม่ได้จึงถูกใส่ความว่าสั่งสมผู้คนก่อการอันเป็นกบฏต่อพระเจ้าแผ่นดิน มฆมาณพจึงถูกจับกุมในข้อหาก่อการอันเป็นกบฏ ถูกตัดสินลงโทษประหารชีวิตด้วยการให้ช้างเหยียบให้ตาย มฆมาณพ

แนะนำสหายไม่ให้ผูกอาฆาตผู้ปกครองที่คิดร้ายและพระเจ้าแผ่นดินที่ถูกยุยง ตลอดจนให้แผ่เมตตาไปยังช้างที่จะเหยียบนั้นด้วย แต่เมื่อช้างถูกปล่อยมาก็กลับสร้างความประหลาดใจแก่ผู้คนที่มามุงดูพิธีประหารนักโทษกบฏ เพราะช้างหยุดยืนดูไม่ยอมเหยียบ เจ้าพนักงานคิดว่าช้างคงเห็นคนมากจึงไม่ยอมเหยียบ จึงเอาเสื่อลำแพนผืนใหญ่คลุมไว้ แล้วปล่อยช้างไปอีกครั้ง แม้เช่นนี้ช้างก็ไม่เหยียบ

พระเจ้าแผ่นดินจึงโปรดให้นำตัวมฆมาณพและพรรคพวกมาสอบสวนด้วยพระองค์เอง ได้ความว่าเขาหาได้คิดการอันเป็นกบฏไม่ แต่ได้ร่วมกับเพื่อนบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เพื่อความผาสุขของแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินจึงเกิดความสำนึกว่าขนาดช้างยังรู้จักคุณความดีของคนเหล่านี้ แต่เรากลับหาได้รู้ไม่ จึงได้แต่งตั้งมฆมาณพเป็นผู้ใหญ่บ้านแทนคนเดิม และได้มอบช้างเชือกนั้นให้เป็นพาหนะในการเดินทางไปบำเพ็ญบุญบำเพ็ญสาธารณประโยชน์แก่มฆมาณพ ด้วยอานิสงส์ที่ได้นำเจ้านายไปทำบุญ ช้างนั้นจึงได้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เช่นกัน ปรากฏนามว่า **"เทพเอราวัณ"**

ในเทวโลกชั้นนี้ยังมีดอกไม้ชื่อ "ปาริชาต" เป็นดอกไม้ที่มีกลิ่นหอมมากในเทวโลก หอมอบอวลไปจนถึงภพของเทพอสูร ต้นปาริชาตเกิดในเทวโลกชั้นดาวดึงส์ ก็ด้วยอานิสงส์ที่พระอินทร์เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ได้ปลูกต้นไม้ประดับศาลา ใต้ต้นปาริชาตนั้นมีแท่นศิลาเป็นที่ประทับนั่งของพระอินทร์ ชื่อว่า **"ปัณฑุกัมพลศิลาอาสน์"** แท่นหินนี้เวลาพระอินทร์นั่งก็จะยุบลง เวลาลุกก็จะฟูขึ้นเอง ปัณฑุกัมพลศิลาอาสน์นี้มีลักษณะพิเศษอย่างหนึ่ง คือ เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่คนดีต้องการความช่วยเหลืออาสน์ของท้าวเธอจะแข็ง

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จจำพรรษาที่เทวโลกเพื่อแสดงอภิธรรมโปรดพระพุทธมารดาก็มาประทับจำพรรษาที่เทวโลกชั้นดาวดึงส์ การจำพรรษาที่เทวโลกครั้งนั้น พระองค์ประทับนั่งบนปัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ของพระอินทร์นี้แสดงธรรมชื่อว่า "อภิธรรม" ซึ่งเป็นธรรมที่สูงยิ่งโปรดพระพุทธมารดา เนื้อความพระอภิธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโปรดพระพุทธมารดานั้นมี ๗ หมวด คือ (๑) **ธัมมสังคณี** (๒) **วิภังค์** (๓) **ธาตุกถา** (๔) **ปุคคลบัญญัติ** (๕) **กถาวัตถุ** (๖) **ยมก** (๗) **ปัฏฐาน** พระนำมาใช้สวดในงานทำบุญให้ผู้วายชนม์เราเรียกกันว่าอภิธรรม ๗ คัมภีร์

ในวันที่พระพุทธองค์เสด็จกลับจากจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์นั้น ได้มีประชาชนมารอรับเสด็จเป็นจำนวนมาก จึงเกิดประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะหลังออกพรรษามาจนถึงปัจจุบัน เหตุการณ์ที่พระพุทธองค์เสด็จจำพรรษาที่ดาวดึงส์นั้นเป็นพรรษาที่ ๗ หลังการตรัสรู้

บนดาวดึงส์มีสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ **พระจุฬามณีเจดีย์** เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะออกผนวชนั้น ได้อธิษฐานจิตก่อนปลงผมว่า หากจะได้ตรัสรู้ขออย่าให้ผมตกไปบนผืนดิน คราวนั้นพระอินทร์ได้นำผอบทองคำมารองรับเอาไปไว้ในพระจุฬามณีเจดีย์

อีกคราวหนึ่ง ภายหลังพุทธปรินิพพาน เมื่อถวายพระเพลิงพระบรมศพเสร็จแล้ว โทณพราหมณ์ได้รับฉันทานุมัติให้เป็นผู้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุให้เจ้าเมืองต่างๆ เป็น ๘ ส่วน แต่โทณพราหมณ์แอบเอาพระเขี้ยวแก้วข้างขวา (พระทันตธาตุ) ซ่อนไว้ที่ผ้าโพกมวยผมเสียเอง พระอินทร์ทราบเรื่องจึงมาเอาไปบรรจุไว้ในพระจุฬามณีเจดีย์

ให้หมู่เทพทั้งหลายได้เคารพสักการะบูชา

ส่วนสงครามระหว่างเทพและอสูรที่เกิดขึ้นนั้น มีสาเหตุมาจากความเคียดแค้น สืบเนื่องมาจากเมื่อแรกที่มฆมาณพพร้อมทั้งสหายไปอุบัติบนสวรรค์ชั้นนี้นั้น สวรรค์ชั้นนี้เดิมเป็นถิ่นที่อยู่ของเหล่าเทพอสูร จะมีชื่อเรียกอย่างไรไม่ปรากฏ มีจอมอสุรินทร์ชื่อว่าเวปจิตติเป็นราชาธิบดีปกครองเหล่าอสูร เมื่อพวกอสูรเห็นหมู่เทพอุบัติขึ้นใหม่บนดินแดนของตน ก็แสดงความเป็นมิตรด้วยการจัดการฉลองต้อนรับ โดยจัดน้ำทิพย์มาเลี้ยงกันเป็นการใหญ่ ส่วนพระอินทร์เห็นเหล่าอสูรทำเช่นนั้นก็รู้สึกรังเกียจ จึงให้สัญญาณแก่เหล่าเทพบริวารไม่ให้ดื่มน้ำทิพย์ พวกอสูรดื่มน้ำทิพย์เข้าไปมากก็เมาหมดสติไปตามกัน มฆเทพหัวหน้าเหล่าเทวดาผู้อุบัติใหม่จึงให้สัญญาณแก่สหายบริวารช่วยกันจับอสูรโยนลงทะเล แต่นั้นเหล่าเทวดาผู้อุบัติใหม่จึงได้ครองสวรรค์ชั้นนั้นโดยสิทธิ์ขาด เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้มฆเทพถูกขนานนามว่า **"สักโก เทวานะมินโท"** แปลว่า **ท้าวสักกะจอมเทวดาผู้อาจหาญ** สวรรค์ชั้นนี้จึงถูกเรียกว่าดาวดึงส์เทพนครสืบต่อมา

ส่วนเหล่าเทพอสูรนั้น เมื่อตกไปจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ก็เกิดมีเทพนครใหม่ปรากฏขึ้นอีกนครหนึ่ง เป็นอสุรนครอันสวยงามน่าอยู่ไม่แพ้เทพนคร ที่เคยอยู่มาก่อน ได้มีความเห็นร่วมกันว่า ที่ต้องพลาดพลั้งเสียทีให้แก่มฆเทพเพราะการดื่มน้ำทิพย์ จากนี้ไปพวกเราจะไม่ดื่มน้ำทิพย์อีก เทพเหล่านั้นจึงเรียกตนเองว่า **"อสูร"** แปลว่า **เทพผู้ไม่ดื่มน้ำเมา** ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

ที่อสุรนครนั้นมีต้นไม้ชนิดหนึ่งชื่อ **“จิตตปาตลิ”** ลักษณะทั่วไปคล้ายปาริชาตซึ่งเป็นต้นไม้ประจำดาวดึงส์เทพนคร แต่จะเห็นความแตกต่างกันก็เวลาที่ต้นจิตตปาตลิออกดอกบาน เพราะไม่มีกลิ่นหอม ฉะนั้นพอถึงฤดูดอกจิตตปาตลิบาน พวกอสูรคิดถึงความหลังเกิดความคั่งแค้นขึ้นทุกคราวไป จึงยกทัพอสูรขึ้นไปบุกแดนดาวดึงส์เพื่อแก้แค้นและชิงแดนคืน

เมื่อถึงฤดูดอกจิตตปาตลิบาน สงครามระหว่างเทวดากับอสูรที่เรียกว่าเทวาสุรสงครามจึงเกิดขึ้นเป็นประจำ แม้ท้าวสักกะเองก็ได้ตั้งกองทัพคุ้มครองป้องกันไว้ถึง ๕ ชั้น คือ กองทัพนาค กองทัพครุฑ กองทัพกุมภัณฑ์ กองทัพยักษ์ ตามลำดับจนถึงกองทัพท้าวจตุโลกบาลเป็นชั้นที่ห้า สงครามระหว่างเทพกับเทพอสูร แม้จะมีการรณยุทธกันอย่างนั้นก็ไม่สามารถแพ้ชนะหรือยึดดินแดนของกันและกันได้ เนื่องจากเทพนครและอสุรนครเป็นเมืองที่เกิดขึ้นด้วยอำนาจบุญของเหล่าเทพจึงไม่อาจถูกยึดเอาด้วยการรบ และเมื่อเหล่าเทพเข้ารณยุทธกัน อาวุธที่ต่างฝ่ายต่างโรมรันกันก็ไม่สามารถทำอันตรายจนถึงตาย นอกจากเกิดเจ็บแสบเท่านั้น เนื่องจากการเกิดและการตายของเหล่าเทพขึ้นอยู่กับบุญกุศล คราวใดพวกอสูรมีกำลังติดตามรุกไล่เหล่าเทพ เมื่อพวกเทวดาหนีเข้าไปสู่เทพนคร แม้พวกอสูรตั้งแสนก็ไม่อาจจะทำอะไรได้ คราวใดพวกเทวดามีกำลังเป็นฝ่ายติดตามรุกไล่ เมื่อพวกเทพอสูรหนีเข้าไปสู่อสุรนคร แม้พวกเทพ ตั้งแสน ก็ไม่อาจทำอะไรได้ เทพนครและอสุรนครทั้งสองนี้จึงชื่อว่า **“กรุงอยุธยา”** แปลว่า **“นครที่ไม่มีใครสามารถยึดเอาได้ด้วยการรบ”**

ในคัมภีร์อรรถกถาธชัคคสูตรเล่าว่า เมื่อใดที่กองทัพนาคเพลี้ยงพล้ำแก่กองทัพอสูร ก็จะถอยมาสมทบกับกองทัพครุฑ ถ้ากองทัพครุฑเพลี้ยงพล้ำก็จะถอยมาสมทบกับกองทัพกุมภัณฑ์ ถ้ากองทัพกุมภัณฑ์เพลี้ยงพล้ำก็จะถอยมาสมทบกับกองทัพยักษ์ ถ้ากองทัพยักษ์เพลี้ยงพล้ำก็จะถอยมาสมทบกับกองทัพท้าวจตุโลกบาล จากนั้นท้าวจตุโลกบาลจะรายงานสถานการณ์ไปยังท้าวสักกะจอมเทพ แต่นั้นท้าวสักกะก็จะออกบัญชาการกองทัพเอง หรือไม่ก็ให้เทพนายทัพของพระองค์ออกบัญชาการ

สงครามระหว่างเทพกับอสูรนั้น บางคราวเทวดาเสียทีเหล่าอสูร เทพนักรบก็เสียขวัญเกิดความหวาดกลัวขนพองสยองเกล้า พระอินทร์จอมทัพเทวดาจึงเตือนเหล่าเทพนักรบของพระองค์ก่อนจะเข้ารณยุทธว่า ถ้าเกิดความหวาดกลัวขนพองสยองเกล้าขึ้น ให้มองดูยอดธงของพระองค์ หรือของเทวดานายทัพทั้ง ๓ องค์ เมื่อมองดูยอดธงนั้นๆ แล้ว ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดีจะหายไป เกิดความอาจหาญแกล้วกล้าสู้รบต่อไปไม่ถอยหนี

พระพุทธองค์ตรัสว่า แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเทวดาทั้งหลายมองดูยอดธงของท้าวสักกะจอมเทพ ยอดธงของปชาบดีเทวราช ยอดธงของวรุณเทวราช ยอดธงของอีสานเทวราช ซึ่งเป็นเทพนายทัพ ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ความขนพองสยองเกล้าก็ดี ย่อมหายบ้าง ไม่หายบ้าง เพราะท้าวสักกะจอมเทพยังไม่ปราศจาก ราคะ โทสะ โมหะ ยังเป็นผู้หวาดกลัว ยังเป็นผู้สะดุ้ง ยังเป็นผู้หนี

แต่เมื่อภิกษุทั้งหลายไปอยู่ตามป่า ตามโคนไม้ ตามบ้านร้างแล้ว เกิดสะดุ้งกลัว และขนพองสยองเกล้าขึ้น น้อมระลึกถึงพระพุทธคุณ ธรรมคุณ หรือสังฆคุณ ความหวาดกลัวก็จะหายไป เกิดความอาจหาญแกล้วกล้าปฏิบัติธรรมต่อไปไม่ถอยหนี เนื่องจากพระพุทธองค์เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ปราศจากราคะ โทสะ โมหะ เป็นผู้ไม่หวาดกลัว เป็นผู้ไม่สะดุ้ง เป็นผู้ไม่หนี

อานุภาพการป้องกัน

ธชัคคสูตร เป็นสูตรที่ว่าด้วยอานุภาพแห่งการระลึกถึงพระรัตนตรัย คือ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ โดยพระพุทธองค์ ทรงนำเรื่องการทำสงครามระหว่างเทพกับเทพอสูรมาเป็นข้อเปรียบเทียบ เพื่อเตือนใจภิกษุผู้ไปทำความเพียรอยู่ตามป่าเขาลำเนาไพรอันเงียบสงัด ห่างไกลจากผู้คนสัญจรไปมา การอยู่ท่ามกลางป่ากว้างดงลึกของภิกษุผู้เป็นปุถุชนเช่นนั้น ย่อมจะก่อให้เกิดความหวาดกลัวขนพองสยองเกล้า เมื่อเกิดความรู้สึกหวาดกลัว พระพุทธองค์แนะนำให้ภิกษุระลึกถึงธง คือ พระพุทธคุณ พระธรรมคุณ หรือพระสังฆคุณ แล้วจะสามารถ ข่มใจระงับความหวาดกลัวบำเพ็ญเพียรต่อไปได้

การสวดธชัคคสูตร ก็เพื่อเป็นการทำลายความหวาดกลัวขนพองสยองเกล้า สำหรับผู้ที่ต้องเดินทางไปอยู่ต่างถิ่น หรือในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคย โดยน้อมเอาคุณของพระรัตนตรัยมาเป็นอานุภาพเครื่องเสริมสร้างกำลังใจ เป็นการสร้างกำลังใจให้เกิดความอาจหาญแกล้วกล้าในการต่อสู้อันตรายและอุปสรรคนานาประการ

นอกจากนั้น ธชัคคสูตรยังช่วยคุ้มครองป้องกันอันตรายจากที่สูง หรืออันตรายทางอากาศ เช่น อันตรายจากการขึ้นต้นไม้สูง อันตรายจากการเดินทางที่ต้องผ่านหุบเขาเหวผาสูงชัน อันตรายจากสิ่งที่ตกหล่นมาจากอากาศ[๑]

โดยทั่วไปการสวดบทธชัคคสูตรไม่นิยมสวดทั้งสูตร แต่จะสวดเฉพาะบทพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ ซึ่งเป็นหัวใจของพระสูตรนี้ เราเรียกกันโดยทั่วไปว่า **"สวดอิติปิโส"** เว้นไว้แต่มีเวลามากและต้องการสวดเป็นกรณีพิเศษจึงจะสวดทั้งสูตร

ในบทขัดตำนานท่านได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพธชัคคสูตรไว้ว่า

"สัตว์ทั้งหลายแม้ที่อยู่ในอากาศ สามารถได้ที่พึ่งอย่างเดียวกันกับสัตว์ที่อยู่บนแผ่นดิน อนึ่ง ด้วยการระลึกถึงพระปริตร ที่ทำให้สัตว์ทั้งหลายมีจำนวนสุดที่จะคณานับได้ สามารถรอดพ้นจากข่ายคือ อุปัทวันตรายนานาประการ อันเกิดแต่ยักษ์และโจรเป็นต้น เราทั้งหลายจงสวดพระปริตรนั้นเทอญ"

---

[๑] ปัจจุบัน ยังมีความนิยมกันว่า พระพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ สามารถป้องกันอันตรายอันจะเกิดจากการเดินทางโดยเครื่องบินด้วย

ธชัคคสูตร

เอวัมเม สุตัง ฯ เอกัง สะมะยัง ภะคะวา สาวัตถิยัง วิหะระติ เชตะวะเน อะนาถะปิณฑิกัสสะ อาราเม ฯ ตัตระ โข ภะคะวา ภิกขู อามันเตสิ ภิกขะโวติ ฯ ภะทันเตติ เต ภิกขู ภะคะวะโต ปัจจัสโสสุง ฯ ภะคะวา เอตะทะโวจะ

ภูตะปุพพัง ภิกขะเว เทวาสุระสังคาโม สะมุปัพะยุฬโห อะโหสิฯ อะถะโข ภิกขะเว สักโก เทวานะมินโท เทเว ตาวะติงเส อามันเตสิ สะเจ มาริสา เทวานัง สังคามะคะตานัง อุปปัชเชยยะ ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส วา มะเมวะ ตัสะมิง สะมะเย ธะชัคคัง อุลโลเกยยาถะ มะมัง หิ โว ธะชัคคัง อุลโลกะยะตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยยิสสะติ โน เจ เม ธะชัคคัง อุลโลเกยยาถะ

อะถะ ปะชาปะติสสะ เทวะราชัสสะ ธะชัคคัง อุลโลเกยยาถะ ปะชาปะติสสะ หิ โว เทวะราชัสสะ ธะชัคคัง อุลโลกะยะตัง ยัมภะ - วิสสะติ ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยยิสสะติ โน เจ ปะชาปะติสสะ เทวะราชัสสะ ธะชัคคัง อุลโลเกยยาถะ

อะถะ วะรุณัสสะ เทวะราชัสสะ ธะชัคคัง อุลโลเกยยาถะ วะรุณัสสะ หิ โว เทวะราชัสสะ ธะชัคคัง อุลโลกะยะตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยยิสสะติ โน เจ วะรุณัสสะ เทวะราชัสสะ ธะชัคคัง อุลโลเกยยาถะ

อะถะ อีสานัสสะ เทวะราชัสสะ ธะชัคคัง อุลโลเกยยาถะ อีสานัสสะ หิ โว เทวะราชัสสะ ธะชัคคัง อุลโลกะยะตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยยิสสะตีติ ฯ

ตัง โข ปะนะ ภิกขะเว สักกัสสะ วา เทวานะมินทัสสะ ธะชัคคัง อุลโลกะยะตัง ปะชาปะติสสะ วา เทวะราชัสสะ ธะชัคคัง อุลโลกะยะตัง วะรุณัสสะ วา เทวะราชัสสะ ธะชัคคัง อุลโลกะยะตัง อีสานัสสะ วา เทวราชัสสะ ธะชัคคัง อุลโลกะยะตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยเยถาปิ โนปิ ปะหิยเยถะ ตัง กิสสะ เหตุ สักโก หิ ภิกขะเว เทวานะมินโท อะวีตะราโค อะวีตะ-โทโส อะวีตะโมโห ภิรุฉัมภี อุตะราสี ปะลายีติ ฯ

อะหัญจะ โข ภิกขะเว เอวัง วะทามิ สะเจ ตุมหากัง ภิกขะเว อะรัญญะคะตานัง วา รุกขะมูละคะตานัง วา สุญญาคาระคะตานัง วา อุปปัชเชยยะ ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส วา มะเมวะ ตัสะมิง สะมะเย อะนุสสะเรยยาถะ

อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจะระ-ณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถาเทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ มะมัง หิ โว ภิกขะเว อะนุสสะระตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยยิสสะติ โน เจ มัง อะนุสสะเรยยาถะ อะถะ ธัมมัง อะนุสสะเรยยาถะ

สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม สันทิฏฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติ ธัมมัง หิ โว

ภิกขะเว อะนุสสะระตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยยิสสะติ โน เจ ธัมมัง อะนุสสะเรยยาถะ อะถะ สังฆัง อะนุสสะเรยยาถะ

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะ-สังโฆ สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเณยโย อัญชะลีกะระณีโย อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ

สังฆัง หิ โว ภิกขะเว อะนุสสะระตัง ยัมภะวิสสะติ ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส วา โส ปะหิยยิสสะติ ตัง กิสสะ เหตุ ตะถาคะโต หิ ภิกขะเว อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วีตะราโค วีตะโทโส วีตะโมโห อะภิรุ อัจฉัมภี อะนุตราสี อะปะลายีติ ฯ อิทะมะโวจะ ภะคะวา อิทัง วัตะวานะ สุคะโต อะถาปะรัง เอตะทะโวจะ สัตถา

อะรัญเญ รุกขะมูเล วา สุญญาคาเร วะ ภิกขะโว
อะนุสสะเรถะ สัมพุทธัง ภะยัง ตุมหากะ โน สิยา
โน เจ พุทธัง สะเรยยาถะ โลกะเชฏฐัง นะราสะภัง
อะถะ ธัมมัง สะเรยยาถะ นิยยานิกัง สุเทสิตัง
โน เจ ธัมมัง สะเรยยาถะ นิยยานิกัง สุเทสิตัง
อะถะ สังฆัง สะเรยยาถะ ปุญญักเขตตัง อะนุตตะรัง
เอวัมพุทธัง สะรันตานัง ธัมมัง สังฆัญจะ ภิกขะโว
ภะยัง วา ฉัมภิตัตตัง วา โลมะหังโส นะ เหสสะตีติ ฯ

คำแปล

ข้าพเจ้า[๒] ได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จประทับอยู่ที่พระเชตวันวิหาร อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีใกล้พระนครสาวัตถี ในเวลานั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย” ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า “พระพุทธเจ้าข้า” ดังนี้แล้วพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสพระพุทธพจน์ต่อไปว่า

ภิกษุทั้งหลาย เรื่องราวในอดีตกาลอันไกลโพ้นเคยมีมาแล้ว ได้เกิดสงครามระหว่างเหล่าเทวดากับเหล่าอสูรขึ้น ครั้งนั้น ท้าวสักก-เทวราชผู้เป็นใหญ่ในหมู่เทพ ตรัสเรียกเทวดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์มาสั่งว่า ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ถ้าพวกเทวดาเข้าสู่สงครามแล้วเกิดความกลัว หวาดสะดุ้ง ขนพองสยองเกล้า ขอให้ท่านทั้งหลายแลดูยอดธงของเรา เพราะเมื่อพวกท่านแลดูยอดธงของเราแล้วความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าที่มีอยู่จักหายไป

ถ้าพวกท่านทั้งหลายแลดูยอดธงเราไม่ได้ ก็ขอให้แลดูยอดธงของเทวราชชื่อปชาบดี เพราะเมื่อท่านทั้งหลายมองดูยอดธงของเทวราชชื่อปชาบดีแล้ว ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าที่มีอยู่จักหายไป

---

[๒] **“ข้าพเจ้า”** ในที่นี้ หมายถึง พระอานนท์เถระ ผู้เป็นพุทธอุปัฏฐาก และทำหน้าที่ในการทรงจำพระสูตรทั้งปวง

ถ้าท่านทั้งหลายแลดูยอดธงของเทวราชชื่อปชาบดีไม่ได้ ก็ให้แลดูยอดธงของเทวราชชื่อวรุณ เพราะเมื่อท่านแลดูยอดธงของเทวราชชื่อวรุณแล้ว ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าที่มีอยู่จักหายไป

ถ้าท่านทั้งหลายแลดูยอดธงของเทวราชชื่อวรุณไม่ได้ ก็ให้แลดูยอดธงของเทวราชชื่ออีสาน เพราะเมื่อท่านแลดูยอดธงของเทวราชชื่ออีสานแล้ว ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าที่มีอยู่จักหายไป

ภิกษุทั้งหลาย แท้จริงแล้ว เมื่อเหล่าเทวดาทั้งหลายแลดูยอดธงของท้าวสักกเทวราช แลดูยอดธงของเทวราชชื่อปชาบดี แลดูยอดธงของเทวราชชื่อวรุณ หรือแลดูยอดธงของเทวราชชื่ออีสาน ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าที่มีอยู่ บางทีก็หายได้ บางทีก็ไม่หาย เพราะเหตุไร ภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าท้าวสักกเทวราชยังไม่สิ้นราคะ ยังไม่สิ้นโมหะ ยังกลัว ยังหวาดสะดุ้ง ยังต้องหนี

ภิกษุทั้งหลาย ส่วนเราตถาคตกล่าวอย่างนี้ว่า ถ้าพวกเธอทั้งหลายไปอยู่ตามป่า ตามโคนไม้ ตามบ้านร้าง หรือที่อื่นใดแล้วเกิดความกลัว หวาดสะดุ้ง ขนพองสยองเกล้า ขอให้เธอทั้งหลายระลึกถึงเราตถาคตว่า

“เพราะเหตุอย่างนี้ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เองทรงถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ทรงเป็นครูของเหล่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม ทรงมีความสามารถในการจำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ ฯ”

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเมื่อเธอทั้งหลายระลึกถึงตถาคตอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าที่มีอยู่จักหายไป

ถ้าระลึกถึงตถาคตไม่ได้ ก็ให้ระลึกถึงพระธรรมว่า **“พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ศึกษาและปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้และให้ผลได้ไม่จำกัดกาล สามารถแนะนำผู้อื่นให้มาพิสูจน์ได้ว่า “ท่านจงมาดูเถิด” ควรน้อมนำมาไว้ในตัว ผู้รู้ ก็รู้ได้เฉพาะตน ฯ”**

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเมื่อท่านทั้งหลายระลึกถึงพระธรรมอยู่ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าที่มีอยู่จักหายไป

ถ้าระลึกถึงพระธรรมไม่ได้ ก็ให้ระลึกถึงพระสงฆ์ว่า **“พระสงฆ์เป็นสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าปฏิบัติดีแล้ว ปฏิบัติตรงแล้วปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์ ปฏิบัติเหมาะสม ได้แก่บุคคลเหล่านี้คือ คู่แห่งบุรุษ ๔ คู่ นับเรียงลำดับได้ ๘ ท่าน นั่นแหละพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเป็นผู้ควรแก่สักการะที่เขาน้อมนำมาบูชา ควรแก่สักการะที่เขาเตรียมไว้ต้อนรับ ควรรับทักษิณาทาน เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรให้ความเคารพ เป็นเนื้อนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ”**

ภิกษุทั้งหลาย เพราะเมื่อเธอทั้งหลาย ระลึกถึงพระสงฆ์แล้ว ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ขนพองสยองเกล้าที่มีอยู่จักหายไป ที่เป็นเช่นนี้เพราะตถาคตเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าสิ้นราคะ สิ้นโทสะ

สิ้นโมหะ ไม่มีความกลัว ไม่หวาดสะดุ้ง ไม่หนี พระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสพุทธพจน์นี้แล้วจึงตรัสนิคมคาถาประพันธ์ ต่อไปอีกว่า

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเธอทั้งหลายไปอยู่ตามป่า ตามโคนไม้ หรือ ตามบ้านร้าง ให้ระลึกถึงพระพุทธเจ้าแล้วพวกเธอก็จะไม่มีความหวาด กลัว ถ้าพวกเธอทั้งหลายไม่สามารถระลึกถึงพระพุทธเจ้า ผู้เป็นใหญ่ใน โลก ผู้แกล้วกล้ากว่านรชน ก็ให้ระลึกถึงพระธรรม อันสามารถนำสัตว์ออกจากทุกข์ ที่เราแสดงไว้ดีแล้วเถิด ถ้าพวกเธอไม่สามารถระลึกถึงพระธรรมที่สามารถนำสัตว์ออกจากทุกข์อันเราแสดงไว้ดีแล้ว ต่อจากนั้น ก็ให้ระลึกถึงพระสงฆ์ผู้เป็นเนื้อนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ภิกษุทั้งหลาย เมื่อท่านทั้งหลายน้อมรำลึกถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์อยู่อย่างนี้ ความกลัว ความหวาดสะดุ้ง ความขนพองสยองเกล้าก็จักไม่มีแล ฯ

พระพุทธรูปศิลปะสมัยล้านนา

พระเกตุ

พุทธชัยมังคลคาถา : มงคลคาถาแห่งชัยชนะของพระพุทธองค์

ชัยปริตร สุปุพพัณหสูตร : พระสูตรว่าด้วยเวลาที่เป็นฤกษ์งามยามดี

มงคลจักรวาล : ว่าด้วยจักรวาลที่เป็นมงคล

เทวตาอุยโยชนคาถา : คาถาอัญเชิญเทวดากลับวิมาน

ภะวะตุสัพ : พุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังมานุภาพ

นักขัตตะยักข์ : ว่าด้วยอานุภาพแห่งพระปริตร

พระพุทธมนต์สำหรับผู้ที่จำวันเกิดไม่ได้

พระพุทธรูปศิลปะสมัยล้านนา

พุทธชัยมังคลคาถา

เพื่อประสบชัยชนะในที่ทุกสถาน

คาถาประพันธ์ของบุรพาจารย์

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

พุทธชัยมังคลคาถา เป็นคาถาที่พรรณนาถึงเหตุการณ์ที่พระพุทธองค์ประสบชัยชนะ ผ่านพ้นอุปสรรคครั้งสำคัญไปได้ด้วยดีด้วยวิธีของพระองค์ โดยไม่มีการสูญเสียเลือดเนื้อและความเจ็บปวดแต่ประการใด

พุทธชัยมังคลคาถา หรือคาถาพาหุง เป็นคาถาว่าด้วยชัยชนะอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธองค์ที่มีต่อพญามาร หรือพญาวสวัตตีมาราธิราช ผู้ครอบครองสวรรค์ชั้นปรนิมมิตวสวตี ที่นำเหล่าเสนามารมาผจญ

ขณะพระองค์ประทับนั่งบนบัลลังก์ ณ ควงต้นโพธิ์ ก่อนการตรัสรู้ ด้วยธรรมวิธีคือวิธีการทางธรรม มีการระลึกถึงทานบารมีที่ได้บำเพ็ญมาเป็นต้น จนประสบชัยชนะ

ทรงชนะอาฬวกยักษ์ผู้เหี้ยมโหดฆ่าคนไม่เลือกหน้า สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวเมืองอาฬวีจนไม่เป็นอันทำมาหากิน พระองค์ทรงชนะด้วยขันติวิธี

ทรงชนะช้างนาฬาคีรีซึ่งตกมันดุร้ายยิ่งนัก ที่พระเทวทัตให้ควาญช้างปล่อยมาทำร้ายพระองค์ ด้วยเมตตาธรรม คือ การแผ่เมตตา

ทรงชนะโจรองคุลิมาลที่เที่ยวเข่นฆ่าผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก แล้วตัดนิ้วมือมาร้อยเป็นมาลัย พระองค์ทรงชนะด้วยฤทธานุภาพ คือการอธิษฐานฤทธิ์ทางใจ

ทรงชนะนางจิญจมานาวิกาที่ใส่ความพระองค์ ด้วยการวางตัวอย่างสงบนิ่งน่าเคารพ ไม่ทรงแสดงอาการสะทกสะท้านประหวั่นพรั่นพรึงข้อกล่าวหาอันไม่เป็นจริง

ทรงชนะสัจจกนิครนถ์ผู้ที่มีทิฐิกล้า ดูหมิ่นดูแคลนผู้อื่นว่าโง่กว่าตน ด้วยวิธีการทางปัญญา

ทรงชนะนันโทปนันทนาคราชที่มีนิสัยดุร้าย เพราะคิดว่าตนเองมีฤทธิ์มากไม่มีใครสามารถสู้ได้ ด้วยวิธีใช้ฤทธิ์ต้านฤทธิ์

และทรงชนะท้าวมหาพรหม ผู้เต็มไปด้วยความเข้าใจผิดคิดว่าตนมีญาณแก่กล้า พระพุทธองค์ทรงชนะท้าวมหาพรหมด้วยวิธีใช้ญาณที่กว้างขวางกว่าต้านญาณท้าวมหาพรหม

บุรพาจารย์ได้นำเอาเหตุการณ์ที่สำคัญทั้ง ๘ นี้ มาประพันธ์เป็นคาถาชื่อ **"พุทธชัยมังคลคาถา"** หรือ **"คาถาพาหุง"** เพื่อให้เกิดเป็นพุทธานุภาพในการประสบชัยชนะในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ สำหรับผู้น้อมรำลึกถึงพระพุทธคุณ

อานุภาพการป้องกัน

การสวดพุทธชัยมังคลคาถาเป็นการน้อมเอาชัยชนะของพระพุทธองค์มาเป็นสัจกิริยา ทำให้ชีวิตประสบชัยชนะในที่ทุกสถานในกาลทุกเมื่อ ผ่านพ้นปัญหา อุปสรรคและภยันตรายต่างๆ ไปได้ด้วยดี นอกจากนั้น ยังถือว่าเป็นคาถาที่ทำให้ประสบผลสำเร็จในกิจการหน้าที่การงาน และสิ่งที่ปรารถนาทุกประการ

พุทธชัยมังคลคาถานี้คนไทย โดยทั่วไปเรียกกันจนติดปากมาตั้งแต่โบราณว่า **"คาถาพาหุง"** ตามคำขึ้นต้นคาถา

ในตอนท้ายคาถา บุรพาจารย์ได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพคาถาพาหุงไว้ว่า

"นรชนใดไม่เกียจคร้าน สวดก็ดี น้อมระลึกถึงก็ดี ซึ่งพุทธชัยมงคลคาถา ๘ บท นี้เป็น ประจำทุกวัน นรชนนั้นจะพึงล่วงเสียได้ซึ่งอุบัติเหตุทั้งหลายทั้งปวงจะเป็นผู้มีปัญญาและถึงซึ่งความสุขพ้นทุกข์ภัยทั้งหลาย"

พุทธชัยมังคลคาถา

พาหุง สะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตัง
ครีเมขะลัง อุทิตะโฆระสะเสนะมารัง
ทานาทิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

มาราติเรกะมะภิยุชฌิตะสัพพะรัตติง
โฆรัมปะนาฬะวะกะมักขะมะถัทธะยักขัง
ขันตีสุทันตะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

นาฬาคิริง คะชะวะรัง อะติมัตตะภูตัง
ทาวัคคิจักกะมะสะนีวะ สุทารุณันตัง
เมตตัมพุเสกะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

อุกขิตตะขัคคะมะติหัตถะสุทารุณันตัง
ธาวันติโยชะนะปะถังคุลิมาละวันตัง
อิทธีภิสัง ขะตะมะโน ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

กัตวานะ กัฏฐะมุทะรัง อิวะ คัพภินียา
จิญจายะ ทุฏฐะวะจะนัง ชะนะกายะมัชเฌ
สันเตนะ โสมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

สัจจัง วิหายะ มะติสัจจะกะวาทะเกตุง
วาทาภิโรปิตะมะนัง อะติอันธะภูตัง
ปัญญาปะทีปะชะลิโต ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

นันโทปะนันทะภุชะคัง วิพุธัง มะหิทธิง
ปุตเตนะ เถระภุชะเคนะ ทะมาปะยันโต
อิทธูปะเทสะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

ทุคคาหะทิฏฐิภุชะเคนะ สุทัฏฐะหัตถัง
พรัหมัง วิสุทธิชุติมิทธิพะกาภิธานัง
ญาณาคะเทนะ วิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

เอตาปิ พุทธะชะยะมังคะละอัฏฐะคาถา
โย วาจะโน ทินะทิเน สะระเต มะตันที
หิตะวานะเนกะวิวิธานิ จุปัททะวานิ
โมกขัง สุขัง อะธิคะเมยยะ นะโร สะปัญโญ ฯ

คำแปล

พญามารเนรมิตแขนตั้งพันแขน ถืออาวุธครบมือขี่ช้างครีเมขล์ สะพรึบพร้อมด้วยพลมาร โห่ร้องกึกก้องน่าสะพรึงกลัวเข้ามาผจญ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงชนะพญามารด้วยวิธีทางธรรมมีทานบารมีเป็นต้น ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะพญามารนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่านฯ

อาฬวกยักษ์ ผู้ดุร้าย หยาบช้า เหี้ยมโหดต่อคนไม่เลือกหน้าได้เข้ามารุกรานราวีพระพุทธองค์ตลอดทั้งคืน หนักยิ่งเสียกว่าครั้งผจญพญามาร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชนะอาฬวกยักษ์ ด้วยวิธีการทรมาน ที่ดีคือขันติธรรม ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะอาฬวกยักษ์นั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน ฯ

พญาช้างนาฬาคิรีกำลังตกมันเต็มที่จึงดุร้ายมาก ร้องแปร๋แปร้นแล่นเข้ามาราวกับไฟป่าโหมไหม้ หรือไม่ก็เหมือนจักราวุธอันแรงร้ายราวสายฟ้าฟาด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชนะพญาช้างนาฬาคิรีด้วยวิธีรดด้วยน้ำคือเมตตา ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะพญาช้างนาฬาคิรีนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน ฯ

มหาโจรองคุลิมาล สันดานบาปหยาบช้า ทั้งฝีมือก็ยอดเยี่ยมถือดาบเงื้อง่าวิ่งไล่ติดตามพระองค์ไปตลอดทาง ๓ โยชน์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีทรงชนะมหาโจรองคุลิมาลด้วยการบันดาลฤทธิ์ทางใจ ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะมหาโจรองคุลิมาลนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน ฯ

นางจิญจมาณวิกา ทำมารยาเอาผ้าห่อไม้กลมผูกแนบไว้ที่ท้องแสร้งทำเหมือนหญิงท้องแก่ มาใส่ร้ายป้ายสีพระพุทธองค์ท่ามกลางชุมชน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชนะนางจิญจมาณวิกา ด้วยวิธีที่สงบนิ่ง วางพระองค์สง่าผ่าเผยเหมือนดวงจันทร์ลอยเด่น ท่ามกลาง ฟากฟ้า ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะนางจิญจมาณวิกานั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน ฯ

สัจจกนิครนถ์ ผู้เชิดชูหลักทฤษฎีของตนว่าจริงแท้เลิศลอยราวกับชูธงขึ้นฟ้า ซึ่งเป็นการปกปิดปัญญาที่จะรู้ความจริงเสียสิ้น มุ่งมาจะโต้วาทะกับพระพุทธองค์ พระจอมมุนีทรงจุดประทีป คือ ปัญญาขึ้นส่องให้เห็นความจริงจนได้รับชัยชนะ ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้พิชิตสัจจกนิครนถ์นั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน ฯ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงชนะนันโทปนันทนาคราช ผู้มีฤทธิ์มาก แต่มีความหลงผิด ด้วยทะนงจิตจึงบังอาจสำแดงฤทธิ์แผ่พังพานกั้นฉนวนอากาศ ปิดทางพระพุทธองค์เสด็จ พระจอมมุนีโปรดให้พระมหาโมคคัลลานะ ผู้เป็นพุทธบุตร เนรมิตกายเป็นนาคราชไปทรมานด้วยวิธีแสดงฤทธิ์ต้านฤทธิ์จนได้รับชัยชนะสิ้นพยศ รู้ผิด รู้ชอบ ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะนันโทปนันทนาคราชนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน ฯ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงชนะพรหมชื่อพกะ ผู้สำคัญตนว่ามีความบริสุทธิ์ มีรัศมี เรืองอำนาจ และมีฤทธิ์ ไม่มีใครยิ่งกว่าเลยเกิดความเห็นผิดไปว่า ชีวิตของพรหมเป็นชีวิตที่เป็นอมตะจึงโต้แย้งคำสอนของพระพุทธองค์ เปรียบเหมือนคนถูกงูกัดที่มือ พระจอมมุนีทรง

ใช้วิธีแสดงพระญาณครอบญาณให้กว้างกว่า ทำให้พรหมหมดความเห็นผิดจึงได้รับชัยชนะ ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะพรหมชื่อพกะนั้น ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน ฯ

นรชนใดไม่เกียจคร้าน สวดก็ดี น้อมระลึกถึงก็ดี ซึ่งพุทธชัยมงคลคาถา ๘ บทนี้เป็นประจำทุกวันๆ นรชนนั้นจะพึงล่วงเสียได้ซึ่งอุปัทวันตรายทั้งหลายทั้งปวง จะเป็นผู้มีปัญญาและถึงซึ่งความสุขพ้นทุกข์ภัยทั้งหลาย ฯ

ชัยปริตร สุปุพพัณหสูตร

เวลาที่เป็นฤกษ์งามยามดีสำหรับผู้ต้องการมงคล

พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

ชัยปริตรเป็นคาถาสำหรับสวดอวยพรชัยมงคล ใช้สวดต่อท้ายหลังจากสวดพระปริตรครบทุกบทแล้ว เชื่อว่าประพันธ์ขึ้นในยุคเดียวกันกับพุทธชัยมงคลคาถา หรือที่คนไทยรู้จักโดยทั่วไปว่า **"บทถวายพรพระ"** หรือ **"คาถาพาหุง"** ทั้งนี้เพราะชัยปริตรใช้สวดต่อท้ายบทถวายพรพระเสมอจึงน่าเชื่อว่าบทสวดทั้งสองบทนี้ประพันธ์ขึ้นในยุคเดียวกัน

ชัยปริตรท่อนแรกกล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธองค์จนพระองค์มีชัยชนะต่อพญามารและเหล่าเสนามารทั้งหลาย แล้วบรรลุ

พระสัมมาสัมโพธิญาณเหนืออปราชิตบัลลังก์ อันเป็นบัลลังก์ของผู้มีชัยไม่พ่ายแพ้ ณ ควงไม้โพธิ์พฤกษ์ ณ ผืนแผ่นดินอันเป็นจอมดิน ซึ่งเป็นสถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระพุทธองค์ทรงประกอบด้วยพระมหากรุณาอันยิ่งใหญ่ เกื้อกูลแก่มวลสรรพสัตว์ ภายหลังการตรัสรู้ ได้ออกเที่ยวสั่งสอนหมู่สัตว์ให้พ้นทุกข์ตราบจนเข้าสู่ปรินิพพาน ชัยปริตรได้น้อมเอาความจริงข้อนี้เป็นสัจกิริยา ให้เกิดชัยมงคลสำหรับผู้ปรารถนามงคลและได้ประกอบพิธีอันเป็นมงคล

คำว่า **"สีเส ปะฐะวิโปกขะเร อะภิเสเก"** แปลว่า **"ณ ผืนแผ่นดินอันเป็นจอมดินซึ่งเป็นที่อภิเษกแห่งพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์"** นั้น อรรถกถาได้อธิบายไว้ว่า เมื่อโลกสลายไปจนหมุนกลับมาสู่การเกิดโลกใหม่ ผืนแผ่นดินตรงที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้นเป็นแผ่นดินส่วนที่ผุดขึ้นก่อนแผ่นดินส่วนอื่นทั้งหมด แผ่นดินส่วนนี้ลักษณะเหมือนใบบัว ส่วนที่เหลือยังเป็นน้ำทั้งหมด เมื่อพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์อุบัติขึ้นในโลกมาตรัสรู้ตรงแผ่นดินนี้ แผ่นดินส่วนนี้จึงชื่อว่าผืนแผ่นดินอันเป็นจอมดินซึ่งเป็นที่อภิเษก คือ เป็นที่ตรัสรู้แห่งพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์

บัวหลวงเป็นพันธุ์ไม้ชนิดแรกที่เกิดขึ้นบนผืนแผ่นดินนั้น ด้วยเหตุนี้ คนจึงเรียกดอกบัวหลวง ซึ่งเป็นไม้ชนิดแรกบนโลกว่า **"ปทุม"** แปลว่า **"ไม้ต้นแรก"** บัวหลวงกอแรกนี้จะออกดอกตามจำนวนพระพุทธเจ้าที่จะมาตรัสรู้ในกัปนั้นๆ

สำหรับกัปที่มนุษย์เป็นอยู่ในยุคปัจจุบันนี้ บัวหลวงที่เกิดตรงแผ่นดินที่ผุดแห่งแรกได้ออกดอก ๕ ดอก ซึ่งเป็นนิมิตหมายว่าจะมีพระพุทธเจ้าตรัสรู้ในกัปนี้ทั้งหมด ๕ พระองค์ คือ

(๑) **พระกะกุสันธะพุทธเจ้า** ได้มาตรัสรู้แล้วในอดีต

(๒) **พระโกนาคมนะพุทธเจ้า** ได้มาตรัสรู้แล้วในอดีต

(๓) **พระกัสสปะพุทธเจ้า** ได้มาตรัสรู้แล้วในอดีต

(๔) **พระโคตมพุทธเจ้า** คือ พระพุทธเจ้าของเราองค์ปัจจุบัน

(๕) **พระศรีอริยเมตไตรยพุทธเจ้า** พระพุทธเจ้าพระองค์นี้ยังไม่ได้มาตรัสรู้ ยังสถิตอยู่สวรรค์ชั้นดุสิต จะมาตรัสรู้เป็นองค์ที่ ๕ ในอนาคต ซึ่งจะเป็นองค์สุดท้ายในภัทรกัปนี้

ชัยปริตรท่อนต่อมาได้นำเอาสุปุพพัณหสูตร ซึ่งเป็นพุทธพจน์มาสวดต่อ สุปุพพัณหสูตรเป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์สอนให้ผู้คนถือฤกษ์งามยามดีตามการกระทำดี คือ ทำดีด้วยกาย วาจา ใจ เวลาใดฤกษ์ก็ดีเวลานั้น

ข้อความในสุปุพพัณหสูตร ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริต ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในเวลาเช้า เวลาเช้านั้น ก็เป็นฤกษ์ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริตด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในเวลากลางวัน เวลากลางวันนั้น ก็เป็นฤกษ์ดีของสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใดประพฤติสุจริต ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ในเวลาเย็น เวลาเย็นนั้น ก็เป็นฤกษ์ดีของสัตว์เหล่านั้น แล้วพระองค์ก็ตรัสว่า กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม ความปรารถนาของท่าน เป็นประทักษิณเป็นฤกษ์ดี มงคลดี แจ้งดี รุ่งดี ขณะดี ครู่ดี และเป็น การบูชาอย่างดีในพรหมจารีทั้งหลาย คนทำกรรมอันเป็นประทักษิณแล้ว ย่อมได้ประโยชน์อันเป็นประทักษิณ

ในอรรถกถาสุปุพพัณหสูตรอธิบายไว้ว่า วันที่คนทั้งหลายบำเพ็ญสุจริตธรรมทั้ง ๓ คือ กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต ได้บริบูรณ์ วันนั้นชื่อว่าได้ประกอบฤกษ์ดี พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า วันที่คนทั้งหลายบำเพ็ญสุจริตธรรมนั้น มีฤกษ์ดีทุกเมื่อ วันนั้นนั่นแหละเป็นวันที่มีฤกษ์สำหรับทำการมงคลแล้ว วันนั้นมีมงคลฤกษ์ตลอดทั้งวัน

นอกจากนั้น พระพุทธองค์ยังตรัสย้ำข้อความเกี่ยวกับฤกษ์ยามไว้ในนักขัตตชาดก พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก **"ประโยชน์ได้ล่วงเลย คนโง่เขลาที่มัวรอคอยฤกษ์ยามอยู่ ประโยชน์ คือ ตัวฤกษ์ของผู้ที่ต้องการประโยชน์ ดวงดาวจักทำอะไรได้"** และพระพุทธองค์แสดงถึงวันที่เป็นมงคลไว้ในภัทเทกรัตตสูตร พระสุตตันตปิฎกมัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ว่า **"คนขยันทั้งวัน ทั้งคืนไม่ซึมเศร้า มีแต่วันนำโชค"**

ชัยปริตรท่อนสุดท้าย เป็นบทที่บุรพาจารย์ประพันธ์ขึ้นปิดท้ายสุปุพพัณหสูตร สำหรับอวยพรเจาะจงเฉพาะบุคคลชายหญิงพร้อมทั้งหมู่ญาติ ให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีความเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระพุทธศาสนา ชัยปริตรท่อนสุดท้ายนิยมนำไปสวดอวยพรชายหญิงที่ทำบุญเป็นการเฉพาะ เช่น ทำบุญวันเกิด และบวชนาค เป็นต้น

ในบทขัดตำนานท่านได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพชัยปริตรไว้ ดังนี้

"ขอชัยชนะจงมีแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ขอให้ผู้ที่พ่ายแพ้กลับมีชัยชนะ พระพุทธเจ้าผู้มีจักษุ เมื่อยังท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อย ภพใหญ่ ทรงกำจัดมารและเสนามารให้ห่างออกไปถึง ๑๒ โยชน์ โดยรอบ ด้วยขันติบารมี ด้วยเมตตาบารมี และด้วยอธิษฐานบารมี ทรง ทำทิพยจักษุให้บริสุทธิ์

ผ่องใสแล้ว ทรงบำเพ็ญพุทธกิจสำเร็จบริบูรณ์ เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและเพื่อความสุขแก่สัตว์ทั้งหลายผู้ปรารถนาความสวัสดีเป็นต้น เราทั้งหลายจงสวดพระปริตรนั้นกันเถิด ฯ"

ชัยปริตร

มะหาการุณิโก นาโถ หิตายะ สัพพะปาณินัง
ปุเรตะวา[๑] ปาระมี สัพพา ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง ฯ
ชะยันโต โพธิยา มูเล สักะยานัง นันทิวัฑฒะโน
เอวัง ตะวัง วิชะโย โหหิ ชะยัสสุ ชะยะมังคะเล
อะปะราชิตะปัลลังเก สีเส ปะฐะวิโปกขะเร
อะภิเสเก สัพพะพุทธานัง อัคคัปปัตโต ปะโมทะติ ฯ
*สุนักขัตตัง สุมังคะลัง สุปะภาตัง สุหุฏฐิตัง
สุกขะโณ สุมุหุตโต จะ สุยิฏฐัง พรัหมะจาริสุ
ปะทักขิณัง กายะกัมมัง วาจากัมมัง ปะทักขิณัง
ปะทักขิณัง มะโนกัมมัง ปะณิธี เต ปะทักขิณา
ปะทักขิณานิ กัตะวานะ ละภันตัตเถ ปะทักขิเณ ฯ
*โส อัตถะลัทโธ สุขิโต วิรุฬโห พุทธะสาสะเน

---

[๑] อ่านว่า ปู-เรด-ตะ-วา

* ข้อความจากนี้เป็นข้อความจากสุปุพพัณหสูตร พระสุตตันตปิฎก อังคุตรนิกาย ติกนิบาต

* ข้อความจากนี้เป็นข้อความที่บุรพาจารย์ประพันธ์ขึ้นปิดท้ายสุปุพพัณหสูตร เพื่อให้สวดอวยพรชายหญิง และหมู่ชนเป็นการเฉพาะ

อะโรโค สุขิโต โหหิ สะหะ สัพเพหิ ญาติภิ
สา อัตถะลัทธาสุขิตา วิรุฬหา พุทธะสาสะเน
อะโรคา สุขิตา โหหิ สะหะ สัพเพหิ ญาติภิ
เต อัตถะลัทธา สุขิตา วิรุฬหา พุทธะสาสะเน
อะโรคา สุขิตา โหถะ สะหะ สัพเพหิ ญาติภิ ฯ

คำแปล

พระพุทธเจ้า ทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ประกอบด้วยพระคุณอันยิ่งใหญ่ ทรงบำเพ็ญพระบารมีทุกประการ เพื่อเกื้อกูลแก่มวลสรรพสัตว์ ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณอันสูงสุดแล้ว ด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้ ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน ขอท่านจงประสบความสำเร็จในการประกอบพิธีชัยมงคล เหมือนองค์พระทศพลผู้เป็นศูนย์รวมจิตใจแห่งชาวศากยะ ทรงมีชัยชนะต่อพญามาร ที่ควงแห่งต้นโพธิ์พฤกษ์ ทรงถึงความเป็นผู้เลิศ บันเทิงอยู่เหนืออปราชิตบัลลังก์ คือ บังลังก์ของผู้มีชัยไม่พ่ายแพ้ ณ ผืนแผ่นดินอันเป็นจอมดิน ซึ่งเป็นที่ตรัสรู้แห่งพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ความปรารถนาของท่านเป็นประทักษิณในวันเวลาใด วันเวลานั้นเป็นฤกษ์ดี มงคลดี แจ้งดี รุ่งดี ขณะดี ครู่ดี และเป็นการบูชาอย่างดีสำหรับผู้ประพฤติดีทั้งหลาย คนทำกรรมอันเป็นประทักษิณแล้ว ย่อมได้ประโยชน์อันเป็นประทักษิณ[๒]

---

[๒] กรรมที่เป็นประทักษิณ คือ การกระทำที่สุจริตถูกต้องชอบธรรม ประโยชน์ที่เป็นประทักษิณ คือ ประโยชน์ฝ่ายดี ได้แก่ ความเจริญรุ่งเรือง

คนทำกรรมที่เป็นประทักษิณ คือ การกระทำที่สุจริตถูกต้องชอบธรรมทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ย่อมมีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า

ขอท่านจงได้รับประโยชน์สุข เจริญงอกงามไพบูลย์ในพระพุทธศาสนา ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีความสุขกายสบายใจ พร้อมด้วยญาติทั้งปวง

ขอเธอจงได้รับประโยชน์สุข เจริญงอกงามไพบูลย์ในพระพุทธศาสนา ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีความสุขกายสบายใจ พร้อมด้วยญาติทั้งปวง

ขอท่านทั้งหลายจงได้รับประโยชน์สุข เจริญงอกงามไพบูลย์ในพระพุทธศาสนา ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีความสุขกายสบายใจ พร้อมด้วยญาติทั้งปวง ฯ

มงคลจักรวาล

จักรวาลที่เป็นมงคลสำหรับสัตว์ทั้งหลาย

คาถาประพันธ์ของบุรพาจารย์

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

มงคลจักรวาล เป็นบทสำหรับสวดทำสัจกิริยา โดยน้อมเอาอานุภาพของพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ตลอดจนอานุภาพแห่งพระคุณทั้งหลายของพระพุทธองค์ มาขจัดปัดเป่าทุกข์โศกโรคภัย และอันตรายทั้งหลายทั้งปวงให้สูญหายมลายไปสิ้น ในบทสุดท้ายยังได้ตั้งความปรารถนาให้ผู้ฟังการเจริญมงคลจักรวาลได้ถึงความเป็นผู้มีอายุยืนตลอดจนขอให้เทวดาทั้งหลายตามรักษา

บทมงคลจักรวาลใหญ่ จะประพันธ์ที่ไหนเมื่อใดยังสืบค้นที่มาไม่ได้ บางท่านเชื่อว่าประพันธ์ที่เมืองไทย เพราะชื่อมงคลจักรวาลใหญ่นั้น บ่งบอกถึงความเป็นไทย โดยยึดเอาคำว่าใหญ่ซึ่งเป็นคำไทยเป็นข้อสันนิษฐาน แต่ก็ยังไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนมากไปกว่านี้

เนื้อความของบทมงคลจักรวาล ประพันธ์ตามคติพระพุทธศาสนาที่ว่า จักรวาลมีจำนวนมากมายตั้งแสนโกฏิจักรวาล แต่ในจักรวาลทั้งหลายเหล่านั้นไม่มีพระพุทธเจ้าไปเสด็จอุบัติขึ้น เมื่อไม่มีพระพุทธเจ้าแล้วพระธรรม และพระสงฆ์ก็ไม่มี จักรวาลเหล่านั้นจึงชื่อว่า "ไม่เป็นมงคล"

อรรถกถามหาสมัยสูตร ทีฆนิกาย มหาวรรคกล่าวว่า สนังกุมารพรหมและติสสกุมารพรหม สามารถทำให้จักรวาลพันหนึ่งสว่างไสวด้วยนิ้วมือเดียว และสามารถทำจักรวาลหมื่นหนึ่งให้สว่างไสวด้วยนิ้วมือ ๑๐ นิ้ว ข้อความดังกล่าวเป็นการยืนยันความมีอยู่แห่งจักรวาลทั้งหลายตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

สำหรับจักรวาลที่เราอาศัยอยู่นี้ มีพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นสั่งสอนธรรมแก่มวลสรรพสัตว์ มีพระสงฆ์ออกบวชตามเที่ยวสั่งสอนหมู่สัตว์นำพระธรรมสืบต่อมา ได้อำนวยประโยชน์สุขและเกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมาก ได้อนุเคราะห์แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย

อรรถกถามหาสมัยสูตร กล่าวถึงข้อที่พระพุทธองค์ใช้พระญาณตรวจดูจักรวาลอันไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อต้องการทราบว่า ในจักรวาลอื่นมีพระพุทธเจ้าองค์อื่น เช่นกับพระองค์อีกหรือไม่ เมื่อทรงตรวจดูก็ไม่ทรง

เห็นพระพุทธเจ้าองค์อื่นในจักรวาลอื่น ข้อความในอรรถกถามหาสมัยสูตรนี้แสดงว่า พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นเฉพาะจักรวาลนี้เท่านั้น จักรวาลนี้เป็นที่รวมแห่งพระรัตนตรัยจึงชื่อว่าเป็น **“มงคลจักรวาล”**

ข้อความเกี่ยวกับจำนวนจักรวาลทั้งหลาย ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก จุฬนีสูตร อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต และอรรถกถาจุฬนีสูตร

พระพุทธองค์ตรัสจุฬนีสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรเกี่ยวกับจักรวาลนี้ ขณะที่พระองค์ประทับอยู่ ณ พระนครสาวัตถี ในพระเชตวันมหาวิหาร อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี พระองค์ได้ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมา ทรงเริ่มแสดงพระสูตรชื่อว่าอรุณวดี ครั้งนั้น พระอานนท์เถระยืนถวายงานพัดอยู่ ได้ทรงจำพระสูตรนั้นไว้ทั้งหมดตั้งแต่ต้นจนจบไม่ให้ตกหล่นแม้แต่พยัญชนะเดียว

ในวันรุ่งขึ้น พระเถระกลับจากบิณฑบาต ถวายการอุปัฏฐากพระพุทธองค์เสร็จแล้วได้กลับไปยังที่พักของตน พระเถระนั่งทบทวนอรุณวดีสูตรที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในวันวานว่า อัครสาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าพระนามว่าสิขียืนอยู่บนพรหมโลก สามารถเปล่งรัศมีออกจากร่างกายส่องสว่างขจัดความมืดมนอันธการไปใน ๑,๐๐๐ จักรวาล แล้วแสดงธรรมให้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายฟัง ข้อความนี้พระบรมศาสดาตรัสไว้เมื่อวันวาน พระสาวกยังมีอานุภาพเช่นนี้ก็พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงบำเพ็ญบารมี ๑๐ ทัศ ได้บรรลุอย่างพระสัพพัญญุตญาณ จะสามารถ เปล่งพระสุรเสียงไปได้ไกลเท่าไร เพื่อคลายความสงสัยที่เกิดขึ้นนั้น พระเถระจึงเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าทูลถามข้อสงสัย

พระพุทธองค์ตรัสว่า อานนท์ เธอพูดอะไรอย่างนี้ พระสาวกดำรงอยู่ในญาณที่จำกัด ส่วนพระตถาคตเจ้าบำเพ็ญบารมี ๑๐ ทัศ แล้วบรรลุพระสัพพัญญุญาณ มีญาณไม่มีขอบเขตจำกัด เธอพูดเช่นนี้เหมือนเอาปลายเล็บช้อนฝุ่นขึ้นมาเปรียบกับฝุ่นในพื้นปฐพี เพราะวิสัยก็ดี ธรรมก็ดี พลังก็ดีของสาวกทั้งหลายย่อมแตกต่างจากพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ครั้นตรัสดังนี้แล้วก็ทรงนิ่งโดยดุษณียภาพ

พระเถระได้ทูลถามเป็นครั้งที่ ๒ พระบรมศาสดาตรัสว่าอานนท์ เธอพูดอะไรอย่างนี้เหมือนเอาโพรงของต้นตาล ไปเทียบกับอากาศที่เวิ้งว้างหาที่สุดมิได้ เหมือนเอานกนางแอ่นไปเทียบกับพญาครุฑซึ่งบินได้วันละ ๑๕๐ โยชน์ เหมือนเอาน้ำในงวงช้างไปเทียบกับน้ำในแม่น้ำมหาคงคา เหมือนเอาน้ำในหลุมกว้างยาว ๘ ศอกไปเทียบกับสระทั้ง ๗ เหมือนเอาคนที่มีรายได้เพียงข้าว ๑ ทะนานไปเทียบกับพระเจ้าจักรพรรดิ เหมือนเอาปีศาจคลุกฝุ่นไปเทียบกับท้าวสักกเทวราช และเหมือนเอาแสงหิ่งห้อยไปเทียบกับแสงพระอาทิตย์ ครั้นตรัสดังนี้แล้วก็ทรงนิ่งโดยดุษณียภาพ

พระเถระคิดว่า เราทูลถามพระศาสดาแล้วพระองค์ไม่ตรัสตอบเลยเราจะขอโอกาสทูลถามอีกสักครั้ง จึงทูลถามเป็นครั้งที่ ๓ พระพุทธองค์ตรัสว่า เธอเคยฟังเรื่องสหัสสีจูฬนิกาโลกธาตุ อันว่าด้วยโลกธาตุอย่างเล็กมีจำนวนพันจักรวาล แล้วมิใช่หรือ พระอานนท์เถระกราบทูลให้พระพุทธองค์ตรัสพระสูตรนี้ ซึ่งจะทำให้ภิกษุทั้งหลายได้ฟังจากพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วทรงจำไว้

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงเรื่องจักรวาลว่า อานนท์ ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์แผ่รัศมีส่องแสงทำให้สว่างไปทั่วทิศตลอดที่มีประมาณเท่าใด โลกมีเนื้อที่เท่านั้นจำนวน ๑,๐๐๐ ในจำนวน ๑,๐๐๐ โลกนั้น มีดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ ภูเขาสิเนรุ อย่างละ ๑,๐๐๐ มีชมพูทวีป อมรโคยานทวีป อุตตรกุรุทวีป ปุพพวิเทหทวีป อย่างละ ๑,๐๐๐ มีสมุทร มีมหาราชอย่างละ ๔,๐๐๐ มีสวรรค์ ๖ ชั้น และพรหมโลกชั้นละ ๑,๐๐๐ นี้เรียกว่า **สหัสสีจูฬนิกาโลกธาตุ** โลกธาตุอย่างเล็กมีพันจักรวาล

สหัสสีจูฬนิกาโลกธาตุเท่าใด โลกเท่านั้นคูณโดยส่วน ๑,๐๐๐ นี้เรียกว่า **ทวิสหัสสีมัชฌิมิกาโลกธาตุ** โลกธาตุกลางมีล้านจักรวาล ทวิสหัสสีมัชฌิมิกาโลกธาตุเท่าใด โลกเท่านั้นคูณโดยส่วน ๑,๐๐๐ นี้เรียกว่า **ติสหัสสีมหาสหัสสีโลกธาตุ** โลกธาตุใหญ่มีแสนโกฏิจักรวาล แล้วพระองค์ก็สรุปว่า พระองค์สามารถเปล่งพระสุรเสียงให้ได้ยินไปทั่วทั้งแสนโกฏิจักรวาลนั้น

อานุภาพการป้องกัน

ข้อความในจูฬนีสูตรได้แสดงว่า จักรวาลมีจำนวนมากมายตั้งแสนโกฏิจักรวาล โลกธาตุอย่างเล็กมีพันจักรวาล อย่างกลางมีล้านจักรวาล อย่างใหญ่มีแสนโกฏิจักรวาล ซึ่งสอดคล้องกับความเชื่อของนักคิดปัจจุบันว่าจักรวาลไม่มีที่สิ้นสุด แต่พระพุทธศาสนาแสดงว่าถึงแม้จักรวาลจะมีมากมายไม่มีที่สิ้นสุดเช่นนั้น จักรวาลอื่นๆ เหล่านั้นก็ไม่มีคุณค่า เพราะไม่มีพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น เมื่อไม่มีพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ก็ไม่มี จึงไม่มีการสั่งสอนเพื่อให้สรรพสัตว์

พ้นทุกข์ เมื่อไม่มีการสั่งสอนให้สรรพสัตว์พ้นทุกข์ จักรวาลเหล่านั้นก็ชื่อว่า **"ไม่เป็นมงคล"**

สำหรับจักรวาลที่เราอาศัยอยู่นี้ มีพระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติขึ้น สั่งสอนธรรมแก่สรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ มีพระสงฆ์ออกบวชตามเที่ยวสั่งสอนหมู่สัตว์ให้ปฏิบัติธรรมสืบต่อมาตราบจนปัจจุบัน จักรวาลนี้ได้อำนวยประโยชน์สุขและเกื้อกูลแก่หมู่ชนเป็นอันมาก จึงชื่อว่าเป็น **"มงคลจักรวาล"**

การประพันธ์บทมงคลจักรวาลก็อาศัยคติดังกล่าว โดยน้อมเอาความจริงที่ว่าพระรัตนตรัยมีแต่ในจักรวาลนี้เท่านั้นเป็นสัจกิริยา อาศัยอานุภาพพระรัตนตรัยนั้น ให้เกิดมงคลในชีวิต สามารถกำจัดทุกข์โศกโรคภัยและอันตรายทั้งหลายทั้งปวงให้สูญหายมลายไปสิ้น

มงคลจักรวาล (ใหญ่)

สิริธิติมะติเตโชชะยะสิทธิมะหิทธิมะหาคุณาปะริมิตะปุญญาธิการัสสะ สัพพันตะรายะนิวาระณะสะมัตถัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ทะวัตติงสะมะหาปุริสะลักขะณานุภาเวนะ อะสีตยานุพยัญชนะนานุภาเวนะ อัฏฐุตตะระสะตะมังคะลานุภาเวนะ ฉัพพัณณะรังสิยานุภาเวนะ เกตุมาลานุภาเวนะ ทะสะปาระมิตานุภาเวนะ ทะสะอุปะปาระมิตานุภาเวนะ ทะสะปะระมัตถะปาระมิตานุภาเวนะ สีละสะมาธิปัญญานุภาเวนะ พุทธานุภาเวนะ ธัมมานุภาเวนะ สังฆานุภาเวนะ เตชานุภาเวนะ อิทธานุภาเวนะ พะลานุภาเวนะ เญยยะธัมมานุภาเวนะ จะตุราสีติสะหัสสะธัมมักขันธานุภาเวนะ นะวะโลกุตตะระธัมมานุภาเวนะ อัฏฐังคิกะมัคคานุภาเวนะ อัฏฐะสะมาปัตติยานุภาเวนะ

ฉะพะภิญญานุภาเวนะ จะตุสัจจะญาณานุภาเวนะ ทะสะพะละญาณานุภาเวนะ สัพพัญญุตะญาณานุภาเวนะ เมตตากะรุณามุทิตาอุเบกขานุภาเวนะ สัพพะปะริตตานุภาเวนะ ระตะนัตตะยะสะระณานุภาเวนะ ตุยหัง สัพพะโรคะโสกุปัททะวะทุกขะโทมะนัสสุปายาสา วินัสสันตุ สัพพะอันตะรายาปิ วินัสสันตุ สัพพะสังกัปปา ตุยหัง สะมิชฌันตุ ทีฆายุตา ตุยหัง โหตุ สะตะวัสสะชีเวนะ สะมังคิโก โหตุ สัพพะทา ฯ อากาสะปัพพะตะวะนะภูมิคังคามะหาสะมุททา อารักขะกา เทวะตา สะทา ตุมเห อะนุรักขันตุ ฯ

คำแปล

ด้วยอานุภาพแห่งมหาปุริสลักษณะ คือ ลักษณะของพระมหาบุรุษ ๓๒ ประการ ของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงสิริ ทรงประสบชัยชนะ เพราะเดชอันเกิดแต่ความรู้ ความเห็นชอบ ทรงมีฤทธิ์มาก มีคุณมาก มีบุญญาธิการหาที่สิ้นสุดมิได้ สามารถในการป้องกัน อันตรายทั้งหลายทั้งปวง

ด้วยอานุภาพแห่งอนุพยัญชนะ ๘๐ ประการ[๓] ด้วยอานุภาพแห่งมงคลลักษณะ ๑๐๘ ประการ[๔] ด้วยอานุภาพแห่งฉัพพรรณรังสี[๕] ด้วย

---

[๓] **พระอนุพยัญชนะ** คือ พระพุทธองค์มีลักษณะปลีกย่อย ๘๐ ประการ

[๔] **พระมงคลลักษณะ** คือ มงคลลักษณะที่ปรากฏที่ฝ่าพระบาท ๑๐๘ ประการ

[๕] **ฉัพพรรณรังสี** คือ พระรัศมี ๖ ประการ ที่พวยพุ่งออกจากพระวรกายของพระพุทธองค์ คือ (๑) **นีละ** สีเขียวเหมือนดอกอัญชัน (๒) **ปีตะ** สีเหลืองเหมือนหรดาลทอง (๓) **โลหิตะ** สีแดงเหมือนดวงอาทิตย์อ่อนแสง (๔) **โอวาตะ** สีขาวเหมือนยวงเงิน (๕) **มัญเชฐะ สีหงสบาท** สีเหมือนดอกหงอนไก่ (๖) **ประภัสสร** สีเลื่อมพรายเหมือนแก้วผลึก

อานุภาพแห่งพระเกตุมาลา ด้วยอานุภาพบารมี ๑๐ ด้วยอานุภาพแห่งอุปบารมี ๑๐ ด้วยอานุภาพแห่งปรมัตถบารมี ๑๐ ด้วยอานุภาพแห่งศีล สมาธิและปัญญา ด้วยพุทธานุภาพ ด้วยธรรมานุภาพ ด้วยสังฆานุภาพ ด้วยเดชานุภาพ ด้วยฤทธานุภาพ ด้วยพลานุภาพ ด้วยอานุภาพแห่งธรรมที่สัตว์จะพึงรู้ได้ ด้วยอานุภาพแห่งธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ด้วยอานุภาพแห่งโลกุตรธรรม ๙ ด้วยอานุภาพแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘ ด้วยอานุภาพแห่งสมาบัติ ๘ ด้วยอานุภาพแห่งอภิญญา ๖ ด้วยอานุภาพแห่งญาณในอริยสัจ ๔ ด้วยอานุภาพแห่งทศพลญาณ ด้วยอานุภาพแห่งพระสัพพัญญุตญาณ ด้วยอานุภาพแห่งเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ด้วยอานุภาพแห่งพระปริตรทั้งปวง ด้วยอานุภาพแห่งพระรัตนตรัยอันเป็นที่พึ่ง ขอโรคโศก อุปัทวันตราย ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ ความคับแค้นใจทั้งปวงของท่านจงมลายสูญหายไป แม้อันตรายทั้งปวงก็จงพินาศไป ขอความปรารถนาของท่านจงสำเร็จทุกประการ จงมีอายุยืนนานตลอด ๑๐๐ ปี

ขอเทวาอารักษ์ทั้งหลาย ซึ่งสถิตอยู่ในอากาศ บนภูเขา ลำเนาป่า ที่พื้นดิน ที่แม่น้ำ และที่มหาสมุทร จงตามรักษาท่านทั้งหลายตลอดกาลทุกเมื่อ ฯ

เทวตาอุยโยชนคาถา

เพื่อให้เทวดาอนุโมทนาบุญจากการฟังพุทธมนต์แล้วกลับวิมาน

คาถาประพันธ์ของบุรพาจารย์

ประวัติความเป็นมา

เทวตาอุยโยชนคาถา เป็นคาถาส่งเทวดา ใช้สวดเพื่ออัญเชิญเทวดากลับวิมาน เมื่อแรกที่จะเจริญพระพุทธมนต์ ได้มีการชุมนุมเทวดาหรืออัญเชิญเทวดามาเพื่อฟังการเจริญพระพุทธมนต์ ซึ่งถือว่าเป็นการแบ่งส่วนบุญไปให้สรรพสัตว์ทุกจำพวกทุกหมู่เหล่า แม้กระทั่งเทวดาซึ่งมองไม่เห็นตัวก็แผ่เมตตาจิตไปถึง

เนื้อความในท่อนแรกของคาถานี้ เริ่มต้นด้วยการแผ่เมตตาจิตไปในหมู่สัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากทุกข์โศกโรคภัย จากนั้นได้แนะนำ

เทวดาให้อนุโมทนาบุญกุศลที่บำเพ็ญมา ซึ่งก็รวมถึงบุญอันเกิดจากการเจริญพระพุทธมนต์ เพื่อเทวดาจะได้อานิสงส์แห่งบุญนั้นด้วย ต่อจากนั้นก็เป็นการแนะนำเทวดาให้เกิดศรัทธาในการให้ทาน รักษาศีล บำเพ็ญภาวนาแล้วเชิญให้เทวดากลับ ต่อจากนั้นก็ขออานุภาพแห่งพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอรหัตทั้งหลายให้คุ้มครองรักษา เทวตาอุยโยชนคาถานี้ นิยมสวดทุกครั้งที่มีการชุมนุมเทวดา

เทวตาอุยโยชนคาถา

ทุกขัปปัตตา จะ นิททุกขา ภะยัปปัตตา จะ นิพภะยา
โสกัปปัตตา จะ นิสโสกา โหนตุ สัพเพปิ ปาณิโน
เอตตาวะตา จะ อัมเหหิ สัมภะตัง ปุญญะสัมปะทัง
สัพเพ เทวานุโมทันตุ สัพพะสัมปัตติสิทธิยา
ทานัง ทะทันตุ สัทธายะ สีลัง รักขันตุ สัพพะทา
ภาวะนา ภิระตา โหนตุ คัจฉันตุ เทวะตาคะตา
*สัพเพ พุทธา พะลัปปัตตา ปัจเจกานัญจะ ยัง พะลัง
อะระหันตานัญจะ เตเชนะ รักขัง พันธามิ สัพพะโส ฯ

---

* โดยทั่วไปนิยมสวดท่อนนี้หลังพระปริตรทุกบท แล้วต่อด้วยบทพุทธชัยมงคลคาถา(ถวายพรพระ) นอกจากนั้น คาถาท่อนนี้ยังใช้สวดเวลาประพรมน้ำพระพุทธมนต์และเวลาพิธีเบิกเนตรพระพุทธรูปด้วย

คำแปล

ขอสัตว์ทั้งหลายที่ประสบทุกข์จงเป็นผู้ปราศจากทุกข์ ที่ประสบภัยจงปราศจากภัย ที่ประสบความเศร้าโศกจงสร่างโศก

ขอเหล่าเทวดาทั้งปวง จงอนุโมทนาบุญสมบัติที่ข้าพเจ้าทั้งหลายสร้างสมมาแล้วนี้ เพื่อความสำเร็จแห่งสมบัติทั้งปวง

ขอเทวดาทั้งหลาย จงให้ทาน รักษาศีล บำเพ็ญภาวนา ด้วยศรัทธาทุกเมื่อ ขอเชิญเทวดาที่มาชุมนุมกลับไปเถิด พระพุทธเจ้าทั้งปวงล้วนทรงพละกำลัง ด้วยเดชแห่งกำลังของพระปัจเจกพุทธเจ้าทั้งหลายและด้วยเดชแห่งกำลังของพระอรหัตทั้งหลาย ข้าพเจ้าขอน้อมนำเดชทั้งปวงนั้นมาเป็นเครื่องคุ้มครองรักษา ฯ

ภะวะตุสัพพ์

พุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ
อานุภาพแห่งพระรัตนตรัย

คาถาประพันธ์ของบุรพาจารย์

ประวัติความเป็นมา

ภะวะตุสัพพ์ เป็นบทสวดมนต์ที่ใช้สวดปิดท้ายทุกครั้งที่มีการสวดมนต์ โดยน้อมเอาพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ และสังฆานุภาพให้เกิดสรรพมงคลต่างๆ นำมาซึ่งความสุขสวัสดีตลอดกาล

ภะวะตุสัพพ์

ภะวะตุสัพพ์พะมังคะลัง รักขันตุสัพพะเทวะตา
สัพพะพุทธานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต ฯ
ภะวะตุสัพพ์พะมังคะลัง รักขันตุสัพพะเทวะตา
สัพพะธัมมานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต ฯ
ภะวะตุสัพพ์พะมังคะลัง รักขันตุสัพพะเทวะตา
สัพพะสังฆานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต ฯ

คำแปล

ขอมงคลทั้งปวงจงมี ขอเหล่าเทวดาทั้งปวงจงคุ้มครองรักษา ด้วยพุทธานุภาพทั้งปวง ขอท่านจงประสบแต่ความสุขสวัสดีตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญ ฯ

ขอมงคลทั้งปวงจงมี ขอเหล่าเทวดาทั้งปวงจงคุ้มครองรักษา ด้วยธรรมานุภาพทั้งปวง ขอท่านจงประสบแต่ความสุขสวัสดีตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญ ฯ

ขอมงคลทั้งปวงจงมี ขอเหล่าเทวดาทั้งปวงจงคุ้มครองรักษา ด้วยสังฆานุภาพทั้งปวง ขอท่านจงประสบแต่ความสุขสวัสดีตลอดกาลทุกเมื่อ เทอญ ฯ

นักขัตตยักข์

คาถาว่าด้วยอานุภาพแห่งพระปริตร

คาถาประพันธ์ของบุรพาจารย์

ประวัติความเป็นมา

นักขัตตยักข์ เป็นคาถาแสดงอานุภาพแห่งพระปริตรว่าสามารถป้องกันบาปเคราะห์ อันเกิดจากอำนาจแห่งดาวนักษัตร เหล่ายักษ์และภูตผีปีศาจทั้งหลาย ใช้เป็นบทสวดต่อท้ายในกรณีมีการเจริญพระพุทธมนต์ที่เกี่ยวกับการป้องกันเคราะห์หามยามร้าย หากเจริญพุทธมนต์เพื่อความเป็นสิริมงคลทั่วไปจะจบลงที่บทภะวะตุสัพพ์

นักขัตตยักข์ ใช้สวดปิดท้ายพระปริตรทั้งหมด เพื่อเป็นการย้ำถึงอานุภาพแห่งพระพึทธมนต์อีกครั้ง ให้ผู้ฟังได้เกิดศรัทธาเชื่อมั่นในอานุภาพแห่งพระพุทธมนต์ ว่ามีเดชานุภาพในการป้องกันสิ่งไม่ดีต่างๆ ได้จริง

บทนักขัตตะยักข์

นักขัตตะยักขะภูตานัง ปาปัคคะหะนิวาระณา
ปะริตตัสสานุภาเวนะ หันตะวา เตสัง อุปัททะเว ฯ
นักขัตตะยักขะภูตานัง ปาปัคคะหะนิวาระณา
ปะริตตัสสานุภาเวนะ หันตะวา เตสัง อุปัททะเว ฯ
นักขัตตะยักขะภูตานัง ปาปัคคะหะนิวาระณา
ปะริตตัสสานุภาเวนะ หันตะวา เตสัง อุปัททะเว ฯ

คำแปล

พระปริตรสามารถป้องกันบาปเคราะห์อันเกิดจากอำนาจแห่งฤกษ์ยาม ยักษ์ และภูตผีปีศาจทั้งหลายได้ ด้วยอานุภาพแห่งพระปริตรที่ได้สวดมาตั้งแต่ต้นจนจบ จงกำจัดอุปัทวันตรายทั้งหลายอันเกิดแต่อำนาจแห่งฤกษ์ยามเป็นต้นให้พินาศหายไป

พระปริตรสามารถป้องกันบาปเคราะห์อันเกิดจากอำนาจแห่งฤกษ์ยาม ยักษ์ และภูตผีปีศาจทั้งหลายได้ ด้วยอานุภาพแห่งพระปริตรที่ได้สวดมาตั้งแต่ต้นจนจบ จงกำจัดอุปัทวันตรายทั้งหลายอันเกิดแต่อำนาจแห่งฤกษ์ยามเป็นต้นให้พินาศหายไป

พระปริตรสามารถป้องกันบาปเคราะห์อันเกิดจากอำนาจแห่งฤกษ์ยาม ยักษ์ และภูตผีปีศาจทั้งหลายได้ ด้วยอานุภาพแห่งพระปริตรที่ได้สวดมาตั้งแต่ต้นจนจบ จงกำจัดอุปัทวันตรายทั้งหลายอันเกิดแต่อำนาจแห่งฤกษ์ยามเป็นต้นให้พินาศหายไป ฯ

ถวายพรพระ

คาถาว่าด้วยชัยชนะของพระพุทธองค์

พระพุทธมนต์สำหรับใช้สวดในชีวิตประจำวัน

พระพุทธรูปพุทธชัยมงคล ๘ ประการ

ศิลปะสมัยปาละจากนาลันทา

ถวายพรพระ

เพื่อประสบชัยชนะในที่ทุกสถาน
วิธีไหว้พระสวดมนต์ก่อนนอน

คาถาประพันธ์ของบุรพาจารย์

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

บทถวายพรพระเป็นคาถาที่บุรพาจารย์คัดเลือกพุทธมนต์บทต่างๆ มาต่อกัน เพื่อให้มีเนื้อความสั้นเข้าเหมาะสำหรับใช้เป็นบทสวดมนต์ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะใช้เป็นบทสวดมนต์ไหว้พระก่อนนอน นอกจากนั้น ยังนิยมนิมนต์พระมาสวดในการทำบุญต่างๆ เพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตอีกด้วย

เนื้อความของบทถวายพรพระ บุรพาจารย์ได้นำเอาบทสรรเสริญพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณที่ปรากฏในธชัคคสูตรมาเป็นบทเริ่มต้นแล้วตามด้วยบทชัยมงคลคาถา พรรณนาถึงเหตุการณ์ที่พระพุทธองค์ชนะพญามาร ผ่านพ้นอุปสรรคครั้งสำคัญไปได้ด้วยดีด้วยวิธีของพระองค์ เป็นคาถาว่าด้วยชัยชนะที่พระพุทธองค์มีต่อพญามาร (พญาวสวัตตีมาราธิราช), อาฬวกยักษ์, ช้างนาฬาคิริง, โจรองคุลิมาล, นางจิญจมาณวิกา, สัจจกนิครนถ์, นันโทปนันทนาคราช และ ท้าวพกามหาพรหม ตามที่กล่าวไว้แล้วในตอนว่าด้วยพุทธชัยมงคลคาถา จากนั้นต่อด้วยบทชัยปริตรจบลงด้วยบทภะวะตุสัพพ์ เป็นการน้อมนำพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพและสังฆานุภาพมาให้เกิดชัยมงคลตามที่กล่าวในบทถวายพรพระ

สำหรับผู้ที่ต้องการสวดมนต์ก่อนนอน ให้เริ่มด้วยบทกราบพระรัตนตรัย ดังนี้

บทกราบพระรัตนตรัย

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา, พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ (กราบ)

สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, ธัมมัง นะมัสสามิ (กราบ)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต, สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ (กราบ)

บทนมัสการพระพุทธเจ้า

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะฯ (ว่า ๓ จบ)

บทไตรสรณคมน์

พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ

ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ

ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ
ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ฯ

หลังจากนี้ให้นั่งพับเพียบและเลือกสวดมนต์ตามที่ต้องการ เสร็จแล้วสวดถวายพรพระ หากมีเวลาก็ทำสมาธิและแผ่เมตตาเป็นลำดับสืบไป

บทถวายพรพระเป็นที่นิยมสวดกันแพร่หลาย เพราะเชื่อว่ามีอานุภาพทำให้ชีวิตผ่านพ้นปัญหา อุปสรรคและภยันตรายต่างๆ ในชีวิต ตลอดจนให้ประสบในสิ่งที่ปรารถนาทั้งหลาย

ถวายพรพระ

อิติปิ โส ภะคะวา อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ, วิชชาจะระณะสัมปันโน สุคะโต โลกะวิทู, อะนุตตะโร ปุริสะทัมมะสาระถิ สัตถา, เทวะมะนุสสานัง พุทโธ ภะคะวาติ ฯ

สะวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม, สันทิฏฐิโก อะกาลิโก, เอหิ - ปัสสิโก, โอปะนะยิโก, ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วิญญูหีติ ฯ (อ่านว่าวิญญูฮีติ)

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อุชุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ญายะปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, สามีจิปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัฏฐะ ปุริสะปุคคะลา, เอสะ ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ, อาหุเนยโย, ปาหุเนยโย, ทักขิเณยโย, อัญชะลีกะระณีโย, อะนุตตะรัง ปุญญักเขตตัง โลกัสสาติ ฯ

พาหุง สะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตัง
ครีเมขะลัง อุทิตะโฆระสะเสนะมารัง
ทานาทิธัมมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

มาราติเรกะมะภิยุชฌิตะสัพพะรัตติง
โฆรัมปะนาฬะวะกะมักขะมะถัทธะยักขัง
ขันตีสุทันตะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

นาฬาคิริง คะชะวะรัง อะติมัตตะภูตัง
ทาวัคคิจักกะมะสะนีวะ สุทารุณันตัง
เมตตัมพุเสกะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

อุกขิตตะขัคคะมะติหัตถะสุทารุณันตัง
ธาวันติโยชะนะปะถังคุลิมาละวันตัง

อิทธีภิสังขะตะมะโน ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

กัตะวานะ กัฏฐะมุทะรัง อิวะ คัพภินียา
จิญจายะ ทุฏฐะวะจะนัง ชะนะกายะมัชเฌ
สันเตนะ โสมะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

สัจจัง วิหายะ มะติสัจจะกะวาทะเกตุง
วาทาภิโรปิตะมะนัง อะติอันธะภูตัง
ปัญญาปะทีปะชะลิโต ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

นันโทปะนันทะภุชะคัง วิพุธัง มะหิทธิง
ปุตเตนะ เถระภุชะเคนะ ทะมาปะยันโต
อิทธูปะเทสะวิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

ทุคคาหะทิฏฐิภุชะเคนะ สุทัฏฐหัตถัง
พรัหมัง วิสุทธิชุติมิทธิพะกาภิธานัง
ญาณาคะเทนะ วิธินา ชิตะวา มุนินโท
ตันเตชะสา ภะวะตุ เต ชะยะมังคะลานิ ฯ

เอตาปิ พุทธะชะยะมังคะละอัฏฐะคาถา
โย วาจะโน ทินะทิเน สะระเต มะตันที
หิตะวานะเนกะวิวิธานิ จุปัททะวานิ
โมกขัง สุขัง อะธิคะเมยยะ นะโร สะปัญโญ ฯ

มะหากรุณิโก นาโถ หิตายะ สัพพะปาณินัง
ปูเรตะวา ปาระมี สัพพา ปัตโต สัมโพธิมุตตะมัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ โหตุ เต ชะยะมังคะลัง ฯ
ชะยันโต โพธิยา มูเล สักะยานัง นันทิวัฑฒะโน
เอวัง ตะวัง วิชะโย โหหิ ชะยัสสุ ชะยะมังคะเล
อะปะราชิตะปัลลังเก สีเส ปะฐะวิโปกขะเร
อะภิเสเก สัพพะพุทธานัง อัคคัปปัตโต ปะโมทะติ ฯ
สุนักขัตตัง สุมังคะลัง สุปะภาตัง สุหุฏฐิตัง
สุกขะโณ สุมุหุตโต จะ สุยิฏฐัง พรัหมะจาริสุ
ปะทักขิณัง กายะกัมมัง วาจากัมมัง ปะทักขิณัง
ปะทักขิณัง มะโนกัมมัง ปะณิธี เต ปะทักขิณา
ปะทักขิณานิ กัตะวานะ ละภันตัตเถ ปะทักขิเณ ฯ
ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
สัพพะพุทธานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต ฯ
ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
สัพพะธัมมานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต ฯ
ภะวะตุ สัพพะมังคะลัง รักขันตุ สัพพะเทวะตา
สัพพะสังฆานุภาเวนะ สะทา โสตถี ภะวันตุ เต ฯ

คำแปล

เพราะเหตุอย่างนี้ๆ พระผู้มีพระภาคเจ้านั้น เป็นผู้ไกลจากกิเลส ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง ทรงถึงพร้อมด้วยวิชชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้โลกอย่างแจ่มแจ้ง สามารถฝึกบุรุษที่สมควรฝึกได้อย่างไม่มีใครยิ่งกว่า ทรงเป็นครูของเหล่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานด้วยธรรม ทรงมีความสามารถในการจำแนกธรรมสั่งสอนสัตว์ฯ

พระธรรม เป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ศึกษาและปฏิบัติพึงเห็นได้ด้วยตนเอง เป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้และให้ผลได้ไม่จำกัดกาล สามารถแนะนำผู้อื่นให้มาพิสูจน์ได้ว่า "ท่านจงมาดูเถิด" ควรน้อมนำเข้ามาไว้ในตัว ผู้รู้ก็รู้ได้เฉพาะตน ฯ

พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ปฏิบัติดีแล้ว ปฏิบัติตรงแล้ว ปฏิบัติเพื่อรู้ธรรมเป็นเครื่องออกจากทุกข์ ปฏิบัติเหมาะสม ได้แก่บุคคลเหล่านี้คือ คู่แห่งบุรุษ ๔ คู่ นับเรียงลำดับได้ ๘ ท่าน นั่นแหละพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งเป็นผู้ควรแก่สักการะที่เขาน้อมนำมาบูชา ควรแก่สักการะที่เขาเตรียมไว้ต้อนรับ ควรรับทักษิณาทาน เป็นผู้ที่บุคคลทั่วไปควรให้ความเคารพ เป็นเนื้อนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

พญามารเนรมิตแขนตั้งพันแขน ถืออาวุธครบมือขี่ช้างครีเมขล์ สะพรึบด้วยพลมารโห่ร้องกึกก้องน่าสะพรึงกลัว เข้ามาผจญ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงชนะพญามารด้วยวิธีทางธรรมมีทานบารมี

เป็นต้น ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะพญามารนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน ฯ

อาฬวกยักษ์ ผู้ดุร้ายหยาบช้า เหี้ยมโหดต่อคนไม่เลือกหน้า ได้เข้ามารุกรานราวีพระพุทธองค์ตลอดทั้งคืน หนักยิ่งเสียกว่าเมื่อครั้งผจญพญามาร องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชนะอาฬวกยักษ์ด้วยวิธีการทรมานที่ดีคือขันติธรรม ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะอาฬวกยักษ์นั้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน

พญาช้างนาฬาคิรีกำลังตกมันเต็มที่จึงดุร้ายมาก ร้องแปร๋แปร้นแล่นเข้ามาราวกับไฟป่าโหมไหม้ หรือไม่ก็เหมือนจักราวุธอันร้ายแรงราวสายฟ้าฟาด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชนะพญาช้างนาฬาคิรีด้วยวิธีรดด้วยน้ำคือเมตตา ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะพญาช้างนาฬาคิรีนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน

มหาโจรองคุลิมาล สันดานบาปหยาบช้า ทั้งฝีมือก็ยอดเยี่ยม ถือดาบเงื้อง่าวิ่งไล่ติดตามพระองค์ตลอดทาง ๓ โยชน์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีทรงชนะมหาโจรองคุลิมาล ด้วยการบันดาลฤทธิ์ทางใจ ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะมหาโจรองคุลิมาลนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน

นางจิญจมาณวิกา ทำมารยาเอาผ้าห่อไม้กลมผูกแนบไว้ที่ท้อง แสร้งทำเหมือนหญิงท้องแก่ มาใส่ร้ายป้ายสีพระพุทธองค์ ท่ามกลางชุมนุมชน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงชนะนางจิญจมาณวิกาด้วยวิธีที่สงบนิ่ง วางพระองค์สง่าผ่าเผยเฉยอยู่เหมือนดวงจันทร์ลอยเด่นท่ามกลางฟากฟ้า ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะนางจิญจมาณวิกานั้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน

สัจจกนิครนถ์ ผู้เชิดชูหลักทฤษฎีของตนว่าจริงแท้เลิศลอยราวกับชูธงขึ้นฟ้า ซึ่งเป็นการปกปิดปัญญาที่จะรู้ความจริงเสีย มุ่งมาจะโต้วาทะกับพระพุทธองค์ พระจอมมุนีทรงจุดประทีปคือปัญญาขึ้นส่องให้เห็นความจริงจนได้รับชัยชนะ ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้พิชิตสัจจกนิครนถ์นั้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงชนะนันโทปนันทนาคราช ผู้มีฤทธิ์มาก แต่มีความหลงผิด ด้วยทะนงจิตจึงบังอาจสำแดงฤทธิ์แผ่พังพานกั้นฉนวนอากาศ ปิดทางพระพุทธองค์เสด็จ พระจอมมุนีโปรดให้พระมหาโมคคัลลานะ ผู้เป็นพุทธบุตร เนรมิตกายเป็นนาคราชไปทรมานด้วยวิธีแสดงฤทธิ์ต้านฤทธิ์จนได้ชัยชนะ สิ้นพยศ รู้ผิด รู้ชอบ ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะนันโทปนันทนาคราชนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงชนะพรหมชื่อพกะ ผู้สำคัญตนว่ามีความบริสุทธิ์ มีรัศมี เรืองอำนาจ และมีฤทธิ์ ไม่มีใครยิ่งกว่า เลยเกิดความเห็นผิดไปว่า ชีวิตของพรหมเป็นชีวิตที่เป็นอมตะ จึงโต้แย้งคำสอนของพระพุทธองค์ เปรียบเหมือนคนถูกงูกัดที่มือ พระจอมมุนี ทรงใช้วิธีแสดงพระญาณครอบญาณให้กว้างกว่า ทำให้พรหมหมดความเห็นผิดจึงได้รับชัยชนะ ด้วยเดชานุภาพแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นจอมมุนีที่ได้ทรงชนะพรหมชื่อพกะนั้น ขอชัยมงคลทั้งหลายจงมีแก่ท่าน

นรชนใดไม่เกียจคร้าน สวดก็ดี น้อมระลึกถึงก็ดี ซึ่งพุทธชัยมงคลคาถา ๘ บทนี้เป็นประจำทุกวันๆ นรชนนั้นจะพึงล่วงเสียได้ซึ่งอุปัทวันตรายทั้งหลายทั้งปวง จะเป็นผู้มีปัญญาและถึงซึ่งความสุขพ้นทุกข์ภัยทั้งหลาย ฯ

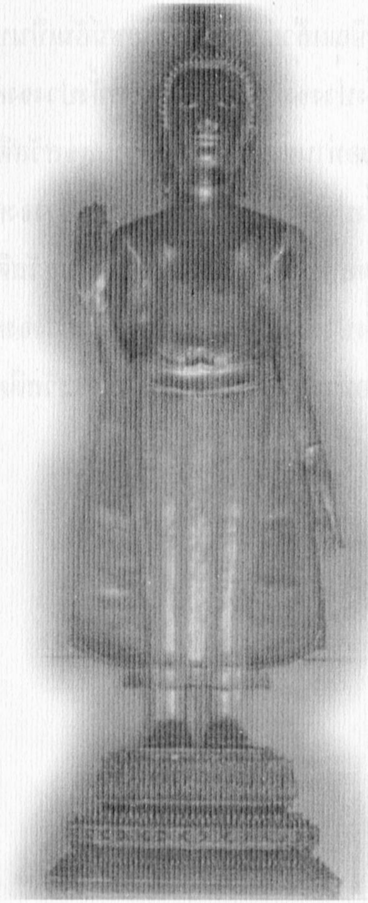
พระพุทธเจ้าทรงเป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ประกอบด้วยพระกรุณาอันยิ่งใหญ่ ทรงบำเพ็ญพระบารมีทุกประการ เพื่อเกื้อกูลแก่มวลสรรพสัตว์ ทรงบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณอันสูงสุดแล้ว ด้วยการกล่าวคำสัตย์นี้ ขอชัยมงคลจงมีแก่ท่าน ขอท่านจงประสบความสำเร็จในการประกอบพิธีชัยมงคล เหมือนองค์พระทศพลผู้เป็นศูนย์รวมจิตใจแห่งชาวศากยะ ทรงมีชัยชนะต่อพญามาร ที่ควงต้นโพธิ์พฤกษ์ ทรงถึงความเป็นผู้เลิศ บันเทิงอยู่เหนืออปราชิตบัลลังก์ คือ บัลลังก์ของผู้มีชัยไม่พ่ายแพ้ ณ ผืนแผ่นดินอันเป็นจอมดิน ซึ่งเป็นที่ตรัสรู้แห่งพระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ กายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ความปรารถนาของท่าน

เป็นประทักษิณในวันเวลาใด วันเวลานั้นเป็นฤกษ์ดี มงคลดี แจ้งดี รุ่งดี ขณะดีครู่ดี และเป็นการบูชาอย่างดีสำหรับผู้ประพฤติดีทั้งหลาย คนทำกรรมอันเป็นประทักษิณแล้วย่อมได้ประโยชน์อันเป็นประทักษิณ ฯ

ขอมงคลทั้งปวงจงมี ขอเหล่าเทวดาทั้งปวงจงคุ้มครองรักษาด้วยพุทธานุภาพทั้งปวง ขอท่านจงประสบแต่ความสุขสวัสดีตลอดกาลทุกเมื่อ

ขอมงคลทั้งปวงจงมี ขอเหล่าเทวดาทั้งปวงจงคุ้มครองรักษาด้วยธรรมานุภาพทั้งปวง ขอท่านจงประสบแต่ความสุขสวัสดีตลอดกาลทุกเมื่อ

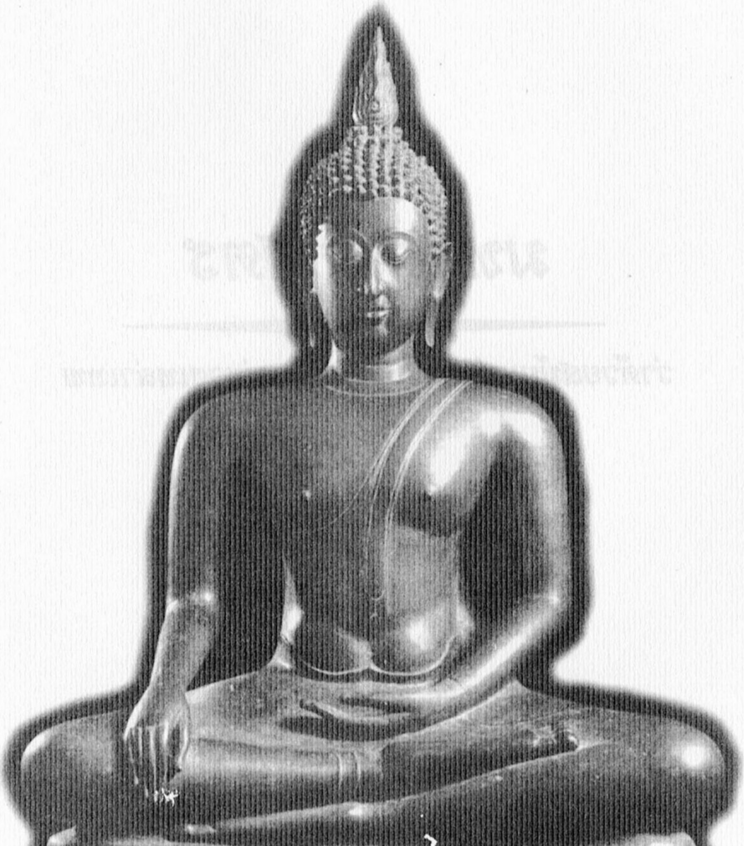
ขอมงคลทั้งปวงจงมี ขอเหล่าเทวดาทั้งปวงจงคุ้มครองรักษาด้วยสังฆานุภาพทั้งปวง ขอท่านจงประสบแต่ความสุขสวัสดีตลอดกาลทุกเมื่อฯ

พระอัฏฐารส พระพุทธรูปศิลปะสมัยสุโขทัย
ประดิษฐานอยู่ที่วิหารพระอัฏฐารส
วัดสระเกศฯ และเป็นที่ประกอบพิธีสวดมหาสมัย
มาตั้งแต่สมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์

มหาสมัยสูตร

ว่าด้วยสมัยแห่งการประชุมใหญ่ของเหล่าเทพ

พระพุทธรูปศิลปะสมัยสุโขทัย

มหาสมัยสูตร

เพื่อให้เทวดาประชุมกันในเหตุการณ์ที่สำคัญ

พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค

และสุมังคลวิลาสินี อรรถกถาทีฆนิกาย มหาวรรค

บทนำเข้าสู่เรื่อง

ก่อนหน้าที่คนไทยกำหนดเอาวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ พิธีสวดมหาสมัยเป็นพิธีสวดมนต์ใหญ่ประจำปีเนื่องในวาระขึ้นปีใหม่ของคนไทย ถือว่าเป็นพิธีที่สำคัญที่ทางบ้านเมืองจะต้องร่วมกันจัดขึ้น เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล และเกิดความร่มเย็นเป็นสุขแก่อาณาประชาราษฎร์ สำหรับประชาชนในท้องถิ่น พอถึงวันสงกรานต์ต่างก็จัดให้มีพิธีสวดมหาสมัยขึ้นในหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเช่นกัน แตกต่างกันไปตามความนิยมของที่นั้นๆ นอกจากนั้น เมื่อถึงฤดูฝนใหม่ก่อนจะลงนาหว่านไถ คนไทยยังนิยมนิมนต์พระมาสวดมหาสมัยสูตร เพื่อความเป็นสิริมงคลก่อนลงมือหว่านไถในฤดูกาลใหม่อีกด้วย

แต่เนื่องจากมหาสมัยสูตรมีเนื้อความยาว จึงไม่นิยมสวดเต็มสูตร จะตัดสวดเฉพาะตอนที่ว่าด้วยการประชุมของท้าวจตุโลกบาล อันแสดงถึงการได้รับการคุ้มครองจากทิศทั้ง ๔ เมื่อเสร็จพิธีชาวบ้านก็จะนำน้ำพระพุทธมนต์ไปประพรมให้ลูกหลาน บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เรือกสวนไร่นา ข้าวของเครื่องใช้ ยวดยานพาหนะ ตลอดจนสัตว์เลี้ยงทั้งหลาย เพื่อความร่มเย็นเป็นสุข

ต่อมาเมื่อทางบ้านเมืองเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ จากวันสงกรานต์ไปใช้วันปีใหม่ตามหลักสากล พิธีสวดมหาสมัยก็ถูกลดความสำคัญลงและเริ่มเลือนหายไปจากวิถีชีวิตของคนไทย ในปัจจุบันยังคงมีบางวัดเท่านั้นที่มีพิธีสวดมหาสมัย[๑]

การที่คนไทยสมัยก่อน สวดมหาสมัยสูตรในวันสงกรานต์ซึ่งถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่มาแต่เดิม เพราะถือตามคำอธิบายที่กล่าวไว้ในอรรถกถามหาสมัยสูตรว่า ในสถานที่สำคัญที่จะประกอบกิจใหม่หรือในสถานใดที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ เมื่อจะสวดมงคลกถาในสถานที่เช่นนั้น ควรสวดมหาสมัยสูตรนี้

เพราะความที่มหาสมัยสูตรนี้เป็นที่รักของเทวดา เมื่อสวดพระสูตรนี้แล้ว เหล่าเทวดาทั้งหลายก็จะประชุมกันฟังพระสูตร เมื่อเหล่าเทวดาประชุมกัน สิ่งไม่ดีก็จะถอยร่นออกไป เป็นการกันเอาสิ่งที่ไม่ดีออกไปด้วย

---

[๑] วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร ยังคงสืบทอดประเพณีขึ้นปีใหม่ตามแบบโบราณคตินี้ไว้จนถึงปัจจุบัน โดยทุกวันที่ ๑๕ เมษายนของทุกปี จะมีพิธีสวดมหาสมัยที่วิหารหลวงพ่อพระอัฏฐารส เวลา ๑๗.๐๐ น. ทุกปีจะมีประชาชนมาร่วมพิธีเป็นจำนวนมาก

มหาสมัยสูตร เป็นพระสูตรที่พระพุทธองค์แสดงแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ซึ่งล้วนเป็นพระอรหันต์ และเป็นพระญาติของพระองค์ บวชจาก ราชตระกูล พระองค์ทรงแสดงพระสูตรนี้ท่ามกลางเหล่าเทพที่มาประชุมกันจากหมื่นจักรวาล เพื่อมาเข้าเฝ้าพระพุทธองค์และชมปฏิปทาของภิกษุสงฆ์ ขณะประทับอยู่ที่ป่ามหาวันระหว่างภูเขาหิมวันต์ เขตกรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ เมื่อพระองค์ทรงแสดงมหาสมัยสูตรจบ เทวดาจำนวนหนึ่งแสนโกฏิได้บรรลุพระอรหันต์ส่วนที่ได้บรรลุพระโสดาบัน สกทาคามี อนาคามี ไม่สามารถนับจำนวนได้ อรรถกถามหาสมัยสูตรกล่าวว่า ในยุคของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะมีการประชุมใหญ่ของเหล่าเทวดาทั้งหลายเช่นนี้เพียงครั้งเดียว

ความที่เทวดาทั้งหลายชอบอกชอบใจเมื่อได้ยินพระสวดมหาสมัยสูตรปรากฏความตามอรรถกถาว่า

ภิกษุหนุ่มรูปหนึ่งไปปฏิบัติธรรมอยู่ในถ้ำ วันหนึ่งท่านสวดมหาสมัยสูตร เทพธิดาซึ่งมีวิมานอยู่ที่ต้นไม้ใกล้ประตูทางเข้าถ้ำ ได้ยินเสียงพระสวดมหาสมัยสูตร ก็ได้ให้สาธุการดังก้องไปทั่วถ้ำ ภิกษุหนุ่มถามว่าเสียงใคร ดิฉันเป็นเทพธิดาเจ้าค่ะ เทพธิดาตอบ ทำไมจึงได้ให้สาธุการ ภิกษุหนุ่มถาม เทพธิดาตอบว่า พระคุณเจ้า ดิฉันได้ฟังพระสูตรนี้ในวันที่พระพุทธองค์แสดงที่ป่ามหาวัน วันนี้ได้ฟังอีกครั้ง พระคุณเจ้าจำพระสูตรนี้ได้แม่นยำไม่คลาดเคลื่อนจากที่พระพุทธองค์แสดงไว้แม้แต่อักษรเดียว ดิฉันได้ยินพระสูตรนี้แล้ว จึงให้สาธุการ

ภิกษุถามว่า เมื่อครั้งพระทศพลแสดงมหาสมัยสูตร เธอได้ฟังด้วยหรือ เทพธิดารับว่าได้ฟัง ภิกษุหนุ่มถามต่อไปอีกว่า เทวดามาประชุมกันเป็นจำนวนมากแล้วเธอยืนฟังอยู่ที่ไหน เทพธิดาตอบว่า ดิฉันเป็นเทวดาชาวป่ามหาวันนั่นเอง แต่เมื่อเทวดาชั้นผู้ใหญ่มาประชุมกัน ป่ามหาวันไม่มีที่ว่างสำหรับดิฉัน เลยต้องถอยร่นมาจนถึงที่นี่

ภิกษุหนุ่มถามว่า จากที่ซึ่งเธอยืนอยู่มันไกลนักหนาแล้วจะได้ยินเสียงพระศาสดาได้อย่างไรกัน เทพธิดากล่าวว่า พระคุณเจ้าพูดอะไรเช่นนั้น แม้พระศาสดาจะทรงแสดงธรรมอยู่ที่ป่ามหาวันอันแสนไกล แต่ดิฉันก็รู้สึกว่าพระองค์ทรงดูแลดิฉันจนรู้สึกกลัวและเขินอาย ภิกษุหนุ่มถามต่อไปว่า เขาเล่าว่า ในวันนั้นมีเทวดาบรรลุพระอรหัตตั้งแสนโกฏิ แล้วเธอเล่าบรรลุพระอรหัตหรือเปล่า เทพธิดาปฏิเสธ ไม่หรอกพระคุณเจ้า ภิกษุหนุ่มถามว่า ถ้านั้นคงจะสำเร็จอนาคามิผลกระมัง เทพธิดาปฏิเสธว่า ไม่หรอกพระคุณเจ้า ภิกษุหนุ่มถามว่า ถ้าเช่นนั้นเห็นจะสำเร็จสกทาคามิผลกระมัง เทพธิดาปฏิเสธว่า ไม่หรอกพระคุณเจ้า ภิกษุหนุ่มถามต่อไปว่า เขาว่าเทวดาที่สำเร็จโสดาบันนับจำนวนไม่ได้แล้วเธอเล่าจะเป็นพระโสดาบันกระมัง

ในวันที่ฟังมหาสมัยสูตรนั้น เทพธิดานี้ได้สำเร็จโสดาปัตติผล รู้สึกละอายจึงพูดว่า พระคุณเจ้าถามสิ่งไม่น่าถาม ภิกษุหนุ่มจึงกล่าวว่า จะปรากฏกายให้อาตมาเห็นได้หรือไม่ เทพธิดาตอบว่า ได้เจ้าค่ะ แต่จะปรากฏทั้งตัวไม่ได้ ดิฉันจะปรากฏแต่ข้อนิ้วมือเท่านั้น ครั้นแล้วเทพธิดาก็เอานิ้วมือสอดเข้ามาภายในถ้ำ นิ้วมือส่องสว่างเหมือนพระจันทร์และ

พระอาทิตย์พันดวง เทพธิดากล่าวว่า ขอพระคุณเจ้าจงอย่าประมาท ว่าแล้วก็ไหว้ภิกษุหนุ่มกลับไป

เพราะความที่พระพุทธองค์แสดงพระสูตรนี้ท่ามกลางประชุมเหล่าเทวดาจากหมื่นจักรวาล พระสูตรนี้จึงเป็นที่รักที่ชอบใจของเทวดาทั้งหลาย และเทวดาทั้งหลายต่างก็ถือว่ามหาสมัยสูตรนี้เป็นพระสูตรของตน เมื่อได้ยินพระสงฆ์สวดพระสูตรนี้เทวดาทั้งหลายจึงเกิดความดีใจว่าพระภิกษุสงฆ์สวดพระสูตรของตน

ตำนานและอานุภาพการป้องกัน

มหาสมัยสูตรปรากฏความในพระสุตตันตปิฎ ทีฆนิกาย มหาวรรค ภายหลังการบรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณของพระบรมศาสดา พระองค์ได้เสด็จจาริกไปในสถานที่ต่างๆ เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก หลังจากออกพรรษาที่ ๔ ขณะพระพุทธองค์เสด็จกรุงพาราณสี พร้อมด้วยพระสาวกเพื่อโปรดอุบาสิกาชื่อสุปปิยา ทรงทราบว่าพระเจ้าสุทโธทนะพระพุทธบิดาประชวรหนัก จึงเสด็จกลับสู่กรุงกบิลพัสดุ์อีกครั้งเพื่อเยี่ยมอาการพระพุทธบิดา พร้อมด้วยพระสงฆ์สาวกเป็นจำนวนมาก ทรงถวายพยาบาลพระพุทธบิดาตามพุทธวิสัย แล้วทรงแสดงอนิจจตาทิธรรมสูตรว่าด้วยความไม่เที่ยงแห่งสังขารทั้งหลาย โปรดให้พระพุทธบิดาได้บรรลุพระอรหัตพร้อมกับปฏิสัมภิทาทั้งหลาย ในกาลต่อมาพระพุทธบิดาก็ปรินิพพานบนพระแท่นบรรทมภายใต้เศวตฉัตรนั้นเอง ภายหลังถวายพระเพลิงพระศพพระพุทธบิดา พระพุทธองค์ตรัสกับพระสารีบุตรเถระว่า

"บุคคลใดมีจิตปรารถนาพระโพธิญาณ จงอุตสาหะภิบาลบำรุงบิดามารดา ประพฤติกุศลสุจริตธรรม จักสมปรารถนาทุกประการ"

รุ่งขึ้นอีกวัน ขณะที่พระองค์ประทับอยู่ที่นิโครธาราม กรุงกบิลพัสดุ์ เหล่าพระญาติข้างฝ่ายศากยะและโกลิยะที่ตั้งหลักแหล่งอยู่สองฝั่งแม่น้ำโรหิณีได้วิวาทกันเรื่องแย่งน้ำทำนา กษัตริย์ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถตกลงกันได้ จึงยกกองทัพออกไปจะทำสงครามกัน พระพุทธองค์ทรงทราบเหตุการณ์นั้นด้วยพระญาณ ขณะที่พวกกษัตริย์เตรียมยกทัพออกไป พระพุทธองค์ทรงถือบาตรและจีวรด้วยพระองค์เอง ไม่ทรงแจ้งให้ใครๆ ทราบ เสด็จพุทธดำเนินแต่เพียงพระองค์เดียวไปประทับนั่งขัดบัลลังก์ระหว่างกองทัพกษัตริย์ทั้งสองนคร

ครั้นกองทัพชาวเมืองกบิลพัสดุ์และชาวเมืองโกลิยะเห็นพระพุทธองค์เท่านั้น ต่างก็คิดว่าพระศาสดาผู้เป็นพระญาติผู้ประเสริฐของพวกเราเสด็จมา เมื่อพระองค์เสด็จมาแล้วพวกเราจะทำสงครามรบราฆ่าฟันกันไม่ได้อย่างเด็ดขาด จึงทิ้งอาวุธเข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ ทั้งที่พระองค์ทรงทราบสถานการณ์ขณะนั้นดีแต่ก็ตรัสถามว่า มหาบพิตรพวกพระองค์เสด็จมาทำไม กษัตริย์เหล่านั้นกราบทูลว่า ที่พวกข้าพระองค์เตรียมอาวุธมาเช่นนี้มิใช่มาเล่นน้ำและมิใช่มาชมเขา แต่มาทำสงครามกันพระเจ้าข้า พระพุทธองค์ตรัสถามว่าทำไมจึงต้องทำสงครามกัน พวกกษัตริย์กราบทูลว่า ที่ต้องทำสงครามกันเพราะมีสาเหตุมาจากน้ำ พระพุทธองค์ตรัสถามว่า น้ำมีค่าเท่าไร พวกกษัตริย์กราบทูลว่า มีค่าน้อยพระเจ้าข้า พระพุทธองค์ตรัสถามว่า แผ่นดินมีค่าเท่าไร พวกกษัตริย์กราบ

ทูลว่า หาค่ามิได้ พระพุทธองค์ตรัสถามต่อไปอีกว่า กษัตริย์มีค่าเท่าไร พวกกษัตริย์กราบทูลว่า กษัตริย์หาค่ามิได้ แล้วพระพุทธองค์ก็ตรัสสอนว่า มหาบพิตร พวกพระองค์อาศัยน้ำที่มีค่าน้อยแล้วทำให้กษัตริย์ซึ่งหาค่ามิได้ฉิบหายทำไมกัน

ครั้นแล้วพระพุทธองค์ได้ตรัส **ผันทนชาดก ทุททุภายชาดก และลฎุกิกชาดก** เพื่อระงับการวิวาทของพระญาติทั้งสองฝ่าย และตรัส **รุกขธรรมชาดก**และ**วัฏฏกชาดก** เพื่อให้เกิดความสามัคคีพร้อมเพรียงกันว่า หมู่ญาติยิ่งมากยิ่งดี ต้นไม้ที่เกิดในป่าแม้จะโตเป็นเจ้าป่า ถ้าตั้งอยู่โดดเดี่ยวย่อมถูกแรงลมพัดโค่นลงได้ และว่านกทั้งหลายมีความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ย่อมพาตาข่ายไปได้ แต่เมื่อใดนกเหล่านั้นทะเลาะกัน ภัยจากการติดตาข่ายของนายพรานย่อมบังเกิดขึ้น พวกเธอจงทำกิเลสให้เหือดแห้ง พึงเป็นผู้มีสติ ตั้งมั่นอยู่ในศีล สมาธิ ปัญญาเพื่อกำจัดธุลีทั้งหลาย แล้วจะอยู่ร่วมกันด้วยความสุขสงบสืบไป ในที่สุดตรัส **อัตตทัณฑสูตร**ว่า เราได้เห็นหมู่สัตว์กำลังดิ้นรนอยู่ด้วยตัณหาและทิฏฐิเหมือนปลาในแอ่งน้ำ ภัยได้เข้ามาถึงเราแล้วเพราะได้เห็นคนทั้งหลายผู้โกรธแค้นกันและกัน ท่านจงทำกิเลสในอดีตให้เหือดแห้ง กิเลสในอนาคตก็อย่าได้มี ปัจจุบันพึงเป็นผู้มีสติตั้งมั่นศึกษาไตรสิกขา[๒] เพื่อกำจัดธุลีทั้งหลาย ท่านจักเป็นผู้สงบเที่ยวไป

กษัตริย์เหล่านั้นได้สดับพระธรรมเทศนาแล้ว เกิดความสังเวช พากันทิ้งอาวุธกล่าวกันว่า หากพระบรมศาสดาไม่เสด็จมา พวกเราก็จะ

---

[๒] **ไตรสิกขา** คือ ข้อที่จะต้องศึกษา ๓ อย่าง ได้แก่ ๑. ศีล ๒. สมาธิ ๓. ปัญญา

ฆ่าฟันซึ่งกันและกันเลือดไหลนองเป็นสายน้ำ พวกเราจะไม่มีโอกาสได้กลับบ้านไปเห็นหน้าลูกเมียญาติพี่น้อง กษัตริย์ทั้งสองพระนครจึงถวายพระราชกุมาร ๕๐๐ องค์ คือ ฝ่ายละ ๒๕๐ องค์ ให้บรรพชาอุปสมบทกับพระผู้มีพระภาคเจ้า พระพุทธองค์ทรงให้พระราชกุมารเหล่านั้นบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา ขณะนั้นพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่ป่ามหาวัน

ภายหลังการบวช พระพุทธองค์ได้นำภิกษุราชกุมารเหล่านั้นเที่ยวไปบิณฑบาตในพระนครของพระญาติทั้งสอง บางคราวเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ บางคราวเสด็จกรุงเทวทหะ เนื่องจากภิกษุเหล่านั้นมิได้บวชด้วยศรัทธา แต่บวชเพราะเกรงใจจึงคิดอยากสึก ฝ่ายเจ้าหญิงทั้งหมดก็ได้ขอร้องให้สึก ทั้งส่งจดหมายไปชวนให้สึก ทำให้ภิกษุเหล่านั้นยิ่งเกิดความเบื่อหน่ายในสมณเพศมากขึ้น

พระพุทธองค์ทรงทราบเหตุนั้น จึงพาภิกษุเหล่านั้นออกจากเมืองเข้าไปยังป่าสระดุเหว่าภูเขาหิมวันต์ด้วยอานุภาพของพระองค์ ทรงชี้ให้ภิกษุเหล่านั้นเห็นความงดงามของป่าอันน่ารื่นรมย์บนภูเขานั้น ทรงแนะนำให้รู้จักชื่อฝูงปลาและสัตว์ป่าต่างๆ ตลอดจนพรรณไม้นานาชนิดในบริเวณสระดุเหว่า ขณะที่พระพุทธองค์กำลังชี้ให้ภิกษุดูสัตว์ป่าอยู่นั้น นางนกดุเหว่าสวยงาม ๒ ตัว คาบท่อนไม้ที่ปลายทั้งสองข้างให้นกสามีเกาะอยู่ตรงกลางบินผ่านมา พระพุทธองค์อาศัยเหตุนั้นตรัสชาดกเรื่องนกดุเหว่า ทรงชี้ให้เห็นโทษของสตรีเพื่อบรรเทาความกระสันในสตรีของภิกษุเหล่านั้น เมื่อจบเทศนาภิกษุเหล่านั้นก็ได้บรรลุพระโสดาบัน แม้แต่ฤทธิ์ของท่านเหล่านั้นก็เกิดขึ้นพร้อมกับการบรรลุโสดาบันนั่นเอง

จากนั้นพระพุทธองค์ทรงนำภิกษุเหล่านั้น กลับไปยังป่ามหาวัน อีกครั้ง ในเวลาไปภิกษุเหล่านั้นไปด้วยอำนาจของพระพุทธองค์ แต่เวลากลับได้กลับด้วยอำนาจของตนเอง พระพุทธองค์ทรงสอนพระกัมมัฏฐานแก่ภิกษุเหล่านั้นที่ป่ามหาวันเพื่อจะได้บรรลุธรรมเบื้องสูงขึ้นไป พระภิกษุเหล่านั้นเจริญวิปัสสนาได้บรรลุพระอรหัตในวันนั้นเอง

อรรถกถามหาสมัยสูตร เล่าถึงเหตุการ์ที่ภิกษุราชกุมารเหล่านั้นบรรลุธรรมไว้ว่า เมื่อพระพุทธองค์นำภิกษุราชกุมารเหล่านั้นมาสู่ป่ามหาวัน ประทับนั่งบนพุทธอาสน์ที่ภิกษุปูถวายในโอกาสที่สงัด ตรัสบอกกัมมัฏฐานแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นรับกัมมัฏฐานแล้ว ต่างแยกย้ายกันไปเจริญวิปัสสนาตามเงื้อมผาและโคนไม้ในโอกาสที่เงียบสงัด ภิกษุที่รับกัมมัฏฐานเป็นรูปแรก บรรลุพระอรหัตพร้อมทั้งปฏิสัมภิทาเป็นรูปแรก ถัดจากนั้น รูปอื่นๆ ก็บรรลุไปโดยลำดับจนครบทั้ง ๕๐๐ ภิกษุที่สำเร็จพระอรหัตเป็นรูปแรกคิดว่าจะกราบทูลให้พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงทราบว่าตนบรรลุพระอรหัตแล้ว จึงคลายบัลลังก์สมาธิลุกขึ้นจาก ที่นั่งเข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์ ภิกษุที่เหลือต่างก็ทยอยมาทำนองนั้น เหมือนกัน ภิกษุที่มาก่อนถวายบังคมพระพุทธองค์แล้วปูอาสนะนั่งลงข้างหนึ่งพลางคิดว่ามีใครอื่นอีกที่ได้บรรลุธรรมเช่นเราบ้างหรือไม่ ก็กลับเห็นภิกษุรูปอื่นๆ ทยอยมาทำนองเดียวกัน ภิกษุทั้ง ๕๐๐ รูปอยากจะกราบทูลถึงคุณธรรมที่ได้บรรลุ แต่ต่างก็ละอายซึ่งกันและกันจึงมิได้ กราบทูล

อรรถกถาได้อธิบายความคิดของพระที่ได้บรรลุพระอรหัต ไว้ว่า พระผู้บรรลุพระอรหัต สิ้นกิเลสอาสวะทั้งหลายแล้ว ย่อมมีความคิดอยู่ ๒ อย่าง คือ

๑. มีความคิดว่าคนทุกคนตลอดจนเทวดาทั้งหลาย ก็สามารถที่จะบรรลุธรรมตามที่เราบรรลุได้เช่นเดียวกัน

๒. พระที่บรรลุธรรมไม่ประสงค์จะบอกคุณธรรมที่ตนได้บรรลุแก่ผู้อื่น เหมือนคนที่ฝังขุมทรัพย์ไว้ไม่ต้องการให้ใครรู้ที่ฝังขุมทรัพย์ของตน

พอภิกษุเหล่านั้นได้บรรลุธรรมกันหมดทุกรูปแล้วนั้น เป็นเวลาเดียวกันกับตะวันได้ชิงพลบไปแล้ว และพระจันทร์เต็มดวงส่องสว่างขึ้นทรงกลดเหนือยอดเขาฟากทิศตะวันออก ลอยเด่นอยู่กลางท้องฟ้าสาดแสงไปทั่วป่ามหาวัน มีลักษณะประกอบด้วยสิริแห่งล้อเงินซึ่งกำลังหมุนไปคล้ายวงแหวนเงินใหญ่สองแผ่น

พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่ป่ามหาวันใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ แวดล้อมด้วยหมู่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพระอรหันต์ พระองค์เกิดในวงศ์พระเจ้ามหาสมมต ภิกษุทั้ง ๕๐๐ รูปนั้นก็เกิดในตระกูลพระเจ้ามหาสมมต พระองค์เกิดในพระครรภ์กษัตริย์ ภิกษุเหล่านั้นก็เกิดในครรภ์กษัตริย์ พระองค์ทรงเป็นนักบวชชั้นเจ้า ภิกษุเหล่านั้นก็เป็นนักบวชชั้นเจ้า พระองค์ทรงสละเศวตฉัตร สละราชสมบัติแห่งความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิที่อยู่ในกำพระหัตถ์ออกผนวช ภิกษุเหล่านั้นก็ควรสละเศวตฉัตร ทิ้งราชสมบัติที่อยู่ในกำพระหัตถ์ออกบวช พระองค์หมดจด ทรงมีบริวารที่หมดจด ในโอกาสและราตรีที่หมดจด ทรงปราศจากราคะโทสะและโมหะ ทรงมีบริวารที่ปราศจากราคะโทสะและ-โมหะ ทรงไม่มีกิเลสตัณหา ทรงมีบริวารที่ไม่มีกิเลสตัณหา ทรงสงบ

ทรงมีบริวารที่สงบ ทรงฝึกแล้ว ทรงมีบริวารที่ฝึกแล้ว ทรงพ้นแล้ว ทรงมีบริวารที่พ้นแล้ว ป่ามหาวันในค่ำคืนนั้นจึงงดงามหมดจดด้วยอาการ-อย่างนี้

เทวดาทั้งหลายทราบว่า พระบรมศาสดาประทับอยู่ที่ป่ามหาวันใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ พร้อมด้วยภิกษุ ๕๐๐ รูป ล้วนเป็นพระอรหันต์บวชจากราชตระกูล ต่างก็กล่าวว่า วันนี้เป็นสมัยแห่งการประชุมใหญ่ในป่ามหาวัน พวกเราจักไปชมความงดงามของพระพุทธเจ้าและพระสงฆ์สาวกผู้หมดจด ต่างก็แต่งคาถามากล่าวสรรเสริญพระพุทธองค์และเหล่าสาวก

เทวดาที่มาประชุมกันในวันนั้นมีจำนวนมากมาย ภิกษุบางรูปก็เห็นเทวดาร้อยหนึ่ง บางรูปก็เห็นพันหนึ่ง บางรูปก็เห็นหมื่นหนึ่ง บางรูปก็เห็นแสนหนึ่ง บางรูปเห็นไม่มีที่สิ้นสุด แตกต่างกันไปตามกำลังญาณของแต่ละองค์

อรรถกถามหาสมัยสูตรบรรยายถึงการประชุมของเหล่าเทวดาในแสนโกฏิจักรวาลว่า เหล่าเทวดาในป่ามหาวันต่างส่งเสียงบอกกันให้มาชมความงามของพระผู้มีพระภาคเจ้า และเหล่าพระอรหันตขีณาสพทั้งหลาย เสียงนั้นสะท้อนขึ้นไปโดยลำดับ ตั้งแต่เทวดาผู้อยู่ในชมพูทวีป ปุพพวิเทหทวีป อมรโคยานทวีป อุตตรกุรุทวีป เทวดาที่อาศัยอยู่ในป่าหิมวันต์ เทวดาในนคร ๑๘๔,๐๐๐ นคร เทวดาที่อยู่ในโทณมุข ๙,๙๐๐,๐๐๐ แห่ง เทวดาอยู่ที่ท่าปฏุนะ ๙๖ แสนโกฏิ และเทวดาที่อาศัยอยู่ในทะเล ๕๖ แห่ง ได้มาประชุมกันที่ป่ามหาวัน ต่อจากนั้น เทวดาในจักรวาลที่สอง ในจักรวาลที่สาม เป็นต้น ก็ทยอยมาโดยลำดับจนถึงเทวดาในหมื่นจักรวาล

ห้องจักรวาลทั้งสิ้นจนถึงพรหมโลกแน่นไปด้วยเทวดาที่มาประชุมกัน ห้องจักรวาลจนถึงพรหมโลกนั้นสูงมากท่านเปรียบเทียบว่าถ้ามีผู้ยืนอยู่ในพรหมโลกเอาก้อนหินใหญ่เท่าปราสาท ๗ ชั้นโยนลงมาข้างล่าง ต้องใช้เวลา ๔ เดือนจึงจะถึงแผ่นดิน ในโอกาสใหญ่ขนาดนั้นก็ยังแน่นไปด้วยเทวดาที่ประชุมกันจนไม่มีที่ว่าง สำหรับที่ใกล้พระพุทธองค์ประทับ แม้สถานที่เท่าปลายขนทรายก็ยังมีเทวดา ๑๐ องค์บ้าง ๒๐ องค์บ้างเนรมิตร่างละเอียดยืนเฝ้าอยู่

ในยุคของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะมีการประชุมเทวดาจำนวนมากเช่นนี้ก็เพียงครั้งเดียว พระพุทธองค์ได้ตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า เทวดาในแสนจักรวาลมาประชุมกันเพื่อชมตถาคตและหมู่ภิกษุสงฆ์ เทวดาประมาณเท่านี้แหละได้เคยประชุมกันเพื่อชมพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีตกาลมาแล้ว และพวกเทวดาประมาณเท่านั้นแหละจักประชุมกันเพื่อชมพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาล เหมือนที่ประชุมกันเพื่อชมเราในบัดนี้ แล้วพระองค์ก็ทรงแนะนำเทวดาแต่ละจำพวกให้ภิกษุทั้งหลายฟังตามลำดับ เริ่มตั้งแต่ภุมมเทวดาไปจนถึงพรหมโลก ดังนี้

ภุมมเทวดาอาศัยอยู่ที่ใด พวกภิกษุก็อาศัยอยู่ที่นั้น ยักษ์ ๗,๐๐๐ เป็นภุมมเทวดาอาศัยอยู่ในพระนครกบิลพัสดุ์ ยักษ์ ๖,๐๐๐ อาศัยอยู่ที่เขาเหมวตา ยักษ์ ๓,๐๐๐ อยู่ที่เขาสาตาคีรี ทั้งหมดรวมเป็นยักษ์ ๑๖,๐๐๐ ยักษ์ ๕๐๐ อยู่ที่เขาวิศวามิตร และยักษ์ชื่อกุมภีร์พร้อมด้วยยักษ์บริวารแสนเศษ อยู่ในเขาไพบูลย์ในพระนครราชคฤห์ พระพุทธองค์ทรงระบุ

ว่า ยักษ์เหล่านั้นมีรัศมี มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มียศต่างๆ กัน ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่ามหาวันอันเป็นที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

เป็นที่สังเกตว่ายักษ์ที่เราวาดภาพให้ดูดุร้ายน่ากลัว ตามพระสูตรนี้ยักษ์เหล่านั้นก็คือ ภุมมเทวดาจำพวกหนึ่งนั่นเอง สถานที่ที่ภิกษุอาศัย อยู่นั้นย่อมมีภุมมเทวดาอาศัยอยู่ด้วย พระสูตรนี้ระบุว่ายักษ์ซึ่งเป็นภุมมเทวดาอาศัยอยู่ในกรุงกบิลพัสดุ์ มาเฝ้าพระพุทธเจ้าในวันนั้นมีจำนวนมากถึง ๗,๐๐๐ ตน พระพุทธองค์แนะนำว่า ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดให้ทำบุญอุทิศเทวดาซึ่งสถิตอยู่ที่นั้นด้วย เทวดาที่ได้รับการบูชาแล้วย่อมบูชาเขาตอบ ที่ได้รับการนับถือแล้วย่อมนับถือเขาตอบ หลังจากนั้นเทวดาย่อมอนุเคราะห์เขา เหมือนมารดาอนุเคราะห์บุตรผู้เกิดจากอก ให้มีแต่ความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า

เทวดาที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำในลำดับต่อมา คือ ท้าวจาตุมหาราชทั้ง ๔ ที่เรียกเช่นนี้เพราะท้าวเธอเป็นผู้ดูแลทิศทั้ง ๔ คือ ท้าวธตรัฐเป็นอธิบดีของพวกคนธรรพ์ มีหน้าที่ปกครองทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหกเป็นอธิบดีของพวกกุมภัณฑ์ มีหน้าที่ปกครองทิศใต้ ท้าววิรูปักษ์เป็นอธิบดีของพวกนาค มีหน้าที่ปกครองทิศตะวันตก ท้าวกุเวรเป็นอธิบดีของพวกยักษ์ มีหน้าที่ปกครองทิศเหนือ ท้าวจาตุมหาราชทั้ง ๔ มีบุตรมากแต่ก็มีนามว่า “อินทะ” เหมือนกันทุกองค์

การเสด็จมาเฝ้าพระพุทธองค์ที่ป่ามหาวันครั้งนี้ท้าวเธอได้มาพร้อมกับเทพชั้นผู้ใหญ่จำนวนมาก พระพุทธองค์ทรงระบุชื่อเทพชั้นผู้ใหญ่ที่มาในวันนั้นไว้ ดังนี้

เทพกุเฏณฑุ ๑ เทพเวเฏณฑุ ๑ เทพวิฏู ๑ เทพวิฏฏะ ๑ เทพจันทนะ ๑ เทพกามเสฏฐะ ๑ เทพกินนุฆัณฑุ ๑ นิฆัณฑุ ๑ เทพปนาทะ ๑ เทพโอปมัญญะ ๑ เทพมาตลิ ๑ เทพจิตตเสนะ ๑ เทพนโฬราชะ ๑ เทพชโนสภะ ๑ เทพปัญจสิขะ[๓] ๑ เทพติมพรู ๑ และสุริยวัจฉสาเทพธิดา ๑

เทพชั้นผู้ใหญ่ที่เราคุ้นชื่อเห็นจะเป็นมาตลิเทพบุตรซึ่งเป็นเทพสารถีของพระอินทร์ ทุกครั้งที่พระอินทร์จะเดินทางด้วยรถม้าจะต้องมีมาตลิเทพบุตรเป็นสารถี เมื่อครั้งที่พระอินทร์จำแลงกายเป็นเทพแก่ไปรับนางสุชาดาในอสุรนครก็มีมาตลิเทพบุตรเป็นสารถีและเทพอีกตนหนึ่ง คือ ปัญจสิขเทพบุตร เป็นเทพนักดนตรี มีพิณสีมะตูมเป็นเครื่องดนตรี ตามเนื้อเพลงที่ปัญจสิขเทพบุตรขับร้องวันที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ได้แสดงถึงความในใจว่าปัญจสิขเทพบุตรผูกสมัครรักใคร่ในตัวสุริยวัจฉสาเทพธิดา แต่ก็ไม่สมหวังจะเพราะเหตุไรไม่ปรากฏ มาสมหวังเอาเมื่อพระอินทร์จะสิ้นบุญต้องจุติจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ปัญจสิขเทพบุตร

---

[๓] ปัญจสิขเทพบุตร เป็นเทพนักดนตรี มีพิณสีมะตูมสุกเป็นเครื่องดนตรี มีความรักในนางสุริยวัจฉสาเทพธิดา ปรากฏในเนื้อเพลงที่ปัญจสิขเทพบุตรขับร้องวันที่พระพุทธองค์ตรัสรู้ แสดงถึงความในใจปัญจสิขเทพบุตร ดังนี้

" อ้า แม่ภัททาสุริยวัจฉสา ฉันขอกราบท่านติมพรุบิดาเธอ ด้วยเหตุที่เธอเกิดมางดงามยิ่งนัก ทำให้ฉันรู้สึกเป็นสุขใจ เหมือนสายลมเป็นที่ปรารถนาของผู้มีกายชุ่มเหงื่อ หรือเหมือนน้ำเป็นที่ปรารถนาของผู้กระหาย

เธอผู้จำรัสโฉม เป็นที่รักของฉัน ประหนึ่งธรรมเป็นที่รักของเหล่าพระอรหันต์ ขอเธอช่วยดับความเร่าร้อนให้ฉัน เหมือนเยียวยาคนไข้ผู้กำลังกระสับกระส่าย เหมือนให้อาหารแก่คนผู้หิวโหย หรือเหมือนใช้น้ำดับไฟที่กำลังลุกไหม้อยู่ ฯลฯ " (สักกปัญหสูตร พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค)

ได้นำพระอินทร์เข้าเฝ้าถามปัญหาพระพุทธองค์จนพระอินทร์บรรลุโสดาบัน ได้ครอบครองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ต่อไป พระอินทร์จึงยอมยกสุริยวัจฉสาเทพธิดาให้ปัญจสิขเทพบุตร ข้อความดังกล่าวปรากฏในสักกปัญหสูตร

เทพที่พระพุทธองค์ทรงแนะนำต่อจากท้าวจตุโลกบาล คือเทพจำพวกนาค นาคที่มาในวันนั้นมีนาคที่อยู่ในสระชื่อนาภสะ นาคอยู่ในเมืองเวสาลี บริวารตัจฉะนาคราช นาคตระกูลกัมพลและตระกูลนาคอัสสดร นาคที่อยู่ในท่าปายาคะพร้อมทั้งหมู่ญาตินาคซึ่งเกิดในตระกูลธตรัฐอยู่ในแม่น้ำยมุนา และเอราวัณเทพบุตรก็มา

นาคนั้นเป็นเทพจำพวกหนึ่งมีกายหยาบและละเอียดแตกต่างกันไป ตามคัมภีร์ทางศาสนา พญานาคได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ตั้งแต่อดีตชาติ เมื่อพระองค์เสวยชาติเป็นพญานาคชื่อ ภูริทัตต์ พิจารณาเห็นว่าการเกิดเป็นนาคโดยชาติกำเนิด ต้องดำรงชีพด้วยชีวิตของกบและเขียด เบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความลำบากเดือดร้อน จึงคลายพิษออกปลีกตนจากหมู่ญาติไปจำศีลภาวนา จนถูกหมองูสะกดด้วยคาถา เพื่อนำไปแสดงมายากลให้คนดู พญานาคภูริทัตต์ได้รับความลำบากเหลือแสน เพราะความตั้งอยู่ในศีล แม้จะได้รับความลำบากเช่นนี้ พญานาคภูริทัตต์ก็หาได้ผูกจิตคิดร้ายทำอันตรายแก่หมองูไม่

ตามพุทธประวัติ พญานาคยังได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ตั้งแต่ก่อนการตรัสรู้ เมื่อพระโพธิสัตว์เสวยข้าวมธุปายาสที่นางสุชาดาถวายแล้ว ได้ถือถาดไปทรงอธิษฐานที่ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา

ครั้นอธิษฐานแล้ว ทรงลอยถาดไปในแม่น้ำ ถาดนั้นลอยตัดสายน้ำออกไป จนถึงกลางแม่น้ำ แล้วลอยทวนกระแสน้ำไปประมาณ ๘๐ ศอกจึงหมุนจมลงไปตามวังวนแห่งหนึ่ง ถาดนั้นได้ตกลงไปกระทบถาดของพระพุทธเจ้า ๓ พระองค์ คือ พระกกุสันธะ พระโกนาคมนะ และพระกัสสปะที่มาตรัสรู้ก่อนหน้านี้ ทำให้พญากาฬนาคราชสะดุ้งตื่นจากหลับ พญากาฬนาคราชคิดว่า เมื่อวานนี้พระพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วพระองค์หนึ่ง วันนี้ตรัสรู้อีกพระองค์หนึ่ง จึงลุกขึ้นสรรเสริญพระพุทธคุณด้วยคาถาหลายร้อยคาถา

ภายหลังการตรัสรู้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้เสวยวิมุตติสุขบริเวณต้นโพธิ์เป็นเวลาถึง ๗ สัปดาห์ ในสัปดาห์ที่ ๖ พระพุทธองค์เสด็จจากต้นอชปาลนิโครธไปยังต้นมุจลินท์

ณ ต้นมุจลินท์นั้นเอง แม้มิใช่ฤดูกาลที่ฝนจะตก เมฆใหญ่ก็ตั้งขึ้นท้องฟ้ามืดมิดทำให้ฝนตกตลอด ๖ วัน พญามุจลินท์นาคราชได้ออกจากที่อยู่ของตน มาทำขนดแวดวงล้อมพระวรกายขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ ๗ รอบ แล้วแผ่พังพานกั้นฝนเหนือพระเศียร พระพุทธองค์ก็ได้เสวยวิมุตติสุขที่ต้นมุจลินท์ประหนึ่งประทับอยู่ในพระคันธกุฎี นอกจากนั้น ยังมีอีกหลายเหตุการณ์ที่นาคเข้ามาเกี่ยวข้องกับพระพุทธองค์ภายหลังตรัสรู้แล้ว

จากนั้น พระพุทธองค์ทรงแนะนำครุฑต่อไปว่า เทพจำพวกครุฑนั้นเป็นทิพย์ มีนัยน์ตาคมกริบสามารถโฉบนาคราชไปได้อย่างรวดเร็ว ครุฑที่มาในวันนั้นชื่อจิตรสุบรรณ แต่ในเวลานั้นนาคกับครุฑมิได้มี

ความหวาดกลัวซึ่งกันและกัน ต่างเจรจากันด้วยวาจาอันไพเราะ ทั้งนี้เพราะเทพทุกจำพวกต่างก็มีพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

จากนั้น พระพุทธองค์ได้แนะนำเทพอสูรที่มาในวันนั้นคือ พวกอสูรที่พระอินทร์รบชนะซึ่งอาศัยอยู่ในมหาสมุทร พวกอสูรตระกูลกาลกัญชาซึ่งมีกายใหญ่น่ากลัว อสูรตระกูลทานเวฆัส อสูรตระกูลเวปจิตติ อสูรตระกูลสุจิตติปาราทะกับนมุจิอสูร บุตรของพลิอสูรจำนวน ๑๐๐ และอสุรินทราหู

แล้วพระพุทธองค์ก็ทรงแนะนำเทวนิกาย ๖๐ จำพวกให้ภิกษุฟังว่า สำหรับเทวนิกายจำพวกแรกที่มา คือ เทวนิกายจำพวกอาโป จำพวกปฐวี จำพวกเตโช จำพวกวาโย เทพวรุณะ โสมะ ยัสสะ และเทวดาผู้บังเกิดด้วยเมตตาและกรุณาฌาน

หมู่เทวดา ๑๐ พวกเหล่านี้ คือ เทวดาชื่อเวณฑู ชื่อสหลี ชื่อโสมะ และพวกยมะทั้ง ๒ พวก เทวดาผู้มีวิมานอยู่มณฑลพระจันทร์ เทวดาผู้มีวิมานอยู่มณฑลพระอาทิตย์ เทวดาผู้มีวิมานอยู่มณฑลดาวฤกษ์ หรือเรียกว่าดาวนพเคราะห์ เทวดามันทวลาหก และแม้แต่พระอินทร์ซึ่งประเสริฐกว่าเทพอสูรทั้งหลายก็เสด็จมา

หมู่เทวดา ๑๐ พวกเหล่านี้ คือ เทวดาชื่อสหภูผู้มีรัศมีรุ่งเรืองดุจเปลวเพลิง เทวดาชื่ออริฏฐกะ ชื่อโรชะผู้มีรัศมีดังสีดอกผักตบ เทวดาชื่อวรุณะ ชื่อสหธรรม ชื่ออัจจุตะ ชื่ออเนชกะ ชื่อสุไลยรุจิระ และเทวดาชื่อวาสวเนสินก็มา

หมู่เทวดา ๑๐ พวกเหล่านี้ คือ เทวดาชื่อสมานะ ชื่อมหาสมานะ ชื่อมานุสะ ชื่อมานุสุตะ ชื่อขิฑฑาปทูสิกะ เทวดาชื่อมโนปทูสิกะก็มา เทวดาชื่อหริ เทวดาชื่อโลหิตวาสี ชื่อปารคะ และชื่อมหาปารคะ

หมู่เทวดา ๑๐ พวกเหล่านี้ คือ เทวดาชื่อสุกกะ ชื่อกรุมหะ ชื่ออรุณะ ชื่อเวฆนสะ เทวดาชื่อโอทาตคัยหะผู้เป็นหัวหน้า เทวดาชื่อวิจักษณ์ เทวดาชื่อสทามัตต์ ชื่อหารคชะ ชื่อมิสสกะ ซึ่งมีฤทธิ์สามารถร้องคำราม จนทำให้ฝนตกไปทั่วทิศได้ก็มา

หมู่เทวดา ๑๐ พวกเหล่านี้ คือ เทวดาชื่อเขมิยะ เทวดาชั้นดุสิต เทวดาชั้นยามะ เทวดาชื่อกัณฐกะ ชื่อลัมพิตกะ ชื่อลามเสฏฐะ ชื่อโชตินามะ ชื่ออาสา เทวดาชั้นนิมมานรดี เทวดาชั้นปรนิมมิตะก็มา

หมู่เทวดา ๖๐ นิกายทั้งหมดเหล่านี้นั้นล้วนมีรัศมี มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีรัศมี มียศต่างๆ กัน มีความยินดีมุ่งมายังป่าอันเป็นที่ประชุมของภิกษุด้วยคิดว่า จะชมความงามของพระพุทธองค์และเหล่าพระสาวก

จากนั้นพระองค์ทรงแนะนำ พรหม ๑๐ พวก ชื่อพรหมที่ทรงระบุไว้มีดังนี้ สุพรหม ปรมัตตพรหม สนังกุมารพรหม ติสสพรหม ท้าวมหาพรหมซึ่งปกครองพรหมโลกพันหนึ่ง ท้าวมหาพรหมนั้นบังเกิดในพรหมโลก มีอานุภาพ มีกายใหญ่ มียศผู้เป็นอิสระในพวกพรหมพันหนึ่ง และมหาพรหมชื่อหาริตะ

ขณะที่เทวดาจากหมื่นจักรวาลมาประชุมกันจนครบนั้น ท้องฟ้าโปร่งใสไม่มีเมฆหมอกก็กลับเกิดเมฆฝนคำรณคำรามกึกก้องฟ้าแลบแปลบพราย พระพุทธองค์ทรงพิจารณาทราบว่าหมู่มารก็ได้มาด้วย จึงทรง

แนะนำให้ภิกษุรู้จักพญามารเอาไว้ พญามารกำลังสั่งบังคับเสนามารให้ผูกเหล่าเทวดาไว้ในอำนาจแห่งกามราคะ แต่พระพุทธองค์ทรงอธิษฐานไม่ให้เหล่าเทวดาเห็น พญามารไม่ได้ดั่งใจจึงทำให้เกิดฟ้าร้องกึกก้องกัมปนาทไปทั่ว พระพุทธองค์ตรัสบอกภิกษุทั้งหลายว่า แม้มารเสนาก็มาพวกเธอจงรู้จักเขาไว้

พญามารนั้นเห็นเทวดามาประชุมกันเป็นจำนวนมากจึงคิดว่าจะขัดขวางการบรรลุมรรคผลของเหล่าเทพ จึงได้ส่งกองทัพมารไปแสดงสิ่งอันน่ากลัวโดยประการต่างๆ พระพุทธองค์ทรงอธิษฐานจิตไม่ให้เทวดาเห็นสิ่งอันน่ากลัวของพญามารนั้น

โดยปกติในที่จะไม่มีการบรรลุมรรคผล พระพุทธองค์จะไม่ทรงห้ามมารแสดงสิ่งอันน่ากลัวของมาร แต่ในที่จะมีการบรรลุมรรคผลพระองค์จะทรงอธิษฐานไม่ให้ใครรู้เห็นสิ่งที่พญามารกำลังทำ เนื่องจากการประชุมใหญ่ของเทวดาครั้งนี้ จะมีเทพบรรลุมรรคผลเป็นจำนวนมากพระพุทธองค์จึงทรงอธิษฐานไม่ให้พวกเทวดารับรู้สิ่งอันน่ากลัวของหมู่มารนั้น พญามารนั้นจึงกลับไปด้วยความเดือดดาลฯ

อานุภาพการป้องกัน

มหาสมัยสูตร เป็นสูตรว่าด้วยสมัยเป็นที่ประชุมใหญ่ของเหล่าเทพ ในยุคของพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะมีการประชุมใหญ่ของเหล่าเทวดาทั้งหลายเช่นนี้เพียงครั้งเดียว เทวดาทั้งหลายจึงพากันคิดว่าพวกเราจะฟังพระสูตรนี้ เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงแสดงมหาสมัยสูตรจบ เทวดาจำนวนหนึ่งแสนโกฏิได้บรรลุพระอรหัต พระสูตรนี้จึงเป็นที่รักที่ชอบใจของพวกเทวดา เทวดาทั้งหลายต่างก็คิดว่าพระสูตรของตน เมื่อสวดพระสูตรนี้จะทำให้เหล่าเทวดาทั้งหลายประชุมกัน เมื่อเทวดาประชุมกันก็จะทำให้สิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายถอยห่างออกไป เป็นการป้องกันสิ่งไม่ดีไม่ให้เข้ามาใกล้ตัวเรานั่นเอง

พระอรรถกถาจารย์จึงแนะนำว่า **“มหาสมัยสูตรนี้เป็นที่รักที่ชอบใจของเทวดา ในสถานที่ใหม่เอี่ยม เมื่อจะกล่าวมงคลกถา ควรสวดพระสูตรนี้”**

หมายความว่าในสถานที่สำคัญที่จะประกอบกิจใหม่ หรือในสถานใดที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ๆ เมื่อจะสวดมงคลกถาในสถานที่เช่นนี้ควรสวดมหาสมัยสูตรนี้

เนื่องจากมหาสมัยสูตรเป็นสูตรใหญ่ จึงไม่นิยมใช้สวดในงานทำบุญทั่วๆ ไป แต่จะนิยมนำไปสวดเฉพาะในพิธีที่เกี่ยวข้องกับความอยู่เย็นเป็นสุขของทางบ้านเมืองเป็นหลัก

ในบทขัดตำนาน ท่านได้ประพันธ์เป็นคาถาแสดงอานุภาพมหาสมัยไว้ดังนี้

"ขอเชิญเหล่าเทวดาทั้งหลายทั้งภุมมเทวดา และมิใช่ภุมมเทวดา ผู้มีจิตสงบถึงพระสรณตรัยว่าเป็นที่พึ่ง ผู้ขวนขวายในการยึดถือเอาแต่สิ่งที่นับว่าเป็นคุณประโยชน์อยู่ตลอดกาลทุกเมื่อ ผู้อยู่ในโลกนี้ก็ดี ในโลกอื่นก็ดี รวมทั้งเหล่าเทวดาทั้งหลายที่เป็นสัตบุรุษ ผู้สงบแล้วเหล่านั้น ซึ่งสถิตอยู่ ณ ภูเขาหลวงชื่อเมรุราช ซึ่งเป็นภูเขาแท่งทึบล้วนแล้วด้วยทองอันประเสริฐ จงพร้อมเพรียงกันมาฟังคำของพระมุนีเจ้าผู้ประเสริฐ ซึ่งเป็นคำล้ำเลิศประกอบด้วยเหตุผล กันเถิด

ขอบรรดายักษ์และทวยเทพกับทั้งพรหมทั้งหลาย ในทุกห้วงจักรวาลทั่วทุกตน จงพร้อมใจกันอนุโมทนาบุญที่ทำให้สมบัติทั้งปวงสำเร็จได้ ซึ่งพวกเราทั้งหลายได้กระทำกันแล้ว จงชื่นชมยินดีในพระศาสนาอย่าได้ประมาท ในการทำหน้าที่คุ้มครองรักษาอย่างดียิ่ง

ขอความเจริญจงมีแก่พระศาสนาและแก่ชาวโลกตลอดกาลทุกเมื่อ อนึ่งเล่า ขอเหล่าเทวดาทั้งหลายจงคุ้มครองรักษาพระศาสนาและชาวโลกกาลทุกเมื่อด้วยเถิด

ขอทุกท่าน พร้อมด้วยบริวารทั้งหลายของตนๆ จงมีความสุข อย่ามีความทุกข์ จงมีความสบายใจพร้อมด้วยหมู่ญาติทั้งปวง

ขอเหล่าเทวดาทั้งหลาย จงรักคุ้มครองป้องกันภัยจากพระราชา จากโจร จากมนุษย์ จากไฟ จากน้ำจากปีศาจ จากหลักตอ จากขวากหนาม จากนักษัตรร้าย จากโรคในชนบท จากอสัทธรรม จากสิ่งที่มองไม่เห็น จากอสัตบุรุษ จากภัยต่างๆ อันเกิดจากช้างดุ ม้าดุ เนื้อดุ วัวดุ สุนัขดุ แมลง ป่อง งูปี่แก้ว เสือเหลือง หมี เสือดาว หมู ควาย ยักษ์ รากษส เป็นต้น จากโรค ต่างๆ หรือจากอุปัทวะนานาประการ

การเห็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ใด ผู้เป็นพระศาสดาที่มีการอุบัติขึ้นได้ยาก ในโลกอันมืดมนเป็นประจำ เป็นของหาได้ยาก เหล่าเทวดาในโลกธาตุที่นับได้ ๑๐ ส่วน มีจำนวนมากประมาณมิได้เลย ต่างรื่นเริงบันเทิงใจมาประชุมกันเพื่อเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ผู้ประทับอยู่ในป่ามหาวัน กรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ และพระภิกษุสงฆ์ผู้ปราศจากมลทิน

พระสูตรใดอันเป็นที่รักที่ชอบใจ และนำมาซึ่งความปลื้มใจของเทวดาเหล่านั้น ข้าพเจ้าได้ฟังมาว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นทรงทำให้เหล่าเทพปลื้มใจ แสดงไว้แล้ว ขอพวกเราพากันสวดพระสูตรนั้นเถิด เพื่อความรื่นเริงใจของเหล่าเทวดาทั้งหลายฯ”

มหาสมัยสูตร

เอวัมเม สุตังฯ เอกัง สะมะยัง ภะคะวา สักเกสุ วิหะระติ กะปิละวัตถุสะมิง มะหาวะเน มะหะตา ภิกขุสังเฆนะ สัทธิง ปัญจะมัตเตหิ ภิกขุสะเตหิ สัพเพเหวะ อะระหันเตหิฯ ทะสะหิ จะ โลกะธาตูหิ เทวะตา เยภุยเยนะ สันนิปะติตา โหนติ ภะคะวันตัง ทัสสะนายะ ภิกขุสังฆัญจะฯ อะถะโข จะตุนนัง สุทธาวาสะกายิกานัง เทวานัง เอตะทะโหสิ ฯ อะยัง โข ภะคะวา สักเกสุ วิหะระติ กะปิละวัตถุสะมิง มะหาวะเน มะหะตา ภิกขุสังเฆนะ สัทธิง ปัญจะมัตเตหิ ภิกขุสะเตหิ สัพเพเหวะ อะระหันเตหิ ทะสะหิ จะ โลกะธาตูหิ เทวะตา เยภุยเยนะ สันนิปะติตา โหนติ ภะคะวันตัง ทัสสะนายะ ภิกขุสังฆัญจะ ยันนูนะ มะยัมปิ เยนะ ภะคะวา เตนุปะสังกะเมยยามะ อุปะสังกะมิตะวา ภะคะวะโต สันติเก ปัจเจกะคาถา ภาเสยยามาติฯ

อะถะโข ตา เทวะตา เสยยะถาปิ นามะ พะละวา ปุริโส สัมมิญชิตัง วา พาหัง ปะสาเรยยะ ปะสาริตัง วา พาหัง สัมมิญเชยยะ เอวะเมวะ สุทธาวาเสสุ เทเวสุ อันตะระหิตา ภะคะวะโต ปุระโต ปาตุระหังสุฯ อะถะโข ตา เทวะตา ภะคะวันตัง อะภิวาเทตะวา เอกะมันตัง อัฏฐังสุ เอกะมันตัง ฐิตา โข เอกา เทวะตา ภะคะวะโต สันติเก อิมัง คาถัง อะภาสิฯ

มะหาสะมะโย ปะวะนัสะมิง เทวะกายา สะมาคะตา อาคะตัมหะ อิมัง ธัมมะสะมะยัง ทักขิตาเยวะ อะปะราชิตะสังฆันติฯ อะถะโข อะปะรา เทวะตา ภะคะวะโต สันติเก อิมัง คาถัง อะภาสิฯ

ตัตระ ภิกขะโว สะมาทะหังสุ จิตตัง อัตตะโน อุชุกะมะกังสุ สาระถีวะ เนตตานิ คะเหตะวา อินทะริยานิ รักขันติ ปัณฑิตาติฯ อะถะโข อะปะรา เทวะตา ภะคะวะโต สันติเก อิมัง คาถัง อะภาสิฯ เฉตะวา ขีลัง เฉตะวา ปะลีฆัง อินทะขีลัง โอหัจจะมะเนชา เต จะรันติ สุทธา วิมะลา จักขุมะตา สุทันตา สุสู นาคาติฯ อะถะโข อะปะรา เทวะตา ภะคะวะโต สันติเก อิมัง คาถัง อะภาสิ เย เกจิ พุทธัง สะระณัง คะตา เส นะ เต คะมิสสันติ อะปายะภูมิง ปะหายะ มานุสัง เทหัง เทวะกายัง ปะริปูเรสสันตีติฯ

อะถะโข ภะคะวา ภิกขู อามันเตสิ เยภุยเยนะ ภิกขะเว ทะสะสุ โลกะธาตูสุ เทวะตา สันนิปะติตา โหนติ ตะถาคะตัง ทัสสะนายะ ภิกขุสังฆัญจะ เยปิ เต ภิกขะเว อะเหสุง อะตีตะมัทธานัง อะระหันโต สัมมาสัมพุทธา เตสัมปิ ภะคะวันตานัง เอตะปะระมาเยวะ เทวตา สันนิปะติตา อะเหสุง เสยยะถาปิ มัยหัง เอตะระหิ เยปิ เต ภิกขะเว ภะวิสสันติ อะนาคะตะมัทธานัง อะระหันโต สัมมาสัมพุทธา เตสัมปิ ภะคะวันตานัง เอตะปะระมาเยวะ เทวะตา สันนิปะติตา ภะวิสสันติ ฯ เสยยะถาปิ มัยหัง เอตะระหิ อาจิกขิสสามิ ภิกขะเว เทวะกายานัง นามานิ กิตตะยิสสามิ ภิกขะเว เทวะกายานัง นามานิ เทสิสสามิ ภิกขะเว เทวะกายานัง นามานิตัง สุณาถะ สาธุกัง มะนะสิ กะโรถะฯ ภาสิสสามีติ เอวัมภันเตติ โข เต ภิกขู ภะคะวะโต ปัจจัสโสสุงฯ ภะคะวา เอตะทะโวจะฯ

สิโลกะมะนุกัสสามิ ยัตถะ ภุมมา ตะทัสสิตา เย สิตา คิริคัพภะรัง ปะหิตัตตา สะมาหิตา ปุถู สีหาวะ สัลลีนา โลมะหังสาภิสัมภุโน โอทาตะมะนะสา สุทธา วิปปะสันนะมะนาวิลา ภิยโย ปัญจะสะเต ญัตะวา วะเน กาปิละวัตถะเว ตะโต อามันตะยิ สัตถา สาวะเก สาสะเน ระเต เทวะกายา อะภิกกันตา เต วิชานาถะ ภิกขะโว เต จะ อาตัปปะมะกะรุง สุตะวา พุทธัสสะ สาสะนัง เตสัมปาตุระหุ ญาณัง อะมะนุสสานะ ทัสสะนัง อัปเปเก สะตะมัททักขุง สะหัสสัง อะถะ สัตตะริง สะตัง เอเก สะหัสสานัง อะมะนุสสานะมัททะสุง อัปเปเกนันตะมัททักขุง ทิสา สัพพา ผุฏฐา อะหุง ตัญจะ สัพพัง อะภิญญายะ วะวักขิตวานะ จักขุมา ตะโต อามันตะยิ สัตถา สาวะเก สาสะเน ระเต เทวะกายา อะภิกกันตา เต วิชานาถะ ภิกขะโว เย โวหัง กิตตะยิสสามิ คิราหิ อะนุปุพพะโสฯ

สัตตะสะหัสสาวะ ยักขา ภุมมา กาปิละวัตถะวา อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

ฉะสะหัสสา เหมะวะตา ยักขา นานัตตะวัณณิโน อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

สาตาคิรา ติสะหัสสา ยักขา นานัตตะวัณณิโน อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

อิจเจเต โสพะสะสะหัสสา ยักขา นานัตตะวัณณิโน อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

เวสสามิตตา ปัญจะสะตา ยักขา นานัตตะวัณณิโน อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะมันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

กุมภิโร ราชะคะหิโก เวปุลลัสสะ นิเวสะนัง ภิยโย นัง สะตะสะหัสสัง ยักขานัง ปะยิรุปาสะติ กุมภิโร ราชะคะหิโก โสปาคะ สะมิติง วะนังฯ

ปุริมัญจะ ทิสัง ราชา ธะตะรัฏโฐ ปะสาสะติ คันธัพพานัง อาธิปะติ มะหาราชา ยะสัสสิ โสฯ ปุตตาปิ ตัสสะ พะหะโว อินทะนามา มะหัพพะลา อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

ทักขิณัญจะ ทิสัง ราชา วิรุฬโห ตัปปะสาสะติ กุมภัณฑานัง อาธิปะติ มะหาราชา ยะสัสสิ โสฯ ปุตตาปิ ตัสสะ พะหะโว อินทะนามา มะหัพพะลา อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

ปัจฉิมัญจะ ทิสัง ราชา วิรูปักโข ปะสาสะติ นาคานัง อาธิปะติ มะหาราชา ยะสัสสิ โส ปุตตาปิ ตัสสะ พะหะโว อินทะนามา มะหัพพะลา อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

อุตตะรัญจะ ทิสัง ราชา กุเวโร ตัปปะสาสะติ ยักขานัง อาธิปะติ มะหาราชา ยะสัสสิ โส ปุตตาปิ ตัสสะ พะหะโว อินทะนามา มะหัพพะลา อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

ปุริมะทิสัง ธะตะรัฏโฐ ทักขิเณนะ วิรุฬหะโก ปัจฉิเมนะ วิรูปักโข กุเวโร อุตตะรัง ทิสังฯ จัตตาโร เต มะหาราชา สะมันตา จะตุโร ทิสา ทัททัลละมานา อัฏฐังสุ วะเน กาปิละวัตถะเวฯ เตสัง มายาวิโน ทาสา อาคู วัญจะนิกา สะฐา มายา กุเฏณฑุ เวเฏณฑุ วิฏู จะ วิฏุโต สะหะ จันทะโน กามะเสฏโฐ จะ กินนุฆัณฑุ นิฆัณฑุ จะ ปะนาโท โอปะมัญโญ จะ เทวะสูโต จะ มาตะลิ จิตตะเสโน จะ คันธัพโพ นะโฬราชา ชะโนสะโภ อาคู ปัญจะสิโข เจวะ ติมพะรู สุริยะวัจฉะสา เอเต จัญเญ จะ ราชาโน คันธัพพา สะหะ ราชุภิ โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

อะถาคู นาภะสา นาคา เวสาลา สะหะตัจฉะกา กัมพะลัสสะตะรา อาคู ปายาคา สะหะ ญาติภิ ยามูนา ธะตะรัฏฐา จะ อาคู นาคา ยะสัสสิโน เอราวัณโณ มะหานาโค โสปาคะ สะมิติง วะนังฯ

เย นาคะราเช สะหะสาหะรันติ ทิพพาทิชาปักขิ วิสุทธะจักขู เวหายะสา เต วะนะมัชฌะปัตตา จิตรา สุปัณณา อิติ เตสะนามัง อะภะยันตะทา นาคะราชานะมาสิ สุปัณณะโต เขมะมะกาสิ พุทโธ สัณหาหิ วาจาหิ อุปวะหะยันตา[๔] นาคา สุปัณณา สะระณะมะกังสุ พุทธังฯ

---

[๔] อ่านออกเสียงว่า อุเปา - หะ - ยัน - ตา

ชิตา วะชิระหัตเถนะ สะมุททัง อะสุรา สิตา ภาตะโร วาสะวัสเสเต อิทธิมันโต ยะสัสสิโน กาละกัญชา มะหาภิสมา อะสุรา ทานะเวฆะสา เวปะจิตติ สุจิตติ จะ ปะหาราโท นะมุจี สะหะ สะตัญจะ พะลิปุตตานัง สัพเพ เวโรจะนามะกา สันนัยหิตะวา พะลิง เสนัง ราหุภัททะมุปาคะมุง สะมะโยทานิ ภัททันเต ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

อาโป จะ เทวา ปะฐะวี จะ เตโช วาโย ตะทาคะมุง วะรุณา วารุณา เทวา โสโม จะ ยะสะสา สะหะ เมตตากะรุณากายิกา อาคู เทวา ยะสัสสิโน ทะเสเต ทะสะธา กายา สัพเพ นานัตตะวัณณิโน อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

เวณฑู จะ เทวา สะหะลี จะ อะสะมา จะ ทุเว ยะมา จันทัสสูปะนิสา เทวา จันทะมาคู ปุรักขิตา สุริยัสสูปะนิสา เทวา สุริยะมาคู ปุรักขิตา นักขัตตานิ ปุรักขิตะวา อาคู มันทะพะลาหะกา วะสูนัง วาสะโว เสฏโฐ สักโก ปาคะ ปุรินทะโท ทะเสเต ทะสะธา กายา สัพเพ นานัตตะวัณณิโน อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

อะถาคู สะหะภู เทวา ชะละมัคคิสิขาริวะ อะริฏฐะกา จะ โรชา จะ อุมมา ปุปผะนิภาสิโน วะรุณา สะหะธัมมา จะ อัจจุตา จะ อะเนชะกา สุเลยยะรุจิรา อาคู อาคู วาสะวะเนสิโน ทะเสเต ทะสะธา กายา สัพเพ นานัตตะวัณณิโน อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

สะมานา มะหาสะมานา มานุสา มานุสุตตะมา ขิฑฑาปะทูสิกา อาคู อาคู มะโนปะทูสิกา อะถาคู หะระโย เทวา เย จะ โลหิตะวาสิโน ปาระคา มะหาปาระคา อาคู เทวา ยะสัสสิโน ทะเสเต ทะสะธา กายา สัพเพ นานัตตะวัณณิโน อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

สุกกา กะรุมหา อะรุณา อาคู เวฆะนะสา สะหะ โอทาตะคัยหา ปาโมกขา อาคู เทวา วิจักขะณา สะทามัตตา หาระคะชา มิสสะกา จะ ยะสัสสิโน ถะนะยัง อาคา ปะชุนโน โย ทิสา อะภิวัสสะติ ทะเสเต ทะสะธา กายา สัพเพ นานัตตะวัณณิโน อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

เขมิยา ตุสิตา ยามา กัฏฐะกา จะ ยะสัสสิโน ลัมพิตะกา ลามะเสฏฐา โชตินามา จะ อาสะวา นิมมานะระติโน อาคู อะถาคู ปะระนิมมิตา ทะเสเต ทะสะธา กายา สัพเพ นานัตตะวัณณิโน อิทธิมันโต ชุติมันโต วัณณะวันโต ยะสัสสิโน โมทะมานา อะภิกกามุง ภิกขูนัง สะมิติง วะนังฯ

สัฏเฐเต เทวะนิกายา สัพเพ นานัตตะวัณณิโน นามันวะเยนะ อาคัญฉุง เย จัญเญ สะทิสา สะหะ ปะวุตถะชาติมักขีลัง โอฆะติณ ณะมะนาสะวัง ทักเขโมฆะตะรัง นาคัง จันทังวะ อะสิตาติตัง สุพรัหมา ปะระมัตโต จะ ปุตตา อิทธิมะโต สะหะ สันนังกุมาโร ติสโส จะ โสปาคะ สะมิติง วะนังฯ

สะหัสสะพรัหมะโลกานัง มะหาพรัหมาภิติฏฐะติ อุปะปันโน ชุติมันโต ภิสะมากาโย ยะสัสสิโส ทะเสตถะ อิสสะรา อาคู ปัจเจกะวะสะวัตติโน เตสัญจะ มัชฌะโต อาคา หาริโต ปะริวาริโต เต จะ สัพเพ อะภิกกันเต สินเท เทเว สะพรัหมะเก มาระเสนา อะภิกกามิ ปัสสะ กัณหัสสะ มันทิยัง เอถะ คัณหะถะ พันธะถะ ราเคนะ พันธะมัตถุ โว สะมันตา ปะริวาเรถะ มา โว มุญจิตถะ โกจิ นัง อิติ ตัตถะ มะหาเสโน กัณหะเสนัง อะเปสะยิ ปาณินา ตะละมาหัจจะ สะรัง กัตะวานะ เภระวัง ยะถา ปาวุสสะโก เมโฆ ถะนะยันโต สะวิชชุโก ตะทา โส ปัจจุทาวัตติ สังกุทโธ อะสะยังวะเส ตัญจะ สัพพัง อะภิญญายะ วะวักขิตวานะ จักขุมา ตะโต อามันตะยิ สัตถา สาวะเก สาสะเน ระเต มาระเสนา อะภิกกันตา เต วิชานาถะ ภิกขะโว เต จะ อาตัปปะมะกะรุง สุตะวา พุทธัสสะ สาสะนัง วีตะราเคหิ ปักกามุง เนสัง โลมัมปิ อิญชะยุง สัพเพ วิชิตะสังคามา ภะยาตีตา ยะสัสสิโน โมทันติ สะหะ ภูเตหิ สาวะกา เต ชะเนสุตาติฯ

คำแปลมหาสมัยสูตร

ข้าพเจ้า[๕] ได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่ามหาวัน เขตพระนครกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ประมาณ ๕๐๐ รูป ซึ่งล้วนแต่เป็นพระอรหันต์ ได้มีเทพจากโลกธาตุทั้ง ๑๐ มาประชุมเป็นจำนวนมาก เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาคและเยี่ยมชมภิกษุสงฆ์ฯ

เทพชั้นสุทธาวาส ๔ องค์ ได้มีความดำริว่า "พระผู้มีพระภาคพระองค์นี้ประทับอยู่ ณ ป่ามหาวัน เขตพระนครกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ประมาณ ๕๐๐ รูป ล้วนเป็นพระอรหันต์ มีเทพจากโลกธาตุทั้ง ๑๐ มาประชุมกันเป็นจำนวนมาก เพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาคและเยี่ยมชมพระภิกษุสงฆ์ ทางที่ดีพวกเราก็ควรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วกล่าวคาถาองค์ละคาถา ในสำนักพระผู้มีพระภาคเจ้าเช่นกัน

ลำดับนั้น เทพเหล่านั้นหายไปจากเทวโลกชั้นสุทธาวาสมาปรากฏเบื้องพระพักตร์พระผู้มีพระภาคเจ้าเหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนคู้ออกหรือคู้แขนเข้า ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควร เทพองค์หนึ่งกล่าวคาถาว่า "การประชุมครั้งใหญ่ในป่าใหญ่มีหมู่เทพมาประชุมกันแล้ว พวกเราพากันมาสู่ธรรมสมัยนี้เพื่อได้เห็นหมู่ท่านผู้ชนะมาร"

---

[๕] หมายถึง พระอานนท์เถระ ผู้เป็นพุทธอุปัฏฐาก และทำหน้าที่ในการทรงจำพระสูตรทั้งปวงด้วย

จากนั้น เทพองค์หนึ่งได้กล่าวคาถานี้ว่า “ภิกษุทั้งหลายในที่ประชุมนั้น มีจิตมั่นคง ทำจิตของตนให้ตรง ภิกษุผู้เป็นบัณฑิตย่อมรักษาอินทรีย์ไว้เหมือนสารถีผู้กำบังเหียนขับรถม้า”

เทวดาอีกองค์หนึ่งกล่าวคาถานี้ว่า “ภิกษุเหล่านั้น ตัดกิเลสดุจตะปู ตัดกิเลสดุจลิ่มสลัก ถอนกิเลสดุจเสาเขื่อนได้แล้ว เป็นผู้ไม่หวั่นไหว บริสุทธิ์ ปราศจากมลทินทั่วไป เป็นผู้อันพระภาคผู้มีพระภาคผู้มีพระจักษุ[๖] ทรงฝึกดีแล้วเหมือนช้างหนุ่มฯ”

เทวดาอีกองค์หนึ่งกล่าวคาถานี้ว่า “เหล่าชนผู้นับถือพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ จักไม่ไปอบายภูมิ ครั้นละกายมนุษย์แล้ว ก็จะทำให้หมู่เทพเพิ่มจำนวนมากขึ้นเต็มที่”

การประชุมของเทวดา

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกพระภิกษุทั้งหลายว่าภิกษุทั้งหลาย พวกเทวดาจากโลกธาตุทั้ง ๑๐ มาประชุมกันเป็นจำนวนมากเพื่อเยี่ยมตถาคตและภิกษุสงฆ์ ภิกษุทั้งหลาย พวกเทวดาได้มาประชุมกันเพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในอดีตกาล ก็มีจำนวนมากเท่าที่ประชุมกันเพื่อเฝ้าเราในบัดนี้เช่นกัน พวกเทวดาที่มาประชุมกันเพื่อเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาล ก็มีจำนวนมากเท่าที่ประชุมกันเพื่อเฝ้าเราในบัดนี้ เราจักบอกชื่อของพวกเทวดา จักระบุชื่อของพวกเทวดา จักแสดงชื่อพวกเทวดา พวกเธอจงฟังจงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระพุทธดำรัส

---

[๖] มีพระจักษุ หมายถึง มีพระจักษุ ๕ คือ ๑. มังสจักษุ ตาเนื้อ ๒. ทิพพจักษุ ตาทิพย์ ๓. ปัญญาจักษุ ตาปัญญา ๔. พุทธจักษุ ตาพระพุทธเจ้า ๕. สมันตจักษุ ตาเห็นรอบ

ภุมมเทวดา

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระคาถานี้ว่า “เราจักกล่าวเป็นร้อยกรอง ภุมมเทวดาอาศัยอยู่ ณ ที่ใด พวกภิกษุก็อาศัยอยู่ที่นั้น ภิกษุเหล่าใดอาศัยซอกเขา มีความมุ่งมั่น มีจิตใจตั้งมั่น พวกเธอมีจำนวนมาก เร้นอยู่ราวกับพญาราชสีห์ ข่มความขนพองสยองเกล้าลงเสียได้มีจิตผุดผ่องหมดจดผ่องใส ไม่ขุ่นมัว

พระศาสดาทรงทราบว่ามีพระภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูปอยู่ ณ ป่ามหาวัน เขตพระนครกบิลพัสดุ์ จึงตรัสเรียกสาวกผู้ยินดีในพระศาสนามาตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย หมู่เทพมุ่งมากันแล้ว พวกเธอจงรู้จักหมู่เทวดานั้น” พวกภิกษุทูลรับสนองพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแล้ว ได้กระทำความเพียร[๗] จึงมีญาณทำให้เห็นพวกอมนุษย์ปรากฏขึ้น ภิกษุบางพวกเห็นอมนุษย์ ๑๐๐ ตน บางพวกเห็น ๑,๐๐๐ ตน บางพวกเห็น ๗๐,๐๐๐ ตน บางพวกเห็น ๑๐๐,๐๐๐ ตน บางพวกเห็นมากมายจนไม่สามารถนับได้ อมนุษย์อยู่กระจายไปทั่วทุกทิศ

พระศาสดาผู้มีพระจักษุ ทรงทราบเหตุนั้นทั้งหมด จึงตรัสเรียกพระสาวกผู้ยินดีในพระศาสนามาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย หมู่เทพมุ่งมากันแล้ว พวกเธอจงรู้จักหมู่เทพนั้น เราจะบอกพวกเธอด้วยวาจาตามลำดับ

ยักษ์ ๗,๐๐๐ ตน เป็นภุมมเทวดาอาศัยในพระนครกบิลพัสดุ์ มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

---

[๗] ทำความเพียร หมายถึง พวกภิกษุต่างก็เข้าผลสมาบัติ เพื่อจะดูเหล่าเทพตามที่พระพุทธองค์แนะนำ

ยักษ์ ๖,๐๐๐ ตน อยู่ที่เขาหิมพานต์ มีผิวพรรณต่างๆ กัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของพระภิกษุทั้งหลาย

ยักษ์ ๓,๐๐๐ ตน อยู่ที่เขาสาตาคีรี มีผิวพรรณต่างๆ กัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

ยักษ์เหล่านั้นรวมเป็น ๑๖,๐๐๐ ตน มีผิวพรรณต่างๆ กัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

ยักษ์ ๕๐๐ ตน อยู่ที่เขาเวสสามิตตะ มีผิวพรรณต่างๆ กัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

กุมภีร์ยักษ์ผู้รักษากรุงราชคฤห์อยู่ที่เขาเวปุลละ มียักษ์ ๑๐๐,๐๐๐ ตนเป็นบริวาร มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

ท้าวจตุโลกบาล

ท้าวธตรัฐปกครองทิศตะวันออก เป็นอธิบดีของพวกคนธรรพ์ เป็นมหาราชผู้มียศ แม้บุตรของเธอก็มีจำนวนมาก ต่างมีพลังมากมีชื่อว่า "อินทะ" มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

ท้าววิรุฬหกปกครองทิศใต้เป็นอธิบดีของพวกกุมภัณฑ์ เป็นมหาราชผู้มียศ แม้บุตรของเธอก็มีจำนวนมาก ต่างมีพลังมากมีชื่อว่า "อินทะ" มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของพระภิกษุทั้งหลาย

ท้าววิรูปักษ์ปกครองทิศตะวันตกเป็นอธิบดีของพวกนาค เป็นมหาราชผู้มียศ แม้บุตรของเธอมีจำนวนมาก ต่างมีพลังมากมีชื่อว่า "อินทะ" มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างมีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

ท้าวธตรัฐเป็นใหญ่ในทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหกเป็นใหญ่ในทิศใต้ ท้าววิรูปักษ์เป็นใหญ่ทิศตะวันตก ท้าวกุเวรเป็นใหญ่ในทิศเหนือ ท้าวจตุมหาราชนั้น มีแสงสว่างรุ่งเรืองส่องไปโดยรอบทั่วทั้ง ๔ ทิศ ได้ยืนอยู่ในเขตกรุงกบิลพัสดุ์ ฯ

พวกบ่าวผู้รับใช้ของท้าวจาตุมหาราช เป็นพวกมีมายา หลอกลวง โอ้อวด เจ้าเล่ห์ก็มาด้วย พวกบ่าวผู้รับใช้ที่มีมายา คือ กุเฏณฑุ เวเฏณฑุ วิฏู วิฏุตะ จันทนะ กามเสฏฐะ กินนุฆัณฑุ และ นิฆัณฑุก็มา

ด้วย ปนาทะ โอปมัญญะ เทพสารถีชื่อว่า มาตลิ จิตตเสนะ[๘] นโฬราชะ ชโนสภะ ปัญจสิขะ ติมพรุ[๙] และสุริยวัจฉสาเทพธิดา เทวราชเหล่านั้นและคนธรรพ์ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

อนึ่ง เหล่านาคที่อยู่ในสระชื่อนาภสะ และที่อยู่ในกรุงเวสาลี มาพร้อมด้วยพวกนาคตัจฉกะ นาคกัมพละและนาคอัสสดรนาคก็มา นาคที่อยู่ในท่าปายาคะพร้อมด้วยหมู่ญาติ นาคที่อยู่ในแม่น้ำยมุนา นาคที่เกิดในสกุลธตรัฐ ผู้มียศก็มา พญาช้างเอราวัณก็มายังป่าที่ประชุมของพระภิกษุทั้งหลายฯ

เหล่าครุฑผู้เป็นทิพย์ มีนัยน์ตาบริสุทธิ์ สามารถจับนาคได้อย่างฉับพลัน บินมาทางอากาศท่ามกลางป่า ชื่อว่า จิตรสุบรรณ เวลานั้น นาคราชทั้งหลาย ไม่ได้มีความกลัว เพราะพระพุทธเจ้าได้ทรงทำให้ปลอดภัยจากครุฑ นาคกับครุฑเจรจากันด้วยวาจาอันไพเราะต่างมีพระพุทธเจ้าเป็นสรณะ

พวกอสูรอาศัยอยู่ในสมุทร เป็นผู้พ่ายแพ้ต่อพระอินทร์ ผู้มีวชิระเป็นอาวุธ อสูรเหล่านั้นมีฤทธิ์ มียศ เป็นพี่น้องของท้าววาสวะ คือพวกอสูรกาลกัญชะมีกายใหญ่น่ากลัวมาก พวกอสูรทานเวฆสะ อสูรเวปจิตติ อสูรปหาราทะ และพญามารนมุจีก็มาด้วย

---

[๘] **จิตตเสนะ** เป็นชื่อเทพบุตรพวกคนธรรพ์ ๓ องค์ คือ ๑. จิตตะ ๒. เสนะ ๓. จิตตเสนะ

[๙] **ติมพรุ** เป็นเทวราชาของเทพคนธรรพ์ เทพคนธรรพ์นั้นเป็นเทพนักคนตรี เทพนักคนตรีที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในสวรรค์ คือ ปัญจสิขเทพบุตร

บุตรพลิอสูร ๑๐๐ ตน มีชื่อว่าไวโรจนะ ทุกตนต่างสวมเกาะเข้มแข็งเข้าไปใกล้อสุรินทราหูแล้วกล่าวว่า ขอท่านจงมีแต่ความเจริญ บัดนี้เป็นสมัยที่ท่านควรเข้าไปสู่ป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลายฯ

เทวนิกาย ๖๐

ในเวลานั้นเทพ ๑๐ หมู่ คือ อาโป ปฐวี เตโช วาโย วรุณะ วารุณะ โสมะ ยสสะ เมตตาและกรุณา[๑๐] เป็นผู้มียศก็มาด้วย

เทพ ๑๐ หมู่เหล่านี้แบ่งเป็น ๑๐ พวก ทั้งหมดล้วนมีผิวพรรณต่างๆ กัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างมีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

เทพ ๑๐ หมู่ คือ เวณฑู สหลี และเทพ ๒ หมู่ คือ อสมะ ยมะ ก็มา เทพผู้อาศัยมณฑลแห่งพระจันทร์ มีจันทเทพบุตรนำหน้ามา เทพผู้อาศัยมณฑลแห่งพระอาทิตย์ มีอาทิตย์เทพบุตรนำหน้ามา เทพพวกมันทวลาหก[๑๑] มีนักษัตรเทพบุตรนำหน้ามา แม้พระอินทร์ผู้เป็นท้าวสักกะผู้เป็นท้าววาสวะปุรินททะ ซึ่งประเสริฐกว่าเหล่าเทพวสุ[๑๒] ก็มา

หมู่เทวดา ๑๐ เหล่านี้ แบ่งเป็น ๑๐ พวก ทั้งหมดล้วนมีผิวพรรณต่างๆกัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

---

[๑๐] เมตตาและกรุณา หมายถึง เหล่าเทพที่เกิดด้วยอำนาจเมตตาฌานและกรุณาฌานที่เคยบำเพ็ญมา

[๑๑] **เทพมันทวลาหก** หมายถึง เทพ ๓ องค์ คือ ๑. วาตวลาหกเทพบุตร ๒. อัพภวลาหกเทพบุตร ๓. อุณหวลาหกเทพบุตร

[๑๒] **เทพวสุ** คือ เทพผู้เป็นเจ้าแห่งทรัพย์สมบัติ

เทพ คือ สหภู ผู้รุ่งเรืองดุจเปลวไฟ อริฏฐกะ โรชะ ผู้มีผิวพรรณดังผักตบ วรุณะ สหธรรม อัจจุตะ อเนชะกะ สุเลยยะ รุจิระ และวาสวเนสีก็มา เทพ ๑๐ หมู่ เหล่านี้ แบ่งเป็น ๑๐ พวก ทั้งหมด ล้วนมีผิวพรรณต่างๆ กัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างมีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

เทพ คือ สมานะ มหาสมานะ มานุสะ มานุสุตตมะ ขิฑฑาปทูสิกะ มโนปทูสิกะ หริ โลหิตะวาสี ปารคะ และมหาปารคะ ผู้มียศก็มา หมู่เทพ ๑๐ เหล่านี้ แบ่งเป็น ๑๐ พวก ล้วนมีผิวพรรณต่างๆ กัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

เทพ คือ สุกกะ กรุมหะ อรุณะ เวฆนสะ โอทาตคัยหะผู้เป็นหัวหน้า วิจักขณะ สะทามัตตะ หารคชะ มิสสกะผู้มียศ และปชุนนเทวบุตร ผู้บันดาลให้ฝนตกทั่วทุกทิศก็มา เทพ ๑๐ หมู่เหล่านี้ แบ่งเป็น ๑๐ พวก ทั้งหมดล้วนมีผิวพรรณต่างๆ กัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย

เทพ คือ เขมิยะ เทพชั้นดุสิต เทพชั้นมายา และเทพพวกกัฏฐกะมียศ เทพพวกลัมพีตกะ เทพพวกลามเสฏฐะ เทพพวกโชติ เทพพวกอาสวะ และเทพพวกชั้นนิมมานรดี เทพชั้นปรนิมมิตวสวัตดีก็มา เทพ ๑๐ เหล่านี้ แบ่งเป็น ๑๐ พวก ทั้งหมดล้วนมีผิวพรรณต่างๆ กัน มีฤทธิ์ มีอานุภาพ มีผิวพรรณงดงาม มียศ ต่างก็มีความยินดีมุ่งมายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย เทพ ๖๐ เหล่านี้

ทั้งหมดล้วนมีผิวพรรณต่างๆ กัน มาตามกำหนดชื่อหมู่เทพและเทพเหล่าอื่น ผู้มีผิวพรรณและชื่อเช่นนั้นก็มาพร้อมกัน ด้วยคิดว่า "พวกเราจะพบพระนาคะ[๑๓] ผู้ไม่มีการเกิดอีกต่อไป ไม่มีกิเลสดุจตะปู ก้าวข้าม โอฆะ คือ กิเลสได้แล้ว ไม่มีอาสวะ พ้นโอฆะได้แล้ว ล่วงพ้นธรรมฝ่ายต่ำ ดุจดวงจันทร์พ้นจากเมฆ"

พรหมนิกาย

สุพรหมและปรมัตตพรหม ผู้เป็นบุตร[๑๔] ของพระพุทธเจ้า ผู้มีฤทธิ์ก็มาด้วย สนังกุมารพรหม และติสสพรหมก็มายังป่าที่ประชุมของภิกษุทั้งหลาย ท้าวมหาพรหม ๑,๐๐๐ องค์ ปกครองพรหมโลก ท้าวมหาพรหมนั้น อุบัติขึ้นในพรหมโลก มีอานุภาพ มีกายใหญ่โต มียศก็มา พรหม ๑๐ องค์ ผู้เป็นใหญ่กว่าพรหม ๑,๐๐๐ องค์ มีอำนาจต่างกันไปองค์ละอย่าง ก็มา มหาพรหมชื่อหาริตะ มีบริวารแวดล้อมก็มาท่ามกลางพรหม ๑,๐๐๐ องค์นั้น

เมื่อเสนามารมาถึง พระศาสดาได้ตรัสบอกกับเทพทั้งหมดเหล่านั้น พร้อมทั้งพระอินทร์และพระพรหมผู้ประชุมกันอยู่ว่า "ท่านจงดูความโง่เขลาของกัณหมาร พญามารได้ส่งเสนามารไปในที่ประชุมใหญ่ของเหล่าเทพพร้อมกำชับว่า พวกท่านจงไปจับหมู่เทพผูกไว้ด้วยราคะ จงล้อมไว้ทุกด้าน อย่าปล่อยให้ผู้ใดหลุดพ้นไปได้" แล้วก็เอาฝ่ามือตบ

---

[๑๓] **พระนาคะ** เป็นพระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า หมายถึง ผู้ประเสริฐ เพราะไม่ทำความชั่ว

[๑๔] บุตรในที่นี้ หมายถึง พุทธบุตรที่เป็นอริยสาวกผู้เป็นพรหม

แผ่นดินทำเสียงหน้ากลัว เหมือนเมฆที่บันดาลฝนให้ตก ฟ้าแลบร้องคำรามอยู่ แต่เวลานั้นพญามารก็ไม่อาจทำให้ใครตกอยู่ในอำนาจได้จึงเกรี้ยวโกรธกลับไป

พระศาสดาผู้มีพระจักษุทรงทราบเหตุนั้นทั้งหมด ทรงกำหนดได้แล้วจึงตรัสเรียกพระสาวกผู้ยินดีในพระศาสนามาตรัสว่า "ภิกษุทั้งหลาย เสนามารมุ่งมากันแล้ว พวกเธอจงรู้จักเขา" ภิกษุเหล่านั้นทูลสนองพระดำรัสของพระพุทธเจ้าแล้ว พากันทำความเพียร มารและเสนามารหลีกไปจากเหล่าภิกษุผู้ปราศจากราคะ ไม่อาจแม้ทำขนของภิกษุเหล่านั้นให้ไหว

(พญามารกล่าวสรรเสริญว่า) หมู่พระสาวกของพระพุทธเจ้าชนะสงครามแล้วทั้งสิ้น ล่วงพ้นความกลัวได้แล้ว มียศปรากฏในหมู่ชนบันเทิงอยู่กับพระอริยเจ้าในพระศาสนาของพระทศพลฯ

จบมหาสมัยสูตร

ปัจฉิมพากย์แห่งพุทธานุภาพ

พระพุทธรูปศิลปะอู่ทอง

ปัจฉิมพากย์แห่งพุทธานุภาพ

การท่องบ่นสาธยายพระพุทธพจน์

คือ การเจริญสมาธิภาวนา

การเจริญสมาธิภาวนา คือ การที่จิตผูกหรือเพ่งอยู่กับคำใดคำหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่เปิดโอกาสให้นิวรณ์ [๑] คือ ความรักโลภโกรธหลง กามราคะ อาฆาตพยาบาท หงุดหงิด ฟุ้งซ่าน รำคาญ เบื่อหน่ายแทรกเข้ามาครอบงำจิตได้ ทำให้จิตมีความผ่องใส เป็นจิตมีพลังในการต้านทานกิเลสที่จะเข้ามามีอำนาจเหนือสติปัญญา มีความฉับไวต่อการรับรู้อารมณ์และคมต่อการแยกแยะความถูกผิด

---

[๑] **นิวรณ์** คือ สิ่งที่ขวางกั้นจิตไม่ให้ทำความดี มี ๕ ประการ คือ (๑) ความพอใจในกาม (๒) พยาบาท (๓) หดหู่เศร้าซึม (๔) ฟุ้งซ่านรำคาญ (๕) ลังเลสงสัย

การเจริญพระพุทธมนต์ เป็นรูปแบบของการเจริญสมาธิภาวนาอย่างหนึ่ง แต่แทนที่จะใช้วิธีนั่งบริกรรมให้จิตเกาะเกี่ยวอยู่กับคำใดคำหนึ่ง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพียงอย่างเดียว เพื่อเป็นสื่อให้เข้าถึงความสงบ ก็ใช้วิธีให้จิตเกาะเกี่ยวไปกับอักขระเป็นกระแสเช่นนี้ ไม่ปล่อยให้ความรักโลภโกรธหลง กามราคะ อาฆาตพยาบาทได้โอกาสแทรกเข้ามาครอบงำจิต ทำให้จิตมีความผ่องใสเป็นจิตมีพลังในการต้านทานกิเลสที่จะเข้า มามีอำนาจเหนือสติปัญญา จิตเช่นนี้เป็นจิตสงบ คือ สงบจากกามราคะ อาฆาตพยาบาท หงุดหงิดฟุ้งซ่าน รำคาญ เบื่อหน่ายจึงชื่อว่า **"จิตเป็นสมาธิ"**

การท่องบ่นสาธยายพระพุทธพจน์ ในอีกด้านหนึ่งก็คือการเจริญสมาธิภาวนา ที่ได้นำเอาพระพุทธพจน์มาเป็นบทบริกรรมภาวนาให้จิตเกาะเกี่ยวไปกับทุกขณะของอักขระที่กำลังสาธยาย ไม่ปล่อยให้นิวรณ์แทรกเข้ามาทำให้จิตเศร้าหมองได้นั่นเอง

พระสงฆ์สาวกสมัยพุทธกาล นอกจากจะมีหน้าที่ในการเจริญสมาธิภาวนาเพื่อนำตนออกจากทุกข์แล้ว ยังมีภาระหน้าที่ในการทรงจำพระพุทธพจน์ เพื่อสืบต่อคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ควบคู่กันไปอีกด้วย พระสาวกสมัยพุทธกาลจึงถือเป็นหน้าที่สำคัญยิ่งที่จะต้องท่องบ่นสาธยายพระพุทธพจน์ เพื่อรักษาคำสอนของพระพุทธองค์ ในขณะเดียวกันก็ต้องเร่งความเพียรเพื่อนำตนออกจากทุกข์ในสังสารวัฏ จึงหาวิธีที่จะทรงจำพระพุทธพจน์ให้เป็นกิจกรรมในการดำเนินชีวิตควบคู่ไปกับการเจริญสมาธิภาวนา

การเจริญพระพุทธมนต์ จึงเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาพระพุทธพจน์ซึ่งกระทำควบคู่ไปกับการเจริญสมาธิภาวนา เป็นกิจกรรมในการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์สาวกในสมัยพุทธกาล ที่ถ่ายทอดสืบต่อมาสู่พระสงฆ์สาวกในยุคปัจจุบัน

อานุภาพที่เกิดจากการเจริญพระพุทธมนต์ เกิดจากจิตที่ประกอบด้วยเมตตาเป็นสมาธิแน่วแน่แล้วทำสัจกิริยา คือ การน้อมเอาความจริงมาตั้งสัจจะมีปรากฏมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล เป็นอานุภาพที่ไม่อาจคัดค้านได้ในโลก ไม่ต่างไปจากอานุภาพที่เกิดจากธรรมะของพระพุทธองค์ที่มีพลังในการถอนความทุกข์ ความโศกเศร้าเสียใจ ความคับแค้นใจ ความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจได้อย่างยอดเยี่ยม อานุภาพดังกล่าวยังคงความสำคัญมีพลัง มิได้เสื่อมสภาพความเป็นจริงไปตามกาลเวลา หากแต่จะยังคงความต้านทานต่อการเปลี่ยนแปลงของกาลเวลา (อกาลิโก) จนถึงปัจจุบัน

พุทธานุภาพ จะยังคงความศักดิ์สิทธิ์ มีเดชานุภาพ แผ่ไพศาลไปเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อมวลมนุษย์ ซึ่งยังต้องเผชิญกับความผันผวนของชะตาชีวิตตลอดไป ตราบเท่าที่พุทธศาสนิกยังศึกษาท่องบ่นสาธยายทำความเข้าใจ และปฏิบัติตามหลักการนำพระพุทธพจน์มาเจริญสมาธิภาวนาให้เกิดเป็นพุทธานุภาพอย่างเชื่อมั่น

พระพุทธรูปทรงเครื่องใหญ่ศิลปะสมัยอยุธยา

เอกสารอ้างอิง

๑. **พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล.** มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่งพระราชวงศ์จักรีกรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕

๒. **กิจวัตรประจำวัน - ศาสนพิธีบางอย่างของสำนักวัดสระเกศราชวรมหาวิหาร.** สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ), โรงพิมพ์การศาสนา กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๔๕

๓. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ และฉบับประมวลธรรม.** พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๕๔๖

๔. **สวดมนต์แปลฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ.** โรงพิมพ์บำรุงนุกุล ร.ศ. ๑๒๘

๕. **สวดมนต์ฉบับหลวง สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว).** มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์ครั้งที่ ๑๖ พ.ศ. ๒๕๓๘

๖. **อานุภาพพระปริตร.** ธนิต อยู่โพธิ์, โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานครพิมพ์ครั้งที่ ๖ พ.ศ. ๒๕๔๓

๗. **ฎีกามหาสมัยสูตร.** พระมหาพิชิต พิชัยวีรพงษ์ พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชเพลิงศพ ท่านเจ้าคุณพระถาวร (ชัย จิตฺตการมหาเถร) ณ ฌาปนสถานวัดหัวลำโพง พ.ศ. ๒๕๑๓.

๘. **อิติปิโสรัตนมาลา และอิติปิโสกลบท.** หม่อมเจ้าจิตรปรีดี - หม่อมหลวงเหมือนจันทร์ ประวิตร พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพท่านไหม ไกรฤกษ์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม พ.ศ. ๒๔๘๔.

พระพุทธรูปศิลปะอชันตา

ดัชนีอธิบายคำพุทธานุภาพ

ก

กบิลพัสดุ์ นครหลวงของแคว้นสักกะ

กรีส มาตราวัดสมัยพุทธกาล กรีส ๑ เท่ากับ ๑๒๕ ศอก

กหาปนะ มาตราเงินสมัยพุทธกาล ๑ กหาปณะเท่ากับ ๒๐ มาสก หรือ ๔ บาท

กัลยาณธรรม ธรรมอันงาม; ธรรมฝ่ายดี

กัป กาลตามกำหนดระยะเวลา มี ๒ คือ **๑. ระยะเวลาที่กำหนดตามการประลัยของโลกครั้งหนึ่ง** เป็น ๑ กัป เปรียบเหมือนมีคนนำผ้าเนื้อละเอียดมาลูบภูเขาศิลาล้วน กว้าง ยาว สูง ด้านละ ๑ โยชน์ ทุก ๑๐๐ ปี จนกว่าภูเขานั้นจะเตียนเรียบ กัปหนึ่งยาวนานกว่านั้น **๒. ระยะเวลาที่กำหนดตามอายุของคนในโลก** เรียกว่า อายุกัป เช่น อายุกัปของคนยุคนี้ ประมาณ ๑๐๐ ปี ฉะนั้น ๑๐๐ ปี ก็เป็น ๑ กัป

กัณหาโคตมกะ ชื่อตระกูลพญางู

กาญจนคูหา ถ้ำทอง

กินนร สัตว์ในตำนานชาดก กึ่งเทพกึ่งสัตว์ เป็นเพศผู้ เพศเมียเรียกกินนรี

กุมภัณฑ์ ชื่อเทพจำพวกหนึ่งอยู่ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา บริวารของท้าวเวสสุวัณ

กุเวร ชื่อท้าวเวสสุวัณ เมื่อครั้งเป็นมนุษย์ หนึ่งในท้าวจาตุมหาราชทั้งสี่

โกญจนาท ร้องเสียงดังกึกก้อง

ข

ข่ายพระญาณ รัศมีพระญาณของพระพุทธองค์ที่แผ่ไปตรวจดูสัตว์โลก

ขัดตำนาน คือ การบอกความเป็นมาของพระพุทธมนต์และอานุภาพการป้องกัน ก่อนที่จะมีการเจริญพระพุทธมนต์ เพื่อให้ผู้ฟังได้เกิดศรัทธาเชื่อมั่นในอานุภาพ

ค

คนธรรพ์ ชื่อเทพจำพวกหนึ่งบนสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ชำนาญด้านการดนตรี

คังโคโรหนสมาคม การชุมนุมของประชาชนเมื่อคราวพระพุทธองค์เสด็จแม่น้ำคงคา เพื่อระงับภัยที่เกิดขึ้นในกรุงเวสาลี

คิชฌกูฏ ชื่อภูเขาลูกหนึ่ง ในบรรดาภูเขาห้าลูกที่เรียก *เบญจคีรี* ล้อมพระนครราชคฤห์

แคว้นโกศล ชื่อแคว้นหนึ่งในบรรดา ๑๖ แคว้นแห่งชมพูทวีป โกศลเป็นแคว้นใหญ่มีอำนาจมากในสมัยพุทธกาลแข่งกับแคว้นมคธ กษัตริย์ผู้ครองแคว้นพระนามว่าพระเจ้าปเสนทิโกศล นครหลวงของแคว้นโกศลชื่อสาวัตถี

แคว้นมคธ ชื่อแคว้นหนึ่งในบรรดา ๑๖ แคว้นใหญ่แห่งชมพูทวีปครั้งพุทธกาล เป็นแคว้นที่มีอำนาจมากแข่งกับแคว้นโกศล และเป็นที่พระพุทธเจ้าทรงเริ่มประดิษฐานพระพุทธศาสนา ในสมัยพุทธกาล มคธมีเมืองหลวงชื่อราชคฤห์ ราชาผู้ปกครองพระนามว่าพิมพิสาร ตอนปลายพุทธกาลพระเจ้าพิมพิสารถูกโอรสชื่ออชาตศัตรูปลงพระชนม์และขึ้นครองราชย์สืบแทน

จ

จตุโลกบาล เทวดาผู้รักษาโลกในสี่ทิศ จาตุมหาราช ก็เรียก

จรณะ ข้อปฏิบัติเพื่อเป็นทางบรรลุวิชา มี ๕ คือ ๑. สีลสัมปทา ความถึงพร้อมด้วยศีล ๒. อปัณณกปฏิปทา ๓. สัทธรรม ๗ และ ๔. ฌาณ ๔

จริยา ๓ ประการ การบำเพ็ญประโยชน์ของพระพุทธเจ้า ๓ ประการ คือ ๑. โลกัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก ๒. ญาตัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่พระญาติตามฐานะ ๓. พุทธัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์ตามหน้าที่ของพระพุทธเจ้า

จาตุมหาราช เทวดาผู้รักษาโลกในสี่ทิศ, ท้าวโลกบาลทั้งสี่ คือ ๑. ท้าวธตรัฐ จอมภูตหรือจอมคนธรรพ์ ครองทิศตะวันออก ๒. ท้าววิรุฬหก จอมกุมภัณฑ์ ครองทิศใต้ ๓. ท้าววิรูปักษ์ จอมนาค ครองทิศตะวันตก ๔. ท้าวกุเวร หรือ เวสสวัณ จอมยักษ์ ครองทิศเหนือ

จิตตปาตลิ ต้นไม้ในอสุรเทพนคร มีลักษณะคล้ายต้นปาริชาตในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ แต่ดอกจิตตปาตลิไม่มีกลิ่นหอม

จำพรรษา การอยู่ประจำสามเดือนในฤดูฝนโดยไม่ไปค้างแรมที่อื่น; อานิสงส์การจำพรรษามี ๕ อย่าง คือ ๑. เที่ยวไปไม่ต้องบอกลา ๒. จาริกไปไม่ต้องเอาไตรจีวรไปครบ ๓. ฉันคณโภชน์และปรัมปรโภชน์ได้ ๔. เก็บอติเรกจีวรได้ตามปรารถนา ๕ .จีวรอันเกิดขึ้นในที่นั้น เป็นของได้แก่พวกเธอ อานิสงส์ทั้ง ๕ นี้ ชั่วเวลาเดือนหนึ่ง นับแต่ออกพรรษาแล้ว คือ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ นอกจากนั้นยังได้สิทธิที่จะ

กรานกฐิน และได้รับอานิสงส์ ๕ นั้นต่อออกไปอีก ๔ เดือน สำหรับภิกษุผู้เข้าพรรษาหลัง ไม่ได้อานิสงส์หรือสิทธิพิเศษเหล่านี้

ฉ

ฉัพพรรณรังสี รัศมี ๖ ประการ ซึ่งเปล่งออกจากพระวรกายของพระพุทธเจ้า คือ ๑. สีเขียวเหมือนดอกอัญชัน ๒.สีเหลืองเหมือนหรดาลทอง ๓. สีแดงเหมือนตะวันอ่อน ๔. สีขาวเหมือนแผ่นเงิน ๕. สีหงสบาทเหมือนดอกเซ่งหรือหงอนไก่ ๖. สีเลื่อมพรายเหมือนแก้วผลึก

ฉัพยาบุตร ชื่อตระกูลพญางู

ด

ดาวนักษัตร ดาวฤกษ์ซึ่งอยู่บนท้องฟ้า มีชื่อต่างๆ กัน เช่น ดาวม้า ดาวก้อนเส้า ดาวลูกไก่ ดาวคางหมู ดาวจรเข้ เป็นต้น

เดรัจฉานวิชา วิชาที่ขวางการบรรลุธรรมพระพุทธเจ้าทรงห้ามพระภิกษุศึกษาเล่าเรียน เช่น ไสยศาสตร์ คาถาอาคม โหราศาสตร์ เป็นต้น

ต

ตักกศิลา ชื่อนครหลวงแห่งแคว้นคันธาระ ซึ่งเป็นแคว้นที่มีมาก่อนพุทธกาล เคยรุ่งเรืองด้วยศิลปะวิทยาต่างๆ เป็นสถานที่มีชื่อเสียงที่สุดด้านการศึกษาในยุคโบราณ ตักสิลาเป็นราชธานีที่มั่งคั่งรุ่งเรืองสืบต่อกันมาหลายศตวรรษ ตั้งแต่ก่อนพุทธกาลจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๑ เป็นศูนย์กลางการศึกษา มีสำนัก

อาจารย์ทิศาปาโมกข์ สั่งสอนศิลปวิทยาต่างๆ แก่ศิษย์ซึ่งเดินทางมาเล่าเรียนจากทุกถิ่นในชมพูทวีป บุคคลสำคัญและมีชื่อเสียงหลายท่านในสมัยพุทธกาลสำเร็จการศึกษาจากนครตักสิลา เช่น พระเจ้าปเสนทิโกศล เจ้ามหาลิลิจฉวี พันธุลเสนาบดี หมอชีวกโกมารภัจ และองคุลิมาล เป็นต้น ต่อมาภายหลังพุทธกาลตักสิลาได้ถูกพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราช กษัตริย์กรีกยึดครอง แล้วถูกทำลายโดยกองทัพฮั่น จึงตกอยู่ในสภาพเสื่อมโทรม กลายเป็นเพียงเมืองหนึ่งที่อยู่ในแคว้นกัษมีระ สิ้นโบสถ์วิหารสถานศึกษา และปูชนียสถานถูกทำลายหมด

ตำนาน การต้านทาน; การป้องกัน; ประวัติความเป็นมา

ท

ทรมาน ข่ม, ฝึกทำให้เสื่อมพยศ, ปราบทำให้เสื่อมการถือตัว, ทำให้กลับใจ

ทวีป มี ๔ คือ ๑.ชมพูทวีป ๒. อมรโคยานทวีป ๓. ปุพพวิเทหทวีป ๔. อุตรกุรุทวีป

ทศพลญาณ พระญาณเป็นกำลังของพระพุทธเจ้า ๑๐ ประการ เรียกว่าตถาคตพลญาณ ญาณเป็นกำลังของพระตถาคต ๑๐ ประการ (คือ ๑. ฐานาฐานญาณ ๒. กรรมวิปากญาณ ๓. สัพพัตถคามินีปฏิปทาญาณ ๔. นานาธาตุญาณ ๕. นานามุตติกญาณ ๖.อินทริยปโรปริยัตญาณ ๗. ฌานาทิสังกิเลสาทิญาณ ๘. ปุพเพนิวาสานุสติญาณ ๙. จุตูปปาตญาณ ๑๐.อาสวักขยญาณ)

ทิศาปาโมกข์ อาจารย์ผู้เป็นประธานในทิศ, อาจารย์ผู้มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วทิศ มีชีวิตอยู่ในสมัยพุทธกาล

ทิฏฐิ ความเห็นผิดมี ๒ คือ ๑. ความเห็นว่าเที่ยง ๒. ความเห็นว่าขาดสูญ; อีกหมวดหนึ่งมี ๓ คือ ๑.ความเห็นว่าไม่มีอันทำ ๒. ความเห็นว่าไม่มีเหตุ ๓. ความเห็นว่าไม่มี คือถืออะไรเป็นหลักไม่ได้ เช่น มารดาบิดาไม่มี เป็นต้น

เทโวโรหนสมาคม การชุมนุมของประชาชนเมื่อคราวพระพุทธองค์เสด็จลงจากจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

เทวาสุรสงคราม สงครามระหว่างเทวดากับเทพอสูร

เทพเอราวัณ เทพบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เมื่อพระอินทร์จะไปที่ไหน เทพเอราวัณจะเนรมิตตนเป็นช้างใหญ่เป็นพาหนะ

โทณพราหมณ์ พราหมณ์ที่ทำหน้าที่แบ่งพระบรมสารีริกธาตุหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพาน

ธ

ธตรัฐ หนึ่งในท้าวจาตุมหาราชทั้งสี่ ในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นราชาของภูตหรือคนธรรพ์ ครองทิศตะวันออก

ธัมมจักกัปปวัตนสูตร เทศนากัณฑ์แรกของพระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่นักบวชปัญจวัคคีย์ ๕ ท่าน ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

ธรรมยุติกนิกาย คณะสงฆ์ที่ตั้งขึ้นโดย ร. ๔ โดยยึดข้อปฏิบัติตามพระพม่ารามัญ เพื่อให้เห็นความแตกต่างจากคณะสงฆ์เดิมที่มีมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จะได้เป็นตัวอย่างของพระสงฆ์ที่เคร่งวินัย เป็นผลทำให้พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีคณะสงฆ์ ๒ นิกาย คือ มหานิกาย(แบบกรุงศรีอยุธยา) และธรรมยุติกนิกาย (แบบพม่ารามัญ)

น

นาค	เทพจำพวกหนึ่งกึ่งสัตว์กึ่งเทพ เป็นบริวารของท้าววิรูปักษ์
นาคพิภพ	ที่อยู่ของพญานาค
นันทวัน	อุทยานในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
นิโครธาราม	วัดที่พระญาติสร้างถวายพระพุทธเจ้า อยู่ใกล้กรุงกบิลพัสดุ์

บ

บาทบริจาริกา	ภรรยา; ผู้รับใช้ใกล้เท้า
บารมี ๑๐	คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวด เพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า มี ๑๐ คือ ทานบารมี, ศีลบารมี, เนกขัมมะบารมี, ปัญญาบารมี, วิริยะบารมี, ขันติบารมี, สัจจะบารมี, อธิษฐานบารมี, เมตตาบารมี, อุเบกขาบารมี
บารมี ๓๐	คุณความดีที่บำเพ็ญอย่างยิ่งยวดสามระดับ เพื่อตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า มี ๓๐ คือ บารมี ๑๐ อุปบารมี ๑๐ ปรมัตถบารมี ๑๐ (ดู บารมี ๑๐)
บัณฑุกัมพลศิลาอาสน์	อาสนะของพระอินทร์ มีสีเหมือนมะตูมสุก ยุบลงและฟูขึ้นเองในเวลานั่ง
โบกขรพรรษ	ฝนที่ตกด้วยอำนาจบุญบารมี ใครต้องการให้เปียกก็เปียก ไม่ต้องการให้เปียกก็ไม่เปียก

ป

ปรมัตถโชติกา คัมภีร์อรรถกถาอธิบายพระสุตตันตปิฎก

ปฏิสัมภิทา ความแตกฉาน, ความรู้แตกฉาน, ปัญญาแตกฉาน มี ๔ คือ ๑. ปัญญาแตกฉานในการอธิบายความ ๒. ปัญญาแตกฉานในธรรม ๓. ปัญญาแตกฉานในนิรุกติ คือ ภาษา ๔. ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ

ปรินิพพาน การดับรอบ, การดับสนิท, ตาย (สำหรับพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์)

ประทักษิณ เบื้องขวา, การเวียนขวา คือ เวียนเลี้ยวไปทางขวาอย่างเข็มนาฬิกา เป็นการแสดงความเคารพแบบธรรมเนียมโบราณ

ปาฏิโมกข์ คัมภีร์ที่รวมวินัยสงฆ์ ๒๒๗ ข้อ มีพระพุทธานุญาตให้สวดในที่ประชุมสงฆ์ทุกกึ่งเดือน เรียกกันว่า พระสงฆ์ทำอุโบสถ,

ปาริชาต ชื่อต้นไม้บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ อยู่ในสวนนันทวันของพระอินทร์ บางแห่งเขียน “ปาริฉัตร” หรือ “ปาริฉัตตก์ แปลว่า ต้นทองหลาง

ป่ามหาวัน ป่าใหญ่ที่พระพุทธเจ้าแสดงมหาสมัยสูตร อยู่ใกล้กรุงกบิลพัสดุ์ เป็นป่าที่มีการประชุมใหญ่ของเหล่าเทพ

ปุถุชน คนที่หนาแน่นไปด้วยกิเลส, คนที่ยังมีกิเลสมาก หมายถึงคนธรรมดาทั่วๆไป ซึ่งยังไม่เป็นอริยบุคคล

ผ

ผ้ากาสาวพัสตร์ ผ้าย้อมด้วยน้ำฝาด, ผ้าเหลืองสำหรับพระใช้นุ่งห่ม

พ

พญาเศวตกุญชร พญาช้างเผือก

พญาช้างฉัททันต์ พญาช้างเผือกในชาดก อดีตชาติของพระพุทธเจ้า

พระพุทธพจน์ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่ตรัสไว้ เรียกว่า นวังคสัตถุศาสน์ มี ๙ อย่าง คือ ๑. พระสูตรทั้งหลาย รวมทั้งพระวินัยและนิเทศ ๒. ความที่มีร้อยแก้วและร้อยกรองผสมกัน ได้แก่พระสูตรที่มีคาถาทั้งหมด ๓. ไวยากรณ์ คือ ความที่เป็นร้อยแก้วล้วน ได้แก่ พระอภิธรรมปิฎก และพระสูตรที่ไม่มีคาถาทั้งหมด ๔. ความที่เป็นร้อยกรองล้วน เช่น ธรรมบท เถรคาถา เถรีคาถา ๕. พระคาถาที่เป็นพุทธอุทาน ๖. พระสูตรที่เรียกว่า อิติวุตตกะ ๗. คำสอนที่เป็นชาดก คือ เรื่องเล่าในอดีตชาติของพระพุทธองค์ ๕๕๐ เรื่อง ๘. เรื่องอัศจรรย์ คือ พระสูตรที่กล่าวถึงเรื่องอัศจรรย์ต่างๆ ๙. พระสูตรที่แสดงโดยใช้วิธีถามตอบเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจยิ่งๆ ขึ้นไป

พระพุทธมนต์ การนำพระพุทธพจน์มาเจริญภาวนาเพื่อให้เกิดเป็นสมาธิ หรือสวดสาธยายตามโอกาสต่างๆ เพื่อให้เกิดอานุภาพในการต้านทาน คุ้มครองป้องกัน

พระปริตร อานุภาพในการต้านทาน คุ้มครอง ป้องกัน รักษา ที่เกิดจากการสวดสาธยายพระพุทธมนต์ ภายหลังมีผู้นิยมเรียกพระพุทธมนต์ว่า “พระปริตร”

พระอุบาลีเถระ พระมหาสาวกองค์หนึ่ง เดิมเป็นช่างกัลบกของเจ้าศากยะ ได้ออกบวชที่อนุปิยอัมพวัน พร้อมกับพระอานนท์และพระอนุ

รุทธะ เป็นต้น ครั้นบวชแล้วเรียนกรรมฐาน จะไปอยู่ป่า พระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาต ท่านเล่าเรียนและเจริญวิปัสสนาไม่ช้าก็สำเร็จพระอรหัต เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเชี่ยวชาญในพระวินัยมาก จนพระพุทธเจ้าทรงยกย่องว่า เป็นเอตทัคคะในบรรดาภิกษุผู้ทรงพระวินัย

พระอานนท์เถระ พระมหาสาวกองค์หนึ่ง เป็นเจ้าชายในศากยวงศ์ เป็นโอรสของพระเจ้าสุกโกทนะ ซึ่งเป็นพระเจ้าอาของเจ้าชาย สิทธัตถะ ท่านออกบวชในพระพุทธศาสนาพร้อมกับอนุรุทธะและอุบาลีเป็นต้น และได้รับเลือกเป็นพระอุปัฏฐากประจำพระองค์ของพระพุทธเจ้า ได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะหลายด้านคือ เป็นพหูสูต เป็นผู้มีสติ มีคติ มีธิติ และเป็นพุทธอุปัฏฐาก ท่านบรรลุพระอรหัตหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ๓ เดือน เป็นกำลังสำคัญในคราวทำปฐมสังคายนา คือ เป็นผู้วิสัชชนาพระสูตรและพระอภิธรรม ท่านดำรงชีวิตสืบมาจนอายุได้ ๑๒๐ ปี จึงปรินิพพานในอากาศ เหนือแม่น้ำโรหิณี ซึ่งเป็นเส้นกั้นแดนระหว่างแคว้นของพระญาติสองฝ่าย คือ ศากยะ และโกลิยะ

พระสารีบุตรเถระ พระอัครสาวกเบื้องขวาของพระพุทธเจ้า เกิดที่หมู่บ้านนาลกะ (บางแห่งเรียกนาลันทะ) ไม่ไกลจากเมืองราชคฤห์ เป็นบุตรแห่งตระกูลหัวหน้าหมู่บ้านนั้น บิดาชื่อวังคันตพราหมณ์ มารดาชื่อสารี จึงได้นามสารีบุตร แต่เมื่อยังเยาว์เรียก อุปติสสะ มีเพื่อนสนิทชื่อ โกลิตะ ซึ่งต่อมาคือ พระมหาโมคคัลลานะ มีน้องชาย ๓ คนชื่อ จุนทะ อุปเสนะ และเรวตะ น้องหญิง ๓ คน ชื่อ จาลา อุปจาลา และสีสุปจาลา ซึ่งต่อมาได้บวชในพระธรรมวินัยทั้งหมด เมื่อพระสารีบุตรบวชได้ ๑๕ วัน ได้

ฟังพระธรรมเทศนาชื่อว่าเวทนาปริคคหสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ทีฆนขปริพาชก ผู้เป็นหลานชาย ณ ถ้ำสุกรขาตา เขาคิชฌกูฏ ก็ได้บรรลุพระอรหัต ได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะ ในทางมีปัญญามากและเป็นพระอัครสาวกฝ่ายขวา ท่านได้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธเจ้าในการประกาศพระศาสนาและได้รับยกย่องเป็นพระธรรมเสนาบดี ท่านปรินิพานก่อนพระพุทธเจ้าไม่กี่เดือนเมื่อจวนจะปรินิพาน ท่านเดินทางไปโปรดมารดาได้เป็นพระโสดาบันแล้ว ปรินิพพานที่บ้านเกิด ด้วยปักขันทิกาพาธ

พระสูตร พระธรรมเทศนาหรือธรรมกถาเรื่องหนึ่งๆ ในพระสุตตันตปิฎกที่พระพุทธองค์แสดงแก่บุคคลในโอกาสต่างๆ ถ้าพูดว่าพระสูตรมักหมายถึง พระสุตตันตปิฎก

พระวินัย ระเบียบสำหรับกำกับความประพฤติ ให้เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียวกัน, ประมวลสิกขาบทของพระสงฆ์ทั้งส่วนอาทิพรหมจรรย์และอภิสมาจาร; ถ้าพูดว่าพระวินัย มักหมายถึงพระวินัยปิฎก

พระอภิธรรม หมวดแห่งคำสอนของพระพุทธศาสนา ฝ่ายปรมัตถธรรมว่าด้วยจิต เจตสิก รูป นิพพาน, เป็นปิฎกที่สามในพระไตรปิฎก

พระทัพพมัลลบุตร พระมหาสาวกองค์หนึ่งในอสีติมหาสาวก เป็นพระราชโอรสของพระเจ้ามัลลราช เมื่อพระชนม์ ๗ พรรษามีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้บรรพชาเป็นสามเณร เวลาปลงผม พอมีดโกนตัดผมครั้งที่ ๑ ได้บรรลุโสดาปัตติผล ครั้งที่ ๒ ได้บรรลุสกทาคามิผล ครั้งที่ ๓ ได้บรรลุอนาคามิผล พอปลงผมเสร็จก็ได้บรรลุพระอรหัต ท่านได้รับภาระเป็นเจ้าหน้าที่ทำการสงฆ์ใน

ตำแหน่ง ผู้ดูแลจัดสถานที่พักอาศัยพระ และเป็นภัตตุเทศก์ (ผู้แจกภัตร)ได้รับยกย่องเป็นเอตทัคคะในบรรดาเสนาสนปัญญาปกะ

พระโสณกุฏิกัณณะ พระมหาสาวกองค์หนึ่ง เป็นบุตรของอุบาสิกา ชื่อกาฬี ซึ่งเป็นพระโสดาบัน เกิดที่บ้านเดิมของมารดาในเมืองราชคฤห์ แล้วกลับไปอยู่ในตระกูลบิดาที่แคว้นอวันตี ทักขิณาบถ พระมหากัจจายนะให้บรรพชาเป็นสามเณรแล้วรอต่ออีก ๓ ปี เมื่อท่านหาภิกษุได้ครบ ๑๐ รูปแล้วจึงให้อุปสมบทเป็นภิกษุ บวชแล้วไม่นานก็สำเร็จพระอรหัต ต่อมาท่านได้เดินทางมาเฝ้าพระศาสดาที่เมืองสาวัตถีพร้อมทั้งนำความที่พระอุปัชฌาย์สั่งมากราบทูลขอพระพุทธานุญาตด้วยรวม ๘ ข้อ ทำให้เกิดมีพระพุทธานุญาตพิเศษสำหรับปัจจันตชนบท เช่น สงฆ์มีภิกษุ ๕ รูปให้อุปสมบทได้ ให้ใช้รองเท้าหนาหลายชั้นได้ ให้อาบน้ำได้ตลอดเวลาที่ต้องการ เป็นต้น ท่านสาธยายพระสูตรให้พระพุทธองค์สดับ ๑๖ สูตรในคืนเดียวด้วยเสียงไพเราะแจ่มใสชัดเจน จึงได้รับยกย่องจากศาสดาว่าเป็นเอตทัคคะในทางกล่าวกัลยาณพจน์

พระมหาจุนทะ พระมหาสาวกองค์หนึ่งสมัยพุทธกาล เป็นน้องชายของพระสารีบุตร เคยเป็นอุปัฏฐากของพระพุทธองค์ และเป็นผู้นำอัฐิธาตุของพระสารีบุตรจากบ้านเกิดมาถวายพระพุทธองค์ที่พระเชตวัน

พระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ที่ปกครองเมืองปาฏลีบุตร บนฝั่งแม่น้ำคงคา เหนือเมืองราชคฤห์ขึ้นไป นครปาฏลีบุตรหรือมคธในอดีต รุ่งเรืองถึงที่สุดในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งแคว้นใหญ่อื่นทั้งหมดได้รวมเข้าอยู่ภายในมหาอาณาจักรของพระองค์ทั้งหมดแล้ว พระเจ้า

อโศกมหาราชเป็นกษัตริย์ที่ทำให้พระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปอย่างกว้างไกล ภายหลังพุทธปรินิพพาน ประมาณ ๒๒๓ ปี

พระปัญญาจักษุ พระจักษุของพระพุทธเจ้ามี ๕ คือ ๑. มังสจักษุ ตาเนื้อ ๒. ทิพพจักษุ ตาทิพย์ ๓. ปัญญาจักษุ ตาปัญญา ๔. พุทธจักษุ ตาพระพุทธเจ้า ๕. สมันตจักษุ ตาเห็นรอบ

พระโพธิสัตว์ ผู้ที่บำเพ็ญบารมีเพื่อจะเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต พระโพธิสัตว์มี ๒ ประเภท คือ ๑. **นิยตโพธิสัตว์** พระโพธิสัตว์ที่แน่นอนแล้วว่าจะได้ตรัสรู้ ได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๒. **อนิยตโพธิสัตว์** พระโพธิสัตว์ที่ยังไม่แน่นอนว่าจะได้ตรัสรู้ เป็นแต่ตั้งความปรารถนาอยากเป็นพระพุทธเจ้า

พระโพธิญาณ ญาณที่ทำให้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

พระองคุลิมาลเถระ พระมหาสาวกสมัยพุทธกาล บุตรปุโรหิตแคว้นโกศล เพราะฆ่าคนแล้วเอานิ้วมือร้อยเป็นมาลัยจึงถูกเรียกว่า องคุลิมาล

พระเชตวันมหาวิหาร วัดที่ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างถวายพระพุทธเจ้า

พระชินศรี พระนามหนึ่งของพระพุทธเจ้า

พรหมมนต์ มนต์อันประเสริฐ หมายถึง ธรรมะคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

พรหมจรรย์ การบวชครองชีวิตที่ปราศจากเมถุน, การประพฤติธรรมอันประเสริฐ, การครองชีวิตประเสริฐ,

พรหมวิหาร ธรรมประจำใจอันประเสริฐ, ธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณความดียิ่งใหญ่มี ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา

พระปัจเจกพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจำพวกหนึ่งตรัสรู้เฉพาะตน ไม่สอนผู้อื่นให้รู้ตาม

พระมหาสัตว์ ชื่อสำหรับเรียกผู้ที่ปรารถนาพุทธภูมิ ซึ่งกำลังบำเพ็ญบารมีเพื่อจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต

พระเจ้าปเสนทิโกศล	ราชาปกครองแคว้นโกศล ซึ่งเป็นแคว้นใหญ่มีอำนาจมากในสมัยพุทธกาล แคว้นโกศลมีนครหลวงชื่อสาวัตถี
พระวิหารเวฬุวัน	วัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา พระเจ้าพิมพิสาร ราชาแห่งแคว้นมคธสร้างถวาย
พระจุฬามณีเจดีย์	เจดีย์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ บรรจุพระเขี้ยวแก้วของพระพุทธเจ้า
พระบรมสารีริกธาตุ	กระดูกของพระพุทธเจ้า
พระอินทร์	เทวราชาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์
พระเจ้าพิมพิสาร	ราชาผู้ปกครองแคว้นมคธ ตอนปลายพุทธกาล พระเจ้าพิมพิสารถูกโอรสชื่ออชาตศัตรูปลงพระชนม์และขึ้นครองราชย์สืบแทน
พระสุคตเจ้า	พระนามของพระพุทธเจ้าพระนามหนึ่ง
พระชินโคดม	พระนามของพระพุทธเจ้าพระนามหนึ่ง
พระเกตุมาลา	รัศมีซึ่งเปล่งอยู่เหนือพระเศียรของพระพุทธเจ้า
พุทธบริษัท	หมู่ชนที่นับถือพระพุทธศาสนามี ๔ จำพวก คือ ๑. ภิกษุ ๒. ภิกษุณี ๓. อุบาสก ๔. อุบาสิกา
โพธิสมภาร	บุญบารมีของพระมหากษัตริย์
โพธิบัลลังก์	บัลลังก์ที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งตรัสรู้
พระอรหันต์	พระที่ได้บรรลุคุณธรรมขั้นอรหัตตผลเรียกว่า “พระอรหันต์”
พระอรหัต	การบรรลุคุณธรรมขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา เรียกว่า “บรรลุพระอรหัต”

ภ

ภุมมเทวดา เทวดาผู้อาศัยบนแผ่นดิน เช่น พระภูมิ เป็นต้น

ภูต สัตว์ผู้เกิดแล้ว หรือเกิดเสร็จไปแล้ว, อีกนัยหนึ่ง หมายถึง สัตว์ที่เกิดเต็มตัวแล้ว เช่น คนคลอดจากครรภ์แล้ว ไก่ออกจากไข่แล้ว เป็นต้น ต่างกับ สัมภเวสี คือสัตว์ผู้ยังแสวงหาที่เกิด ซึ่งได้แก่ปุถุชนและพระเสขะผู้ยังแสวงหาภพที่เกิดอีก หรือสัตว์ในครรภ์และในไข่ที่ยังอยู่ระหว่างจะเกิด นอกจากนั้นยังหมายถึง ผีและอมนุษย์ด้วย

ม

มหายาน ยานใหญ่, ชื่อเรียกพระพุทธศาสนา นิกายที่มีผู้นับถือมากในประเทศฝ่ายเหนือของทวีปเอเซีย เช่น จีน เกาหลี ญี่ปุ่น ทิเบต และมองโกเลีย บางทีเรียก อุตรนิกาย (นิกายฝ่ายเหนือ) บ้าง อาจารยวาท (ลัทธิของอาจารย์)บ้าง เป็นคู่กับนิกายฝ่ายใต้ (ทักษิณนิกาย) คือเถรวาท ที่ฝ่ายมหายานเรียกว่า หีนยาน อย่างที่นับถืออยู่ในประเทศไทย ลังกา พม่า ลาว

มหานิกาย คณะสงฆ์หมู่ใหญ่ ที่ยึดถือข้อวัตรปฏิบัติแบบเดิมสืบมาแต่คณะสงฆ์สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ภายหลัง รัชกาลที่ ๔ ตั้งคณะสงฆ์ขึ้นมาใหม่ เรียก “ธรรมยุติกนิกาย” โดยยึดข้อวัตรปฏิบัติตามแบบพระพม่ารามัญดู ธรรมยุติกนิกาย

มหาบริจาค ๕ การสละอย่างยิ่งใหญ่ของพระโพธิสัตว์ตามที่อรรถกถาแสดงไว้ มี ๕ อย่าง คือ ๑. **ธนบริจาค** สละทรัพย์สมบัติเป็นทาน ๒. **อังคบริจาค** สละอวัยวะเป็นทาน ๓. **ชีวิตบริจาค** สละ

ชีวิตเป็นทาน ๔. **บุตรบริจาค** สละลูกเป็นทาน ๕. **ทารบริจาค** สละเมียเป็นทาน

มหาภิเนษกรมณ์ ออกบวช

มหาปุริสลักษณะ ๓๒ ลักษณะของมหาบุรุษ มี ๓๒ ประการ คือ ๑. มีฝ่าพระบาทราบเสมอกัน ๒. ลายพื้นพระบาทเป็นจักร ๓. มีส้นพระบาทยาว (ถ้าแบ่ง ๔,พระชงฆ์ตั้งอยู่ในส่วนที่ ๓) ๔. มีนิ้วยาวเรียว (หมายถึงนิ้วพระหัตถ์และพระบาทด้วย) ๕. ฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทอ่อนนุ่ม ๖. ฝ่าพระหัตถ์และฝ่าพระบาทมีลายดุจตาข่าย ๗. มีพระบาทเหมือนสังข์คว่ำอัฐิข้อพระบาทตั้งลอยอยู่หลังพระบาท กลับกลอกได้คล่อง เมื่อดำเนินผิดกว่าสามัญชน ๘. พระชงฆ์เรียวดุจแข้งเนื้อทราย ๙. เมื่อยืนตรงพระหัตถ์ทั้งสองลูบจับถึงพระชานุ ๑๐. มีพระคุยหะเร้นยู่ในฝัก ๑๑. มีฉวีวรรณดุจทอง ๑๒. พระฉวีละเอียด ธุลีละอองไม่ติดพระกาย ๑๓. มีเส้นพระโลมาขุมละเส้นๆ ๑๔. เส้นพระโลมาดำสนิทเวียนเป็นทักษิณาวัฏ มีปลายงอนขึ้นข้างบน ๑๕. พระกายตั้งตรงดุจท้าวมหาพรหม ๑๖. มีพระมังสะอูมเต็มในที่ ๗ แห่ง (คือ พระหัตถ์ทั้ง ๒,หลังพระบาททั้ง ๒, พระอังสาทั้ง ๒, กับลำพระศอ) ๑๗. มีส่วนพระสรีรกายบริบูรณ์ (ล่ำพี) ดุจกึ่งท่อนหน้าแห่งพญาราชสีห์ ๑๘. พระปฤษฎางค์ราบเต็มเสมอกัน ๑๙. ส่วนพระกายเป็นปริมณฑลดุจปริมณฑลแห่งต้นไทร (พระกายสูงเท่ากับวาของพระองค์) ๒๐. มีลำพระศอกลมงามเสมอตลอด ๒๑. มีเส้นประสาทสำหรับรับรสพระกายาหารอันดี ๒๒. มีพระหนุดุจคางแห่งราชสีห์ ๒๓. มีพระทนต์ ๔๐ ซี่ (ข้างละ ๒๐ ซี่) ๒๔.

พระทนต์เรียบเสมอกัน ๒๕. พระทนต์เรียบเสมอไปไม่ห่าง ๒๖. เขี้ยวพระทนต์ ทั้ง ๔ ขาวงามบริสุทธิ์ ๒๗. พระสุรเสียงดุจท้าวมหาพรหมเวลาตรัสมีเสียงดุจนกการเวก ๒๙. พระเนตรดำสนิท ๓๐. ดวงเนตรแจ่มใสดุจตาลูกโคเพิ่งคลอด ๓๑. มีอุณาโลมระหว่างพระโขนง เวียนขวาเป็นทักษิณาวัฏ ๓๒. มีพระเศียรงามบริบูรณ์ดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์

มงคลลักษณะ ๑๐๘ มงคลลักษณะที่ปรากฏที่ฝ่าพระบาท ๑๐๘ ประการ

มหาสมมต หมายถึง พระมหากษัตริย์

มุขปาฐะ คำออกจากปาก, ข้อความที่ท่องจำกันมาด้วยปากเปล่า ไม่ได้เขียน, ต่อปากกันมา

ย

ยาม เวลา หรือ ส่วนแห่งวันคืน มี ๓ ยามๆ หนึ่งมี ๔ ชั่วโมง คือ ๑. ปฐมยาม ยามต้น ๒.มัชฌิมยาม ยามกลาง ๓. ยามสุดท้าย

ยักษ์ หมายถึง อมนุษย์หรือเทพพวกหนึ่งเป็นบริวารของท้าวกุเวรหรือเวสสวัณ มีรูปร่างใหญ่โตน่ากลัวมีเขี้ยวงอกโง้ง ชอบกินมนุษย์กินสัตว์ โดยมากมีฤทธิ์ สามารถจำแลงตัวได้

โยชน์ ชื่อมาตราวัดระยะทาง เท่ากับ ๔ คารุต หรือ ๔๐๐ เส้น (ประมาณ ๑๖ ก.ม.)

ล

ลิจฉวี กษัตริย์ที่ปกครองแคว้นวัชชี

โลกุตตรธรรม ๙ ธรรมอันมิใช่วิสัยของโลก, สภาวะพ้นโลก มี ๙ ได้แก่ มรรค ๔ ผล ๔ นิพพาน ๑

ว

วิรูปักษ์ ชื่อหนึ่งในท้าวจาตุมหาราชทั้งสี่ เป็นราชาของนาค ครองทิศตะวันตก

วิรุฬหก ชื่อหนึ่งในท้าวจาตุมหาราชทั้งสี่ เป็นราชาของนาค ครองทิศตะวันตก

วิมุตติญาณทัศนะ ความรู้ความเห็นในวิมุตติ, ความรู้เห็นว่าจิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะทั้งหลาย

วัชชี ชื่อแคว้นหนึ่งใน ๑๖ แคว้นใหญ่แห่งชมพูทวีป ตั้งอยู่บนฝั่งทิศตะวันออกของแม่น้ำคันธกะอยู่ทางทิศตะวันออกของแคว้นมัลละ ทางทิศเหนือของแคว้นมคธ นครหลวงชื่อ เวสาลี แคว้นวัชชี ปกครองด้วยระบอบสามัคคีธรรม พวกกษัตริย์ที่ปกครองเรียกว่ากษัตริย์ลิจฉวี แคว้นวัชชีรุ่งเรืองเข้มแข็งและมีอำนาจมากตอนปลายพุทธกาลได้กลายเป็น คู่แข่งกับแคว้นมคธ แต่หลังพุทธกาลไม่นานก็เสียอำนาจ แก่มคธเพราะอุบายทำลายสามัคคีของวัสสการพราหมณ์

วิมุตติสุข สุขเกิดแต่ความหลุดพ้นจากกิเลสและปวงทุกข์

วิสาณะ ชื่อเทพนครแห่งหนึ่ง ที่ถูกเนรมิตขึ้นในอากาศ เป็นที่ประทับของท้าวเวสสุวัณ หรือท้าวกุเวร

วิชชา ๓ คือ ๑. ความรู้ที่ให้ระลึกชาติได้ ๒. ความรู้จุติและอุบัติของสัตว์ทั้งหลาย ๓. ความรู้ที่ทำอาสวะให้สิ้น

วิชชา ๘ คือ ๑. ญาณในวิปัสสนา ๒. ฤทธิ์ทางใจ ๓. แสดงฤทธิ์ได้ต่างๆ ๔. หูทิพย์ ๕. รู้จักกำหนดใจผู้อื่นได้ ๖. รู้อดีตชาติ ๗. ตาทิพย์ ๘. ความรู้ที่ทำอาสวะให้สิ้น

เวสสวัณ ชื่อหนึ่งในท้าวจาตุมหาราชทั้งสี่ เป็นราชาของยักษ์ปกครองทิศใต้

เวสารัชชญาณ พระปรีชาญาณอันทำให้พระพุทธเจ้าทรงมีความแกล้วกล้าไม่ครั่นคร้าม ด้วยไม่ทรงเห็นว่าจะมีใครทักท้วงพระองค์ได้โดยชอบธรรมในฐานะทั้ง ๔ คือ ๑. ท่านปฏิญญาว่า เป็นสัมมาสัมพุทธะ ธรรมเหล่านี้ท่านยังไม่รู้แล้ว ๒. ท่านปฏิญญาว่าเป็นขีณาสพ อาสวะเหล่านี้ของท่านยังไม่สิ้นแล้ว ๓. ท่านกล่าวธรรมเหล่าใดว่าทำอันตราย ธรรมเหล่านั้นไม่อาจทำอันตรายแก่ผู้ส้องเสพได้จริง ๔. ท่านแสดงธรรมเพื่อประโยชน์อย่างนั้นไม่เป็นทางนำผู้ทำตามให้ถึงสิ้นทุกข์โดยชอบได้จริง

ส

สมันตปาสาทิกา คัมภีร์อรรถกถาอธิบายพระวินัยปิฎก

สมาบัติ ภาวะสงบประณีตพึงเข้าถึง; สมาบัติมีหลายอย่าง เช่น ฌานสมาบัติ ผลสมาบัติ อนุปุพพวิหารสมาบัติ เป็นต้น กล่าวคือ สมาบัติ ๘ อันได้แก่ รูปฌาน ๔ และอรูปฌาน ๔ ถ้าเพิ่มนิโรธสมาบัติต่อท้ายสมาบัติ ๘ นี้ รวมเรียกว่า อนุปุพพวิหารสมาบัติ ๙

สาวัตถี นครหลวงของแคว้นโกศล และเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาครั้งพุทธกาล เป็นที่ที่พระพุทธเจ้าประทับจำพรรษามากที่สุด ถึง ๒๕ พรรษา

โสณุตตระ ชื่อนายพรานที่พระนางสุภัททาราชกัญญาส่งไปฆ่าพญาช้างฉัททันต์

สักกเทวราช ชื่อพระอินทร์อธิบดีปกครองสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

สันโดษ ความยินดีด้วยปัจจัย ๔ คือ ผ้านุ่งห่ม อาหาร ที่นอนที่นั่งและยา ตามมีตามได้, การมีความสุขความพอใจด้วยเครื่องเลี้ยงชีพที่หามาได้ด้วยความเพียรพยายามอันชอบธรรมของตนไม่โลภ ไม่ริษยาใคร

สัตตบุรุษ คนสงบ, คนดี, คนมีศีลธรรม, คนที่ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม

สังโยชน์ กิเลสที่ผูกมัดใจสัตว์ไว้กับทุกข์ มี ๑๐ อย่าง คือ **(ก.) สังโยชน์เบื้องต่ำ ๕** ได้แก่ ๑. ความเห็นว่าเป็นตัวของตน ๒. ความลังเลสงสัย ๓. ความถือมั่นศีลพรต ๔. ความติดใจในกามคุณ ๕. ความกระทบกระทั่งในใจ **(ข.) สังโยชน์เบื้องสูง ๕** ได้แก่ ๖. ความติดใจในรูปธรรมอันประณีต ๗. ความติดใจในอรูปธรรม ๘. ความถือว่าตัวเป็นนั่นเป็นนี่ ๙. ความฟุ้งซ่าน ๑๐. ความไม่รู้จริง; **พระโสดาบัน** ละสังโยชน์ ๓ ข้อต้นได้, **พระสกิทาคามี** ทำสังโยชน์ข้อ ๔ และ ๕ ให้เบาลงด้วย, **พระอนาคามี** ละสังโยชน์ ๕ ข้อต้นได้หมด, **พระอรหันต์** ละสังโยชน์ทั้ง ๑๐ ข้อ

สุมังคลวิลาสินี คัมภีร์อรรถกถาอธิบายพระไตรปิฎก

สังคีติสูตร พระสูตรที่พระสารีบุตรแสดงไว้เป็นตัวอย่าง การร้อยกรองพระธรรมวินัย

สังคายนา การร้อยกรองพระธรรมวินัย,การประชุมตรวจสอบทานและจัดหมวดหมู่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า วางไว้เป็นแบบแผนอันหนึ่งอันเดียว

สัจกิริยา การตั้งสัจอธิษฐานตามความเป็นจริง

สังสารวัฏ การเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในโลก

สังฆาฏิ ผ้าทาบ, ผ้าคลุมกันหนาวที่พระใช้ทาบบนจีวร เป็นผ้าผืนหนึ่งในสามผืนเรียกว่า ไตรจีวร

ห

หิมวันต์ ชื่อภูเขาใหญ่ ที่ปกคลุมด้วยหิมะอยู่ทางทิศเหนือของประเทศอินเดีย บัดนี้เรียกภูเขาหิมาลัย, ป่าที่อยู่รอบบริเวณภูเขานี้ก็เรียกกันว่าป่าหิมพานต์, หิมวันต์ก็เรียก

อ

อบายทั้ง ๔ ภูมิกำเนิดที่ปราศจากความเจริญ มี ๔ คือ ๑. สัตว์นรก ๒. สัตว์เดรัจฉาน ๓. เปรต ๔. อสุรกาย

อมนุษย์ ผู้ที่ไม่ใช่มนุษย์ รวมทั้งเทวดา มาร พรหม สัตว์นรก เปรต อสุรกาย ฯลฯ แต่ โดยทั่วไปหมายถึง ภูตผีปีศาจ

อนุพยัญชนะ ๘๐ ลักษณะปลีกย่อยแห่งลักษณะของพระพุทธเจ้า ๘๐ ประการ

อนันตริยกรรม กรรมหนักที่สุดตัดทางสวรรค์ ตัดทางนิพพาน มี ๕ อย่าง คือ ๑. ฆ่ามารดา ๒. ฆ่าบิดา ๓. ฆ่าพระอรหันต์ ๔. ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงทำพระโลหิตให้ห้อขึ้น ๕. ทำลายสงฆ์ให้แตกกัน

อยู่ป่าเป็นวัตร การตั้งใจว่าจะอยู่ป่าเท่านั้น เป็นธุดงควัตรข้อหนึ่งในจำนวนธุดงค์ ๑๓ ข้อ

อริยมรรค ทางอันประเสริฐ มีองค์ ๘ ได้แก่ ๑. ความเห็นชอบ ๒. ความดำริชอบ ๓. การกระทำชอบ ๔. การพูดชอบ ๕.

	การประกอบอาชีพชอบ ๖. ความพยายามชอบ ๗. สติชอบ ๘. สมาธิชอบ
อริยสัจ ๔	ความจริงอันประเสริฐ ๔ อย่าง คือ ๑. ทุกข์ ความทุกข์ทั้งหลาย ๒. สมุทัย สาเหตุที่ทำให้เกิดความทุกข์ ๓. นิโรธ ความดับทุกข์ ๔. มรรค ทางดับทุกข์
อภิญญา ๖	ความรู้ชั้นสูง ๖ อย่าง ๑. ความสำเร็จได้ทางใจ ๒. แสดงฤทธิ์ต่างๆ ได้ ๓. ตาทิพย์ ๔. หูทิพย์ ๕. ทายใจคนอื่นได้ ๖. ญาณทำให้สิ้นกิเลส
อภิธรรม	ธรรมชั้นสูง ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงโปรดพระพุทธมารดาที่สวรรค์ชั้นดาวดึงส์มี ๗ หมวด คือ ๑. ธัมมสังคณี ๒. วิภังค์ ๓. ธาตุกถา ๔. ปุคคลบัญญัติ ๕. กถาวัตถุ ๖. ยมก ๗. ปัฏฐาน;
อัปมงคล	สิ่งที่ไม่ดี;สิ่งที่เลวร้าย
อิทธาภิสังขาร	การบันดาลด้วยฤทธิ์
เอราบถ	ตระกูลพญางู
เอหิภิกขุอุปสัมปทา	การบวชที่มีพระพุทธเจ้าบวชให้ด้วยพระองค์เอง
อรรถกถา	คัมภีร์ที่พระอาจารย์ทั้งหลาย ในภายหลังแต่งอธิบายความในพระไตรปิฎก
อปราชิตบัลลังก์	บัลลังก์ของผู้มีชัยไม่พ่ายแพ้ หมายถึง บัลลังก์ที่พระพุทธเจ้าประทับนั่งตรัสรู้
อุปัทวะ	อุบาทว์ อุปสรรค; อันตราย; อุบัติเหตุ; จัญไร; ความทุกข์

ประวัติผู้เขียน

พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทอด ญาณวชิโร,วงศ์ชะอุ่ม, ป.ธ.๖,พธ.ม.) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพ - มหานคร เกิดที่บ้านปากน้ำ ตำบลกุดลาด อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๑๔ บรรพชา ณ วัดปากน้ำ ตำบลกุดลาด อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในการดูแลของพระครู - พัฒนกิจวิมล (บุญจันทร์ จตฺตสลฺโล) อุปสมบท ณ วัดสระเกศ ราชวรมหาวิหาร กรุงเทพมหานคร โดยมี เจ้าประคุณสมเด็จ - พระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ) เป็นพระอุปัชฌาย์ สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโททางด้านปรัชญา จากมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย นามที่ใช้ในงานเขียน **“ญาณวชิระ”**

งานเขียน

- หลักการทำบุญและปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน
- พุทธานุภาพ อานุภาพของพระพุทธองค์
- มหาสมัยสูตร
- การ์ตูนแอนนิเมชั่น เรื่อง **“ปาฏิหาริย์พระบรมสารีริกธาตุ”**
- ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งปรัชญาไทย
- ประทีปธรรมแห่งแม่มูล

บทความ

- โมเฮนโจฑาโร กำเนิดอนุทวีปอินเดีย กำเนิดอารยธรรมสองสาย
- อินทิญาณ มหากวีแห่งลุ่มน้ำโขง
- พระพุทธศาสนาในสแกนดิเนเวีย
- วัดไทยในแดนหิมะ ฯลฯ

บันทึก

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

บันทึก

บันทึก

บันทึก

บันทึก

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

บันทึก

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

บันทึก

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

[illegible]
[illegible]

ผอบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ฝังอยู่ภายในพระสถูป
หมู่บ้านปิปราหวะ เมืองบาสติ ประเทศอินเดีย
ซึ่งเป็นที่ตั้งกรุงกบิลพัสดุ์ ในสมัยพุทธกาล
มีข้อความจารึกด้วยตัวอักษรพราหมี่ พุทธศตวรรษที่ ๒ - ๔
แปลว่า **"ที่บรรจุพระสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้านี้**
เป็นของศากยราชสุกิติกับพระภาดา พร้อมทั้งพระภคินี พระโอรส
และพระชายา สร้างขึ้นอุทิศถวายไว้"
รัฐบาลอินเดียขุดค้นพบเมื่อ พ.ศ.๒๔๔๑ และได้ถวายแด่
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕
ปัจจุบันพระบรมสารีริกธาตุ บรรจุอยู่ที่บรมบรรพต (ภูเขาทอง)

ISBN : 974-92527-5-6

ฉบับธรรมทาน

วชิรา สำนักพิมพ์

พุทธานุภาพ อานุภาพของพระพุทธองค์

พระครูปลัดสุวัฒนธีรคุณ (เทอด ญาณวชิโร วงศ์ชะอุ่ม)